

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ

ἀρχιμανδρίτου

Καθηγητοῦ τῶν Θρησκευτικῶν τοῦ ἐν Νάξῳ γυμνασίου

E. Bousdoun

2318

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

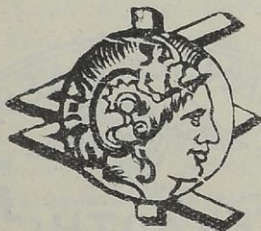
Κ Α Ι

ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἀριθ. Ἐγκρ. Ἀποφ. 43342/14716

Ἡμερομ. 8 Αὐγούστου 1932

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 52—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1932

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αριθ. { Πρωτ. 1249
Διεκπ. 823

Αθήναι 30 Μαΐου 1932

Πρὸς
τὸν κ. Ἰωάννην Σιδέρην
Βιβλιοδότην, Σταδίου 52

Ἐνταῦθα

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 16 Μαΐου ἐ. ἔ. αἰτησὶν ὑμῶν, δι' ἧς υποβάλλετε ἡμῖν ἀντίτυπον τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Ἑμμανουὴλ Καρπαθίου ποιηθείσης «Ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» διὰ τὴν Α'. τάξιν τῶν Γυμνασίων, αἰτεῖσθε δὲ παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὴν ἐγκρισίν τοῦ πονήματος τούτου, γνωρίζομεν ὑμῖν Συνοδικῇ διαγνώμῃ ὅτι ὁ ἐκ τῶν Συνοδικῶν μελῶν Σεβ. Μητροπολίτης Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας διεξεληθὼν, ἐντολῇ αὐτῆς, τὸ ὡς ἄνω πόνημα, ἀπεφάνθη διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 531 καὶ ἡμερ. 26 Μαΐου ἐ. ἔ. ἐγγράφου αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲν τὸ ἀπῶδον πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐν αὐτῷ εὑρεν.

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, Πρόεδρος

(Τ. Σ.) ὁ Ἀρχιεραγματεὺς

ΑΡΧΙΜ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΡΟΥΜΠΑΝΗΣ

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

Αρχιμ. Ἑμμανουὴλ Καρπαθίου

Τύποις Ἀθαν. Α. Παπασπύρου

Ἡ Ἱστορία αὐτὴ λέγεται **Ἱερὰ**, διότι διηγείται γεγονότα, τὰ ὅποια περιέχει ἡ **Ἀγία Γραφή**. Εἶναι δὲ ἡ Ἀγία Γραφή τὸ σύνολον διαφόρων βιβλίων, τὰ ὅποια ἐγράφησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς (1) κατ' ἔμπνευσιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ ἐκφράζουν τὸ ἅγιον θέλημα. Ἐπειτα αἱ ἄλλαι Ἱστορίαι χωρίζουν τὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν θεϊαν ἐνέργειαν. Ἡ Ἱερὰ Ἱστορία ὅμως μᾶς ἐκθέτει αὐτὰ ἀχώριστα ἀπὸ ἑκείνων, ὁ ὅποιος ἐνήργησεν αὐτά. Μᾶς παρουσιάζει τὸν Θεὸν νὰ ἐπεμβαίνῃ πάντοτε εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνὸς λαοῦ, μὲ σκοπὸν νὰ ὑπενθυμίῃ καὶ νὰ χειραγωγῇ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ του καὶ νὰ πείθῃ αὐτὸν ὅτι τὸν προστατεύει μὲ τὴν παντοδυναμίαν καὶ τὴν ἀγαθότητά του.

Ἡ Ἀγία Γραφή περιέχει βιβλία ἀπὸ τὰ ὅποια μαρτυροῦμεν : πῶς ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον· πῶς ἔκαμε γνωστὴν καὶ προητοίμαζε τὴν ἔλευσίν του, ὥστε νὰ τὸν περιμένῃ ὁ κόσμος, καὶ πῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐξέλεξε καὶ ἐχορησιμοποίησε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν βουλῶν αὐτοῦ περὶ σωτηρίας τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ πάλιν βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀναφέρουσι πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀγίων του Ἀποστόλων. Τὰ βιβλία τοῦ πρώτου εἴδους ὀνομάζονται μὲν ἐν ὀνόματι **Παλαιᾶ Διαθήκης**, τοῦ δὲ δευτέρου **Καينῆ Διαθήκης**. Κατὰ ταῦτα, καὶ ἡ Ἱερὰ Ἱστορία διαιρεῖται : εἰς Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (2) καὶ εἰς Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Καينῆς Διαθήκης.

Ἡ Ἱερὰ Ἱστορία συνεχίζεται καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Τότε ὅμως λαμβάνει τὸ ὄνομα **Ἐκκλησιαστικῆ Ἱστορίας** ἢ **Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας**.

(1) Μεταξὺ τοῦ 1300 π. Χ. καὶ 100 μ. Χ.

(2) Ἡ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης συμπίπτει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὅστις ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν βουλῶν του.

Βενετία

Βουσαδάνη

ΕΠΟΧΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

(Από ἀμνημονεύτων χρόνων μέχρι τοῦ 2100 περίπου π. Χ.)

1.

Χ' Ἡ δημιουργία

Πρὸ πολλῶν, πάρα πολλῶν ἐτῶν, δὲν ὑπῆρχεν ἀπολύτως τίποτε. Ὁ Θεὸς μόνον, ὁ ὁποῖος εἶναι αἰώνιος, ὑπῆρχε πάντοτε. Ἄλλ' ἀπὸ ἀγαθότητά του ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἄλλα διάφορα ὄντα. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιούργησε κατὰ πρῶτον τὴν ὕλην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διεμόρφωσε κατόπιν, βαθμηδόν, ὁλόκληρον τὸν ὕλικόν κόσμον. Ἡ Ἀγία Γραφή, εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην σελίδα της, ἐκφράζει τοῦτο ὡς ἐξῆς· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». (1)

Ἡ πρώτη ὅμως ἐκείνη ὕλη ἦτο βυθισμένη εἰς σκότος βαθύ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς «Γενηθήτω φῶς!» καὶ ἔγεινε φῶς. Ἐπειτα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐράνιον θόλον. Ἄλλ' ἡ γῆ ἦτο σκεπασμένη παντοῦ μὲ ὕδατα. Τότε ὁ Θεὸς ἐχώρισε τὰ ὕδατα ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ διέταξε τὴν ξηρὰν νὰ παράγῃ χλόην, τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα, ἕκαστον κατὰ τὸ εἶδός του. Ἐπειτα, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας. Ὑστερον, διέταξε τὰ ὕδατα νὰ παράγουν τοὺς ἰχθῦς, καὶ τὰ πτηνά. Τελευταῖον διέταξε καὶ πάλιν τὴν γῆν νὰ παράγῃ τὰ χερσαῖα ζῶα, ὅλα κατὰ διάφορα εἶδη καὶ κατὰ ζεύγη, ἄρρεν καὶ θῆλυ.

Ἀφοῦ ὁ Θεὸς διεμόρφωσε τοιοῦτοτρόπως τὸ σύμπαν, ἔπλασε

1) Πρὶν νὰ δημιουργήσῃ τὸν ὕλικόν καὶ ὁρατὸν κόσμον εἶχε δημιουργήσει ἄλλον αὔλον καὶ ἀόρατον, πνευματικὸν κόσμον, δηλαδὴ τοὺς Ἀγγέλους.

κατόπιν, ὡς ἐπιστέγασμα τῆς ὑλικῆς δημιουργίας, τὸν ἄνθρωπον. Καὶ λέγει· «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»· δηλαδή· ὁ ὁποῖος νὰ ἔχῃ θεῖα χαρίσματα καὶ ὁ ὁποῖος καλλιεργῶν αὐτὰ τὰ χαρίσματα νὰ δύναται νὰ μιμῆται πιστῶς τὸν Θεὸν εἰς τὸν βίον του. Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, διὰ τὸ σῶμα, καὶ ἐμφυσήσας εἰς αὐτὸν τὴν ψυχὴν, μὲ τὰ θεῖα τῆς χαρίσματα, ἀθανάσιαν, λογικόν, ἐλευθέραν θέλησιν καὶ συναίσθημα. (1) Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Ὁ Ἀδὰμ. Ἦτο δὲ ὁ Ἀδὰμ ἄθῳρος καὶ δὲν ἐγνώριζε παρὰ μόνον τὰ καλόν.

Ἡ Ἀγία Γραφή λέγει ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου ἀνεπαύθη. Πρὸς ἀνάμνησιν τῆς θείας ταύτης ἀναπαύσεως οἱ Ἰσραηλῖται καθιέρωσαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἑορτὴν τοῦ Σαββάτου, ἐπειδὴ εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος (2). Ἀντὶ τοῦ Σαββάτου ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν ἡμέραν ἑβδομαδιαίας ἀναπαύσεως τὴν Κυριακὴν, διότι κατ' αὐτὴν ἀνεστήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. X

2.

X Τὸ ἀμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων.

Μετὰ τὴν πλάσιν, ὁ Θεὸς δὲν ᾔθελε νὰ ζῇ ὁ Ἀδὰμ ἄνεργος. Ἔθεσε λοιπὸν αὐτὸν μέσα εἰς ἕνα κήπον ὥραιο, γεμῆτον ἀπὸ διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ φυλάττῃ αὐτόν. Ἡ ἐργασία βμως ἐκείνη ἦτο ἀσχολία ἀκωπος καὶ πολὺ εὐχάριστος. Ὁ κήπος αὐτὸς εὐρίσκεται εἰς ἐπαρχίαν τινὰ τῆς Μεσοποταμίας, καλουμένην Ἐδέμ, καὶ ὀνομάζεται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν παράδεισος. Δύο δένδρα αὐτοῦ γνωρίζομεν, τὰ

1) Εἶναι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος «εἰκὼν τοῦ Θεοῦ» κατὰ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶναι πνεῦμα, ὅπως καὶ ὁ Θεός, προωρισμένον νὰ ζῇ ἡνωμένον μὲ τὸ σῶμα καὶ προικισμένον μὲ τὰ θεῖα χαρίσματα, ἀλλ' εἰς ἀπείρως μικρότερον βαθμόν.— Ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα ἀδημιούργητον καὶ δημιουργικόν. Οἱ Ἀγγελοὶ εἶναι μὲν καὶ αὐτοὶ πνεύματα ἀσώματα, ὅπως ὁ Θεός, ἀλλὰ δημιουργημένα, μὲ χαρίσματα ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπείρως μικρότερα τοῦ Θεοῦ. Εἶχον πλασθῇ καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ ὁ ἄνθρωπος, λογικοὶ καὶ μὲ ἐλευθέραν θέλησιν.

2) Ἡ λέξις *σάββατον* καὶ *σάββατα* ἐβραϊστὶ σημαίνει· ἀνάπαυσις.

ὅποια εἶχον ἐξαιρετικὰς ἰδιότητες: τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ, καὶ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Τὸ πρῶτον δένδρον ὠνομάσθη τοιοῦτοτρόπως, διότι, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἐτρωγεν ἀπὸ τὸν καρπὸν αὐτοῦ, θὰ ἀπέβαλλε τὴν ἀρχικὴν του ἀθρότητα καί, ἐκτὸς τοῦ καλοῦ, θὰ ἐγνώριζε τότε καὶ τὸ κακόν. Οἱ καρποὶ τοῦ δευτέρου δένδρου εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαρκὴ παράτασιν τῆς ζωῆς.

Εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ· «Ἀπὸ τοὺς καρποὺς παντὸς δένδρου τοῦ Παραδείσου δύνασαι νὰ τρώγῃς ἐλεύθερα· νὰ μὴ φάγῃς μόνον ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ. Διότι, ἂψ ἥς ἡμέρας θὰ φάγῃς ἀπὸ αὐτόν, θὰ γίνῃς θνητός». Ὁ Θεὸς ἔδωκε τὴν ἐντολὴν αὐτῇ εἰς τὸν Ἀδὰμ, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξῃ τὴν ὑπακοήν του καὶ νὰ φανῇ ἄξιος τῶν θείων δωρεῶν μετὰ τὴν καλὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας του.

Μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὁ Ἀδὰμ δὲν εἶχε σύζυγον. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· «Δὲν εἶναι καλὸν νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος μόνος· ἂς κάμωμεν εἰς αὐτὸν σύντροφον». Ἐδωκε λοιπὸν, εἰς αὐτὸν ὕπνον βαθύν· καὶ ἀφ’ οὗ ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς πλευράς του ἔπλασε τὴν Εὐάν, μετὰ τὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια εἶχε καὶ ὁ Ἀδὰμ. Ὁ Ἀδὰμ ἐχάρη· ὁ δὲ Θεὸς εἶπε καὶ εἰς τοὺς δύο: «Ἀὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς». Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς. Τοιοῦτοτρόπως συνέστησεν ὁ Θεὸς τὸν γάμον καὶ ἔδρυσεν τὴν πρώτην οἰκογένειαν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν προήλθεν ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Μέσα εἰς τὸν Παράδεισον ἔζων καὶ οἱ δύο πρωτόπλαστοι ὅπως διόλου ἄθροι καὶ μετὰ τὴν μεγαλυτέραν εὐτυχίαν. Δὲν ἦσαν δὲ μόνον τὰ ὕλικά ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶχον, ἡ εὐτυχία των. Εἶχον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν των καθαρὰν, μόνον τὸ καλὸν ἐγνώριζον, καὶ πρὸ παντὸς ἠσθάνοντο τὴν εὐχαρίστησιν ὅτι εἶχον πρὸς τὸν Θεὸν τὰς σχέσεις ὡς τέκνα πρὸς πατέρα⁽¹⁾. Αὐτὸν καὶ μόνον ἐγνώριζον ὡς Δημιουργόν των καὶ ὡς εὐεργέτην των, καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς ζωῆς των Αὐτὸν καὶ μόνον ἠθελον νὰ εὐχαριστοῦν, εἰς Αὐτὸν προσεύχοντο καὶ προσέφερον τὰς θυσίας των⁽²⁾.

1) Αὐταὶ αἱ σχέσεις εἶναι ὅ,τι λέγομεν σήμερον: ἀληθινὴ Θεοσεβία.

2) Ἡ ὅλη αὐτὴ ἐκδήλωσις τῶν θεοσεβεικῶν συναισθημάτων εἶναι ἡ ὀνομαζομένη θεία Λατρεία.

Ἄλλ' ὁ Διάβολος (1) ἐφθόνησε τὴν εὐτυχίαν τῶν Πρωτοπλάστων καὶ ἤθελε νὰ διατράξη τὰς σχέσεις τῶν τέκνων πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα. Ἐλαβε τὴν μορφήν ὄφως, περιετυλίχθη ἐπάνω εἰς τὸ «δένδρον τῆς γνώσεως», καὶ μὲ τὴν σαγηνευτικὴν συνομιλίαν, τὴν ὁποίαν ἤνοιξε μὲ τὴν Εὐάν, κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ φάγῃ ἀπὸ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν. Αὕτῃ ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Ἀδάμ. Τοιοῦτοτρόπως λοιπόν, καὶ οἱ δύο ἡμάρτησαν, καὶ τὸ κακὸν εἰσῆλθῃ εἰς τὸν κόσμον πρὸς μεγάλην δυστυχίαν τοῦ ἀνθρώπου γένους.

3.

✕ Πρώτη ἐπαγγελία περὶ τοῦ Σωτῆρος.

Τὸ ἡμάρτημα, τὸ ὅποιον διέπραξαν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, ἔπρεπε νὰ ἐπανορθωθῇ. Διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφίσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ πλάσμα του δοῦλον εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ αἰωνίως ἔνοχον ἐνώπιόν του τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διὰ τοῦτο, πρὶν ἀκόμη ἀποβάλλῃ ἐκ τοῦ ἐπιγείου Παραδείσου τοὺς πρωτοπλάστους ἐφάνερωσεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόφασίν του, ὅτι θὰ στείλῃ Σωτῆρα εἰς τὸν κόσμον. Οὗτος θὰ ἐξιλέωνε, μὲ τὴν μέχρις αὐτοθυσίας ὑπακοήν του, τὸν Θεόν, τὸν ὅποιον οἱ πρωτόπλαστοι προσέβαλον μὲ τὴν παρακοήν των, καὶ θὰ ἐπανάφερε καὶ πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν Θεόν, ὡς τέκνου πρὸς πατέρα.

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀναφέρει ὅτι: ὅταν ὁ Θεὸς ἀπετάθῃ εἰς τὸν ὄφιν καὶ κατηράσθῃ τὸν δαίμονα καὶ αὐτόν, εἶπε συγχρόνως (2): «θὰ θέσω ἐχθρὸν μεταξὺ σοῦ καὶ μεταξὺ τῆς γυναίκός, καὶ μεταξὺ «τῆς γενεᾶς τῆς ἰδικῆς σου καὶ τοῦ βλαστοῦ αὐτῆς· αὐτὸς θὰ σοῦ «συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ σὺ θὰ ἐνεδρεύῃς νὰ δαγκάσῃς τὴν «πτέρναν του»:

1) Ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε «διαβόλους». Ἄλλ' ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, Κεφάλαιον 12, στίχος 7, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους μὲ ἀρχηγὸν τὸν Σατὰν ἔκαμαν ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ καὶ οἱ πιστοὶ πρὸς τὸν Θεόν Ἀγγελοι κατενίκησαν αὐτοὺς καὶ κατεκρήμνισαν εἰς τὸν Ἅδην. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δαίμονες ἢ διάβολοι. Ἐκτοτε ἔργον ἔχουσι νὰ προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ κακὸν καὶ τὴν ἀσέβειαν.

2) Ἡκιστον ταῦτα καὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά.

Ἡ γυνὴ αὕτη εἶναι αὕτη ἡ Παρθένος Μαρία· καὶ ὁ βλαστὸς αὐτῆς δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Οὕτως : ἡ Εὐα ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τῆς ἀπωλείας· ἡ Παρθένος Μαρία τὸ ὄργανον τῆς σωτηρίας. Ὁ Ἀδὰμ παρήκουσεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰσέγαγε τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆκουσεν εἰς Αὐτὸ μέχρι τοῦ στυγριοῦ θανάτου, ἐνίκησε τὸν θάνατον καὶ ἐγγυήθη τὴν ἀνάστασίν μας (1).

Μετὰ τὴν παρήγορον αὐτὴν ἐλπίδα ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐα ἔλαβον θάρος καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰς ἐργασίας των, ἀφοῦ ἐκράτησαν πλησίον των κατοικιδία τινα ζῶα.

Τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον θὰ ἤρχετο ὁ Σωτὴρ, ὁ Θεὸς ἀφῆκεν ἀόριστον. Διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος προηγουμένως μὲ πείραν μακρὰν καὶ πολυχρόνιον τὸ μέγεθος τῆς πτώσεώς του, νὰ ἐπιθυμήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν θεῖον λατρὸν καὶ ἐν γένει νὰ προπαρastreυασθῇ δεόντως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ ἀποδοχὴν τῆς διδασκαλίας του. X

4.

Ἡ κατακλυσμῶς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβελ, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐα ἀπέκτησαν πολλὰ τέκνα. Ἀλλ' ἡ Ἀγία Γραφή κάμνει ἰδιαιτέρως μνηεῖν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Σὴθ, διότι ἦτο πανόμοιος πρὸς τὸν φονευθέντα Ἀβελ κατὰ τὴν πίστιν, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου· ὡς νὰ ἦτο δεύτερος Ἀβελ. Τοῦτο ἠθέλησεν ὁ Θεός, ἵνα παρηγορήσῃ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐαν διὰ τὸν σκληρὸν θάνατόν του. Ὁ Σὴθ ἐγενε πατὴρ τοῦ Ἐνῶς, διὰ τὸν ὅποιον ἀναφέρει ἡ Γραφή, ὅτι «ἤρξατο ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου». Ἡ θεία λατρεία ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Ἀδὰμ. Καὶ εἶδομεν ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι προσήρχοντο καὶ προσέφερον θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Κεῖν δὲ καὶ

1) Ἐχομεν λοιπὸν εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Θεοῦ τὴν *πρώτην* προφητείαν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀκολουθεῖ κατόπιν συνέχεια πολλῶν ἄλλων προφητειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν θαυμασίαν ἄλυσιν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν πρῶτος κῆρυξ εἶναι εἰς τὸν Ἀδὰμ, ὁ δὲ τελευταῖος εἰς τὸν Χριστόν. Οἱ Ἰσραηλίται ἐκάλουν τὸν προσδοκώμενον Χριστὸν *Μεσίαν*. Διὰ τοῦτο αἱ προφητεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρουσι περὶ αὐτοῦ καλοῦνται *Μεσιανικαὶ προφητεῖαι*.

ὁ Ἄβελ καὶ τὰ ἄλλα τέκνα του τοὺς εἶχον μιμηθῆ. Ἄλλ' ἡ λατρεία ἐκείνη εἶχεν ἰδιωτικὸν χαρακτῆρα· ὁ Ἐνὼς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἐκτὸς τῆς κατ' ἰδίαν λατρείας εἰσέγαγε τὴν δημοσίαν ἢ κοινὴν λατρείαν, συναθροίζων τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἄλλα πρόσωπα ἀκόμῃ καὶ θυσιάζων ἀπὸ κοινοῦ μὲ αὐτοὺς. Τὴν εὐσέβειαν ταύτην ἐξηκολούθουν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ· ἐνθ' οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάιν ἔρρεπον εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὸ κακόν. Τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ ἡθικὴν ἔποψιν, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἤδη ἀπὸ τὰς ἀρχάς του διηρέθη εἰς δύο ἀντιθέτους γενεάς· εἰς τὴν γενεάν τῶν ἀγαθῶν καὶ εἰς τὴν γενεάν τῶν κακῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἀσέβεια αὕτη καὶ ἡ κακία, σὺν τῷ χρόνῳ, ἠῤῥξαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ, οἱ ὅποιοι ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἦσαν πιστοὶ εἰς τὰ καθήκοντά των πρὸς τὸν Θεόν, ἔγειναν ἀσεβεῖς. Ἡ κακὴ συναναστροφὴ μὲ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κάιν καὶ ἡ ἀπερισκεψία των νὰ συνάπτουν γάμους μὲ τὰς θυγατέρας τῶν ἀσεβῶν συνετέλεσαν ὥστε νὰ γίνουν ὅμοιοι μὲ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κάιν. Οὕτω γενικὴ ἀσέβεια καὶ διαφθορά ἦτο ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνων· τόσον ὥστε ἡ Ἁγία Γραφὴ λέγει ὅτι «πᾶσα ἡ γῆ ἦν κατεφθαρμένη» καὶ ὅτι ὁ Θεὸς «ἐθυμώθη» (1), διότι ἔπλασεν αὐτοὺς. Ὁ Ἀδάμ, ὁ ὅποιος ἔζησεν ἑνεακόσια τριάκοντα ἔτη, εἶχε τὴν θλιβεράν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀσέβειαν !

Διὰ νὰ ἀφίσουν τὸν κακὸν αὐτὸν δρόμον, ὁ Θεὸς ἔστειλε κατὰ καιροὺς ἀνθρώπους εὐσεβεῖς καὶ ἁγίους ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ Σήθ. Τοιοῦτοι εἶναι ὁ Ἐνὼχ, ὁ Μαθουσάλας, ὁ Λάμεχ, ὁ Νῶε, ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν τῆς γενεᾶς τοῦ Σήθ (2). Ὁ Ἐνὼχ ἦτο τόσο ἀγιος, ὥστε μόλις ἔζησε 365 ἔτη εἰς τὴν γῆν, διότι «μετέθηκεν» αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τὸν οὐρανὸν χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ θάνατον. Οἱ ἄνθρωποι ἔμωσ ἐκεῖνοι ἔμενον ἀδιόρθωτοι. Καὶ ὁ Θεὸς ἔλαβε τότε τὴν ἀπόφασιν νὰ κάμῃ τὸν κατακλυσμόν.

Ἐκατὸν εἴκοσι ἔτη εἰργάζετο ὁ Νῶε νὰ κατασκευάσῃ τὴν Κιβωτόν, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ κινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς μετάνοιαν. Καμμία ἔμωσ μετάνοια· αὐτοὶ ἐξηκολούθουν

1) Ἐχομεν ἐνταῦθα ἔκφρασιν, καθ' ἣν ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρώπου (ἀνθρωποπαθὲς ἔκφρασις). Ἡ ἔκφρασις δηλοῖ τὴν δικαίαν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς τιμωρίας.

2) Οὗτοι καλοῦνται : πατριάρχαι = ἀρχηγοὶ πατριῶν (μεγάλων οἰκογενειῶν).

τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν διαφθοράν. Εἰσῆλθεν ὁ Νῶε, μὲ ὄλην τοῦ τὴν προπαρασκευῇ εἰς τὴν Κιβωτόν, καὶ ὁ Θεὸς ἀνέβαλεν ἀκόμῃ τὴν ἔναρξιν τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. Ἐπεὶ περιεγέλων τὸν εὐσεβῆ πατριάρχην. Τότε ἤνοιξαν αἱ «πηγαὶ τῆς ἀβύσσου (¹)» καὶ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος λέγει ὅτι καὶ τότε ἀκόμῃ ὁ Θεὸς διέταξε νὰ ἀνέρχωνται τὰ ὕδατα ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἵνα τότε τοῦλάχιστον συναισθανθοῦν καὶ μετανοήσουν. Ἀλλὰ μᾶτῃν· οὕτως, ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας τοῦ Νῶε (²) καὶ τῶν ζώων (³), τὰ ὁποῖα εἶχον παραλάβει ἐντὸς τῆς Κιβωτοῦ, «πάντα ὅσα εἶχον πνοὴν ζώης καὶ πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀπέθανεν».

Ἐν ἔτος περίπου (⁴) ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κατακλυσμοῦ ἡ ἀθήφα περισσότερὰ μὲ τὸν κλάδον τῆς ἐλαίας εἰς τὸ βῆμα τῆς ἔφερε τὸ μήνυμα εἰς τὸν Νῶε, ὅτι ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον χρόνον ἡδύνατο νὰ ἐξέλθῃ. Ὁ Νῶε ἐξῆλθε μὲ τὴν σύζυγόν του καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Σὴμ, Χάμ καὶ Ἰάφεθ μὲ τὰς συζύγους των. Προσέφερον θυσίαν εὐχαριστήριον εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἠδολόγησε τὸν Νῶε καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Νῶε, καὶ δι' αὐτοῦ, ὡς νέου γενάρχου, πρὸς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅτι δὲν θὰ στείλῃ πλέον εἰς τὴν γῆν κατακλυσμόν. Ὡς ἀναμνηστικὸν σημεῖον τῆς ὑποσχέσεως ταύτης ὥρισε τὸ Οὐράνιον τόξον. Ὁ Νῶε καὶ τὰ τέκνα του ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Μεταξὺ τῶν ἄλλων γεωργικῶν ἔργων, ὁ Νῶε ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν ἀμπελοουργίαν.

Ὁ Νῶε ἐξῆσεν ἐνεακόσια πεντήκοντα ἔτη μετεβίβασεν εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς του τὰς ἱερὰς ἀληθείας τῆς θρησκείας, ἰδιαίτερώς δὲ καὶ προεφήτευσεν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐγεννᾶτο ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ Σὴμ (⁵). X

1) Τῶν εὐρισκομένων δηλαδὴ καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς Γῆς ὑδάτων.

2) Ἦσαν ὀκτὼ μέλη: ὁ Νῶε, ἡ σύζυγός του, οἱ τρεῖς υἱοὶ του καὶ αἱ τρεῖς νύμφαι του.

3) Ἀπὸ τὰ κατάλληλα πρὸς θυσίαν ζῶα («καθάρα»: βόες, αἶγες, πρόβατα, τρυφόνες, περισσεύει) ἀπὸ 3 1/2 ζεύγη. Ἀπὸ τὰ «ἀκάθαρτα» (χοῖροι κύνες κλπ.) ἀπὸ ἑν ζεύγους.

4) Ὁ κατακλυσμὸς διήρκεσεν ἑν ἔτος καὶ δέκα ἡμέρας. Ἦρχισε τῇ 17ῃ τοῦ δευτέρου ἐβραϊκοῦ πολιτικοῦ μηνὸς Βοὺλ (ἀρχὰς Νοεμβρίου) καὶ ἐξέλειπε τῇ 27 τοῦ δευτέρου μηνὸς τοῦ ἐπομένου ἔτους, τῆς πολιτικῆς χρονολογίας (Ἴδε κατωτέρω § 15 σημ. 1).

5) Δευτέρα προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ. Πρβλ. § 3. Ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους ἡτο γενικὴ: ὁ Σωτὴρ

Β.

Ἡ διασπορά.—Ἐμφάνις τῆς πολυθεΐας καὶ εἰδωλολατρείας.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἔζων ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐπάνω εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια τῆς Ἀρμενίας (¹). Ἐφύλαττον ὅλοι τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἐδίδαξεν ὁ Νῶε καθὼς καὶ τὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος. Ὡμίλουν μίαν καὶ μόνην γλῶσσαν καὶ ἀπετέλουν, τρόπον τινά, μίαν οἰκογένειαν.

Ἀλλὰ βαθμὴδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἠϋξήθησαν τόσον, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ διασπείρωνται καθ' ὁμάδας εἰς διάφορα μέρη. Οἱ Σημίται, ἡ μέρος αὐτῶν, κατέβησαν εἰς τὴν εὐρεῖαν πεδιάδα Σενναάρ, ἡ ὁποία ἀργότερον ὠνομάσθη Βαβυλωνία, καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ. Ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος αὐτὸς ταχέως ἔγινε στενόχωρος καὶ ἀπεφάσισαν νὰ διαχωρισθοῦν καὶ ἀπ' ἐκεῖ. Τότε ἀπεφάσισαν νὰ οἰκοδομήσουν τὸν ὑπερύψηλόν ἐκεῖνον πύργον μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀφίσουν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὄνομα ἰθάναντον. Τὸ ἔργον ὅμως ἔμεινεν ἀτελές. Ὁ Θεὸς εἶδε τὴν ἀλαζονείαν των καὶ «καταβάς» ἐσύγχισε (²) τὴν γλῶσσαν αὐτῶν· καὶ, μὴ δυνάμενοι πλέον ἐκεῖνοι νὰ συνεργασθῶσιν, ἀπεχωρίσθησαν. Οὕτω, γενικῶς εἰπεῖν, ἡ γενεὰ τοῦ Σὴμ κατῴκησεν εἰς τὴν Ἀσίαν· ἡ γενεὰ τοῦ Χάμ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ ἡ γενεὰ τοῦ Ἰάφεθ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Αὐστραλία κατωκλήθησαν ἀργότερα.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀπομακρυνόμενοι ἔφερον μαζὺ των τὴν ἀνάμνησιν τῶν κυριωτέρων ἀληθειῶν τῆς θρησκείας καὶ πρὸ παντὸς τὴν πίστιν ὅτι εἰς καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Ἐφερον ἐπίσης τὴν ἀνάμνησιν ὅλων τῶν μεγάλων γεγονότων, ὁποῖα ἡ πλάσις τοῦ

θα ἤρχετο ὡς ἄνθρωπος. Τώρα φανερῶναι ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Νῶε ἀκριβέστερον ὅτι θὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Σὴμ.

1) Ἡ Κιβωτὸς εἶχε καθίσει ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀραράτ.

2) Διὰ τοῦτο ὁ πύργος ἐκεῖνος ὠνομάσθη πύργος Βαβέλ· ἤτοι: Συγχύσεως. Ὑπὸ συγχυσίν τῶν γλώσσων ἐννοεῖται ὅχι ὅτι ἐσχηματίσθησαν ἀμέσως διάφοροι γλῶσσαι, ἀλλ' ὅτι ἐπῆλθεν, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος, ἐπίσκοπος Νύσσης, ἀπλή διαφωνία μεταξὺ των, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ συννησηθοῦν καὶ νὰ συνεργασθοῦν.

ἀνθρώπου, ἡ πρώτη εὐτυχία του μέσα εἰς τὸν Παράδεισον, ἡ πτώσις του, ἡ ἐπαγγελία τοῦ Σωτῆρος, ὁ κατακλυσμός. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἔλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ τοῦ κόσμου διετήρησαν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, τὴν ἀνάμνησιν τῶν γεγονότων τούτων.

Ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, μὲ τὴν ἀμάθειαν, τὴν ἀγριότητα καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν βίον, εἰς τὸν ὅποιον εἶχον καταστήσει οἱ ἄνθρωποι καὶ πάλιν, ἐλησμόνησαν οἱ πλείστοι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὰς ἀρχαίας θρησκευτικὰς παραδόσεις. Ἀλλ' ὅταν ἤρχισαν νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς ἀγριότητος καὶ ἤρχισαν νὰ σκέπτονται βαθύτερον διὰ τὰ ἐγκόσμια πράγματα, παρετήρουν μὲ προσοχὴν τὰ διάφορα φαινόμενα. Ἐκαμνεν εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν ὁ Ἥλιος μὲ τὰς διαφόρους κινήσεις του, ἡ σελήνη μὲ τὰς ποικίλας φάσεις της, τὰ ἄστρα, ἡ ποικιλία τῶν δένδρων, τῶν φυτῶν, τῶν ζώων καὶ ἐθαύμαζον. Ὅταν ἔδλεπον τὰς κινήσεις τῶν νεφῶν, τὰς ἀστραπάς, τοὺς κεραυνούς, τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τόσα ἄλλα φυσικὰ φαινόμενα ἠσθάνοντο κατάπληξιν καὶ ἀπερίγραπτον φόβον. Καί, ἐπειδὴ ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ δώσουν κάποιαν ἐξήγησιν δι' αὐτά, ἐφαντάσθησαν ὅτι μέσα εἰς τὴν φύσιν καὶ τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς φύσεως ἐκρύπτοντο διάφοροι δυνάμεις ἢ πνεύματα, τὰ ὅποια, ὡς τόσοι θεοί, ἐνεργοῦσιν ὅσα ἔδλεπον καὶ ἤκουον οἱ ἄνθρωποι. Τοιοτοτρόπως ἐγεννήθη ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξιν πολλῶν θεῶν, ἡ πολυθεΐα.

Τοὺς θεοὺς τούτους ἐσκέφθησαν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶχον συμφέρον νὰ ἐξευμενίζουν μὲ τὰς θυσίας των καὶ νὰ δεικνύουν τὸν σεβασμὸν των καὶ τὸν φόβον των μὲ διαφόρους πράξεις καὶ προσευχάς. Σὺν τῷ χρόνῳ κατήντησαν νὰ πιστεύουν ὅτι ὅχι κεκρυμμέναι δυνάμεις, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἦσαν οἱ θεοί, καὶ εἰς αὐτὰ προσέφερον τὴν λατρείαν των. Κατόπιν ἐπίστευον ὡς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας. Κατεσκεύαζον δὲ ὁμοιώματα τῶν θεῶν τούτων, ἀγάλματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ ὅποια ἐλέγοντο εἰδωλα. Καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάτρευον ὡς νὰ ἦσαν οἱ ἴδιοι οἱ θεοί. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προῆλθεν ἡ εἰδωλολατρεία, καὶ οἱ ἄνθρωποι κατήντησαν νὰ λατρεύουν ὡς θεοὺς ἕλα τὰ ἄλλα, πλὴν μόνου τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ!

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

Μέχρι τοῦδε, ἡ Ἱερὰ Ἱστορία ἐκθέτει πράγματα γενικά, διότι ἀναφέρει τὴν παλαιστάτην ἱστορίαν ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀδιακρίτως. Εἰς τὸ ἐξῆς ὅμως, ἡ Ἱερὰ Ἱστορία εἰδικεύεται. Περιορίζεται νὰ ἐκθέσῃ τὸν βίον ἐνὸς καὶ μόνου λαοῦ, τοῦ Ἰσραηλικοῦ, τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς ἐξέλεξε μὲ τὴν ἀποστολὴν: νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀρχαιοτάτας θρησκευτικὰς ἀληθείας καὶ παραδόσεις, καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προπαρασκευαστῆς καὶ πρόδρομος τῆς τελείας θρησκείας, τῆς χριστιανικῆς. Τὰ γεγονότα, τὰ ὅποια εἶδομεν μέχρι τοῦδε, μᾶς δίδουν τὴν ἐξήγησιν, διατὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς κατέφυγεν εἰς τὸ μέτρον αὐτό. Ἄνευ αὐτῶν δὲν θὰ ἤδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ποία ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐκλεγῇ ὡς «λαὸς τοῦ Θεοῦ» εἰς καὶ μόνον λαός, καὶ ὅποια ἦσαν αἱ ἀλήθειαι τὰς ὁποίας ὤφειλε νὰ διατηρήσῃ οὗτος.

ΕΠΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

(2100 π. Χρ. — 1730 π. Χρ.)

6.

Ἡ Παλαιστίνη.

Ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαθεν ἀρχὴν ὁ ἱστορικὸς βίος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἔζησε καὶ ἔδρασεν ὁ λαὸς οὗτος εἶναι ἡ Παλαιστίνη. (1) Αὕτη, κατὰ τὴν πρὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐποχὴν, ὠνομάζετο Χαναάν, ἀπὸ τὸ ὄνομα ἐνὸς τῶν ἐγγόνων τοῦ Νῶε, ἐπειδὴ κατέφκουν εἰς αὐτὴν οἱ ἀπόγονοί του. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔλαθε καὶ ἄλλα ὀνόματα: «Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας», «Γῆ Ἰσραήλ», «Γῆ Ἰούδα», «Ἁγία Γῆ», Ἰουδαία. Οἱ χριστιανοὶ ὀνομάζομεν αὐτὴν καὶ Ἁγίους Τόπους. Παλαιστίνη ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος π. Χρ.

Ὅρια τῆς Παλαιστίνης ἦσαν: ἀπὸ βορρᾶ, ἡ Συρία· ἀπὸ νότου, ἡ Πετραία Ἀραβία· ἀπὸ δυσμῶν, ἡ Μεσόγειος θάλασσα, καὶ ἀπὸ Ἀνατολῶν, ἡ Συριακὴ καὶ ἡ Ἀραβικὴ ἔρημος. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς χώρας εἶχεν ἔκτασιν περίπου 30.000 τ. χλμ.

Ἡ χώρα τέμνεται εἰς δύο τμήματα ἄνισα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου: εἰς τὴν δυτικὴν ἢ τὴν κυρίως Χαναάν, πρὸς τὸ μέρος τῆς Μεσογείου, καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Χαναάν, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὀνομασθεῖσαν καὶ *Περαίαν* ἢ *Υπεριορδανίαν*. Ἀπὸ τὰς διαφόρους πολιτικὰς μεταβολὰς ἡ Παλαιστίνη ἔλαθε καὶ διαφόρους χωρογραφικὰς διαιρέσεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσχημάτιζε τέσσαρας ἐπαρχίας: πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ

1) Ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος: *Φιλισταῖοι*.

Ἰορδάνου, τὴν Ἰουδαίαν, τὴν Σαμάρειαν καὶ τὴν Γαλιλαίαν· πρὸς τὰ ἀνατολικά, τὴν Περσίαν καὶ τὴν Δεκάπολιν.

Ἀπὸ ἀπόψεως τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους, ἡ Παλαιστίνη εἶναι χώρα μᾶλλον ὀρεινή. Ἐκ τῶν πεδιάδων τῆς ὀνομαστώτεραι εἶναι ἡ πεδιάς Ἰσραὴλ ἢ Ἐσδραλών, πρὸς τὰ σύνορα τῆς Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας, ἡ πεδιάς Σαρόν, ὀνομαστὴ διὰ τὰς βοσκὰς τῆς καὶ ἡ περιχώρος τοῦ Ἰορδάνου, κατέχουσα τὰ παρόχθια μέρη τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ μέχρι τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης. Ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Παλαιστίνης ὀνομαστώτερα εἶναι: ὁ Λίβανος καὶ Ἀντιλίβανος, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὰ σύνορα πρὸς τὴν Συρίαν, τὸ Ἑρμών ἢ Ἀαερμών, τὸ ὄρος Θαδὼρ, δενδρόφυτον καὶ μὲ ἐκτεταμένον ὁροπέδιον εἰς τὴν κορυφήν. Παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ εὐρίσκεται τὸ κατόπιν ὀνομασθὲν ὄρος τῶν Μακαρισμῶν, πρὸς δὲ τὴν Φοινίκην τὸ Καρμήλιον, ὀνομαστὸν διὰ τὴν εὐφορίαν του καὶ τὰ πολλὰ φυσικὰ σπήλαιά του. Εἰς τὴν Μέσσην Παλαιστίνην ἀξίωσημείωτον εἶναι τὸ ὄρος Γαριζείν. Εἰς τὴν Νότιον Παλαιστίνην κεῖται σειρά ὀρέων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: τὰ ὄρη Σιών, Μοριά καὶ Ἀκρά, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο φθοροδομημένη ἡ Ἱερουσαλήμ (1), τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὁ κήπος Γεσθημανῆ. Εἰς τὴν Μωάβ, ἀνατολικῶς τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, εἶναι τὰ ὄρη Ἀβαρὶν, τῶν ὁποίων ἀξίωσημείωτον εἶναι τὸ ὄρος Ναβαῦ.

Ὑδατα ἔχει ἡ χώρα τὸν ποταμὸν Ἰορδάνην καὶ μερικοὺς ἄλλους μικροὺς χειμάρρους, ὅπως εἶναι ὁ χεῖμαρος τῶν Κέδρων, καὶ τὰς θαλάσσας ἢ λίμνας Τιβεριάδος καὶ Νεκρᾶς Θαλάσσης (2). Ἐπειδὴ τὰ ὕδατα τῆς χώρας ἦσαν ἀνεπαρκῆ, οἱ Ἰσραηλῖται ἔσκαπτον φρέατα, κατεσκευάζον δὲ καὶ δεξαμενάς, ὅπου καὶ συνεκέντρωναν βρόχινον ὕδωρ. Ὀνομαστώτατον εἶναι τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, εἰς τὴν Σαμάρειαν, ὅπου ἔγινεν ὁ διάλογος τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος.

Τὸ κλίμα, γενικῶς εἰπεῖν, εἶναι εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, τὸ δὲ ἔδαφος, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ἦτο τόσον παραγωγικόν, ὥστε ἡ Ἁγία Γραφή χαρακτηρίζει τὴν Παλαιστίνην ὡς γῆν «ρέουσαν μέλι καὶ γάλα».

1) Ἡ Ἱερουσαλήμ λέγεται καὶ *θινάτηρ Σιών*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ λόφου Σιών.

2) Ὀνομάζεται τοιοῦτοτρόπως, διότι τὰ ὕδατα αὐτῆς εἶναι τόσον πυκνά, ἄλμυρά καὶ λιπώδη, ὥστε δὲν δύναται νὰ ξήση ἐντὸς αὐτῶν ἰχθύς.

Ἐκ τῶν πόλεων καὶ κωμῶν κυριώτεραι, κατὰ τοὺς παλαιούς· Ἑβραϊκοὺς χρόνους, διήρξαν· ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Σαμάρεια, ἡ Ἱεριχώ, ἡ Χεβρών, ἡ Σηλώ, ἡ Βηθλεέμ, ἡ Γαθαὼν, ἡ Βαιθήλ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκτὸς αὐτῶν, ἡ Κανὰ, ἡ Ναὺν, ἡ Ναζαρέτ, ἡ Τιβεριάς, εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἡ Βηθανία καὶ Βηθδαγῇ εἰς τὴν Ἰουδαίαν.

Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς χώρας, πρὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ἦσαν λαοὶ διάφοροι, οἱ ὅποιοι γενικῶς ἐλέγοντο Χαναταῖοι (*). Ὅλοι εἶχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ ἦθι διεφθαρμένα. Ἦσαν εἰδωλολάτραι. Ὁ κυριώτερος θεὸς τῶν ἦτο ὁ Βάαλ· εἰς αὐτὸν προσέφερον καὶ ἀνθρωποθυσίας.

Λαοὶ γειτονικοὶ, εἰδωλολάτραι καὶ αὐτοί, ἦσαν· οἱ Φιλισταῖοι, νοτιοδυτικῶς· οἱ Ἀμαληκῖται καὶ Ἐδωμῖται ἢ Ἰδουμαῖοι, πρὸς νότον· οἱ Μωαβῖται, νοτιοανατολικῶς καὶ οἱ Ἀμμωνῖται, ἀνατολικῶς.

7.

Κλήσις τοῦ Ἀβραάμ.

Πρῶτος γενάρχης τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ διήρξεν ὁ Ἀβραάμ. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Θάρρα, ἀπὸ τὴν γενεὰν τοῦ Σὴμ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν Οὐρ τῆς Χαλδαίας, ἀλλὰ κατ'ὥκει μετὸν πατέρα του, τὴν σύζυγόν του Σάρραν, καὶ τοὺς συγγενεῖς του εἰς τὴν πόλιν τῆς Μεσοποταμίας Χαρράν.

Καθ' ὃν χρόνον εὗρίσκετο εἰς τὴν Χαρράν, ὁ Θεός, διὰ τὴν σῶσιν αὐτὸν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς εἰδωλολατρείας, εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν του, τοὺς συγγενεῖς του καὶ τὸν οἶκόν του καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐδείκνυνεν εἰς αὐτόν. Ὁ Θεὸς εἶδε τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγαλειώδεις ὑποσχέσεις· «Θὰ δώσω ὥστε ἀπὸ σὲ νὰ ἐξέλθῃ ἔθνος μέγα· θὰ σὲ εὐλογῇ καὶ θὰ κάμω περίφημον τὸ ὄνομά σου... Καὶ διὰ σοῦ θὰ εὐλογηθοῦν ἔλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Αἱ

1) Ὁ πληθυσμὸς τῆς Παλαιστίνης ἀνέρχεται σήμερον εἰς ἓν ἑκατομμύριον καὶ πλέον. Ἄλλοτε ὅμως εἶχεν ὑπὲρ τὰ δέκα ἑκατομμύρια. Σήμερον ἡ Παλαιστίνη διοικεῖται ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὡς ἐντολοδόχων τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

* Δεσμ. ΕΜΜ. ἹΕΡΟΙ ΙΣΤΟΡΙΟΙ ΠΑΛ. ΑΓΡΑΦΩΝ. Ἐκδόσεις 2

τελευταίαι αὐταὶ λέξεις εἶναι αἱ σπουδαιότεραι (¹). Διότι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς δὲν θὰ εὐλογοῦντο ἕνεκα τῶν προσωπικῶν χαρισμάτων τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλὰ διότι ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν απογόνων του θὰ ἐγεν-
νατο ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἀναγινώσκουμεν : «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ». Εἶναι ἐπί-
σης ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ Θεὸς προορίζει τὸν Σωτῆρα δι' ὅλον τὸν κόσμον, ἂν καὶ ἐκλέγῃ ἓνα καὶ μόνον λαόν. Βραδύτερον οἱ ἀπό-
γονοι τοῦ Ἀβραάμ ἐσχημάτισαν τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ἡ σωτη-
ρία εἶναι ἀποκλειστικῶς μόνον δι' αὐτούς. Ὁ Ἀβραάμ, πλήρης πί-
στεως εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν σύζυγόν του Σάρραν, τὸν ἀνεψιόν του Λῶτ, τοὺς δούλους του (²), τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ ποίμνιά
του ἔφθασαν εἰς τὴν γῆν Χαναάν (³). Εἰς τὴν πόλιν αὐτῆς Συχέμ
παρουσιάσθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ὅτι
θὰ δώσῃ, ἡμέραν τινά, εἰς τοὺς ἀπογόνους του τὴν γῆν Χαναάν.
Διὰ τοῦτο ἐκλήθη ἡ Χαναάν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας.

Ὁ Ἀβραάμ δὲν ἔφερε μαζὺ του μόνον τὰ υλικά του ἀγαθὰ. Μεγαλυτέραν ἀξίαν εἶχον τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια θὰ ἦσαν ἡ σπουδαιότερα κληρονομία, τὴν ὁποίαν θὰ ἄφινεν
εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἦσαν ἡ πίστις του καὶ αἱ
θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ παραδόσεις. Αἱ κυριώτεραι ἀπὸ αὐτὰς ἦσαν:

α') Δογματικαὶ ἀλήθειαι : ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ
Θεοῦ· δημιουργὸς τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ Θεός, ὁ
ὁποῖος μόνος εἶναι αἰώνιος· ἡ ὑπαρξὶς τῶν ἀγγέλων, ἀγαθῶν καὶ
πονηρῶν· ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία· ἡ ὑπόσχεσις τοῦ μέλλοντος Σω-
τῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου· ἡ ὑπαρξὶς τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώ-
που ὡς ἰδιαιτέρας ἀπὸ τοῦ σώματος οὐσίας καὶ ἡ μετὰ θάνατον ἐπι-
ζησίς τῆς· ὁ ἠθικὸς προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου· ἡ θεία Πρόνοια· ἡ
θεία δικαιοσύνη. β') Ἠθικαὶ ἐντολαί : σεβασμὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ

1) Τρίτη ἐπαγγελία περὶ τοῦ Σωτῆρος. Πρβλ. 3. 4.

2) Θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ὁ Ἀβραάμ, καθ' ὃν χρόνον ἦλθεν εἰς τὴν
γῆν Χαναάν εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του περὶ τοὺς 500 ἢ 600 ἄνδρας.

3) Ἦτο τότε εβδομήκοντα πέντε ἐτῶν. Εἰς τὴν Χαναάν ἔζη βίον νομα-
δικόν. Κατ' ἀρχὰς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Συχέμ, ἔπειτα εἰς τὴν Βαιθήλ,
ἔπειτα εἰς τὴν Χεβρών, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησε κέντρον τοῦ νομαδικοῦ
του βίου. Μετὰ τινά χρόνον, ὁ Λῶτ ἐγκατεστάθη οἰκογενειακῶς εἰς τὰ
Σόδομα, ἵνα δοθῇ τέρμα εἰς τὰς φιλονεικίας τῶν ποιμένων τοῦ Ἀβραάμ
καὶ τῶν ἰδικῶν του.

Θεοῦ ἡ λατρεία εἰς μόνον τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἀνήκει· τήρησις τῆς ἐορτῆς τοῦ Σαββάτου· σεβασμὸς τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. γ') Κυριώ-
 ται διατάξεις κατὰ τὴν θεῖαν λατρείαν· προσφορὰ θυσίας εἰς τὸν
 Θεὸν εἴτε μὲ ζῶα, εἴτε μὲ καρποὺς τῆς γῆς· κατ' ἐντολὴν τοῦ
 Θεοῦ, ζῶα κατὰλληλα πρὸς θυσίαν ἦσαν· δάμαλις τριετίζουσα,
 αἰξ τριετίζουσα, κριὸς τριετίζων, τρυγῶν καὶ περιστερά. Αἱ θυσίαι
 προσεφέροντο συνήθως ἐπάνω εἰς βωμοὺς ἢ θυσιαστήρια, τὰ ὁποῖα
 ἔδρουον εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐκ λίθων καὶ γῆς. Ναοὶ δὲν ἦσαν ἀκόμῃ
 εἰς χρῆσιν οὐδὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραάμ, οὔτε ἰδιαίτερα τά-
 ξις ἱερέων· αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἀβραάμ, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ γενάρχαι,
 ἦσαν γενικῶς οἱ θῦται εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας του ἑκα-
 στος (¹). Πράξεις λατρείας ἦσαν ἐπίσης γὰρ στήσῃ τις μνημεῖον ἀπὸ
 λίθους συνήθως εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν
 καὶ ἔδειξε τὴν προστασίαν του.

Αὗται ἦσαν αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν
 τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν, τὸν ὅποιον θὰ ἐφύλαττον οἱ ἀπόγονοι
 τοῦ Ἀβραάμ. Εἰς αὐτάς ὁ Θεὸς θὰ προσέθετεν ὅ,τι ἄλλο θὰ ἦτο
 ἀνάγκη μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος. Καὶ εἶναι, τρόπον τινά,
 οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς συμφωνίας, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐκλέ-
 γει τὸν Ἀβραάμ καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἀπογόνους του ὡς «λαὸν ἐκλε-
 κτὸν» ἰδικόν του. Τὴν συμφωνίαν ταύτην ἡ Ἀγία Γραφή ὀνομάζει
 «διαθήκην» τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν του(²). Ὁ Θεὸς ἐπανέλαβεν
 εἰς τὸν Ἀβραάμ τὴν ὑπόσχесίν του ὅτι θὰ καταστήσῃ αὐτὸν πα-
 τέρα πολλῶν ἐθνῶν (³) καὶ ὅτι θὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους του τὴν
 γῆν Χαναάν.

Οἱ Χαναναῖοι ὠνόμαζον τὸν Ἀβραάμ μὲ τὸ ἐπώνυμον Ἰερί,
 δηλαδὴ περάτην, ἐπεὶδὴ ἦλθεν εἰς τὴν Χαναάν, ἀφ' οὗ ἐπέρασε τὸν
 Εὐφράτην ποταμόν. Ἀπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ὀνομάζονται οἱ ἀπό-
 γονοι τοῦ Ἀβραάμ Ἑβραῖοι ἢ Ἑβραϊκὸς λαός.

1) Ἡ Ἀγία Γραφή ἀναφέρει μόνον τὸν Μελχισεδὲκ ὅτι εἶχεν ἱερατικὸν
 ἀξίωμα. Ἦτο δὲ οὗτος συγχρόνως καὶ βασιλεὺς τῆς πόλεως Σαλήμ τῆς
 ὀνομασθείσης κατόπιν Ἱερουσαλήμ.

2) Καλεῖται καὶ Θεία Ἀποκάλυψις, διότι ὁ Θεὸς εἶναι Ἐκεῖνος, ὅστις
 ἐφάνερωνε τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας πρὸς τὸν λαόν του.

3) Πολλοὶ λαοὶ κατάγονται ἐκ τοῦ Ἀβραάμ· οἱ Ἰσραηλῖται ἐκ τοῦ
 Ἰσμαήλ, υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας Ἀγαρ· οἱ Μαδιανῖται, οἱ
 Σαββαῖοι, ἀπὸ ἄλλης σύζυγόν του· οἱ Ἰδουμαῖοι, διὰ τοῦ υἱοῦ του Ἠσαῦ.
 οἱ Ἰσραηλῖται διὰ τῶν υἱῶν του Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

8.

‘Ο ‘Ισάακ.

“Όταν ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη, διὰ τελευταίαν φοράν, ὅτι ὁ Ἀβραάμ θὰ ἐγίνετο πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν καὶ ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θὰ ἐλάμβανον ὡς χώραν τῶν τῆν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ὁ μὲν Ἀβραάμ ἦτο ἐνενήκοντα ἐννέα ἐτῶν, ἡ δὲ σύζυγός του Σάρρα ἐνενήκοντα. Ἀλλ’ ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς τότε ὅτι, παρὰ τὸ γῆράς των, θὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐντὸς ὀλίγου υἱόν, ὁ ὅποιος καὶ θὰ εἶναι ὁ κληρονόμος τῆς «παρακαταθήκης τῆς θείας Ἀποκαλύψεως» καὶ πρόγονος τοῦ Σωτῆρος. Καὶ πράγματι, μετὰ ἓν ἔτος, ἡ μέχρι τότε στείρα Σάρρα ἐγέννησεν υἱόν, τὸν ὅποιον ὠνόμασαν Ἰσαάκ.

“Ο Ἀβραάμ ἔζη εὐτυχῆς μὲ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς τοῦ ἐχάρισεν, ὅτε ἑξαφνα λέγει εἰς αὐτὸν ὁ Θεός: «Ἀβραάμ Ἀβραάμ λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν Ἰσαάκ, ἐδήγησε αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος, τὸ ὅποιον θὰ σοῦ δείξω καὶ ἐκεῖ προσέφερε αὐτὸν θυσίαν». Ποτὲ ὁ Θεὸς δὲν διέταξε νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὸν ἀνθρωποθυσίαν. Τοιαύτας θυσίας μόνον οἱ εἰδωλολάτραι προσέφερον εἰς τὰ εἰδωλά των. Ἀλλ’ ὁ Θεὸς εἶχε δώσει τότε τοιαύτην διαταγὴν εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπακοήν του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προεικονίσῃ τὴν θυσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἦτο νὰ προπαρασκευασθῇ διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἄλλοτε μὲ τὰς ὑποσχέσεις του, ἄλλοτε μὲ προεικονίσεις ὅσων ἐμελλον νὰ συμβοῦν εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν θὰ ἤρχετο, ἄλλοτε μὲ διαφόρους πληροφορίας περὶ αὐτοῦ, ἐφρόντιζε νὰ διατηρῇ εἰς τὸν λαόν του ζωηράν τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος. Ἡ διαταγὴ, τὴν ὅποιαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὰς ὑποσχέσεις του πρὸς αὐτόν, ὅτι θὰ πληθύνῃ τοὺς ἀπογόνους του. Καὶ ὅμως ὁ Ἀβραάμ, ἂν καὶ ἐστήριζεν ὅλας του τὰς ἐλπίδας εἰς τὸν Ἰσαάκ, παρέλαβε τὸν υἱόν του εἰς τὸ ὄρος Μωριά, ἔτοιμος νὰ τὸν θυσιάσῃ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει διὰ τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Ἀβραάμ ὅτι ἐπίστευεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀναστήσῃ τὸν Ἰσαάκ.

ἐκ νεκρῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως μὲ τὸ θάυμα αὐτὸ νὰ τηρήσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Καὶ ὁ Ἰσαὰκ δὲν ἀντέτεινε διόλου, ἀλλ' ἔδειξε πληρὴν εὐπείθειαν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὸν πατέρα του καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Ἰσαὰκ ὅμως δὲν ἐθυσιάσθη, διότι δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς διαταγῆς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ προεικονίσῃ τὴν ἀληθῆ καὶ σωτηριώδη θυσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου (¹). Ὁ Ἀβραὰμ ἐθυσίασε τότε ἓνα κριόν, τὸν ὁποῖον εἶδεν ἐκεῖ πλησίον περιπεπλεγμένον εἰς τοὺς θάμνους.

Εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν, μετὰ τὸν θάνατον ἤδη τῆς μητρὸς του, ὁ Ἰσαὰκ ἐνυμφεύθη τὴν Ρεβέκκαν, κόρην εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον, ἐξαδέλφην του, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς τότε ἐποχῆς. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε δύο τέκνα δίδυμα: τὸν Ἡσαῦ, ὅστις ἦτο ὁ πρωτότοκος, καὶ τὸν Ἰακώβ.

Εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν ἐβδομήκοντα πέντε ἐτῶν ἀπέθανεν ὁ πατήρ του Ἀβραὰμ. (²) Ὁ Ἰσαὰκ ἔθαψεν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον Μασπελά, πλησίον τῆς Χεβρών, ὅπου ἦτο θαμμένη καὶ ἡ Σάρρα. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τινα ἔτη συνέβη πείνα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἰσαὰκ, μετώκησεν αὐτός εἰς τὴν πόλιν Γέραρα. (³) Ἐκεῖ ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὥς καὶ εἰς τὸν Ἀβραὰμ προηγουμένως: «κατοίκει εἰς τὴν χώραν ταύτην· εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω αὐτήν· καὶ διὰ σοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων σου θὰ εὐλογηθοῦν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς». Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι ὑπενθύνουν καὶ πάλιν τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. (⁴) Μὲ τὰς ἐπανειλημμένας ὑπομνήσεις ἠθέλην ὁ Θεός νὰ βεβαιώσῃ ὅτι θὰ ἐκτελέσῃ πιστῶς τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει πρὸς τοὺς Ἰσραηλῆς.

1) Ἡ ἀθωότης τοῦ Ἰσαὰκ, ἡ ὑπακοή του εἰς τὸν πατέρα του, τὸ ὅτι ἦτο ὁ ἴδιος φορτωμένος μὲ τὰ βύλα τῆς θυσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφέρετο ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν προαναγγέλλουν τὴν ἀθωότητα, τὴν ὑπακοήν, τὸν σταυρὸν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς ἔφερεν εἰς τοὺς ὤμους, ἀγόμενος εἰς τὸν Γολγοθᾶν.

2) Πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὴν δοκιμασίαν του μὲ τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαὰκ.

3) Πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φιλισταίων πρὸς νότον τῆς Γάζης.

4) Τετάρτη ἐπαγγελία περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος. Πρβλ. § § 3, 4 καὶ 7.—

‘Ο ‘Ιακώβ.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἦσαν ὅλως διόλου ἀντιθέτου χαρακτήρος. ‘Ο ‘Ησαῦ ἠγάπα νὰ διατιᾶται εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ κυνηγῇ. ‘Ο ‘Ιακώβ εἶχε κλίσιν εἰς τὴν ποιμενικὴν ζωὴν καὶ νὰ μένῃ ἐν τῷ οἴκῳ πλησίον τῆς μητρὸς του. ‘Ο ‘Ησαῦ ἦτο χαρακτήρος ὀρμητικοῦ καὶ διαίου, ἐνῷ ὁ ‘Ιακώβ ἦτο ἀνθρωπος ἡσύχιος, ἀπλοῦκός καὶ περιεσκεμμένος. Μ’ ὅλον τοῦτο ὁ ‘Ησαῦ, ὡς πρωτότοκος, ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ ὅλα τὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια ἡ ‘Αγία Γραφή ὀνομάζει μὲ ἐν ὄνομα : πρωτοτόκια.(¹) Διὰ τοῦτο ὁ ‘Ιακώβ ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν εὐνοίαν εἰς τὸν ‘Ησαῦ· ἐνῷ ἡ Ρεβέκκα ἠγάπα περισσότερο τὸν ‘Ιακώβ. Ἡ Ρεβέκκα εἶχε τὴν προτίμησιν αὐτὴν πρὸς τὸν ‘Ιακώβ, καὶ διότι, ἐνῷ ἀκόμη ἦτο ἔγκυος, ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὴν ὅτι θὰ γεννήσῃ δύο τέκνα, τὰ ὅποια θὰ γίνουν ἀρχηγοὶ δύο λαῶν (²), ἀλλ’ ὁ δευτερότοκος υἱὸς θὰ κληρονομήσῃ ἀντὶ τοῦ πρώτου τὰς θείας εὐλογίας καὶ τὰ πρωτοτόκια.

Πόσον, πράγματι, ὁ ‘Ησαῦ ἦτο ἀκατάλληλος νὰ λάβῃ μετὰ τὴν θάνατον τοῦ πατρὸς του τὴν θέσιν τοῦ γενάρχου τοῦ «ἐκλεκτοῦ λαοῦ» τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνῃ πρόγονος τοῦ Σωτῆρος, φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπερισκεψίαν του νὰ πωλήσῃ τὰ πρωτοτόκιά του ἀντὶ πινακίου φακῆς εἰς τὸν ‘Ιακώβ. Διὰ νὰ λάβῃ ὅμως ὁ ‘Ιακώβ τὴν θέσιν τοῦ γενάρχου ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ποῦ θὰ ἐσχηματίζετο ὁ «ἐκλεκτός λαός» τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἐγεννᾶτο ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἔπρεπε νὰ λάβῃ καὶ τὴν πατρικὴν εὐλογίαν, ἡ ὁποία ἦτο συγχρόνως καὶ ἡ ἐπικύρωσις τῶν πρωτοτοκίων. ‘Ο ‘Ιακώβ καὶ ἡ Ρεβέκκα κατώρθωσαν καὶ τοῦτο. Ὅταν ὁ γέρον καὶ

1) Τὸ πρωτοτόκιο συνίσταντο εἰς τὰ ἑξῆς : ὁ πρωτότοκος εἶχε δικαίωμα διπλοῦ μεριδίου εἰς τὴν κληρονομίαν. Ἦτο ἀρχηγός τῆς οἰκογενείας, εἰς τὸ πρόσωπον δὲ αὐτοῦ μετεβιβάζοντο ὅλαι αἱ ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς εἶχε δώσει εἰς τὸν Ἀβραάμ περὶ κατακτήσεως τῆς Χαναὰν καὶ ὅτι θὰ ἡξιοῦτο νὰ εἶναι πρόγονος τοῦ Σωτῆρος. Εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φυλάττῃ ὅλας τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, νὰ διαθρέψῃ τὴν μητέρα, ἂν ἔξῃ, καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰς ἀγάμους ἀδελφάς του.

2) Πρβλ. Γεν. 25, 23. ‘Ο ‘Ησαῦ, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο καὶ Ἐδώμ ἐγένεν ἀρχηγὸς τῶν Ἐδωμιτῶν ἢ Ἰδουμαίων. ‘Ο Ἰσαὰκ ἐγένεν ὁ δεῦτερος μετὰ τὸν Ἀβραάμ γενάρχης τῶν Ἰσραηλιτῶν.

ἀόμματος πλέον Ἰσαάκ, προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του, ἐξή-
τησεν ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ νὰ τοῦ φέρῃ, διὰ τελευταίαν, ἴσως, φοράν,
κυνήγιον καὶ νὰ εὐλογήσῃ αὐτόν, ὁ Ἰακώβ ἐν συνεννοήσει μὲ
τὴν μητέρα του παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἰσαάκ, ὡς νὰ ἦτο τάχα ὁ
Ἡσαῦ, καὶ ἀφοῦ ἐξηπάτησεν αὐτόν ἔλαβε τὴν πατρικὴν εὐλογίαν.
Κυριώτατον σημεῖον τῆς εὐλογίας ἦτο : ἡ εὐχή, νὰ εἶναι ἡ φυλὴ
του ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλους τοὺς περιόικους λαοὺς καὶ ἀπὸ τὰς συγγε-
νικὰς φυλάς.

Ἡ Ἀγία Γραφὴ ἀναφέρει τὰ γεγονότα ὅπως συνέβησαν. Δὲν
σημαίνει ὅμως ὅτι ἐπιδοκιμᾷ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὴν
περίπτωσιν αὐτὴν ἐνήργησαν ἡ Ρεβέκκα καὶ ὁ Ἰακώβ. Ἀπ' ἐναν-
τίας μάλιστα θεωρεῖ αὐτοὺς ὅτι ἔπραξαν μεγάλην ἁμαρτίαν, καὶ
διὰ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ αἱ δύο ὑπέφεραν πολλὰ ὡς θείαν τι-
μωρίαν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ Ρεβέκκα ἐγνώριζεν ὅτι ὁ
Ἰακώβ θὰ ἐγίνετο κληρονόμος τῶν θείων ἐπαγγελιῶν καὶ ὁ πρό-
γονος τοῦ μέλλοντος Λυτρωτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶχε δίκαιον νὰ θε-
λήσῃ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ μὲ τοιαῦτα μέσα, ἐνῷ
ἔπρεπε νὰ ἀφίσῃ τὰ πράγματα εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν.

Ὁ Ἡσαῦ διεμαρτυρήθη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πατρικὴ εὐλογία, ἀπαξ
δοθεῖσα, δὲν ἀνεκαλεῖτο, ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ τὸν Ἰακώβ.
Τότε ἔφυγεν οὗτος ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον, ἵνα μεταβῇ πλησίον
τοῦ Θεοῦ του Λάβαν, ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς του, εἰς Χαρράν τῆς
Μεσοποταμίας. Καθ' ὁδὸν μετενόει βαθύτατα διὰ τὴν πράξιν του,
ὁ δὲ Θεός, ἰδὼν τὴν μετάνοιάν του, ἐνεφανίσθη καθ' ὕπνον, εἰς τὸ
ἄνω μέρος πελωρίας κλίμακος, πλησίον τῆς Βαιθήλ, ἐνῷ ἐκοιμάτο
εἰς τὸ ὑπαιθρον, μὲ προσκεφάλαιον ἓνα λίθον. Καὶ λέγει εἰς αὐτόν
ὁ Θεός : «Μὴ φοβησαιο τὴν γῆν ταύτην, ἐπὶ τῆς ὁποίας κοιμᾶσαι
θὰ δώσω εἰς σέ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου διὰ σοῦ καὶ τῶν ἀπογό-
νων σου θὰ εὐλογηθοῦν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς» (1). Ὁ Ἰακώβ
ἔλαβε θάρρος, τὴν δὲ πρῶταν ἔλαβε τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον ἐχρη-
σιμοποίησεν ὡς προσκεφάλαιον, καὶ ἀφιέρωσεν αὐτόν εἰς τὸν Θεόν,
ἀφοῦ τὸν ἤλειψε μὲ ἔλαιον.

Ὁ Ἰακώβ ἐφθασεν, ἐπὶ τέλους, εἰς τὴν Χαρράν, ὅπου καὶ
ἔμεινεν ἐπὶ εἴκοσι ἔτη, ὑπηρετῶν τὸν θεῖόν του Λάβαν. Ἐκεῖ
ἐνυμφεύθη ἀλληλοδιαδόχως τὰς δύο ἀδελφάς Λείαν καὶ Ραχήλ,
κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς τότε ἐποχῆς, καὶ ἀπέκτησε δώδεκα υἱούς.

1) Πέμπτη ἐπαγγελία περὶ τοῦ Σωτῆρος. Πρβλ. §§ 3. 4. 7. 9.

Ἀπέκτησε δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πλοῦτη πολλά. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μήτηρ του ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει, ὁ Ἰακώβ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Χαναὰν καὶ νὰ προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τοῦλάχιστον τὸν ὑπέργηρων πατέρα του καὶ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν καὶ μίαν ἀκόμη φοράν.

Ἀλλ' ἐνθ' ἐπέστρεφε μὲ τὴν πολυπλήθη οἰκογένειάν του καὶ ποίμνια πολλά, ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἡσαῦ ἔρχεται πρὸς συνάντησίν του μὲ πλῆθος ὠπλισμένων ἀνδρῶν. Ὁ Ἰακώβ ἐφοβήθη καὶ παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ τὸν σώσῃ. Καθ' ὕπνον παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς ὑπὸ μορφήν ἰσχυροῦ ἀνθρώπου, ὅστις καὶ ἐπάλαισε μὲ τὸν Ἰακώβ. Κατὰ τὴν πάλην αὐτὴν ὁ Ἰακώβ ἐστάθη ἀκατάβλητος. Ἦτο τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ ὅτι, ἐν ἀνάγκῃ, θὰ ἐνίκη αὐτός, ἀφοῦ παλαίων καὶ μὲ τὸν Θεὸν ἀκόμη ἐδείχθη ἀκατάβλητος. Διὰ τοῦτο εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός: «εἰς τὸ ἐξῆς τὸ ὄνομά σου θὰ εἶναι Ἰσραήλ, δηλαδὴ ἰσχυρός». Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὀνομάζονται οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ Ἰσραηλῖται⁽¹⁾ ἢ υἱοὶ Ἰσραήλ καὶ ἀπλῶς Ἰσραήλ.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἄμφω συνηντήθησαν ἀδελφικά, ἐνηγκαλίσθη ὁ εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ἔκλαυσαν ἀπὸ τὴν συγκίνησίν των. Ἀναμεταξύ των ἔλειψε κάθε δυσαρέσκεια καὶ ἔζησαν ὡς καλοὶ ἀδελφοί. Ὁ Ἰακώβ ἔσπευσε νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα του Ἰσαάκ, ὅστις καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον χρόνον εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἐτῶν. Ὁ Ἰακώβ μετέβη κατόπιν εἰς τὴν Βαιθήλ, ὅπου εἶχεν ἴδει «τὸ ὄνειρον τῆς κλίμακος» καὶ ἔδρυσεν ἐκεῖ εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ θυσιαστήριον.

10.

Υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ.

Οἱ δώδεκα υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ ἦσαν οἱ ἐξῆς: Ρουβὴν, Συμεὼν, Λευὶ, Ἰούδας, Ἰσάακ^α, Ζαβουλὼν, Ἰσάκ, Νεφθαλείμ, Γάδ, Ἀσήρ, Ἰωσήφ καὶ Βενιαμίν. Οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν ἐκ τῆς Ραχὴλ. Ἀπὸ ἑνα ἑκαστον ἐξ αὐτῶν ἐσχηματίσθησαν πολλὰ οἰκογένεια, αἱ ὁποῖαι, ἐπειδὴ εἶχον αὐτὸν κοινὸν πρόγονον, ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν φυλὴν, ἡ ὁποία ἔφερε τὸ ὄνομά του. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθησαν αἱ Δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ πολυπαθέστερος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐνδοξότερος ἐξ ὧν ὑπῆρξεν

1) Ἡ μᾶλλον ἀρεστὴ εἰς τοὺς Ἑβραίους προσωυμία καὶ σήμερον ἀκόμη.

ὁ Ἰωσήφ. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει δι' αὐτὸν ὅτι ἀπὸ μικρᾶς ἤδη ἡλικίας ἐδείκνυε τόσῃ σοφίαν καὶ φρόνησιν, ὥστε ὁ πατήρ του εἶχε ἐν αὐτῷ ἰδιαιτέραν συμπάθειαν. Τοῦτο ἦτο ἀφορμὴ νὰ φθονήσουν αὐτὸν οἱ ἄλλοι ἀδελφοί του, πλὴν τοῦ Βενιαμίν. Ὁ δὲ φθόνος ἔγεινεν ἀκόμῃ περισσότερος, ὅτε διηγγήθη εἰς αὐτοὺς τὰ δύο ὄνειρα, ⁽¹⁾ μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς προεμήνυνεν εἰς αὐτὸν τὸ μέλλον μεγαλεῖόν του. Ὁ φθόνος αὐτὸς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ὥστε ὁ Ἰωσήφ νὰ πωληθῇ ὡς δοῦλος ⁽²⁾, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰς ἐμπόρους Ἰσραηλίτας, οἵτινες πάλιν τὸν μετεπώλησαν εἰς Αἴγυπτον, πρὸς τὸν ἀρχιμάνγειρον τοῦ Φαραῶ Πετεφρῆ. Οἱ ἀδελφοὶ παρέστησαν τότε εἰς τὸν πατέρα των ὅτι ἄχριον θηρίον κατέφαγε τὸν Ἰωσήφ ⁽³⁾, ὁ δὲ Ἰακώβ τὸ ἐπίστευσε καὶ ἔμενεν ἀπαρηγόρητος.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατ' ἀρχάς, ὁ Ἰωσήφ ἔζη εὐχαριστημένος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πετεφρῆ, ὁ ὁποῖος εἶχε διορίσει αὐτὸν γενικὸν οἰκονόμον εἰς τὸν οἶκόν του. Κατόπιν ὅμως ἔπεσε θυμὸς τῆς ἀθρότητός του καὶ τῆς σωφροσύνης του, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ συγκατατεθῇ εἰς τοὺς ἀνηθίκους σκοποὺς τῆς διεφθαρμένης γυναικὸς τοῦ Πετεφρῆ. Αὐτὴ τότε ἐσυκοφάντησε τὸν Ἰωσήφ εἰς τὸν σὺγγόν τῆς, καὶ ὁ Ἰωσήφ ἀναπολόγητος, εὐρέθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ δὲν ἀφήκεν αὐτὸν ἀπροστάτευτον. Ἐκεῖ ἐξήγησε δύο ὄνειρα δύο φυλακισμένων ὑπαλλήλων τοῦ Φαραῶ, τὰ ὁποῖα ἐπηλήθευσαν ⁽⁴⁾ Μετὰ δύο δὲ ἔτη ἐξήγησεν ἄλλα δύο ὄνειρα καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Φαραῶ, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξηγήσουν ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Αἰγύπτου ⁽⁵⁾ Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς ἐξηγήσεις, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἀπὸ τὰς καλὰς του

1) Τὰ ἔνδεκα δεμάτια τῶν ἀδελφῶν του ἔκλιναν ἐνώπιον τοῦ ἰδικοῦ του ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἔνδεκα ἀστέρες προσεκύνησαν αὐτόν. Τῶν ὀνείρων τούτων τὴν σημασίαν δὲν ἐγνώριζε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωσήφ.

2) Τὴν πρότασιν τῆς πωλήσεως εἶχε κάμει ὁ Ἰούδας, ἵνα σώσῃ τὸ παιδίον ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ φονευθῇ.

3) Ὁ Ἰακώβ κατόκει τότε εἰς τὴν Χερβὼν. Οἱ υἱοὶ του διέπραξαν τὴν κακὴν πράξιν εἰς τὴν Συχέμ, ὅπου ἔβοσκον τὰ ποίμνια των. Ὁ Ἰωσήφ ἀνύποπτος ἔφερεν εἰς αὐτοὺς τροφάς.

4) Εἰς τὸν ἀρχαιονοχόν, ὅστις εἶδεν ὅτι ἔθλιβε σταφυλὰς καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Φαραῶ, εἶπεν ὅτι θὰ ἀπελευθερωθῇ καὶ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν θέσιν του. Εἰς τὸν ἀρχισιτοποιόν, ὅστις εἶδε τὰ κάνιστρα μὲ τοὺς πλακοῦντας, εἶπεν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἐθανατώνητο.

5) Πρῶτον ὄνειρον: ἑπτὰ ἀγελάδες ὠραιαὶ καὶ παχεῖαι ἔβοσκον παρὰ

συμβουλὰς ἐξηρτάτο ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐημερία ὁλοκλήρου τοῦ Αἰγυπτιακοῦ λαοῦ, ὁ Φαραὼ διώρισεν αὐτὸν ἀντιβασίλεα τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Ἰωσήφ ἦτο τότε περίπου τριάκοντα ἐτῶν. Ἐκυδέρνησε μὲ μεγάλην σύνεσιν καὶ ἔγεινεν ὁ μέγας εὐεργέτης τῶν Αἰγυπτίων. Ἐνυμφεύθη δὲ τότε καὶ τὴν Ἀσινέθ, θυγατέρα ἄλλου Πετεφρῆ, διοικητοῦ τῆς Ἡλιουπόλεως. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε δύο υἱούς: τὸν Ἐφραῖμ καὶ τὸν Μανασσῆν.

Ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἀφορίας, καθὼς προεῖπεν ὁ Ἰωσήφ. Πείνα καὶ δυστυχία ἐμάστιζε τότε τὴν γῆν Χαναάν καὶ τὰς γειτονικάς χώρας τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὁποία, μόνη, δὲν ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἔνεκα τῶν προνοητικῶν μέτρων, τὰ ὅποια εἶχε λάβει ὁ Ἰωσήφ. Καὶ ὁ γέρον Ἰακώβ εὐρέθη ταιουτοτρόπως εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἀπαξ καὶ δις νὰ στείλῃ τοὺς υἱοὺς του εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς ἀγορὰν σίτου. Ὁ Ἰωσήφ ἀνεγνώρισεν αὐτοὺς, ὅχι ὅμως καὶ αὐτοὶ τὸν Ἰωσήφ. Μὲ ὕφος φαινομενικῶς σκληρὸν καὶ ἀπειλητικὸν ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς πολλὰς δοκιμασίας, καὶ ὅτε πλέον ἐπεισέθη ὅτι εἶχον μετανοήσει διὰ τὴν πρᾶξιν των καὶ ὅτι εἶχον ἀμοιβαίαν ἀγάπην, ἐφανέρωθη εἰς αὐτοὺς. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καὶ ἔστειλε πλούσια δῶρα εἰς τὸν πατέρα του, εἰς τὸν ὅποσον καὶ παρήγγειλε, κατὰ σύστασιν τοῦ Φαραώ, (1) νὰ ἔλθῃ οἰκογενειακῶς νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μετ' ὀλίγον καιρὸν πράγματι, περὶ τὸ ἔτος 1730 π.Χ., ὁ Ἰακώβ εὐρίσκετο οἰκογενειακῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον (*). Ὁ Ἰωσήφ παρουσίασεν αὐτὸν μὲ πέντε ἀδελφούς του ἐνώ-

τὸν Νεῖλον· ἀλλ' ἀνέβησαν ἄλλαι ἐπτά ἀγέλαδες ἄσχημοι καὶ ἰσχναὶ καὶ κατέφαγον τὰς πρῶτας. Δεύτερον ὄνειρον: ἐπὶ στάχεις ὡραῖοι καὶ μεστοὶ ἐβλάστησαν παρὰ τὸν Νεῖλον· ἄλλοι ἐπὶ στάχεις ἐβλάστησαν ἰσχνοὶ καὶ λεπτοὶ καὶ κατέφαγον τοὺς πρῶτους. Ὁ Ἰωσήφ ἔδωκε τὴν ἑξῆς ἐρμηνείαν: θὰ προηγηθοῦν ἀφεύκτως καὶ συντόμως ἐπὶ ἔτη εὐφορίας καὶ θὰ ἐπακολουθήσουν ἄλλα ἐπὶ ἔτη δυστυχίας. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀποταμιευθῇ ἀφθονος σίτος.

1) Ἡ λέξις Φαραὼ ἦτο τίτλος, ὅστις ἐδίδετο εἰς ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου. Σημαίνει: βασιλεὺς. Οἱ Ῥωμαῖοι ἄλλοτε μετεχειρίζοντο τὸν τίτλον: Κοῖσαρ. Καὶ σήμερον μεταχειρίζονται διάφοροι λαοὶ τὴν λέξιν τίτλους: Χεδίβης, Σουλτάνος, Τσάρος, Μικάδος.

2) Ἦσαν ἐν ὅλῳ τῷ νυχθαὶ ἀνδρῶν, ἐκτὸς τῶν γυναικῶν καὶ παιδίων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην βασιλεῖς ἐν Αἰγύπτῳ δὲν ἦσαν ἐντόπιοι, ἀλλὰ ξένοι ἐπιδρομεῖς, οἱ λεγόμενοι Ὑξῶς ἢ ποιμένες βασιλεῖς. Ἐμείνον οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ 2350—1730 π. Χ.

πιον τοῦ Φαραώ, ὅστις καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς πρὸς ἐγκαταστασιν τὴν εὐφορωτάτην ἐπαρχίαν Γεσσέμ. (¹)

Ὅτε ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὁ Ἰακώβ ἦτο ἑκατὸν τριάκοντα ἐτῶν. Ἐξῆσεν ἀκόμη εἰς αὐτὴν δέκα ἐπτὰ ἔτη. Κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του εὗρισκοντο παρὰ τὴν κλίνην του ὅλα τὰ τέκνα του καὶ τὰ δύο τέκνα τοῦ Ἰωσήφ Ἐφραΐμ καὶ Μανασσῆς. Ὁ Ἰωσήφ εὐθέτησεν αὐτὰ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια διακaiώματα, τὰ ὅποια εἶχον καὶ τὰ ἰδικά του τέκνα. Διὰ τοῦτο καὶ ἔχοντες φυλάς Μανασσῆ καὶ Ἐφραΐμ. Κατόπιν ἔδωκεν εἰς ἕκαστον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του καὶ τοὺς δύο ἐγγόνους του ἰδιαιτέραν εὐλογίαν, μὲ τὴν ὁποίαν προεφῆτευσεν συγχρόνως καὶ τὸ μέλλον ἑκάστου. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἶχεν ἡ εὐλογία τοῦ Ἰούδα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀνήγγειλε, φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀπὸ τὴν γενεάν του θὰ ἦρχετο ὁ μέλλων Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. (²) Μετὰ τὸν θάνατόν του μετεφέρθη τὸ λείψανόν του εἰς τὴν Χαναάν, κατὰ παράκλησίν του, καὶ ἐτάφη μὲ μεγάλας πομπὰς εἰς τὸν οἰκογενειακὸν του τάφον, εἰς τὸ σπήλαιον Μασπελά.

Ὁ Ἰωσήφ ἔλαθε μετὰ ταῦτα θέσιν πατρὸς καὶ προστάτου πρὸς τοὺς ἀδελφούς του. Κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς ὥρτισε τοὺς ἀδελφούς του ὅτι, ὅταν θὰ ἦρχετο ἡ ὥρα νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, θὰ μετέφερον μαζύ των καὶ τὰ ὀστά του. Ἀπέθανε πλήρης δόξης καὶ πλήρης ἡμερῶν, εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν δέκα ἐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία μας ὀνομάζει αὐτὸν διὰ τὰς ἀρετάς του «πάγκαλον Ἰωσήφ». (³)

II.

Ὁ Ἰώβ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔζη εἰς τὴν Αὐσίτιδα (⁴) ὁ Ἰώβ.

1) Ἐπαρχία τῆς Κάτω Αἰγύπτου, πρὸς τὰ ἀνατολικά τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου ποταμοῦ.

2) Ὅλον ἐν διασαφηνίζεται ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος: θὰ εἶναι ἄνθρωπος (πρὸς βλ. § 3) ἀπόγονος, κατ' ἄνθρωπον, τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ (§ § 4.7.9) ἀπὸ τὴν φυλὴν Ἰούδα (§ 10).

3) Ἐορτάζομεν τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ.—

4) Ἐπαρχία κειμένη, πιθανῶς, πρὸς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ἰορδάνου. Ἐκαλεῖτο καὶ Οὐς. Ἡ περιφέρεια ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ ἐπαρχία ἐκείνη ὀνομάζεται σήμερον: Χαουράν.

Οὗτος δὲν ἦτο μὲν ἀπὸ καταγωγῆς Ἰσραηλῆτης ⁽¹⁾, ἦτο ἑμῶς πολὺ ἐνάρτετος καὶ ἐπίστευεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Ἡ Ἀγία Γραφή λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι «ἦτο δίκαιος καὶ θεοσεβής σφόδρα». Εἶχεν ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας καὶ ἄπειρα πλούτη, κτήματα καὶ ζῶα. Ἐθεωρεῖτο τοιοιτοτρόπως ἡ οἰκογένειά του ὅτι εἶχεν ὅσῃν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῃ ἄνθρωπος εὐτυχίαν εἰς τὴν γῆν.

Ἐξαφνα ὅμως, κατὰ συνέργειαν τοῦ πειρασμοῦ καὶ κατὰ θεῖαν παραχώρησιν, ὁ Ἰώβ θυθίζεται εἰς τὴν μεγαλυτέραν δυστυχίαν. Ἡμέραν τινὰ καταφθάνει εἰς τῶν ὑπηρετῶν εἰς τὸν Ἰώβ καὶ λέγει εἰς αὐτὸν : «οἱ βόες ἡροτρίαζον καὶ αἱ ὄνοι ἔβασκον πλησίον αὐτῶν· καὶ ἐπέπεσαν οἱ Σαβαῖοι ⁽²⁾ καὶ ἤρπασαν αὐτὰ καὶ τοὺς δούλους ἐπάταξαν ἐν στόματι μαχαίρας· καὶ ἐγὼ μόνος διεσώθην διὰ νὰ σοὶ ἀναγγείλω ταῦτα». Ἐνῶ οὗτος ὠμίλει ἀκόμη, ἦλθε καὶ ἄλλος καὶ εἶπε : «πῦρ Θεοῦ ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔκαυσε τὰ πρόβατα καὶ τοὺς δούλους· καὶ ἐγὼ μόνος διεσώθην διὰ νὰ σοὶ ἀναγγείλω τοῦτο». Δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει, καὶ ἔρχεται ἄλλος : «Οἱ Χалδαιοὶ ⁽³⁾ ὥρμησαν εἰς τὰς καμήλους καὶ ἤρπασαν αὐτάς· καὶ τοὺς δούλους ἐπάταξαν ἐν στόματι μαχαίρας· καὶ ἐγὼ μόνος διεσώθην διὰ νὰ σοὶ ἀναγγείλω τοῦτο». Καὶ τέταρτος ὅμως δοῦλος καταφθάνει τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ φέρει εἰς τὸν Ἰώβ τὴν θλιβερωτέραν εἰδήσιν : «οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου ἔτρωγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ· καὶ ἰδοὺ, μέγας ἀνεμος κατεκρήμνισε τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ παιδία ἐφονεύθησαν· καὶ ἐγὼ μόνος διεσώθην διὰ νὰ σοὶ ἀναγγείλω».

Τότε ὁ Ἰώβ ἐσηκώθη, διέσχισε τὸ ἐπανωφόριόν του, κατὰ τὰ πένθημα ἔθιμα τῆς τότε ἐποχῆς, ἐξύρισε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καί, ἀφοῦ ἔπεσε πρὸς τὴν γῆν, προσεκύνησε καὶ εἶπε : «γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, καὶ γυμνὸς θὰ ἀποθάνω· ὁ Κύριός μου ἔδωκεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρσεν· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Οὕτω, παρ' ὅλα τὰ δυστοχήματα ταῦτα, ὁ Ἰώβ δὲν ἡμάρτησεν εἰς τίποτε, νὰ γογγύσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἰδίαν ὑπομονὴν ἔδειξε καὶ ὅταν ἐπληξεν αὐτὸν ἀκόμη με-

1) Ἦτο Ἰδουμαῖος, ἐκ τῶν ἀπογόνων δηλαδὴ τοῦ Ἡσαΐ. Ἰδὲ σημείωσιν § 9.

2) Ἀραβες λησται ἀπὸ τὴν λεγομένην Εὐδαίμονα Ἀραβίαν.

3) Ἀρχαιοτέρα ὀνομασία τῶν Βαβυλωνίων.

γαλυτέρα συμφορά Ὁ Ἰώδ προσεδιλήθη ἀπὸ λέπραν τοῦ χειροτέ-
ρου εἰδους, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Φοβεροὶ κνισμοὶ κατεβασά-
νιζον αὐτὸν καὶ κανεὶς δὲν ἐπλησίαζεν αὐτόν. Ἐκάθητο ἔξω τῆς
πόλεως, ἐπάνω εἰς σωρὸν κοπρίας, καὶ μὲ ὄστρακον ἔβυε τὰ ἔλκη του.

Ἡ σύζυγός του εἶχεν ἀπωλέσει τὴν ὑπομονὴν τῆς καὶ λέγει
πρὸς αὐτόν : «ἀκόμη κρατεῖς τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν σου ;
βλασφήμησον τὸν Θεὸν καὶ ἀπόθανε». Ὁ Ἰώδ ὅμως εἶπε πρὸς
αὐτὴν : «ὠμίλησες ὅπως ὁμιλεῖ μία ἐκ τῶν ἀφρόνων γυναικῶν·
μόνον τὰ καλὰ πρέπει νὰ δεχώμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ μὴ δεχώ-
μεθα δὲ καὶ τὰ κακά» ; Καὶ τοιοῦτοτρόπως, εἰς τὴν περίστασιν
αὐτὴν, κανεὶς λόγος ἁμαρτωλὸς δὲν ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ χεῖλη
τοῦ Ἰώδ.

Τρεῖς φίλοι τοῦ Ἰώδ, ἀκούσαντες ὅσα δυστυχήματα ἐπῆλθον
εἰς αὐτόν, ἦλθον ἀπὸ τὸν τόπον του ἕκαστος διὰ νὰ συλλυπηθῶσιν
αὐτόν καὶ νὰ παρηγορήσωσιν αὐτόν. Εἶχον συμφωνήσει νὰ ἐπισκε-
φθῶσιν αὐτόν καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ. Ὅτε ἐσήκωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς
αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν, καὶ δὲν ἐγνώρισαν αὐτόν, ἀνεστέναξαν καὶ
ἐκλαυσαν. Ἐπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ἐκάθισαν πλησίον του
καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ συνομιλήσουν διόλου μὲ αὐτόν, διότι ἔδλε-
πον ὅτι ὁ πόνος αὐτοῦ ἦτο πάρα πολὺ μέγας. Μετὰ ταῦτα ἤνοιξεν
ὁ Ἰώδ τὸ στόμα του καὶ κατηράσθη τὴν ἡμέραν, ποῦ ἐγεννήθη.
Οἱ τρεῖς φίλοι τότε ἤνοιξαν συζήτησιν καὶ προσεπάθουν νὰ ἀπο-
δείξουν ὅτι ὁ Ἰώδ πάσχει ἐξ ἁμαρτιῶν του. Αὐτὸς ὅμως ἀπ' ἐναν-
τίας διεμαρτύρετο καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι ἀδίκως πάσχει, διότι εἶναι
ἄθῳος. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔδωκε τέλος διδακτικώτατον εἰς τὴν μακρὰν
συζήτησίν των : παρουσιασθεὶς εἶπεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι
δικαίωμα νὰ συζητοῦν τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἰς πολλὰς πε-
ριστάσεις δὲν ἠμποροῦν νὰ τὰς ἐννοήσουν. Καὶ ἐπομένως ἕκαστος
πρέπει νὰ ὑποτάσσεται ἀγογγύστως εἰς τὸ θεῖον θέλημα, τὸ ὁποῖον
πάντοτε εἶναι ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἰώδ μετενόησε τότε
βαθυτάτα, διότι κατηράσθη τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του.

Ὁ Θεὸς εἶδε τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ Ἰώδ, ὁ ὁποῖος
καὶ πράγματι ἦτο ἄθῳος, καὶ ἐδράδευσεν αὐτάς. Ἀπῆλλαξεν αὐ-
τόν ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του, ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἄλλους ἑπτὰ υἱοὺς
καὶ τρεῖς θυγατέρας, καὶ διπλάσια ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶχε
προηγουμένως. Καὶ ἀπέθανεν εὐτυχὴς καὶ πλήρης ἡμερῶν (1).

1) Τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τῇ 6ῃ Μαΐου.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

Ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ δώδεκα υἱοὶ του εἶναι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας προήλθεν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός. Οἱ τοιοῦτοι ἀρχηγοὶ οἰκογενείας ἦσαν ὡς μικροὶ ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες. Οἱ συγγενεῖς τῶν καὶ οἱ δοῦλοι τῶν ἦσαν ὅλονεὶ ὑποτεταγμένοι εἰς αὐτοὺς καὶ ἐξουσιάζοντο ἀπὸ αὐτούς. Ἡ ἁγία Γραφή ὀνομάζει τοὺς τοιοῦτους ἀρχηγοὺς οἰκογενειῶν *Πατριάρχας*. Τοιοῦτοι Πατριάρχαι ἦσαν καὶ οἱ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Σήθ: Σήθ, Ἐνῶς, Καϊνάν, Μαλεεήλ, Ἰάρεδ, Ἐνώχ, Μαθουσάλας, Λάμεχ καὶ Νῶε· ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ἀδάμ. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν, ἀριθμοῦνται ἐπίσης ὀκτώ, ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Σήμ. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ὁ Ναχὼρ καὶ ὁ Θάρα. Καὶ ὁ Ἰὼβ ἐπίσης ἔχει τὸν τίτλον τοῦ Πατριάρχου.

Ὡς εἶδομεν ἤδη, ἡ ζωὴ τῶν Πατριαρχῶν τούτων δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένη ἀπὸ διαφόρους ἀτελείας. Οἱ Πατριάρχαι εἶχον μεγάλην ἀρετάν, ἀλλ' εἶχον καὶ ἀτελείας, καὶ τοῦτο διότι ἔζων πολὺ μακράν ἀκόμῃ ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ συγγενικοὶ γάμοι, γάμοι μὲ πολλὰς συζύγους, ἡ κοινωνικὴ δουλεία, ἡ ἀπάτη τῆς Ρεβέκκας καὶ τοῦ Ἰακώβ, ὁ φθόνος τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ εἶναι ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ κατακρίνομεν τώρα. Ἀλλ' ὁ Θεὸς παρεχώρησε νὰ ὑπάρξουν καὶ τοιαῦτα ἀτέλειαι τῆς τότε ἐποχῆς, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ τέλειον θὰ φανερωθῇ διὰ τοῦ Ἰησοῦ του, ἐξ ἄλλου δέ, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος, «νὰ μὴ καυχῇθῃ κανεὶς διὰ τὴν τελειότητά του ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

ΕΠΟΧΗ ΤΡΙΤΗ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

(1730 π. Χρ. — 1260 π. Χρ.)

13.

Ἡ ζωὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἰγύπτῳ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσήφ, ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη, οἱ Ἰσραηλῖται ἔζων ἐν ἡσυχίᾳ. Εἶχον παύσει πλέον τὸν νομαδικὸν βίον καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Αἴγυπτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο πολὺ προωδευμένη. Τοιοτοτρόπως οἱ Ἰσραηλῖται ἠλλαξάν συνηθείας βίου καὶ προώδευσαν εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἦσαν χωρισμένοι κατὰ φυλὰς ἀπὸ τὸν ἄλλον πληθυσμὸν καὶ εἶχον κάποιαν ἐσωτερικὴν αὐτοδιοίκησιν, κατὰ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των. Εἶχον δὲ πληθύνει τόσον, βαθμυδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ὥστε ἡ ἐπαρχία Γεσσέμ δὲν ἐχώρει πλέον αὐτοὺς. (1) Ὡς πρὸς τὸν θρησκευτικὸν βίον, ναοὶ δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς αὐτοὺς, οὔτε εἰδικοί ἱερεῖς· ἐνεθυμοῦντο, ὅχι ὅμως εἰς εὐρὺν κύκλον, τὰς ἐπαγγελίας, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς εἶχε δώσει εἰς τοὺς Πατριάρχας καὶ μάλιστα τῆς κατακτήσεως τῆς γῆς Χαναάν, προσέφερον θυσίας καὶ εἶχον μερικὰς ἐορτάς. Ἡ περιτομὴ ἐξηκολούθει ὡς γνώρισμα τοῦ πιστοῦ Ἰσραηλῆτου καὶ ἐτηροῦντο αἱ πατριαρχικαὶ παραδόσεις περὶ ἀποχῆς διαφόρων ζώων, τὰ ὁποία ἐθεωροῦντο ἀκάθαρτα.

Οἱ Ἰσραηλῖται ὅμως δὲν ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν Αἰγυπτίων. Παρέλαβον μὲν ἀπὸ αὐτοὺς πολλὰ χρήσιμα πράγματα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πολλὰ ἐπιβλαβή. Εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν εἶχε διαδοθῇ ἡ λατρεία τοῦ μόσχου

1) Ὅταν ἤρχισαν νὰ πληθύνωνται εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κάμνουν τοὺς συνοικισμοὺς των εἰς διαφόρους περιφερείας. Οἱ συνοικισμοὶ ἐγίνοντο κατὰ γενεαλογικοὺς κλάδους τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ. Οὕτω προήλθον αἱ δώδεκα φυλαί. Πρβλ. § 10.

καὶ ἐν γένει βοῶν, τῶν ὁποίων κατεσκεύαζον καὶ ἀγάλματα καὶ ἐλάτρευον αὐτά. Προσέλαβον διάφορα ἦθη, ὥπως, ἐπὶ παραδείγμα-
τος, νὰ τρώγουν ὠμὸν ἢ ἡμίωμον τὸ κρέας τοῦ θυσιαζομένου ζώου
μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καὶ βάρβαρα πο-
λεμικὰ ἦθη. Οὕτως ὥστε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς, κατὰ μέγα μέρος,
διαφθάρη καὶ θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς.

Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος π. Χ. ἐκινδύ-
νευσεν ὁ λαὸς καὶ ἔθνικῶς. Ὁ Φαραὼ Ραμσῆς ὁ β'. (¹) δὲν
ἔβλεπε μὲ ὄμμα καλὸν τὴν καταπληκτικὴν αὕξησιν καὶ πρόδοδον
του. Καὶ ἀπὸ ζηλοτυπίαν λοιπὸν, καὶ διότι ἐθεώρει αὐτοὺς ἐπικιν-
δύνους διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχαιτίσῃ
τὴν αὕξησιν τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς τοῦτο, μετεχειρίσθη τὰ βιαιό-
τερα καταπιεστικὰ μέσα, πολὺ χειρότερα ἀφ' ὧν οἱ προκατόχοί
του εἶχον μετεχειρισθῇ. Ἐν ἀπὸ τὰ σκληρὰ μέτρα, τὰ ὅποια εἶ-
χον θέσει εἰς ἐνέργειαν οἱ Φαραῶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1400 π. Χ. πρὸς
ἐξόντωσιν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἦτο νὰ ρίπτουν τὰ ἀρτιγέννητα ἄρ-
ρενά των τέκνα εἰς τὸν Νεῖλον ποταμὸν (²). Κατὰ τὴν περίοδον
καθ' ἣν εἶχε τεθῇ τὸ σκληρὸν τοῦτο μέτρον, πιθανῶς περὶ τὸ ἔτος
1380 π. Χ., ἐγεννήθη ὁ Μωϋσῆς (³), ὁ ὁποῖος σωθεὶς ὡς ἐκ θαύ-
ματος ἀπὸ τὸν πνιγμὸν, ὑπῆρξε τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ
Θεὸς ἠλευθέρωσε τὸν λαόν του ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων.
Ὁ Μωϋσῆς κατήγετο ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ· ὁ πατὴρ του ὠγο-
μάζετο Ἀδραάμ, ἡ δὲ μήτηρ του Ἰωχαβέδ. Εἶχε μίαν ἀδελφὴν,
τὴν Μαριάμ, καὶ ἕνα ἀδελφόν, τὸν Ἀαρών.

13.

Ἡ ἔξοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Μωϋσῆς ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρὸς του πιθανῶς μέχρι τῆς
ἡλικίας δέκα τεσσάρων ἐτῶν. Ἐποτίσθη λοιπὸν ἀπὸ αὐτὴν μαζὶ
μὲ τὸ μητρικὸν γάλα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν θρησκείαν

1) Ἐγεννήθη περὶ τῷ 1350 π. Χ. Ἀπέθανε περὶ τῷ 1300 π. Χ. Ἡ
μορμία του εὑρέθη τὸ 1881 μ. Χ. καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ
Καίρου.

2) Τὸ ἀνάνθρωπον τοῦτο μέτρον ἀνεστάλη ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν
γέννησιν καὶ σωτηρίαν τοῦ Μωϋσέως.

3) Ἡ λέξις σημαίνει: ὑδατόσωστος.

του. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἔζη ὡς πρίγκιψ μέσα εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἐπειδὴ εἶχεν υἱοθετήσει καὶ ἐκπαιδεύσει αὐτὸν ἡ σὺνταξία του θυγάτηρ τοῦ Φαραῶ, ἐνεθυμῆτο τοὺς ἀδελφούς του καὶ ἐκράτει τὴν θρησκείαν του εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν.

Καὶ ὅχι μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὗρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν γῆν Μαδιάν, ἕνεκα τοῦ φόβου τοῦ Αἰγυπτίου ἐκείνου ὁ ὁποῖος αὐθαίρετως καὶ σκληρῶς ἐτυπτεν ἕνα Ἰσραηλῆτην, διετήρει τὰς ἀληθείας καὶ τὰς παραδόσεις τῆς θρησκείας του, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν ἐθνικὴν του συνείδησιν καὶ ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ σώσῃ ὁ Θεὸς τὸν λαόν του. Χαρακτηριστικὸν μάλιστα τῶν ψυχικῶν του αὐτῶν διαθέσεων ἦτο τὸ γεγονός· ὅτι· εἰς τοὺς δύο υἱούς του, τοὺς ὁποῖους ἀπέκτησεν ἐκεῖ ἐκ τῆς γυναικὸς του Σεπφώρας, ἔδωκεν ὀνόματα, τὰ ὁποῖα νὰ τοῦ ὑπενθυμίζουν ὅτι εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸ ἔθνος του καὶ ὅτι ὁ πόθος του εἶναι νὰ τὸ λυπηθῇ ὁ Θεός. Ὡνόμασε τὸν ἕνα Γηρσάμ, τὸ ὅποσον σημαίνει· εἶμαι προσωρινὸς κάτοικος εἰς ξένην χώραν· καὶ τὸν ἄλλον, Ἐλιέζερ, τὸ ὅποσον σημαίνει· ὁ Θεὸς βοηθός. Εἰς τὴν Μαδιάν ἔζη ὁ Μωϋσῆς, ὡς οἱ παλαιοὶ πατριάρχαι, ἀσχολούμενος εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ βόσκων τὰ πρόβατα τοῦ πενθεροῦ του.

Ἦτο εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἐτῶν, ὅτε εἶδε τὸ ὄραμα τῆς «καιομένης βάρου, ἀλλὰ μὴ καταπλεγομένης», ἐνῷ ἔδοσκε τὰ πρόβατα εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ (1) Ἦκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου ἐκ τῆς βάρου καλοῦσαν αὐτόν· «Μωϋσῆ Μωϋσῆ . . . Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου, Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ . . . Εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἤκουσα τοὺς στεναγμούς των . . . Καὶ κατέβην νὰ ἐλευθερώσω αὐτοὺς ἀπὸ τὴν χώραν ἐκείνην καὶ νὰ εἰσαγάγω αὐτοὺς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ εὐρύχωρον, «εἰς γῆν ρέουσαν μέλι καὶ γάλα . . . Καὶ τώρα, ἔλθε ἕνα σε ἀποστείλω πρὸς τὸν Φαραῶ βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ἵνα ἐξαγάγῃς τὸν λαόν μου ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου».

Ἐντὸς ὀλίγου, ὁ Μωϋσῆς ἐξεκίνησε διὰ τὴν Αἴγυπτον. Καθ' ὁδὸν συνήντησε τὸν ἀδελφόν του Ἀαρών, ὁ ὁποῖος, κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον πρὸς συνάντησίν του διὰ νὰ

1) Ὅρος τῆς Πετραίας Ἀραβίας. Τὸ Σινᾶ εἶναι ἐν ἑκ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τοῦ Χωρήβ.

Ἀρχιμ. ΕΜΜ. Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ Ἱερὰ Ἱστορία Παλ. Διαθήκης—Ἐκδ. πρώτη 3

χρησιμεύσῃ εἰς αὐτὸν ὡς βοηθός, ἐπειδὴ ὁ Μωϋσῆς ἦτο βραδύ-
γλωσσος. Κατὰ πρῶτον ἦλθον εἰς τὴν Γεσσὲν καὶ ἀνεκοίνωσαν εἰς
τὸν λαόν, τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποίαν εἶχον ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅλος ὁ
λαὸς ἐδόξεσε τὸν Θεόν. Παρουσιάσθησαν ἔπειτα οἱ δύο ἀδελφοὶ
εἰς τὸν τότε Φαραὼ Μενεφθᾶ τὸν Α'. (¹) καὶ κατέστησαν γνωστὸν
καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς ἀφίξεώς των. Ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνα-
τον νὰ ἐνδῶσῃ ὁ Φαραὼ ἐκεῖνος. Ὁ Θεός, διὰ νὰ συνετίσῃ τὸν
Φαραὼ, ἔστειλεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν Αἴγυπτον διαφόρους τι-
μωρίας, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται πληγαὶ τῆς Αἰγύπτου, (²) ἀλλ' ὁ
Φαραὼ, ἐνῶ ὑπέσχετο ὅτι θὰ ἄφινε τοὺς Ἰσραηλῖτας νὰ ἀναχωρή-
σουν, ἂν παρήρχετο ἡ πληγὴ, κατόπιν μετενόει, ὅταν ἡ τιμωρία
ἔπαυεν. Τότε, ἐπὶ τέλους, ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον, δεκάτην ταύτην φορὰν, τὴν τελευταίαν τιμωρίαν, τῆς θα-
νατώσεως ὅλων τῶν πρωτοτόκων τέκνων, ὅχι μόνον τῶν Αἰγυπτίων,
ἀλλὰ καὶ τῶν ζώων των.

Πρὶν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν τελευταίαν ταύτην τιμωρίαν, ὁ Θεὸς
διέταξε τὸν Μωϋσῆν νὰ ἐορτάσουν τὴν σωτηρίαν τῶν πρωτοτόκων
τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς των ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον.
Μὲ τὴν πλήρη βεβαιότητα ὅτι ἡ δεκάτη πληγὴ θὰ ἔφερε τὸ ἀπο-
τέλεσμά της, ὁ Θεὸς διέταξεν ἐκ τῶν προτέρων, νὰ προμηθευθῇ
ἐκάστη οἰκογένεια ἀπὸ τῆς 10ης τοῦ μηνὸς Νισάν (³) ἓνα ἄμνον
ἐνιαύσιον, τὸν ὅποιον νὰ θυσιάσῃ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 14ης τοῦ
ἰδίου μηνός, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ ἡ ἐξοδὸς τοῦ λαοῦ. Μὲ τὸ
αἷμα τοῦ ἄμνου, τοῦ ὁποῦ ἔπρεπε νὰ μὴ συντριβῇ μὴδὲ ὀστοῦν,
ᾧφειλον τὰ χρίσωσι μέρη τινὰ τοῦ ἀνωφλίου καὶ τῶν παραστατῶν
τῆς θύρας, ἵνα βλέπῃ αὐτὰ ὁ ὀλοθρευτὴς ἄγγελος καὶ ὑπερπηδᾷ
τὰς οἰκίας τῶν Ἰσραηλιτῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἐώρταζον οἱ
Ἰσραηλῖται ὡς Πάσχα. Τὸν ἄμνον ἔπρεπε νὰ φάγουν ἐψητόν, μὲ
ἄζυμον ἄρτον, χόρτα πικρά καὶ ὡς ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν. Τὰ

1) Υἱὸς καὶ διάδοχος Ραμσῆ β'. Ἐβασίλευσε μεταξὺ τῶν ἐτῶν
1300—1260 π. Χ.

2) Αἱ δέκα πληγαὶ ἦσαν 1) Μεταβολὴ τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου εἰς αἷμα·
2) Ἡ χώρα ἐκαλύφθη ἀπὸ πληθὺν βατράχων· 3) πλῆθος σκνιπῶν· 4) κυ-
νόμυια· 5) θανάτωσις ὅλων τῶν ζώων τῶν Αἰγυπτίων δι' ἐπιδημίας· 6)
αἰθάλη ὁμοία μὲ τὴν αἰθάλην καμίνου. Ἐξ αὐτῆς παρήγοντο καὶ εἰς ἀν-
θρώπους καὶ εἰς ζῶα φλύκταινα· 7) χάλαξα· 8) ἐπιδρομὴ ἀκρίδων· 9)
τρύμερον σκότος καὶ 10) θανάτωσις τῶν πρωτοτόκων Αἰγυπτίων, ἀνθρώ-
πων καὶ ζώων.

3) Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἡμέτερον μῆνα Ἀπρίλιον.

πράγματα συνέδρσαν τοιουτοτρόπως, καὶ τὴν ἐπομένην δὲν ὑπῆρ-
χεν Αἰγυπτία αἰκογένεια νὰ μὴ θρηνῇ. Ὁ Φαραὼ ἐκάλεσεν ἀμέ-
σως τὸν Μωϋσέα καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐξαγάγῃ τὸν λαὸν τὸ
ταχύτερον.

Ἡ ἐξοδος ἔγεινεν ὀλίγον μετὰ τὸ 1300 π. Χ. Ἐνῶ δὲ οἱ Ἰσ-
ραηλῖται εἶχον ἔλθει εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς αἰκογένεια, ἥδη, μετὰ
διαμονὴν 430 περίπου ἐτῶν, μετὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου, ἐξήρχετο
ὡς λαὸς πολυάριθμος (1). Παρέλαβον μαζύ των καὶ τὰ ὄσα τοῦ
Ἰωσήφ. Ἐνῶ ὅμως διὰ θαύματος διέβαινον ἀβρόχοις ποσὶ τὴν
Ἐρυθρὰν θάλασσαν (2) καὶ προῦχώρουν πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ
Σινᾶ, εἶδον νὰ καταδιώκῃ αὐτοὺς ὁ στρατὸς τοῦ Φαραώ. Εἰσῆλ-
θον καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ξηρὸν μέρος τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς
ἐπάταξε τὴν ῥάβδον του, τὰ ὕδατα ἐπανῆλθον εἰς τὴν θέσιν των,
καὶ οἱ Αἰγύπτιοι κατεποντίσθησαν ὡς μόλυβδος. Ὁ λαὸς ἐδοξο-
λόγησε τὸν Θεὸν διὰ τὴν προστασίαν του, καὶ ὁ Μωϋσῆς συνέταξεν
ὑπέροχον εὐχαριστήριον Ὑμνον πρὸς αὐτόν.

Ἐν τέλει, μετὰ πορείαν τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐξόδου, ὕστερον
ἀπὸ πολλὰς κακουχίας καὶ γογγυσμοὺς κατὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐστρα-
τοπέδευσαν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ, εἰς εὐρείαν πε-
διάδα. Καθ' ὅλην τὴν πορείαν ὁ Θεὸς ἐδείκνυε τὰ σημεῖα τῆς
προστασίας του. Διότι τὴν μὲν ἡμέραν προεπορεύετο αὐτῶν στήλη
νεφέλης, ὡς ὁδηγὸς καὶ νὰ σκιάζῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰς καυστικὰς
ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τὴν δὲ νύκτα, στήλη φωτός. Οὐδέποτε δὲ ἐστε-
ρήθησαν τροφῆς καὶ ὕδατος (μάννα, (3) ὄρυγες), καὶ ὁσάκις εὐ-
ρίσκοντο εἰς μέρη, ὅπου τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ὑπῆρχεν.

1) Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μόνον ὅσοι ἠδύναντο νὰ
φέρειν ὅπλα ἀνῆρχοντο εἰς 600.000. Ὁ ὅλος πληθυσμὸς ὑπολογίζεται
περὶ τὰ 2.000.000.

2) Ὀνομάζεται τοιουτοτρόπως ἀπὸ διάφορα ξωφόρυτα, εἶδη τινὰ φυτῶν
καὶ κοράλλια, τὰ ὁποῖα ἐπιπλέουσιν ἀφθόως εἰς αὐτήν. Τὰ ὕδατα τῆς
ῥαβδος, παρὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς, ἔχουσι χροῶμα κυανοπράσινον.

3) Ὅταν εἶδον αὐτὸ οἱ Ἰσραηλῖται ἀνεφώνησαν μάν-οις· δηλαδὴ *τί
εἶναι αὐτό;* Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης προῆλθεν ἡ ὀνομασία του. Τὸ μάννα
κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφάνισιν ἦτο λευκὸς καὶ στρογγύλος κόκκος,
ὅμοιος πρὸς σταγόναν πάχνης. Ὡς πρὸς τὴν γεῦσιν, ὁμοίαζε μετὰ τὴν γεῦσιν
τοῦ μέλιτος καὶ πλακοῦντος ἀπὸ ζυμαρικόν, τηγανισμένον μετὰ ἔλαιον. Τὸ
μάννα ἐπιπτε τὴν νύκτα καὶ ἦτο σκληρόν· τὸ ἦλθον ἢ τὸ ἐκοπάνιζον καὶ
κατεσκέαζον οὕτω εἶδος ἀλεύρου. Τὸ μάννα ἐπιπτε καθ' ἑκάστην, πλὴν

14.

Ὁ Δεκάλογος

Ὁ λαὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην μόνον υἱλικῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ πνευματικῆς, δηλαδή καταλλήλων διδασκαλιῶν καὶ διατάξεων, θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν. Καὶ τὴν πνευματικὴν λοιπὸν ταύτην τροφήν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτε εὐρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Ὁ Θεὸς ἐκάλεσε τὸν Μωϋσῆν ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «Εἰπὲ εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· Ἴδετε ὅσα ἐπραξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ πῶς σᾶς ἐπροστάτευσεν. Λοιπὸν, ἐὰν ὑπακούετε εἰς τοὺς λόγους μου καὶ φυλάττετε τὴν «διαθήκην μου», θὰ εἰσθε ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς μου καὶ «ἔθνος ἅγιον». Ὁ Μωϋσῆς ἀνεκοίνωσε ταῦτα εἰς τὸν λαόν. Ἀπεκρίθη δὲ ὅλος ὁ λαός. «Ὅλα ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, θὰ πράττωμεν καὶ θὰ ὑπακούωμεν». Ὁ Θεὸς ἐπίσης εἶχεν εἶπει εἰς τὸν Μωϋσῆν, καὶ οὗτος πάλιν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν λαόν, νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ νὰ καθαρισθῇ ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος τὴν τρίτην ἡμέραν, διότι θὰ ὠμίλει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν λαόν ἀπὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Πράγματι, τὴν πρωτὰν τῆς τρίτης ἡμέρας, ἐνῷ μόνος ὁ Μωϋσῆς, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, εἶχεν ἀναβῆ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἠκούσθησαν βρονταί, ἦχος ἰσχυρὸς σάλπιγγος καὶ ἐφαίνοντο ἀστραπαὶ καὶ πυκνὰ νέφη καπνοῦ εἰς τὴν κορυφὴν, πάντα ταῦτα σημεῖα ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ λαὸς ὅλος κατελήφθη ὑπὸ φόβου. Τότε ἠκούσθη φωνὴ βροντώδης καὶ εὐκρινῆς, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐφανέρωνεν εἰς τὸν Μωϋσέα, εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ, τὰς δέκα ἐντολὰς:

1. «Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου . . .
Ὅν ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ . . .
2. «Ὅν ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν . . .
Ὅν προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.
3. «Ὅν λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου
ἐπὶ ματαίῳ.

τοῦ Σαββάτου. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν Παρασκευὴν ὤφειλον νὰ συλλέξουν διπλασίαν ποσότητα.

4. «Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων»⁽¹⁾
ἀγιάζειν αὐτήν· ἔξ ἡμέρας ἔργα καὶ ποιήσεις πάντα
τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυ-
ρίῳ τῷ Θεῷ σου.

5. «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου,
ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη
ἐπὶ τῆς γῆς.

6. «Οὐ φονεύσεις.

7. «Οὐ μοιχεύσεις.»⁽²⁾

8. «Οὐ κλέψεις.

9. «Οὐ ψευδομαρτυρήσεις.

10. «Οὐκ ἐπιθυμήσεις . . . ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί».

Ἐκτὸς τῶν Δέκα Ἐντολῶν, ὁ Θεὸς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Μωϋ-
σέα καὶ ἄλλας διατάξεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐκανόνιζε τὴν θρησκευτι-
κὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, μὲ βάσιν πάντοτε τὰς Δέκα
Ἐντολάς.⁽³⁾ Τὰς διατάξεις ταύτας ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς εἰς βιβλίον.
Ἐκτίσε δέ, κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους
θυσιαστήριον, καὶ ἐκεῖ ἐθυσίασε μόσχους. Καὶ τὸ μὲν ἡμῖς τοῦ
αἵματος τῶν θυμάτων ἔλαβεν ὁ Μωϋσῆς καὶ ἔρράντισε τὸ θυσιαστή-
ριον· τὸ δὲ ἄλλο ἡμῖς ἐφύλαξεν εἰς λεκάνας. Κατόπιν συνηθροί-
σθη ὅλος ὁ λαός, καὶ ὁ Μωϋσῆς, λαβὼν τὸ βιβλίον τῶν θείων Δια-
τάξεων, ἀνέγνωσεν αὐτὸ εἰς τὸν λαόν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν οὗτος
ἀπεκρίθη. «Ὅλα ὅσα εἶπεν ὁ Κύριος θὰ τὰ πράξωμεν καὶ θὰ
ὑπακούωμεν». Τοιοῦτοτρόπως, ἐκλείσθη τρόπον τινὰ μία συμφω-
νία εἰς τὸ ὅρος Σινᾶ μεταξὺ Θεοῦ καὶ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· ὁ Θεὸς
ἐφάνέρωσε τὸ θέλημά του καὶ ὁ λαὸς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐκτελῇ
αὐτό. Ἡ Ἀγία Γραφή ὀνομάζει τὴν συμφωνίαν ταύτην *Διαθήκην*.
Διὰ τοῦτο καὶ τὸ βιβλίον τῶν θείων διατάξεων ὀνομάζεται «βιβλίον
Διαθήκης». Ὁ Μωϋσῆς ἔλαβε τότε τὸ αἶμα ἀπὸ τὰς λεκάνας καὶ
μὲ αὐτὸ ἔρράντισε τὸν λαὸν λέγων· «Ἴδου τὸ αἶμα τῆς Διαθήκης,
τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔκαμε μὲ σᾶς».

Ὁ Μωϋσῆς ἀνέβη κατόπιν, κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν
κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἔχων συνοδὸν καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, διὰ

1) Ἡ λέξις *σάββατα* σημαίνει γενικῶς ἀνάπαυσιν. Σημαίνει καὶ τὴν
ἑβδὴν ἑβδομάδα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ὡς ἐνταῦθα.

2) Σημαίνει· *μὴ προσβάλῃς τὴν τιμὴν τοῦ πλησίον σου*.

3) Βλέπε τὰ δύο ἐπόμενα κεφάλαια.

νά λάβῃ καὶ γραπτῶς τὰς δέκα ἐντολάς. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Μωϋσῆς ἐβράδυνε νὰ καταβῇ, (1) ὁ λαός, καίτοι πρὸ ὀλίγου ἤκουσε τὰς θείας ἐντολάς, ἠνάγκασε τὸν Ἀαρὼν νὰ κατασκευάσῃ μόνον χρυσοῦν καί, κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων, ἐλάτρευσαν αὐτόν! Ὁ Θεὸς ἔστειλε πάραυτα τὸν Μωϋσῆν, ἔχοντα τὰς Δέκα ἐντολάς γεγραμμένας ἐπὶ δύο πλακῶν λιθίνων. Ἀλλ' ἦτο τόση ἡ ἀγανάκτησίς του, ὅταν ἀντίκρουσε τὸ ἁμάρτημα τοῦ λαοῦ, ὥστε ἔρριψε κατὰ γῆς τὰς πλάκας καὶ συνέτριψεν αὐτάς. Τρεῖς χιλιάδες περὶ τοῦ ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν Λευϊτῶν, διότι ἐπρωτοστάτησαν καὶ ἐπέμεναν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ μόνου. Τὸ ὁμοίωμα ἐκεῖνο τοῦ μόνου ἐκοπάνισεν ὁ Μωϋσῆς εἰς κόνιν λεπτοτάτην καὶ ἔρριψεν ἐντὸς ποταμοῦ τινος. Ὁ Μωϋσῆς ἀνῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ δύο ἄλλας πλάκας τοῦ θείου Νόμου. Κατεσκεύασε δὲ τότε κιβώτιον ἀπὸ ξύλον πολύτιμον, περιχρυσωμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ ἔθεσεν ἐντὸς αὐτοῦ τὰς πλάκας. Τὸ κιβώτιον τοῦτο ὠνομάσθη Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης.

13.

Θρησκευτικὴ ὁργάνωσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ.

Ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πατριαρχῶν δὲν ὑπῆρχεν ὀρισμένος τόπος δημοσίας λατρείας, οὔτε ὁ χρόνος τῶν θυσιῶν ἦτο καθωρισμένος, οὐδὲ ὑπῆρχον ἰδιαίτερα πρόσωπα διὰ νὰ τελῶσι τὰς ἱεροπραξίας, ὁ Θεὸς καθορίζει καὶ τακτοποιεῖ καὶ τὰ πράγματα ταῦτα διὰ τοῦ Μωϋσέως κατὰ τὴν διαμονὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ.

Ὡς τόπον λατρείας, ὁ Θεὸς διατάσσει τὸν Μωϋσέα νὰ κατασκευάσῃ μίαν Σκηνήν, ἔδειξε δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ σχέδιον αὐτῆς. Αὕτη θὰ ἡδύνατο νὰ διαλύεται εἰς τὰ μέρη τῆς καὶ νὰ μεταφέρεται ὅπου θὰ μετετοπίζετο καὶ ὁ λαός, οὕτως ὥστε θὰ ἦτο ναὸς φορητός. Ἡ σκηνὴ αὕτη ὠνομάσθη Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, διότι ἐντὸς αὐτῆς ἐφυλάττετο ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης καὶ τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης, τὰ ὅποια ἐμαρτύρουν περὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Διηρεῖτο εἰς δύο μέρη: εἰς τὸ Ἅγιον καὶ εἰς τὸ Ἅγιον (ἢ Ἅγια).

1) Ἐμείνεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια.

τῶν Ἀγίων (1) Ταῦτα ἐχωρίζοντο διὰ παραπετάσματος. Ἐντὸς τοῦ Ἀγίου τῶν Ἀγίων ἐφυλάττετο ἡ Κιβωτός τῆς Διαθήκης, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ἐκτὸς τῶν πλακῶν, καὶ ἄλλα ἱερὰ κειμήλια. Τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου περιέβαλλεν αὐλή, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχε τὸ θυσιαστήριον τῶν δλοκαυμάτων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκαίοντο δλόκληρα τὰ θύματα.

Ὁ Θεὸς ἐγκαθίδρυσεν καὶ τὸν θεσμόν τῆς ἱερωσύνης. Τὰ ἱερατικά πρόσωπα ἦσαν: 1ον ὁ Ἀρχιερεὺς. Οὗτος εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἱερατικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐξέδιδεν ἀποφάσεις εἰς τὰ δύσκολα θρησκευτικὰ ζητήματα. Εἶχεν ἰδιαιτέραν λειτουργικὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα του ἐχρίετο εἰς τὴν κεφαλὴν μὲ ἡγιασμένον ἔλαιον. 2ον) Οἱ ἱερεῖς ὥφειλον νὰ προσφέρουν τὰς θυσίας, νὰ διδάσκουν τὸν λαὸν καὶ νὰ διατηροῦν ἁσθεστον πῦρ ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον τῶν δλοκαυμάτων. Κατὰ τὴν χειροτονίαν τῶν ἐχρίοντο καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ μέτωπον μὲ ἔλαιον ἡγιασμένον. (2) 3ον) Οἱ Λευῖται δηλαδὴ ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ, ἀπὸ τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν μέχρι τοῦ 50ου, ἐξετέλουν ὅλας τὰς βοηθητικὰς ἐργασίας εἰς τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου καὶ εἰς τὰς ἱεροπραξίας. Μετὰ τινὰ χρόνον, μερικαὶ φιλόδοξοι ἀπὸ ἄλλας φυλὰς ἔκαμαν στάσιν κατὰ τοῦ Μωϋσέως, διότι περιώρισε τὴν ἱερωσύνην εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Λευὶ μόνον, ἀλλ' οἱ στασιασταὶ ἐτιμωρήθησαν δι' αἰφνιδίου θανάτου. Καὶ διὰ νὰ λείψῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον πᾶσα φιλονεικία, ὁ Θεὸς διέταξε τὸν Μωϋσέα νὰ λάβῃ ἐξ ἐκάστης φυλῆς ἀνὰ μίαν ῥάβδον ξηρὰν καὶ νὰ θέσῃ αὐτὰς εἰς τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου. Ἐκεῖνη ἡ φυλὴ, τῆς ὁποίας ἡ ῥάβδος θὰ ἐβλάστηεν, θὰ εἶχε τὴν ἱερωσύνην. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος Ἀαρών, ὅστις ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς Λευὶ. (3) Ἀμέσως παρουσίασεν αὐτὴν εἰς τὸν λαόν, καί,

1) Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἰδικόν μας Ἀγιον Βῆμα.

2) Οἱ Ἀρχιερεῖς ἐλαμβάνοντο πάντοτε ἐκ τῆς φυλῆς Λευὶ, ἀλλ' ἐκ τοῦ γένους Ἀαρών. Πρῶτος Ἀρχιερεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ὑπῆρξεν ὁ Ἀαρών. Ἦτο δὲ ἡ ἀρχιερωσύνη ἀξίωμα κληρονομικόν, μεταβιβαζόμενον εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ Ἀρχιερέως. Μόνον εἰς Ἀρχιερεὺς ἐγένετο.

Καὶ οἱ ἱερεῖς ἐλαμβάνοντο ἐκ τοῦ γένους Ἀαρών· εἶχον δὲ ἰδιαίτην λειτουργικὴν ἱερατικὴν στολήν. Ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ ἱερεῖς, ἐπειδὴ ἐχρίοντο διὰ τοῦ ἡγιασμένου ἐλαίου ἐλέγοντο «χριστοὶ Κυρίου» καὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν καὶ τούτου πρὸς Ἐκείνον (Μεσῖται).

3) Ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρών ἡ βλαστήσασα ἐφυλάττετο κατόπιν ὡς ἱερὸν κειμήλιον ἐντὸς τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης.

ἐκτοτε, κανείς πλέον δὲν διημφεσθήτησε τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἁαρὼν διὰ τὴν ἱερωσύνην.

Ὁ Θεὸς ὥρισε καὶ διάφορα εἶδη θυσιῶν, ἀιματηράς καὶ ἀναιμάκτους. Συνηθεστάτη ἀναιμάκτος θυσία ἦτο ἡ καὺσις θυμιάματος ἐπὶ ἰδιαιτέρου θυσιαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος*. Ἀπὸ τὰ ζῶα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ θυσίας: βόες, αἰγες, πρόβατα, τρυγόνες, περιστερὰ. Καμμία ἀπὸ τὰς θυσίας αὐτὰς ὅμως δὲν εἶχε τὴν χάριν νὰ καθαρῖζῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Οὕτως ὥστε, ὅπως οἱ ἄλλοι λαοί, οὕτω καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι ἔνοχοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. Ἀλλὰ δὲν εἶχον οὐδὲ τὴν δύναμιν νὰ ἐπιφέρουν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος λέγει εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ὅτι ἦτο ἀδύνατον «αἷμα ταύρων καὶ τράχων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας». Ὅλαι αὐταὶ αἱ θυσίαι, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἦσαν ἀναμνηστικαὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ὑπενθύμιζον δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς ὅτι γεννῶνται ἁμαρτωλοὶ καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει πρὸς τὸν Θεὸν σχέσις αὐτῶν ὡς τέκνων πρὸς πατέρα. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐθεώρει τὸν Θεὸν ὅχι ὡς πατέρα, ἀλλ' ὡς Κύριον, ἑαυτὸν δὲ ὡς δοῦλον. Καὶ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης σχέσεως ἦτο ὅτι: ὁ λαὸς ἐλάτρευε τὸν Θεὸν ἐκ φόβου καὶ ὅχι ἐξ υἱϊκῆς ἀγάπης. Ἦσαν ὅμως αἱ θυσίαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ οἱ παρήγοροι προάγγελοι τῆς μεγάλης θυσίας τοῦ Ἑσταυρωμένου.

Χρόνος δημοσίας λατρείας ἦσαν αἱ ἑορταί. Τοιαῦται ἦσαν: τὸ Σάββατον· ἡ πρώτη ἐκάστου μηνός· (1) ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα· (2) ἡ Πεντηκοστή· (3) ἡ Σκηνοπηγία· (4) ἡ μεγάλη ἡμέρα

1) Ἑορτὴ τῆς *νομηνίας*. Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον θερησκευτικὴν χρονολογίαν ἰδιαιτέραν καὶ πολιτικὴν ἰδιαιτέραν. Πρῶτος θερησκευτικὸς μῆν ἦτο ὁ Ἀπρίλιος (Νισάν ἢ Ἀβίβ)· τελευταῖος ὁ Μάρτιος (Ἀδάρ).

2) Ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς λέξεως *Πεσάχ*=Διάβασις. Ἑωρτάζετο ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην τοῦ μηνός Νισάν· διήρκει ἐπὶ ἡμέρας. Ἡ ἑορτὴ καθιερώθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς διαβάσεως τοῦ ὁλοθρευτοῦ Ἀγγέλου ὑπεράνω τῶν οἰκιῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ τὴν δεκάτην πληγὴν τοῦ Φαραώ. Ἴδε § 13.

3) Ἑωρτάζετο τὴν 50ὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, ἦτοι τὴν 6ην Ἰουνίου (Σιβάν). Σκοπὸς τῆς καθιερώσεώς της ἦτο νὰ εὐχαριστῶσι τὸν Θεὸν διὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν πρώτων καρπῶν.

4) Ἑωρτάζετο ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας: 15—22 Ὀκτωβρίου (Τισρῆ), εἰς ἀνά-

τοῦ ἐξίλασμοῦ (¹). Βραδύτερον ὠρίσθησαν καὶ ἄλλαι.

Ἄλλαι θρησκευτικαὶ συνήθειαι: ἐτέλουν νηστείας, ἢ ἀτομικὰς ἢ δημοσίας, ὡσάκις ἐπρόκειτο περὶ ἐθνικῶν συμφορῶν, προσέφερον εἰς τὸν ναὸν ἀναθήματα· «ἔτασαν» εἰς τὸν ναὸν (ταξίματα· εὐχαί)· μία ἐκ τῶν εὐχῶν ἦτο ἡ τῶν Ναζιραίων, νὰ ἀπέχη δηλαδὴ, διὰ βίου, τὸ παιδίον τὸ ὁποῖον ἀφιερώνετο εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ ποτὰ καὶ νὰ μὴ κείρῃ τὴν κόμην. Τὰ πρωτότοκα ἄρρενα θεώρουν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφιερώνουν αὐτὰ εἰς τὸν ναὸν διὰ νὰ ὑπηρετοῦν. Ἀφ' οὗτου ὅμως ἀνέλαβον τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀποκλειστικῶς οἱ Λευῖται, ἔφερον μὲν τὰ πρωτότοκα ἄρρενα εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ καθαρισθῇ καὶ ἡ μήτηρ μὲ τὴν ὠρισμένην θυσίαν καὶ νὰ παρουσιάσῃ καὶ τὸ τέκνον τῆς «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου», ἀλλ' ἐξηγόραζον κατόπιν αὐτὸ καταθέτοντες εἰς τὸν ναὸν χρηματικὸν τι ποσόν. (²) Συνηθεσάτη ἐπίσης θρησκευτικὴ πρᾶξις ἦτο ὁ ὅρκος.

16.

Ἡθικο-κοινωνικὴ ὀργάνωσις τοῦ

Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ

Ὅλαι αἱ δώδεκα φυλαὶ ἀπετέλουν κατὰ τὴν ὀργάνωσιν, ἡ ὁποία ἔγεινεν εἰς τὸ Σινᾶ, ἓν ἔθνος, τὸ Ἰσραηλιτικόν. Ἀνώτατον ἄρχοντά του θεώρει ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Θεόν. Οἱ δὲ ἄρχοντες ἐπὶ τοῦ λαοῦ δὲν ἦσαν ἄλλα παρὰ ὑπουργοί, τρόπον τινά, τοῦ Θεοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἤσκουν τὴν ἐξουσίαν των. Διὰ τοῦτο καὶ ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ὡς ὁδηγὸν εἰς τὸ ἔργον των τὸ θεῖον θέλημα. Ἐνεκα τούτου ἐλέγετο ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς «ἔθνος ἅγιον».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀμοιβαίας κοινωνικὰς σχέσεις τῶν Ἰσραηλιτῶν βάσις ἦτο πάντοτε ὁ Δεκάλογος, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπεξηγεῖτο

μνησιν τῆς διαμονῆς εἰς τὴν ἔρημον Σινᾶ ὑπὸ σκηνὰς ἐπὶ 38 ἔτη.

1) Ἐωρτάζετο τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου. Σκοπὸς αὐτῆς: νὰ υπομνησῇ τὴν ἀμαρτωλὸν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀπολυτρώσεως ἀπὸ αὐτῆν.

2) Ἀντὶ πέντε σίκλων ἕκαστος. Ὁ σίκλος ἦτο ἴσος πρὸς 4 χρυσᾶς δραχμάς.

εἰς τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης λεπτομερῶς. Ἰδοὺ μερικαὶ ἀπὸ τὰς λεπτομερεῖς ἐπεξηγηματικὰς διατάξεις: «ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κακο-
λογεῖ τοὺς γονεῖς του νὰ καταδικάζεται εἰς θάνατον»· «μὴ κακο-
λογήσῃς κωφὸν ἄνθρωπον καὶ μὴ θέσῃς ἐμπρὸς εἰς τὸν τυφλὸν
κάτι διὰ νὰ πέσῃ καὶ νὰ γελάσῃς»· «ὅταν περνᾷ ὁ ἀνώτερός σου,
νὰ σηκώνεσαι καὶ νὰ σέβῃσαι πάντοτε τὸν ἀνώτερόν σου»· «μὴ ζυ-
γίζῃς ποτὲ ἄδικα»· «μὴ δωροδοκηθῇτε»· «μὴ καταθλίψετε ξένον
ἄνθρωπον»· «μὴ ἀδικήσῃτε χήραν καὶ ὀρφανόν»· «μὴ παραδε-
χθῇτε ἀδελφούς σου διὰ τὸν ἄλλον». Καὶ ἐν γένει: «ἀγαπή-
σεις τὸν πλησίόν σου ὡς σεαυτόν»· ὅλη δηλαδὴ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ
τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔπρεπε, κατὰ τὸ θεῖον θέλημα, νὰ ρυθμίζεται
ὕπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ἦσαν ἀδελφοί, ἔχοντες κοινὸν Κύριον, τὸν Θεόν.
Ἰδιαίτερα μάλιστα φροντὶς ἐλαμβάνετο διὰ τοὺς πτωχοὺς, τοὺς
ὀφειλέτας καὶ τοὺς δούλους Ἑβραίους. Ὅπως ἐρωτάζετο ἡ ἑβδομὴ
ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, τοιοῦτοτρόπως ἐρωτάζετο καὶ τὸ ἑβδομον
ἔτος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐλέγετο ἔτος Σαββαταίων, καθὼς καὶ τὸ ἔτος
τὸ ὁποῖον ἦρχετο μετὰ ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐτῶν, ἦτοι πᾶν πεντηκο-
στὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο ἔτος Ἰωβιλαίων. (1) Καὶ τὰ δύο
ταῦτα ἔτη εἶχον χαρακτῆρα, πρὸ παντός, κοινωνικόν. Διότι κατ'
αὐτὰ ἀφίνοντο ἐλεύθεροι οἱ δούλοι Ἑβραῖοι, δὲν ἀπηγοῦντο χρέη
ἀπὸ τοὺς ὀφειλέτας, ἐπιστρέφοντο μάλιστα κατὰ τὸ Ἰωβιλαίων ἔτος
εἰς τοὺς δικαιοῦχος τὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀπαλλοτριωθῇ
ἔνεκα τῆς ἐνδείας των. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γῆ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα
ἔμενεν ἀγεώργητος. Εἶχον ἐπίσης τὴν φιλόπτωχον συνήθειαν οἱ
Ἰσραηλιταὶ νὰ ἐπιτρέπουν πάντοτε, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους
νὰ πηγαίνουν οἱ πτωχοὶ ὀπισθεν τῶν θέρων καὶ νὰ συναθροί-
ζουν τοὺς στάχεις, οἱ ὅποιοι ἔμεναν.

Ἡ ὅλη ὅμως κοινωνικὴ ὁργάνωσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ εἶχε
τῆς ἀτελείας τῆς. Διότι εἶχε μὲν ὡς θεμελιώδη βάσιν τὸ «ἀγα-
πήσεις τὸν πλησίόν σου», «πλησίον» ὅμως καὶ «ἀδελφόν» ἐννοεῖ ὁ
Ἰσραηλίτης μόνον τὸν Ἰσραηλίτην, τὸν ὁμοεθνήν δηλαδὴ καὶ ὁμό-
φυλον, τοὺς ἄλλους ἐθεώρουν ἐχθροὺς, ὥς πρὸς τοὺς ὁποῖους εἶχον
κανόνα βίου «μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου». Ἐνόμιζον δὲ καὶ ὅτι ὁ
Θεὸς εἶνε μόνον τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ ὅτι εἶναι ἀδιάφορος διὰ τοὺς

1) Ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς λέξεως ἰοβέλ=σάλπιγξ, ἐπειδὴ ἡ ἐναρκίς του ἐχαι-
ρετῶτο μὲ ἰσχυρὰ σαλπίσματα. Ὁ ἑορτασμός τοῦ ἔτους τούτου ἐφυλάττετο
μέχρι τῆς Αἰχμαλωσίας Βαβυλώνης (περὶ ἧς κατωτέρω).

ἄλλους λαούς. Εἶχον λοιπὸν οἱ Ἰσραηλῖται σοδαράν ἀτέλειαν, τὴν ἐθνικὴν τῶν ἀποκλειστικότητά. Τοῦτο ἐδείκνυνεν ὅτι ἡ θρησκεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶχε προσωρινὸν καὶ καιρικόν⁽¹⁾ χαρακτήρα καὶ ὅτι ἀπλῶς προπαρεσκεύαζεν εἰς τὴν τελείαν θρησκείαν, διότι δὲν εἶνε ποτὲ δυνατόν νὰ νοηθῇ ὅτι ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ σωθοῦν μόνον οἱ Ἰσραηλῖται, ὁ δὲ ἄλλος κόσμος «νὰ χαθῇ». Ἀτέλειαι ἐπίσης, αἱ ὁποῖαι προήρχοντο καὶ ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τῆς προσωρινότητος καὶ ἀπὸ τὰ ἥθη τῆς τότε ἐποχῆς εἶναι αἱ ποιναὶ τὰς ὁποίας εἶχον οἱ Ἰσραηλῖται διὰ τὰς διαφόρους παραβάσεις, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν γειτόνων εἰδωλολατρικῶν λαῶν. Οὕτω: τὰ μεγάλα ἐγκλήματα κατὰ τῆς θρησκείας, τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τῆς τιμῆς ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου. Ἡ θανάτωσις δὲ ἐγένετο συνήθως διὰ λιθοβολισμοῦ, καθ' ὃν οἱ μάρτυρες οἱ ὅποιοι εἶχον παραστῇ κατὰ τὴν δίκην, ὤφειλον νὰ ρίψουν τοὺς πρώτους λίθους κατὰ τοῦ καταδικασθέντος. Εἶχον ἐπίσης ὡς ἀρχὴν εἰς τὸν βίον τῶν τὴν ἐκδίκησιν: «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος». Ἄλλαι σωματικαὶ ποιναὶ: μαστιγώσεις μέχρι τεσσαράκοντα πληγῶν καὶ ἀκρωτηριασμοί. Ἐπίσης ἐφηρμόζετο καὶ ἡ «ποινὴ τοῦ ἀφορισμοῦ», καθ' ἣν ὁ καταδικαζόμενος ἀπεκλείετο ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς συνάξεις καὶ ἐν γένει ἀπὸ τὴν Ἰσραηλιτικὴν κοινωνίαν. Ἀποτέλεσμα ὅμως ὅλων τούτων τῶν σκληρῶν ποινῶν ἦτο ὅτι ὁ λαὸς ἤγετο εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἀπὸ δουρικὸν φόβον. Ἀτέλειαι ἐπίσης τῶν περιστάσεων ἦτο ὅτι καὶ ἐπὶ Μωϋσέως ἐξηκολούθησε νὰ ἰσχύῃ ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας⁽²⁾, τῶν πολλῶν γυναικῶν, τῶν συγγενικῶν γάμων.

17.

Τελευταῖαι πράξεις τοῦ Μωϋσέως.—Προφητεία αὐτοῦ περὶ τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ λαοῦ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν χρόνον κατὰ

1) Ὑφιστάμενον δηλαδὴ τὴν ἐπίδρασιν τῶν τότε ἐποχῶν καὶ περιστάσεων.

2) Οἱ δοῦλοι ἦσαν ἢ ἀργυρώνητοι ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου ἢ γεννηθέντες ἀπὸ προηγουμένων δούλων τῆς οἰκογενείας. Ἐν γένει οἱ δοῦλοι ἦσαν εἰς καλυτέραν θέσιν παρὰ τοῖς Ἰσραηλῖταις ἢ οἱ δοῦλοι τῶν εἰδωλολατρικῶν λαῶν. Οἱ μὴ ἐκ γενετῆς Ἰσραηλῖται δοῦλοι ἐθεωροῦντο ὡς ἰδιοκτησία τοῦ κυρίου τῶν καὶ μετεβίβάζοντο κληρονομικῶς ἀπὸ γονέων εἰς τέκνα.

τὸν ὅποιον ἔμενεν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ δὲν ἦτο ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια ὤφειλον εἰς αὐτόν. Καίτοι δὲν ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ νὰ λατρεύουν αὐτόν, ὅμως εἶχον τὰς παλαιὰς τῶν ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸν βίον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μᾶς πληροφορεῖ ὅτι προσέφερον θυσίας καὶ εἰς πονηρὰ δαιμόνια, πρὸς ἀποτροπὴν ἀπ' αὐτῶν, ἡσκησαν δὲ καὶ τὴν ἀστρολατρείαν. Καὶ ἐνῷ εἶχαν ἴδαι τόσα θαύματα τῆς προστασίας τοῦ Θεοῦ, ἦλθον σιγμὰ κατὰ τὰς ὁποίας ἐγόγγυζον καὶ πάλιν κατὰ τοῦ Μωϋσέως, διότι δὲν ἄφινεν αὐτοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὸ χειρότερον, ἤρχισαν νὰ δυσπιστοῦν, ἐνῷ ἤδη εἶχον φθάσει εἰς τὰ μεθόρια τῆς γῆς Χαναάν, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ νικήσουν αὐτοὶ τοὺς Χαναναίους καὶ νὰ καταλάβουν τὴν χώραν τῶν. Ὁ Θεὸς δὲν ἄφινεν αὐτοὺς ἀτιμωρήτους. Κάποτε εἶχε διατάξει νὰ ἐμφανισθοῦν ὅφεις δηλητηριώδεις, ὅσοι δὲ ἐδάκνοντο ἀπὸ αὐτοὺς ἀπέθνησκον. Ὁ Μωϋσῆς, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, κατεσκεύασεν ὅφιν χαλκοῦν, ὕψωσεν αὐτὸν ἐπάνω εἰς στυλόν, καὶ ὅσοι προσέβλεπον εἰς τὸν ὅφιν μὲ πίστιν καὶ μετάνοιαν ἐθεραπεύοντο. Γενικῶς δὲ ἐτιμωρήθησαν νὰ περιπλανῶνται ἐπὶ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη εἰς τὴν ἔρημον καὶ νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας παρὰ μόνον ἡ νέα γενεά. Εἰς τὴν τιμωρίαν ταύτην περιελήφθη καὶ αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς, διότι, ἐνῷ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἔρημον Κάδης καὶ ὁ λαὸς ἐγόγγυζεν ἐναντίον του, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ὕδωρ, αὐτὸς ἀντὶ νὰ διατάξῃ πέτραν τινὰ νὰ ἀναβλύσῃ ὕδωρ, ὅπως εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ἐκτύπησε τὴν πέτραν μὲ τὴν ῥάβδον του. Καὶ ἕνεκα τῆς ὀλιγοψυχίας ταύτης ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἴδῃ μακρόθεν μόνον τὴν Χαναάν.

Κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, οἱ Ἰσραηλῖται ἔφθασαν πρὸς τὰ ἀνατολικά μέρη τοῦ Ἰορδάνου, τὰ ὅποια καὶ κατέλαβον. Ὁ Μωϋσῆς διένειμε τότε τὰ μέρη ἐκεῖνα μεταξὺ τῶν φυλῶν Ρουβὴν καὶ Γάδ καὶ τῆς ἡμισείας φυλῆς τοῦ Μανασσῆ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως, ὅταν οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ τῶν θὰ διέβαινον τὸν Ἰορδάνην, ἵνα κατακτήσωσι καὶ τὴν δυτικὴν ἢ κυρίως Χαναάν, νὰ βοηθήσωσιν αὐτούς.

Ὁ Μωϋσῆς προσηθάνθη τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του καὶ ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ προβῇ εἰς τὰς τελευταίας συμβουλὰς πρὸς τὸν λαόν. Ἐκαμε λοιπὸν γενικὴν συνάθροισιν αὐτοῦ καὶ ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν διὰ μακρῶν, πόσῃν προστασίαν ἔδειξεν εἰς αὐτούς ὁ Θεὸς μέχρι τοῦδε· ἐξήγγησε διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν Νόμον καὶ

συνέστησεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ὅταν θὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, νὰ μένουν πιστοὶ εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν θεῖον Νόμον. Ἐπειτα ηὐλόγησε τὰς Δώδεκα φυλάς καὶ ἐξέλεξε διάδοχόν του, κατὰ τὴν θεῖαν ἐντολήν, τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ἕνα τῶν παλαιότερων συναγωνιστῶν του.

Κατὰ τὴν συνέχειαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Νόμου, ὁ Μωϋσῆς, φωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, προσεφώνησε καὶ περὶ τῆς ἐλευθέρσεως τοῦ Σωτῆρος. Εἶπε: «Προφήτην, ὁ ὁποῖος θὰ κατάργεται κατὰ σάρκα ἀπὸ τὸ γένος σου καὶ τοὺς ἀδελφούς σου (καθὼς κατάρχομαι καὶ ἐγώ) θὰ σοῦ ἀποστείλῃ ἐν καιρῷ Κύριος ὁ Θεός σου. Ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Προφήτης ἐκεῖνος εἰς αὐτὸν πλέον θὰ ὑπακούετε (¹)».

Κατὰ τὴν τελευταίαν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ Μωϋσῆς ἀνέβη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Ναβαῦ καὶ εἶδε μακρόθεν τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Ἐδόξασε τὸν Θεὸν καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ ἔτος 1260 π.Χρ., εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν εἴκοσι ἐτῶν. Ὁ λαὸς ἐπένθησεν αὐτὸν ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας.(²)

1) Πρβλ. §§ 3.4.7.9.10.

2) Ὁ ἀδελφὸς του Ἀαρὼν καὶ ἡ ἀδελφὴ του Μαριάμ εἶχον ἀποθάνει προηγουμένως.—Ὁ Μωϋσῆς εἶχε καταγράψει καὶ ὅλα τὰ συμβάντα μέχρι τῆς ἐποχῆς του, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἀπὸ κτίσεως Κόσμου, κατὰ θεῖαν φώτισιν, εἰς πέντε τεύχη, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ ὀνομάζονται *Πεντάτευχος* (Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοὶ καὶ Δευτερονόμιον).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Διὰ τῆς ὀργανώσεως, τὴν ὁποίαν ἴδομεν, οἱ Ἰσραηλῖται ἐσχημάτισαν ἐθνικὴν ὁλότητα. Ἐνῶ μέχρι τοῦ Μωϋσέως ἦσαν φυλαί, γένη, οἰκογένειαι ἄνευ ἐθνικῆς συνοχῆς, τώρα ἐγείνεν ἡ ἔνωσις τῶν φυλῶν διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ διὰ κοινῶν νόμων. Κέντρον τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος ἀπετέλεσεν ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου.

Τὸ σύνολον τῶν νόμων καὶ διατάξεων, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Μωϋσέως ὀνομάζεται γενικῶς: *Μωσαϊκὴ Νομοθεσία*, ἢ ἁπλῶς *Νόμος*, ἢ *Μωσαϊσμός*.

Ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πατριαρχῶν, διὰ νὰ εἶναι τις μέλος τοῦ «ἐκλεκτοῦ λαοῦ» τοῦ Θεοῦ ἦτο ἀνάγκη νὰ περιτμηθῇ. Ἡ περιτομὴ ἐγίνετο τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως, κατ' αὐτὴν δὲ ἐδίδοτο καὶ τὸ ὄνομα.

Εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἠδύναντο νὰ προσέλθουν καὶ μὴ ἀπὸ γενετῆς Ἰσραηλῖται καὶ εἰδωλολάτραι. Ἐπρεπεν ὅμως, νὰ ἀφίσωσι τὴν παλαιὰν τὴν θρησκείαν, νὰ περιτμηθοῦν καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο *προσήλυτοι*.

ΕΠΟΧΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

(Περὶ τὸ 1260 π. Χ.—938 π. Χ.)

18.

Κατάκτησις καὶ διανομὴ τῆς γῆς Χαναάν

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἦτο ἡλικιωμένος ἤδη, ὅτε ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν αὐτὸν διὰ τοῦ Μωϋσέως νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον του. Ἦτο δὲ τοῦτο διπλοῦν: νὰ κυριεύσῃ τὴν Χαναάν καὶ νὰ διανείμῃ ἔπειτα αὐτὴν εἰς τὰς Δώδεκα φυλάς.

Ἡ κατάκτησις ἤρχισεν ἀπὸ τὴν ὀχυρὰν πόλιν Ἰεριχώ, ἣ ὁποία ἦτο ἡ πρώτη πόλις μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ, ὅστις εἶχε πλημμυρήσει κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἔγινε κατὰ τὸν αὐτὸν θαυμαστὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως. Προεπορεύθησαν οἱ ἱερεῖς βραχέζοντες τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης· τὰ ὕδατα ἐστάθησαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τὸ δὲ πρὸς τὸ κάτω μέρος ἐχύθη εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν. Οἱ ἱερεῖς περιέμενον εἰς τὸ ξηρὸν μέρος τοῦ ποταμοῦ ἕως ὅτου διέβη ὅλος ὁ λαός. (1)

Ἀφοῦ ἐξηλθον οἱ φέροντες τὴν Κιβωτὸν ἱερεῖς, ἐπανάλαβεν ὁ ποταμὸς τὸν κανονικὸν ῥοῦν. Κατόπιν, ἐπὶ ἑξ ἡμέρας, ἔκαμνον ἀπὸ ἑνα γῦρον, ὡς ἐν λιτανείᾳ, περὶ τὰ τεῖχη τῆς Ἰεριχούς, προπορευομένων καὶ σαλπιζόντων ἑπτὰ ἱερέων καὶ ἀκολουθούντων αὐτοὺς ἄλλων, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, περιῆλθον τὰ τεῖχη ἑπτὰ φορές· τὴν ἐβδόμην, ἠγάλαξαν οἱ Ἰσραηλῖται καὶ τὰ τεῖχη κατέρρευσαν ἀφ' ἑαυτῶν. Τότε ὁ λαὸς ἔγινε κύριος τῆς πόλεως.

Κατόπιν προὐχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, κυριεύον-

1) Μετὰ τὴν διάβασιν τῶν ἐστρατοπέδευσαν εἰς Γάλαγα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἰεριχούς. Ἐκεῖ ἔστησαν 12 λίθους ἀναμνηστικούς, τοὺς ὁποίους εἶχον λάβει ἀπὸ τὸ ξηρὸν μέρος τοῦ Ἰορδάνου, ὅθεν εἶχον διαβῇ. Μετ' ὀλίγον ἐώρτασαν καὶ τὸ Πάσχα, ἤρχισαν δὲ διὰ πρῶτην φορὰν νὰ τρέφονται με καρπὸς τῆς Χαναάν. Τότε ἔπαυσε πλέον τὸ μάννα. Δώδεκα λίθους εἶχον στήσει ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ξηρὸν μέρος τοῦ ποταμοῦ.

τες τὰ διάφορα μέρη της. Οἱ κάτοικοι τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως Γαδαὼν ἔσπευσαν νὰ ὑποταχθῶσιν ἐκουσίως. Τότε ἕμως συνησπίσθησαν ἐναντίον των πέντε βασιλεῖς τῆς νοτίου Χαναάν. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐκλήθη εἰς βοήθειαν αὐτῶν, κατενίκησεν αὐτοὺς καὶ ἔγεινε κύριος τῶν ἐδαφῶν των. Ἀλλὰ φοβερώτερος ἦτο ὁ συνασπισμὸς τῶν Χαναανίων τῆς βορείου Χαναάν. Τριάκοντα καὶ εἰς βασιλεῖς, ἔχοντες πεζικόν, ἵππικόν καὶ πεντακόσια πολεμικὰ ἄρματα ἐξήλθον ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὁ Θεὸς ἕμως διεβεβαίωσε τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ περὶ τοῦ νέου θριάμβου του. Τῷ ὄντι, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὴν πεδιάδα παρὰ τὴν λίμνην Μερώμ, ἐπετέθησαν αἰφνης οἱ Ἰσραηλῖται καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ἐπειτα οἱ Ἰσραηλῖται ἔστησαν τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου καὶ τὴν Κιβωτὸν τῆς διαθήκης εἰς Σηλώ. (1) Τοιοῦτοτρόπως ἔγειναν κύριοι τοῦ πλείστου μέρους τῆς Χαναάν. Εἶχον ἀπομείναι ἀκόμη ἀκυρίευτα μέρη τινά, ἀλλὰ ταῦτα ἀφέθησαν νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ κάθε φυλῆν, δὲν ὑπῆρχε δὲ ἐμπόδιον νὰ γείνη ἡ διανομὴ τῆς χώρας.

Ἡ διανομὴ ἔγεινε διὰ κλήρου εἰς τὰ Γάλαλα. Ἡ χώρα διηρέθη εἰς τὰς ἑννέα καὶ ἡμίσειαν φυλάς, διότι ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μωϋσέως τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν εἶχον διανεμηθῇ ἡ φυλὴ τοῦ Ρουβὴν, τοῦ Γὰδ καὶ ἡμίσεια φυλὴ τοῦ Μανασσῆ. Μόνον ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ δὲν ἔλαβε μερίδιον, διότι ὡς ἱερατικὴ φυλὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι διεσκορπισμένη εἰς ὅλας τὰς ἄλλας φυλάς διὰ νὰ ἐκτελῇ τὰ θρησκευτικὰ της καθήκοντα. Ἐδόθησαν λοιπὸν εἰς αὐτὴν τεσσαράκοντα ὀκτὼ πόλεις διεσπαρμέναι εἰς τὰς χώρας ἐκάστης φυλῆς, καθὼς καὶ ἡ περίχωρος τῶν πόλεων τούτων διὰ τὰ ζῷα των. Ὁφείλον ἕμως αἱ ἄλλαι φυλαὶ νὰ συντηρῶσιν αὐτοὺς.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολὴν του, ἡγγίξε δὲ καὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του. Συνεκάλεσεν ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν πόλιν Συχὲμ (2) καὶ πρόετρεψεν αὐτοὺς νὰ παραμένωσι πάντοτε πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν. Ἀφοῦ ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς τὰς κυριωτέρας εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, προσέθεσεν: «ἐγὼ καὶ ὁ οἶκός μου θέλομεν λατρεῦει τὸν Κύριον». Καὶ ἀπεκρίθη ὁ λαὸς λέγων: «καὶ ἡμεῖς θέλομεν λατρεῦει τὸν Κύριον».

1) Πόλιν τῆς Μέσης Παλαιστίνης.

2) Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔθαψαν καὶ τὰ ὀστέα τοῦ Ἰωσήφ. Προβλ. § 10, εἰς τὸ τέλος.

διότι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἡμῶν». Καὶ ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, ἕκαστον εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τὰ πράγματα ταῦτα, ἀπέθανεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν δέκα ἐτῶν. Μὲ τιμὰς μεγάλας ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τινα πόλιν τῆς φυλῆς Ἐφραΐμ.

19.

Κριταί.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, αἱ διάφοροι φυλαὶ ᾗθελον νὰ κυβερνῶνται ἑκάστη κατ' ἰδίαν. Ἐκυβερνᾶτο λοιπὸν ἑκάστη φυλὴ ἀπὸ Συμβούλιον τῶν γεροντοτέρων ἀνδρῶν αὐτῆς, τὸ ὅποτον ἐλέγετο Συμβούλιον τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἐνόσφ μὲν ἔζη ἡ ἀγωνισθεῖσα γενεά, αἱ φυλαὶ εἶχον ἀναμεταξύ των ἀμοιβαίαν σύμπνοιαν καὶ ἐφύλαττον τὴν θρησκείαν εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Ὅτε ὅμως ἐξέλιπεν ἡ γενεὰ ἐκείνη, ἡ ἄλλη γενεὰ δὲν ἐξετίμησε τὴν ἀξίαν τῆς κληρονομίας, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἐτοίμην. Καὶ ἦλθον ἐνίοτε ἀναμεταξύ των εἰς σκληροὺς πολέμους· ἐγκατέλειψαν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἐλάτρευσαν τοὺς ψευδεῖς θεοὺς τῶν Χαναανίων, τὸν Βάαλ καὶ τὴν Ἀστάρτην. Παρ' ὅλον ὃ ὅτι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ἀπηγόρευεν, αὐτοὶ συνήπτον γάμους μὲ εἰδωλολάτραις καὶ παρώργισαν τὸν Κύριον.

Καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἄφινεν αὐτοὺς ἀτιμωρήτους. Ἐξήγειρε διαφόρους ἐχθρικοὺς λαοὺς εἴτε ἐκ τῶν γειτόνων, εἴτε ἐξ ἐκείνων τῶν Χαναανίων, τοὺς ὁποίους οἱ Ἰσραηλῖται ἀκόμη δὲν εἶχον ὑποτάξει· καὶ ὑπεδούλωνον αὐτούς. Οἱ Ἰσραηλῖται, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, «δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ σταθῶσι κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Πανταχοῦ ὅπου ἐξήρχοντο, ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου ἦτο ἐναντίον αὐτῶν... καὶ ἦλθον εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν». Τοιοῦτοι ἐχθρικοὶ λαοί, ὅργανα τῆς θείας τιμωρίας, ὑπῆρξαν: οἱ Μαδιανῖται, οἱ Ἀμαλκηῖται, οἱ Ἀμμωνῖται καὶ πρὸ πάντων οἱ Φιλισταῖοι, οἱ ὅποιοι κατόικουν εἰς τὰ πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν νοτιώτατα παράλια τῆς Παλαιστίνης.

Τότε ἐβόων οἱ Ἰσραηλῖται πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἐζήτουν σωτήρα. Ἡ καταπίεσις καὶ ἡ θλιψὶς τῆς σκληρᾶς δουλείας ἔφερον αὐτοὺς εἰς συναίσθησιν τῶν ἁμαρτιῶν των, μετενόουν, ἐπανήρχοντο εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐζήτουν βοήθειαν παρ' αὐτοῦ καὶ προσ-

Ἀρχιμ. ΕΜΜ. Ι., ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ Ἱερὰ Ἱστορία Παλ. Διαθήκης— Ἐκδ. πρώτη 4

τασίαν. Καὶ ἡγείρεν εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος ἄνδρας γενναίους, πλήρεις πίστεως πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἔσωζον αὐτοὺς. Οἱ ἄνδρες ἐκείνοι, εἰς ἣ καὶ περισσότεροι εἰς διαφόρους φυλάς, συγχρόνως ἢ διαδοχικῶς, ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου ἦσαν οἱ ἀρχιστράτηγοι, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης, διετήρουν μόνον τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ ἔκρινον τὰς ὑποθέσεις τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνομάζοντο *Κριταί*. Τὸ ἀξίωμα τῶν δὲν ἦτο μόνιμον, οὐδὲ κληρονομικόν· ἀλλ' ἔπαυε μόλις ἐξεπλήρωνον τὴν ἐντολήν, διὰ τὴν ὁποίαν ἡγείρεν αὐτοὺς ὁ Θεός, ἥ ὅτε ἀπέθνησκον. Συνέβαιεν ὅμως, ὅταν ἀπέθνησκεν ὁ Κριτής, νὰ διαφθείρεται καὶ πάλιν ὁ λαὸς καὶ νὰ ἀναμιγνύεται καὶ πάλιν με τοὺς εἰδωλολάτραις καὶ νὰ λατρεύσῃ τοὺς θεοὺς τῶν ἑνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀκριβῶς τούτων ἀποστασιῶν ὁ Θεός ἡγείρε περὶ τοὺς δέκα ἕξ ἐν ὧν Κριτὰς.

Πρῶτος Κριτής υπῆρξεν ὁ Γοθονιήλ. Ἐκ τῶν ἄλλων κυριώτεροι εἶναι· ὁ Σαμφών, περίφημος διὰ τὴν ἔκτακτον σωματικὴν του δύναμιν, φόβητρον τῶν Φιλισταίων· ὁ Γεδεών, ὁ Ἰεφθάε, ὁ Ἥλι, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ ἀρχιερεὺς, ἐδρεῦον ἐν Σηλῷ, πλησίον τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου. Διὰ τὴν μεγάλην ἀνεκτικότητα καὶ ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ὁφνὶ καὶ Φινεές, οἱ ὁποῖοι ἐσκανδαλίζον τὸν λαὸν μετὰ τὴν διαγωγὴν τῶν, (1) ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ μαζὺ μετὰ αὐτὸν καὶ ὅλος ὁ λαός. Εἰς μάχην· κατὰ τῶν Φιλισταίων ἐνίκηθησαν οἱ Ἰσραηλῖται, ἐφρονέθησαν οἱ υἱοὶ τοῦ, καὶ ἡ Κιθωτὸς τῆς Διαθήκης ἔπασεν εἰς χεῖρας τῶν ἀλλοφύλων. Μόλις ἤκουσεν ὁ Ἥλι τὴν τελευταίαν ταύτην εἰδήσιν, γέρον ἤδη, κατέπεσεν ἀπὸ τὴν καθέδραν του καὶ συνέτριψε τὴν κεφαλὴν του. Τὴν κιθωτὸν ὅμως τῆς Διαθήκης ἠναγκάσθησαν οἱ Φιλισταῖοι νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ἰσραηλῖτας, διότι προῤῥέει εἰς αὐτοὺς φοβεράς ζημίας. Τότε ἡ Κιθωτὸς ἐτέθη εἰς τὴν Καριαθαρείμ. (2)

Τελευταῖος Κριτής υπῆρξεν ὁ Σαμουήλ, υἱὸς τοῦ Ἐλκανᾶ καὶ τῆς Ἀννης, ναζιραῖος, ἔχων δὲ καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα. Καθ' ὃν χρόνον ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ Κριτοῦ, ὁ λαὸς εὗρίσκετο εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν. Εἰδωλολατρεία, διαφθορά καὶ πολλὰί συμφοραὶ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Φιλισταίων εἶχον ἀφαιρέσει

1) Καὶ οἱ δύο ἦσαν ἄσεβεῖς· καθ' ὃν χρόνον προσέφερον οἱ Ἰσραηλῖται τὰς θυσίας, αὐτοὶ μὲ κρεάγας ἤρπαζον τὰ κρέατα ἀπὸ τοὺς λέβητας, πρὶν ἀκόμη τελειώσωσιν αἱ θυσίαι.

2) Πόλις κειμένη μεταξὺ τῶν φυλῶν Ἰούδα καὶ Βενιαμίν.

Ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας πᾶν ὅ,τι καθιστᾷ ἓνα λαὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐ-
τυχῇ. Ὁ Σαμουὴλ ἡλευθέρωσε τοὺς Ἰσραηλίτας ἀπὸ τὸν ζυγὸν
τῶν Φιλισταίων· ἀνύψωσε τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν· ἐνεφύσησεν
εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑπακούουν εἰς τὸν θεῖον νόμον· κα-
τέστρεψε τὰ εἰδωλά· κατώρθωσε δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀλληλεγγύην
μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν. Τοιοῦτοτρόπως, ἔσωσε τὸν λαὸν ἀπὸ
τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἀποσύν-
θεσιν. Ὁ Σαμουὴλ ἱδρυσεν ἐπίσης εἶδος θεολογικῶν Σχολῶν μὲ
σκοπὸν νὰ προπαρασκευάζουν τοὺς μέλλοντας διδασκάλους τῆς
ἀληθινῆς θρησκείας καὶ ὑπερασπιστὰς τοῦ θεοῦ Νόμου. Τὰ σχο-
λεῖα ταῦτα ὠνομάσθησαν προφητικαὶ σχολαί.

Ὁ Σαμουὴλ ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν καὶ ἐτάφη εἰς τὸν οἰκο-
γενειακὸν τοῦ τάφον εἰς Ραμᾶ ἢ Ραμαθᾶ, ὅπου ἦτο καὶ ἡ συνή-
θης διαμονή του. Ἐκυδέρνησε τὸν λαὸν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη.

20.

Ἡ Ροὐθ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Κριτῶν, ἔγεινε πείνα μεγάλη εἰς τὴν
γῆν Χαναάν. Ἐνεκα ταύτης ἀνθρωπὸς τις ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ τῆς
Ἰουδαίας, ὀνομαζόμενος Ἐλιμέλεχ, παρέλαβε τὴν σύζυγόν του
Νωεμὶν καὶ τοὺς δύο υἱούς του καὶ μετόκησεν εἰς τὴν χώραν
Μωᾶβ. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐκεῖ ὁ Ἐλιμέλεχ· καὶ ἔμεινεν ἡ
Νωεμὶν καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτῆς. Οὗτοι δὲ ἐνυμφεύθησαν γυναῖκας
Μωαβίτιδας, ὁ μὲν Μκαλὼν τὴν Ὀρφά, ὁ δὲ Χελκιὼν τὴν Ροὐθ.
Καὶ κατόικουν ἐκεῖ ἕως δέκα ἔτη.

Ἀλλὰ μετὰ δέκα ἔτη ἀποθνήσκουσιν ἄτεκνοι καὶ οἱ δύο υἱοὶ
τῆς. Τότε ἐσηκώθη αὐτή, καὶ αἱ νύμφαι αὐτῆς, μὲ σκοπὸν νὰ ἔλθουν
εἰς τὴν γῆν Χαναάν, διότι ἠκούσθη ὅτι ἡ πείνα εἶχε πλέον παρέλ-
θει. Ἀλλὰ μόλις ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἔμενον,
στραφεῖσα ἡ Νωεμὶν πρὸς τὰς δύο νύμφας τῆς εἶπεν εἰς αὐτάς·
«Ὑπάγετε, ἐπιστρέψατε ἐκάστη εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτῆς.
Ὁ Κύριος νὰ κάμῃ ἔλεος εἰς σᾶς». Ἠρχισε νὰ τὰς ἀποχαιρετᾷ,
αὐταὶ δὲ ὕψωσαν φωνὴν καὶ ἔκλαυσαν. Ἐκείναι ἐπέμενον, ἡ δὲ
Νωεμὶν ἐπανάλαβε· «ἐπιστρέψατε, θυγατέρες μου, ἐπιστρέψατε».
Ἡ Ὀρφά τότε ἀπεχαιρέτησε κλαίουσα τὴν πενθεράν της καὶ ἐπέ-
στρεφεν εἰς τὸν πατρικὸν της οἶκον. Ἀλλ' ἡ Ροὐθ ἦτο ἀμετάπει-

στος. «Ὅπου νὰ ὑπάγῃς,» ἔλεγεν εἰς τὴν πενθεράν της, «θὰ ἔλθω καὶ ἐγώ· ὁ λαός σου, λαός μου, καὶ ὁ Θεός σου, Θεός μου· μόνον ὁ θάνατος θὰ μᾶς χωρίσῃ». Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔφθασαν ἀμφοτέρω εἰς τὴν Βηθλεέμ. Καὶ ὅτε ἔφθασαν εἰς Βηθλεέμ, ὅλοι οἱ συμπολίται τῆς Νωεμὶν ἐδειξαν μεγάλην συμπάθειαν πρὸς αὐτὴν καὶ ἐκτίμῃσιν πρὸς τὴν Ρούθ.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς Βηθλεέμ, ἦτο ἀρχὴ τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθῶν. Ἡ Ρούθ, κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ πτωχότεροι τοῦ λαοῦ, εἶχεν ἐξέλθει εἰς ἀγρόν τινα, διὰ νὰ συνάξῃ στάχεις ὀπισθεν τῶν θεριστῶν. Κατὰ θείαν δὲ οἰκονομίαν, εἰσηλθεν εἰς τὸν ἀγρὸν κάποιου Βοόζ, πλουσιωτάτου συγγενοῦς τῆς Νωεμὶν, ἐκ τοῦ ἀνδρός της. Καὶ ἰδοῦ, ἦλθε καὶ ὁ Βοόζ ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ· καὶ εἶπε πρὸς τοὺς θεριστάς· «Κύριος μεθ' ὑμῶν». Αὐτοὶ ἀπεκρίθησαν «Κύριος νὰ σὲ εὐλογήσῃ». Ὁ Βοόζ ἐζήτησε πληροφορίας ἀπὸ τὸν ἐπιστάτην τῶν θεριστῶν, «τίνος εἶναι ἡ νέα αὕτη; οὗτος δὲ ἀπήντησεν· «εἶναι ἡ νέα ἡ Μωαβίτις, ἡ ὁποία ἦλθε μετὰ τὴν Νωεμὶν ἀπὸ τὴν χώραν Μωάβ. Μᾶς παρεκάλεσε νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς αὐτὴν νὰ σταχυολογήσῃ καὶ εἶναι ἐδῶ ἀπὸ τὸ πρῶτον».

Καὶ εἶπεν ὁ Βοόζ πρὸς τὴν Ρούθ· «ἄκουσε, κόρη μου· μὴ ὑπάγῃς νὰ σταχυολογήσῃς εἰς ἄλλον ἀγρόν, μηδὲ νὰ ἀναχωρήσῃς ἀπ' ἐδῶ, ἀλλὰ μένε ἐνταῦθα μετὰ τῶν κορασίων μου καὶ νὰ τρώγῃς μαζὺ μετὰ αὐτά». Ἡ Ρούθ, κατὰ τοὺς τρόπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔπεσεν ἐνώπιόν του γονυκλινῆς καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην της. «Πῶς», εἶπε πρὸς αὐτόν, «ἐγὼ εὗρηκα τοιαύτην χάριν ἀπὸ σέ, ὥστε νὰ λάβῃς πρόνοιαν περὶ ἐμοῦ, ἐνῷ εἶμαι ξένη»; Καὶ ὁ Βοόζ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν. «Ἐμαθα ἀκριβῶς ὅσα ἔκαμες εἰς τὴν πενθεράν σου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός σου. Ὁ Κύριος νὰ ἀνταμείψῃ τὸ ἔργον σου, καὶ ὁ μισθός σου νὰ εἶναι πλήρης παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ, ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ὁποίου ἦλθες νὰ σκεπασθῇς».

Καὶ πράγματι, ὁ Κύριος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀνταμείψῃ τὸ ἔργον της. Μάρτυς τῶν ἀρετῶν της ὁ Βοόζ ἐνουμφεύθη ἐντὸς ὀλίγου τὴν Ρούθ, μετὰ τὴν συγκατάθεσιν καὶ εὐχὴν τῆς πενθερᾶς της. Ὁ Θεὸς ἡδολόγησε τὸν γάμον καὶ τὸν οἶκον τοῦ Βοόζ, δίδων εἰς αὐτοὺς υἱόν, ὅστις ὠνομάσθη Ὡδὴν. Ἐκ τοῦ Ὡδὴ ἐγεννήθη ὁ Ἰεσσαί, ἐξ αὐτοῦ δὲ ὁ Δαυὶδ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν γενεὰν ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ Ρούθ, ἂν καὶ ἀλλόφυλος, ἔνεκα

της εὐσεβείας καὶ τῶν ἀρετῶν της ἡξιώθη νὰ γείνη προμήτωρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

21.

Εἰσαγωγή τῆς βασιλείας.

Ὅτε εἶχε γηράσει ὁ Σαμουὴλ, εἶχε διορίσει Κριτὰς τοὺς δύο υἱοὺς του Ἰωὴλ καὶ Ἀθιά. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἐμιμήθησαν τὸν πατέρα των, οὔτε εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἰς τὰ καθήκοντά των πρὸς τὸν λαόν. Ἐδέχοντο δῶρα καὶ διέστρεφον τὴν κρίσιν. Ὅθεν συνηθροίσθησαν ὅλοι οἱ «πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ» καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Σαμουὴλ εἰς Ραμα, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. «Ἰδοὺ, σὺ ἐγήρασας, καὶ οἱ υἱοί σου δὲν ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά σου· διώρισε λοιπὸν εἰς ἡμᾶς βασιλέα, διὰ νὰ κρίνῃ ἡμᾶς, καθὼς ἔχουσι καὶ ἄλλα ἔθνη». Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἤρresεν εἰς τὸν Σαμουὴλ, διότι ἐθεώρησε τὴν πράξιν ταύτην ὡς ἀποστασίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἦτο ὁ μόνος βασιλεὺς τοῦ λαοῦ. Προσεπάθησε λοιπὸν νὰ ἀποτρέψῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τοιαύτας ξενομανεῖς σκέψεις. Ὁ λαὸς ὅμως δὲν ᾔθέλησε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Σαμουὴλ, καὶ ὁ Σαμουὴλ ἐξήχησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁδηγίαν. Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Σαμουὴλ «Ἀκουσον τῆς φωνῆς αὐτῶν».

Πρῶτος βασιλεὺς ἐξελέγη περὶ τὸ 1060 π. Χρ. ὁ Σαούλ, ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν, υἱὸς τοῦ Κεὶς. Ἐζήτει τὰς ἀπολεσθεύσας ὄνους τοῦ πατρὸς του, καί, ἐπειδὴ δὲν εὗρισκεν αὐτάς, ἐκίνησε νὰ συναντήσῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ τὸν βλέποντα, ¹⁾ τὸν Σαμουὴλ δηλαδή, διὰ νὰ μάθῃ τι περὶ αὐτῶν. Ὁ Θεὸς εἶχεν ἀποκαλύψει μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον ὅτι θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ὁ Σαούλ καὶ νὰ χρῆσῃ αὐτὸν βασιλέα· καὶ μόλις δὲ εἶδεν αὐτόν, εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Σαμουὴλ· «Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος περὶ τοῦ ὁποίου σοὶ εἶπα· οὗτος θέλει ἄρχει ἐπὶ τὸν λαόν μου». Ὁ Σαμουὴλ ἔλαβε τὴν φιάλην τοῦ ἐλαίου καὶ ἔχρισε τὴν κεφαλὴν τοῦ Σαμουὴλ, ὡς σημεῖον τῆς ἐκλογῆς του ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς κατόπιν βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο διὰ τοῦτο, καθὼς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, Χριστοὶ Κυρίου. Ἐνῶ ἐπέστρεφεν ὁ Σαούλ εἰς τὸν οἶκόν του, συνήντησεν εἰς τὸ ὄρος ὁμάδα προφητῶν, ὡς προεῖπεν

1) Οὕτως πως ἐκαλοῦντο οἱ Προφῆται, ἐπειδὴ ἐβλεπον τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα.

εἰς αὐτὸν ὁ Σαμουὴλ. Καὶ ἰδοὺ Πνεῦμα Κυρίου ἦλθεν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἔλθων εἰς τὸ μέσον τῶν προφητῶν προεφήτευσεν. Οἱ ἄνθρωποι οἵτινες εἶδον αὐτὸν μετὰ τῶν προφητῶν παρεξενεούντο καὶ ἠρώτων· «τί ἔπαθεν ὁ υἱὸς τοῦ Κεὶς; Καὶ Σαούλ ἐν προφήταις;» Ὁ Σαμουὴλ συνεκάλεσε μετ' ὀλίγον τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς Μασσηφάθ, ¹⁾ διὰ νὰ ἐκλέξουν τὸν βασιλέα. Καὶ ἔπασεν ὁ κληρὸς εἰς τὸν Σαούλ. Τότε ὁ λαὸς ἠλάλαξε καὶ εἶπε· «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς».

Κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του, ὁ Σαούλ ἐκυδέρνηεν καλῶς, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ κατενίκησε διαφόρους ἐχθρούς: Ἀμμωνίτας, Μωαβίτας, Ἐδωμίτας, Φιλισταίους καὶ Ἀμαληκίτας. Ὁργάνωσεν ἐσωτερικῶς τὸ κράτος καὶ ἔγεινεν ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν. Δὲν ἔμεινεν ἄλλως ἀγαπητὸς καὶ εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο, ὁ Σαμουὴλ, ὁ ὁποῖος ἔζη ἀκόμῃ, μετέβη πρὸς τὸν Σαούλ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «ἐπειδὴ σὺ ἀπέρριψας τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἀπέρριψέ σε ἀπὸ τοῦ νὰ εἶσαι βασιλεὺς». Καὶ μεταβὰς κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς Βηθλεέμ, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰεσσαί, ἔχρισεν ἐν στενῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ, πρὶν ἀποθάνῃ τὸν Δαυῖδ, τὸν μικρότερον ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ υἱοὺς τοῦ Ἰεσσαί. ²⁾ Τότε ἀπεσύρθη τὸ Πνεῦμα Κυρίου ἀπὸ τοῦ Σαούλ, καὶ πνεῦμα πονηρὸν ἐτάραττεν αὐτόν. Ἀπελπισία, μελαγχολία, φθόνος, καχυποψία ἔκαμναν τὸν βίον του θλιβερώτατον. Ἐκάλεσαν τὸν Δαυῖδ, ὅστις ἦτο ἑξοχος κιθαριστής, νὰ ψυχραγωγῇ αὐτόν μετ' αὐτὸν τὴν μουσικὴν του, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐπεχείρησε κατ' ἐπανάληψιν νὰ φονεύσῃ. Ἐσώθη ἄλλως μετ' αὐτὸν προστασίαν τοῦ εὐγενοῦς υἱοῦ τοῦ Σαούλ Ἰωνάθαν, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Δαυῖδ, συνεδέετο δι' ἐλικρινοὺς φιλίας. Εἰς τινα μάχην κατὰ τῶν Φιλισταίων εἰς τὰ ὄρη Γελβοῦ, ³⁾ ὁ Σαούλ δὲν ἐδίστασε καὶ νὰ συμβουλευθῇ μάντισσιν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου!

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἔπαθε πανωλεθρίαν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Σαούλ, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἰωνάθαν ἔπασαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι· αὐτὸς ὁ Σαούλ ἐπληρώθη βαρέως καὶ μὴ θέλων νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος παρεκάλεσε τὸν σκευοφόρον του νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἐτόλμα, ὁ Σαούλ ἡυτοκτόνησε. Μέγα πένθος ἔγεινε τότε εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν.

1) Πόλις τῆς φυλῆς Βενιαμίν.

2) Ὁ Ἰεσσαί κατήγετο ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα.

3) Ὅρη εἰς τὴν φυλὴν Ἰσσαχάρ.

Ὁ Δαυῖδ, ἂν καὶ εἶχε καταδιωχθῇ ἐπανειλημμένως ἀπὸ τὸν Σαούλ, ἐθρήνησε καὶ τὸν ἐγκάρδιον φίλον του Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαούλ. Εἰς νεκρικὸν τι ποίημα τοῦ Δαυῖδ φαίνεται ὅλος ὁ πόνος του εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἰδοὺ στίχοι τινές :

«Ὡ δόξα τοῦ Ἰσραήλ, ἐπὶ τοὺς ὕψηλους τόπους σου

»κατηκοντισμένη ! Πῶς ἔπεσον οἱ δυνατοί !

»Ὅρη τὰ ἐν Γελβουέ, ἃς μὴ εἶναι δρόσος, μηδὲ

»βρογχή, ἐφ' ὧμας, μηδὲ ἀγροὶ δίδοντες ἀπαρχάς.

»Θυγατέρες Ἰσραήλ, κλαύσατε

«Πῶς ἔπεσον οἱ δυνατοί ἐν μέσῳ τῆς μάχης !

»Ἰωνάθαν ἐπὶ τοὺς ὕψηλους τόπους σου τετραυμα-

»τισμένη ! Περίλυπος εἶμαι διὰ σέ, ἀδελφέ μου

»Ἰωνάθαν Πῶς ἔπεσον οἱ δυνατοί, καὶ

»ἀπωλέσθησαν τὰ ὅπλα τοῦ πολέμου ! »

Ὁ Σαούλ ἐδασίλευσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. (')

22.

Ὁ προφητὰνὰξ Δαυῖδ.

Ἐξ ἀκόμῃ ὁ Σαούλ, ὅτε ὁ γέρον προφήτης Σαμουήλ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, εἶχε χρίσει ἐν Βηθλεὲμ τὸν Δαυῖδ, ὡς διάδοχον τοῦ Σαούλ. Χωρὶς ὅμως μὲ τὴν χρίσιν ταύτην νὰ κινηθῇ ὁ Δαυῖδ πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ Σαούλ, ἀνέμενε νὰ φέρῃ ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος τὰ πράγματα κατὰ τὸ θέλημά του. Ἐφανερώθησαν ὅμως ἀμέσως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀγίας χρίσεως, διότι ἀπὸ τότε ἦλθεν εἰς αὐτὸν πνεῦμα Κυρίου καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα. Ἀποτέλεσμα τῆς χρίσεως ταύτης ἦτο ἡ νίκη του κατὰ τοῦ Φιλισταίου γίγαντος Γολιάθ καὶ ἡ τροπὴ εἰς φυγὴν τῶν Φιλισταίων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαούλ, ὁ Δαυῖδ ἐχρίσθη καὶ διὰ δευτέραν φοράν, ἐπισήμως πλέον, βασιλεὺς ἐν Χεβρών. Ἀνηγορεύθη ὅμως βασιλεὺς μόνον τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, διότι αἱ ἄλλαι φυλαί, παρασυρόμεναι ἀπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Ἀδεννήρ, φίλον τοῦ Σαούλ, ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Σαούλ Ἰεβοσθέ. Ἀλλὰ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἀπέθανον καὶ ὁ Ἀδεννήρ καὶ ὁ Ἰεβοσθέ, καὶ ὁ Δαυῖδ

1) 1060 π. Χρ. — 1020 π. Χρ.

ἀνεγνωρίσθη τότε βασιλεὺς ἀπὸ ὅλας τὰς φυλάς. Ἐλαβε τότε καὶ πάλιν τὸ χρίσμα τοῦ βασιλέως καὶ διὰ τρίτην φοράν. Εἶχε δὲ τότε ἡλικίαν 37 ἐτῶν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαυῖδ, τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν μεγαλείου καὶ δόξης. Ἐκυρίευσεν τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ τὴν ἀκρόπολιν Σιών, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε κυριεύσει ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ κατέστησε τὴν Ἱερουσαλήμ πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου. Ἐπανειλημμένως κατενίκησε πολλοὺς γειτονικοὺς λαοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλους μὲν προσήρτησεν εἰς τὸ Κράτος του, ἄλλους δὲ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς. Τὸ βασίλειόν του ἐπεξετείνετο: ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Εὐφράτου· καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου. Ὅλας του δὲ τὰς ἐπιτυχίας ἀπέδιδεν ὁ Δαυῖδ εἰς τὸν Ὑψιστον. Ὁ δέκατος ἑβδομος ψαλμὸς του ἐκφράζει τὴν πίστιν του καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεόν. Ἀρχίζει:

«Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου·

»Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου καὶ ῥύστης μου·

»ὁ Θεὸς μου βοηθός, καὶ ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν».

Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτο εὐσεβὴς πρὸς τὸν Θεόν, ἔπραξε πᾶν ὅ, τι ἦτο δυνατόν νὰ τὸνῶσῃ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν θρησκείαν τὸ μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον τῆς ἀνήκει μέσα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ. Ὁ Δαυῖδ συνήθροισεν ὅλους τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας, μετέδωκεν εἰς Καριαθιαρίμ καὶ μετέφεραν εἰς τὴν Σιών τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης μετὰ μεγάλην πομπὴν καὶ ἱερὸν ἐνθουσιασμόν. Κατεσκευάσεν προσωρινὴν Σκηνὴν καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἔθεσε τὴν Κιβωτόν. Προσέφερε τότε ἐνώπιον τῆς Κιβωτοῦ θυσίας χιλιάδων ζώων καὶ εὐλόγησε τὸν λαὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου. Τοιοῦτοτρόπως κατέστησε τὴν Ἱερουσαλήμ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν κέντρον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ὁ Δαυῖδ ἐφρόντισε κατόπιν νὰ τακτοποιήσῃ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λατρείας. Ὄρισεν ὅπως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἀποτελοῦν εἴκοσι τέσσαρας τάξεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη νὰ ἔχῃ ἓνα προϊστάμενον καὶ νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν ναὸν ἐκ περιτροπῆς, ἀνὰ μίαν ἑβδομάδα ἐκάστη τάξις. Αἱ τάξεις αὗται ἐλέγοντο ἑφημερίαι. Εἰσῆγαγεν εἰς τὴν θείαν λατρείαν τὴν ψαλμωδίαν καὶ τὴν ποίησιν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος συνέλεξε τοὺς παλαιότερους θρησκευτικοὺς ὕμνους, συνέταξεν ἄλλους καὶ ὁ

Ύδριος καὶ ἐψάλλοντο ἀπὸ χορὸν μουσικῶν ψαλτῶν με ὄργανόν τι, τὸ ὅποιον ἐλέγετο ψαλτήριον, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ὕμνοι ἐκλήθησαν ψαλμοί. (1). Ἡ ψαλμωδία ἐγίνετο καὶ ἀπὸ στόματος, ἀλλὰ καὶ με διάφορα μουσικά ὄργανα. Ὁ Δαυτὶδ ἐσκέφθη νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ μεγαλοπρεπῇ ναόν, ὁ Θεὸς ὅμως ἔστειλε τὸν προφῆτην Νάθαν καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτόν, ὅτι τοῦτο θὰ εἶναι ἔργον τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του.

Ὁ Δαυτὶδ διωργάνωσε τὸ Κράτος ἐσωτερικῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ὁργάνωσε τὸν στρατόν, τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους, τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν μετὰ Ἀνάκτορά του καὶ ἄλλα μεγαλοπρεπῇ οἰκοδομήματα.

Σπουδαιότατον σημεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ Δαυτὶδ εἶναι αἱ προφητεῖαί του περὶ τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς γεννήσεώς του, τὰ πάθη του, ὁ θάνατός του, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάστασις του προδιαγράφονται ὑπὸ τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως Δαυτὶδ εἰς τοὺς ψαλμούς του. (2) Ὁ Θεὸς μάλιστα ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἐπαγγελίαν ὅτι ὁ Σωτὴρ θὰ ἐγεννᾶτο ἀπὸ τὴν ἰδικήν του γενεάν. Εἶπεν εἰς αὐτόν· «θέλω στερεῶσαι τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἕως αἰῶνος. Ἐγὼ θὰ εἶμαι εἰς αὐτόν πατήρ, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι εἰς ἐμὲ υἱός. Καὶ θέλει στερεωθῇ ὁ οἶκός σου καὶ ἡ βασιλεία σου ἕως αἰῶνος· ὁ θρόνος σου καὶ ἡ βασιλεία σου θὰ εἶναι ἐστερεωμένους εἰς τὸν αἰῶνα. (3)

Ἀτυχῶς ὁ Δαυτὶδ ὑπέπεσεν εἰς δύο σοβαρὰ ἁμαρτήματα. (4) Ἐν μόνον βλέμμα ἐπὶ ξένης γυναικὸς ἤρκεσε νὰ τοῦ φέρῃ τὸν δλεθρον. Ἦτο δὲ τόση ἡ θόλωσις τοῦ νοῦ του ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὥστε εἶχε περάσει ἔν ἔτος ὀλόκληρον χωρὶς νὰ σκεφθῇ· «τί ἐπραξα»! Ὁ Θεὸς τότε ἔστειλεν εἰς αὐτόν τὸν προφῆτην Νάθαν, ὅστις καὶ ἤλεγξεν αὐτόν. Ὁ Δαυτὶδ ἤλθεν ἀμέσως εἰς τὸν ἑαυτόν του. Καὶ εἶπεν· «ἡμάρτησα πρὸς τὸν Κύριον»· καὶ μετενόησε βαθύτατα. Τότε συνέταξε τὸν Πεντηκροστὸν ψαλμόν, (5) εἰς τὸν ὅποιον

1) Τὴν Συλλογὴν τῶν Ψαλμῶν, ὀνομαζομένην *Ψαλτήριον*, μεταχειρίζομεθα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας συχνότατα.

2) Πρὸ βλ. ἰδίᾳ τοὺς ψαλμούς· 2, 15, 21, 44, 8, 70, 109.

3) Ἐκτὴ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ Σωτῆρος. Πρὸ βλ. § 10 Σημ. 2.

4) Φόνος τοῦ ἀξιοματικοῦ Οὐρίου καὶ ἀρπαγὴ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἧτις ὀνομάζετο Βηρσαβέε.

5) Πρῶτοι στίχοι τοῦ ψαλμοῦ :

Ἐλέησόν με ὁ Θεός

φαίνεται ὅλη ἡ ψυχικὴ του συντριβή. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τὴν μετάνοιαν τοῦ Δαυὶδ, ἐν τῇ ἀπείρῳ ἐλέει του. Διέταξε δὲ τὸν προφήτην Νάθαν, ἵνα εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὅτι συγχωρεῖ μὲν αὐτὸν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διαγωγὴ του προῦξένῃσε μέγα σκάνδαλον μετὰ τὸ ὅλου τοῦ λαοῦ, θὰ ἐξαγισθῇ μὲ διαφόρους συμφοράς. Ὁ Δαυὶδ, πράγματι, ἐξήγγινε τὰ ἁμαρτήματά του ἐκεῖνα μὲ θλιβερώτατα οἰκογενειακὰ δυστυχήματα.

Ἐπλησίασαν δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Δαυὶδ νὰ ἀποθάνῃ. Ἐκάλεσε τὰ σπουδαιότερα πρόσωπα τοῦ βασιλείου, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ὥρισε διάδοχον του περὶ τὸ 980 π.Χ. τὸν ἐκ Βηρσαβεὲ υἱόν του Σολομῶντα. Ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὸν εἶπε· «Φύλαττε τὰς ἐντολάς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, περιπατῶν εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ». Καὶ ἀπέθανεν ὁ Δαυὶδ καὶ ἐτάφη ἐν Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ πόλις Δαυὶδ, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἐν ἔλῃ τεσσαράκοντα ἔτη. (1)

23.

Ἡ βασιλεία τοῦ Σολομῶντος.

Ἀφοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Σολομὼν, μετέβη εἰς τὴν πόλιν Γαθαὼν, ὅπου εὕρισκετο ἀρχαῖον θυσιαστήριον ἐπάνω εἰς τόπον ὑψηλότετον, καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν εὐχαριστήριον. Κατὰ τὴν νύκτα, παρουσιάσθη αἴφνης εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος, καθ' ὕπνον, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «αἶτησαί τι αἶτημα σεαυτῷ». Καὶ ὁ Σολομὼν ἀπεκρίθη· «Κύριε Θεέ μου, εἶμαι νέος ἄπειρος· παρακαλῶ νὰ δώσῃς εἰς τὸν δοῦλόν σου σοφίαν καὶ σύνεσιν, διὰ νὰ δύναμαι νὰ κρίνω τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ καὶ νὰ διακρίνω τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν». Ἡ ἀπόκρισις αὕτη τοῦ Σολομῶντος ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Κύριον. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησες μακροβιότητα ἢ πλοῦτον ἢ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλ' ἐζήτησες σοφίαν καὶ σύνεσιν, ἰδοὺ δίδω εἰς σὲ καρδίαν φρόνιμον καὶ σοφίαν. Ἐπὶ πλέον, δίδω εἰς σὲ καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν· καὶ ἂν φυλάττῃς τὰς ἐντολάς μου, θὰ πληθύνω καὶ τὰς ἡμέρας σου».

κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου·

καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου

ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου».

1) Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 70 περιπου ἐτῶν. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1020 π. Χ.—980 π. Χ.

Ὁ Σολομὼν ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξῃ εὐθὺς μετ' ὀλίγον τὴν θρυμασίαν σοφίαν του εἰς τὴν κρίσιν τῶν δύο γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἤριζον ἀναμεταξύ των διεκδικοῦσαι ἡ καθε μία ἓν βρέφος ὡς ἰδικόν της. Ἡ ἀπόφασις τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν, ἔκαμε κρότον μεταξὺ ὄλου τοῦ λαοῦ καὶ ἐπίστευον ὅλοι ὅτι εἶχε θεῖον χάρισμα. Ὁ Σολομὼν ἐξεδήλωσεν ἐπίσης τὴν σοφίαν του, συγγράφων διάφορα σπουδαῖα συγγράμματα, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται μερικὰ καὶ ἀποτελοῦσι μέρη τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Τοιαῦτα εἶναι : αἱ Παροιμίαι, ὁ Ἑκκλησιαστής καὶ τὸ Ἀσμα τῶν Ἀσμάτων. Ἐχομεν ἐπίσης ἓνα ὥραϊον ψαλμόν, τὸν 71ον, εἰς τὸν ὁποῖον δοξάζει τὸν Σωτῆρα καὶ ἐγκωμιάζει τὴν Ἐκκλησίαν του.

Ἡ βασιλεία τοῦ Σολομῶντος ὑπῆρξε βασιλεία εἰρηνική. Τὸ δὲ ὥραιότερον καὶ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ ἔργα του ὑπῆρξεν ὁ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὀνομαζόμενος Ναὸς τοῦ Σολομῶντος. Περισσότεροι τῶν 150 χιλιάδων ἐργατῶν ἐργάσθησαν νὰ τελειώσουν εἰς ἑπτὰ καὶ ἡμισυ ἔτη τὸν ναὸν ἐκεῖνον. Τὴν τοποθεσίαν εἶχεν ἐκλέξει ἡδὴ ὁ Δαυὶδ, ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόπολιν Σιών, τὸ δὲ σχέδιον ἦτο αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Μωϋσέα, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου. Διηρεῖτο, ἐπομένως καὶ αὐτὸς εἰς δύο μέρη : εἰς τὸ Ἅγιον καὶ εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἀγίων. Ἀμφότερα τὰ μέρη ἐχωρίζοντο διὰ παραπετάσματος πολυτίμου. Ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης ἀναπετέθη μὲ πομπὴν μεγαλοπρεπεστάτην εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἀγίων. Ἐπαυσε δὲ πλέον ἡ χρῆσις τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου. Γύρω ἀπὸ τὸν ναὸν ὑπῆρχον δύο αὐλαί : ἡ ἐσωτερικὴ ἦτο εἰς χρῆσιν τῶν ἱερέων· ἡ δὲ ἐξωτερικὴ εἰς χρῆσιν τοῦ λαοῦ. Ὀλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἀπῆστραπτεν ἀπὸ τὸν χρυσόν. Τὰ ἱερὰ σκεύη ἦσαν ὀλόχρυσά· καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ σανίδες ἦσαν ἐστρωμέναι μὲ πλάκας χρυσοῦ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων, ἐνώπιον ἀπείρου πλήθους, ὁ Σολομὼν, πλήρης χαρᾶς, διεπέτασε τὰς χειράς του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ προσευχήθη εἰς τὸν Θεόν, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ εἰσακούῃ τὰς προσευχάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀνεπέμποντο εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ναοῦ. Ἡ δόξα γησεν ἔπειτα τὸν λαόν, ὅστις καὶ ἀνεχώρησε γεμάτος χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην. Ἐκτοτε ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἐπιστεύετο ἀπὸ τοῦ Ἰσραηλῆτας ὡς τὸ Ἀνάκτορον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλαι αἱ θυσίαι μόνον εἰς τὸν ναὸν ἔπρεπε νὰ προσφέρονται.

Ὁ Σολομὼν ἐφρόντισεν ἐπίσης νὰ ἀναδείξῃ τὴν βασιλείαν του μὲ ἔργα πολιτισμοῦ. Ἐκτίσεν, ὠχύρωσε καὶ ἐκαλλώπισε πολλὰς

πόλεις τοῦ βασιλείου του. Ὑῶν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀνύψωσε τείχη ὀχυρὰ καὶ ἔκτισεν ἐντὸς αὐτῆς λαμπρὰς οἰκοδομὰς. Παραπλεύρως τοῦ ναοῦ ᾠκοδόμησεν ἀνάκτορα ἰδικὰ του μεγαλοπρεπέστατα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπήστραπτον ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος. Ὁ θρόνος τοῦ Σολομῶντος, εἰς τὸν ὅποιον ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὠρκίζοντο οἱ Ἰσραηλῖται εἰς ἐπισήμους ὀρκωμοσίας, ἦτο κατασκευασμένος ἀπὸ ὀστοῦν ἐλέφαντος. Ἐπροστάτευσεν τὰς τέχνας, ἀνέπτυξε τὴν ναυτιλίαν, προήγαγε τὸ ἐμπόριον· τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ λαὸς ἐπλούτιζεν. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρει ὅτι ὁ Σολομὼν «κατέστησε τὸν ἄργυρον τόσον κοινὸν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅσον ἦσαν καὶ αἱ πέτραι». Συγχρόνως δὲ ὁ βασιλεὺς δὲν παρημέλει νὰ ἔχη ὀργανωμένον στρατόν, ἵνα ὑποστηρίξῃ, ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης, τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης. Ἡ δύναμις του, τὰ πλούτη του, ἡ μεγαλοπρέπειά του ἐν γένει, ἦσαν τοιαῦτα ὥστε καὶ μεμακρυσμένοι βασιλεῖς ἔστελλον εἰς αὐτὸν δῶρα πολύτιμα ἢ ἤρχοντο αὐτοπροσώπως νὰ γνωρίσωσιν αὐτόν, ὅπως ἡ βασίλισσα τῆς Σαβᾶ.

Ἡ κοσμικὴ ὁμῶς αὕτη καὶ πολυτελὴς ζωὴ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Σολομὼν ἐνόμιζεν ὅτι εὗρισκε τὴν εὐτυχίαν τὴν ἰδικήν του καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ του, ὑπῆρξεν ὀλεθρία καὶ διὰ τὰ δύο μέρη. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, ὁ ὁποῖος ὠρίζε πνεῦμα ἀπλότητος εἰς τὴν ζωὴν, ὁ Σολομὼν ἐμμήθη ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν εἰδωλολατρῶν βασιλέων, οὕτω δὲ ἡ φαινομενικὴ ἐκείνη εὐτυχία διέφθαιρε τὴν καρδίαν του. Παρὰ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἔλαβε γυναικας εἰδωλαλάτριάς· καὶ ὁ Σολομὼν, παρασυρόμενος ἀπὸ αὐτάς, κατεσκεύασεν ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ναοὺς εἰδωλολατρικοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ αὐτός, πρὸς χάριν τῶν γυναικῶν του, ἐσύχναζε. Καὶ ὅσον περισσότερον ἐγήρασκε, τόσον περισσότερον ηὔξανεν καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ ἀκολασία του.

Ὁ Θεὸς ὠργίσθη διὰ τὴν διαγωγὴν ταύτην τοῦ Σολομῶντος, ἡ ὁποία καὶ τὸν λαὸν ἀκόμη παρέσυρεν εἰς τὸ κακόν. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Σολομῶντα :

«Ἐπεὶ δὲν ἐφύλαξες τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ προστάγματα μου, θὰ διαρρήξω τὴν βασιλείαν σου, καὶ θὰ δώσω αὐτὴν εἰς τὸν δοῦλόν σου. Δὲν θὰ πράξω ὅμως τοῦτο κατὰ τὰς ἡμέρας σου, πρὸς χάριν Δαυὶδ τοῦ πατρὸς σου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου σου θὰ γίνῃ τοῦτο. Καὶ πάλιν ὅμως, διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ διὰ Ἱερουσαλήμ τὴν πόλιν τὴν ὁποίαν ἐξέλεξα, θὰ ἀφή-

σω μέρος εἰς τὸν υἱόν σου». Ὁ Θεός ἔκαμνε τὴν παραχώρησιν ταύτην ἀπὸ μεγάλης του ἀγαθότητα, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπαγγελίαν του πρὸς τὸν Δαυΐδ, ὅτι ὁ Σωτὴρ θὰ ἐγεννᾶτο ἀπὸ τὴν βασιλικὴν του γενεάν ¹⁾. Ὁ Σολομών ἔμωσ κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐτιμωρήθη καὶ προσωπικῶς μὲ πλείστας συμφορὰς καὶ πικρίας.

Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα περίπου ἐτῶν, ἀφοῦ ἐδασίλευσε 40 ἔτη, ¹⁾ ὡς καὶ ὁ πατήρ του.

1) Πρβλ. § 22.

1) Ἀπὸ τοῦ ἔτους 980 π. Χρ. - 940 π. Χρ.

ΕΠΟΧΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΔΙΧΑΣΜΟΣ, ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

(938 π. Χ. — 586 π. Χ.)

24.

Ο διχασμός. — Ιστορική επισκόπησης τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος ἀνεκηρύχθη ἐν Ἱερουσαλὴμ βασιλεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Ροβοάμ. Μετέβη κατόπιν εἰς Συχέμ, ὅπου ἐκάλεσέ γενικὴν συνέλευσιν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ λαοῦ διὰ τὸν ἐπίσημον ἐνθρονισμόν του. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους εὗρον τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν νέον βασιλέα νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐπιβάλλει ὁ πατὴρ του διὰ τὸν νάκον καὶ τὰ καλλωπιστικὰ ἔργα του. Ὁ Ροβοάμ ὅμως ἀντὶ νὰ ἀπαντήσῃ εὐνοϊκῶς καὶ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν δικαίαν ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ, καθὼς εἶχον συμβουλευσεὶ αὐτὸν οἱ γεροντότεροι, προὔτιμησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν τῶν νέων, τοὺς ὁποίους συναναστρέφeto, καὶ εἶπε πρὸς τὸν λαόν· «ὁ πατὴρ μου σὰς εἶχε βάλει ζυγόν, ἐγὼ θὰ τὸν κάμω ἀκόμῃ βαρύτερον. Ὁ πατὴρ μου σὰς ἐτιμῶρει μὲ μαστίγια ἀπλά, ἐγὼ θὰ σὰς τιμωρῶ μὲ μαστίγια, τὰ ὅποια θὰ ἔχουν εἰς τὰ ἄκρα των σφαιρίδια ἀπὸ σίδηρον». Οἱ λόγοι οὗτοι ἐξήγειραν τὸν λαόν. Αἱ δέκα φυλαὶ ἐδήλωσαν παρευθὺς ὅτι ἡ δυναστεία τοῦ Δαυὶδ δὲν ὑπῆρχε πλέον δι' αὐτοὺς καὶ ὅτι ἀποχωρίζονται διὰ παντός. Ἐξέλεξαν δὲ ὡς βασιλέα των τὸν Ἱεροβοάμ, δούλον τοῦ Σολομῶντος, ἕνα ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ἀπετέλεσαν οὕτω τὸ βασίλειον τῶν δέκα φυλῶν ἢ βασιλείον τοῦ Ἰσραὴλ μὲ πρωτεύουσαν κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν Συχέμ, ἀργότερα δὲ τὴν Σαμάρειαν. Μόνον δύο φυλαί, ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν, ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν Ροβοάμ. Τὸ βασίλειον αὐτῶν ὀνομάζεται βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ. Βραδύτερον, προσετέθησαν εἰς αὐτὸ αἱ φυλαὶ τοῦ Λευὶ καὶ τοῦ Συμεών. Ὁ διχασμὸς οὗτος συνέβη περὶ τὸ

ἔτος 938 π. Χ. Ἐκ τοῦ διχασμοῦ τούτου ἐπεκράτησε τότε νὰ λέγονται Ἰουδαῖοι μὲν ὅσοι ὑπήγοντο εἰς βασιλείον τοῦ Ἰούδα, Ἰσραηλῖται δὲ ὅσοι ὑπήγοντο εἰς τὸ βασιλείον τοῦ Ἰσραήλ. Οὕτω διεσπάσθη ἡ ἐθνικὴ ἐνότης.

Τὰ ἐπακολούθηματὰ τῆς διασπάσεως ταύτης ὑπῆρξαν ὀλέθρια καὶ διὰ τὰ δύο μέρη. Διότι ἤναψεν ἔχθρα ἀναμεταξύ των, πολλὰκις ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐπομένως, ἐξησθένουν ἀμφοτέρω, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀποκρούουν τοὺς ἐχθροὺς των, ὅπως καὶ προηγουμένως. Ἀλλὰ τὸ περισσότερον ἀξιοθρήνητον ἐπακολούθημα ἦτο ἡ θρησκευτικὴ κατάρπτωσις, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν διαφθοράν τῶν ἡθῶν ἐν μέσῳ τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ».

Ἐκαστος Ἰσραηλίτης εἶχε καθῆκον νὰ μεταδῇ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος τρεῖς φορές τὸ ἔτος, ἰδίᾳ κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς. Ἡ συρραὴ αὕτη τοῦ λαοῦ ἦτο μία μεγαλειώδης ἐκδήλωσις τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνότητος αὐτοῦ, συγχρόνως δὲ συνετέλει, ὥστε νὰ ἐνισχύεται τὸ αἶσθημα τοῦτο. Μετὰ τὴν διάσπασιν ὅμως τοῦ λαοῦ, ὁ Ἱεροδοτὴς Α' (1) ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς ὑπηκόους τοῦ βασιλείου του νὰ ἐκτελῶσι τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο καθῆκον. Ἀπὸ ἀντιζηλίαν δὲ πρὸς τὸ βασιλείον τοῦ Ἰούδα καὶ πρὸς ἀντιπολίτευσιν αὐτοῦ δὲν ἐδίστασε νὰ κατασκευάσῃ δύο μόσχους χρυσοῦς, ἐκ τῶν ὁποίων τὸν ἕνα ἔστησεν εἰς τὸ βορειότερον καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὸ νοτιώτερον μέρος τοῦ βασιλείου του, καὶ προέτρεψε τὸν λαὸν νὰ λατρεύῃ αὐτούς. Τοιοῦτοτρόπως ἀπεξένωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Διόρισεν ἱερεῖς ὅχι μόνον ἐκ τῶν Λευιτῶν, ὡς ἔγραφεν ὁ Νόμος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς, ὥρισεν ἑορτάς κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἑορτῶν τοῦ ἄλλου βασιλείου, οὕτω δὲ ἠγάγκασε τοὺς μέχρι τοῦδε νομίμους ἱερεῖς νὰ μεταικήσουν εἰς τὸ βασιλείον τοῦ Ἰούδα. Ἡ θρησκευτικὴ αὕτη κατάρπτωσις ἐγείνεν ἀκόμη χειροτέρα ἐπὶ τῶν διαδόχων του Ἀμρὶ (2) καὶ Ἀχαάβ, (3) ὅστις νυμφευθεὶς τὴν φανατικὴν εἰδωλολάτριν Ἰεζάβελ, ἐκήρυξεν ἀμειλικτον διωγμὸν ἐναντίον ὅσων ἔμενον πιστοὶ εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Ἰδρυσεν ναοὺς εἰς τὸν Βάαλ καὶ τὴν Ἀστάρτην, εἰδωλολατρικοὺς θεοὺς, οὕτως ὥστε ἐλάχιστοι ἀπέμειναν, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ κρυπτόν, οἱ γνήσιοι κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἡθῆ Ἰσραηλῖται. Μάτην ἐφώναζον οἱ προφῆται. Κατεδιώκοντο καὶ αὐτοὶ

1) 938—912 π. Χ.

2) 885—873 π. Χ.

3) 873—852 π. Χ.

λυσσώδως. Ὀλίγιστοι εὐσεβεῖς βασιλεῖς, ὅπως ὁ Ἰηοῦ, ⁽¹⁾ ὁ Ἰωάχαζ ⁽²⁾ καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἰωάς, ⁽³⁾ δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ ἐπιδάλουν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀρχαίαν τάξιν.

Ἐπὶ τοῦ βασιλείως Φακεὲ ⁽⁴⁾, οἱ Ἀσσύριοι κατέλαβον ἔλγν τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰς πέραν τοῦ Ἰορδάνου κτήσεις τῶν Ἰσραηλιτῶν, κατὰ τὰ ἔθιμα δὲ τῶν τότε κατακτητῶν, μετῴκισαν τοὺς κατοίκους εἰς Ἀσσυρίαν. Ἦτο ἡ προειδοποίησις μεγαλυτέρων συμφορῶν. Πράγματι, μετ' ὀλίγα ἔτη, τῷ 722 π. Χ. οἱ αὐτοὶ Ἀσσύριοι, κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα αὐτῶν Σαλμανασσάρ Δ', ἔπειτα δὲ τὸν υἱὸν τοῦ Σαργῶν, ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέλυσαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ. Αἱ ὑποδουλωθεῖσαι φυλαί, μαζὺ καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ Ὡσηέ, ⁽⁵⁾ μετεφέρθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε πλέον ἐπέστρεψαν. Ἐχασαν τὴν θείαν προστασίαν, ἔχασαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἐθνισμόν των, ἀναμιχθεῖσαι μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας. Τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ λαοῦ μόνον εἶχον ἀψίσει οἱ Ἀσσύριοι εἰς τὸ κατακτηθὲν βασίλειον. Εἰς αὐτὸ μετέφεραν καὶ ἐγκατέστησαν Ἀσσυρίους ἀποίκους καὶ ἡ χώρα ἐγείνεν Ἀσσυριακὴ ἐπαρχία. Οἱ ἄπαικοι οὗτοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἀνεμίχθησαν μὲ τοὺς Ἰσραηλίτας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπομείνει, καὶ ἐσχημάτισαν νέον μικτὸν λαόν, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ καταργηθέντος βασιλείου Σαμάρειαν. Ὠνομάσθησαν Σαμαρεῖται. Καὶ ἐλάτρευον μὲν οὗτοι τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' εἶχον τόσας διαφορὰς εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὰ ἦθη, ὥστε οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐθεώρουν πλέον αὐτοὺς ἀδελφούς. Ἀπ' ἐναντίας ἀνεφύη ἄσπονδον μῖσος μεταξὺ τῶν δύο λαῶν.

25.

Προφῆται ἐμφανισθέντες ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότατα γεγονότα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶνα-

1) 843 — 820 π. Χ.

2) 820 — 804 π. Χ.

3) 804 — 787 π. Χ.

4) 734 — 732 π. Χ.

5) 732 — 722 π. Χ.

ἡ συχνὴ ἐμφάνισις προφητῶν. Καὶ εἰς τὰς προηγουμένους μὲν ἐποχὰς εἶχον ἀναφανῆ τοιοῦτοι, ὥπως ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ. ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ Σαμουὴλ· τότε ὅμως παρουσιάζοντο κατὰ πολὺ ἀραιὰ διαστήματα· ἐνθ', κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐνεφανίζοντο συχνὰ καὶ πολλοί. Δηλοῖ δὲ ἡ λέξις προφήτης κυρίως μὲν τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους ἄνδρας οἱ ὅποιοι, κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν εἰς αὐτοὺς, ἐφανέρωνον τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν, ἔπειτα δὲ καὶ γενικώτερον, Προφῆται ἐλέγοντο οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι, πλήρεις θρησκευτικοῦ ζήλου, ἐδίδασκον τὸν λαὸν τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐσπουδάζον εἰς τὰς Προφητικὰς Σχολὰς τοῦ Σαμουὴλ. (1) Γενικῶς· ἔργον τῶν προφητῶν ἦτο· ὡς πρὸς τὸ παρόν· νὰ συγκρατοῦν τὸν λαὸν εἰς τὴν Μωσαϊκὴν θρησκείαν, διδάσκοντες, ἐλέγχοντες, ἀπειλοῦντες· ὡς πρὸς τὸ μέλλον· νὰ δεικνύουν ὅτι· ὁ παλαιὸς Νόμος ἦτο ἀπλῶς προπαρασκευαστικὸς τοῦ νέου Νόμου καὶ νὰ διατηροῦν ζωηρὰς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Σωτῆρα. Τόπους διδασκαλίας εἶχον· τὰς ὁδοὺς, τὰς πλατείας, τὰς ἀγοράς, τὰς ἀλλὰς τοῦ Ναοῦ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ παρουσιάζοντο καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα.

Προφῆται ἀναφανέντες εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὑπάρξεώς του, εἶναι· Ὁ προφήτης Ἡλίας, (2) ὁ μαθητὴς τοῦ Ἑλισσαῖος, ὁ Ἀμώς, (3) ὁ Ὡσηὲ (4) καὶ ὁ Ἰωνᾶς (5).

Ὁ Προφήτης Ἡλίας ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰσραὴλ. Παρουσιάσθη ἐνώπιόν του, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτὸν ὅτι, πρὸς τιμωρίαν, θὰ πέσῃ ξηρασία καὶ θὰ ἐρημώσῃ τὴν χώραν ἐπὶ τρία καὶ ἥμισυ ἔτη. Ὁ Ἀχαάβ ἐξωργίσθη καὶ ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὸν προφήτην. Οὗτος ὅμως ἐκρύπτετο εἰς τινὰ χεῖμαρρον πλησίον τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, ὅπου οἱ κόρακες ἔφερον εἰς αὐτὸν τροφήν. Ἡ ἀνυδρία ἦλθεν, ὡς προσεῖπεν ὁ Ἡλίας, καὶ ἡ πείνα καὶ ἡ διψα κατεβασάνισαν τὸν λαόν. Τὸ κακὸν ἔπαυσε πάλιν μὲ τὴν προσευχὴν τοῦ προφήτου. Κατὰ τὴν

1) Ἴδε παράγραφον 19.

2) Προὐφήτευσεν ἐπὶ τῶν βασιλέων Ἀχαάβ καὶ Ὀχοζίου· 873—850 π. X. Τὴν μνήμην του ἑορτάζομεν τῇ 20 Ἰουλίου.

3) 810 — 782 π. X.

4) Ἐδρασε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 822 καὶ 698 π. X.

5) Ἐζη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 824 καὶ 772 π. X.

Ἀρχιμ. ΕΜΜ Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ Ἱερὰ Ἱστορία Παλ. Διαθήκης—Ἐκδ. πρώτη. 5

ἐποχὴν τῆς φυγῆς του, ὁ Ἥλιος εἶχε συναντήσει εἰς τὰ Σάρεφθα τῆς Φοινίκης πτωχὴν χήραν μὲ τὸν υἱὸν της. Τὸ ὀλίγον ἄλευρον καὶ τὸ ὀλίγον ἔλαιον, μὲ τὰ ὅποια ἐφιλοξένησε τὸν προφήτην, ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἔξω τὸν καιρὸν τῆς πείνης. Ὅταν δὲ ἀπέθανεν ὁ υἱὸς της, ὁ προφήτης Ἥλιος τὸν ἀνέστησε. Ἀλλὰ τὸ μέγα θαῦμα τὸ ὅποion ἔκαμε τὸν Ἀχαάβ καὶ τὴν Ἰεζάβελ νὰ ἐκμανῶσι κατὰ τοῦ Ἥλία ἦτο ἡ θυσία ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον. Ἐκεῖ κατέδειξε τὸ ψεῦδος τῆς εἰδωλολατρείας. Προσηυχήθη καὶ ἔπεσε πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καὶ κατέκαυσε τὰ σφάγια· ἐνῷ οἱ ἱερεῖς τοῦ Βάαλ μάτην ἐπεκαλοῦντο τὸν ψευδῆ θεόν των νὰ κάμῃ τοιοῦτο θαῦμα. Ὁ λαὸς μετενόησε καὶ ἐπροσκύνησε τὸν Κύριον, κατέσφαξε δὲ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ. Καὶ ἄλλα πολλὰ θαύματα ἐτέλεσε, μὲ τὴν θείαν χάριν, ὁ προφήτης Ἥλιος. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται, ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητά του εἰς τὴν θρησκείαν, δευτερός μετὰ τὸν Μωϋσῆν. Ὁ Θεὸς ἠξίωσεν αὐτόν, ἀφοῦ ἐτελείωσε πιστῶς τὴν ἀποστολήν του, νὰ ἀναληφθῇ εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἐνώχ, χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ θάνατον. Ἡ ἀνάληψίς του ἔγεινε πλησίον τοῦ Ἰορδάνου· ἐνῷ ἀνέβαιnen ἐπάνω εἰς πύρινον ἄρμα ἔρριψε τὴν μηλωτήν του εἰς τὸν Ἑλισσαίον, ὁ ὁποῖος ἔκαμνε μὲ αὐτὴν διάφορα θαύματα.

Ὁ προφήτης Ἀμώς ἐκήρυξε καὶ ἔγραψε τὴν προφητείαν του διὰ νὰ προείπῃ τὰς συμφορὰς αἱ ὁποῖαι ἀνέμενον τὸν λαὸν διὰ τὴν εἰδωλολατείαν του καὶ τὰ διεφθαρμένα ἥθη του. Καλεῖ δὲ αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸ τέλος τῆς προφητείας του δεικνύει ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐγείρῃ νέον Ἰσραὴλ μὲ αἰώνιον βασιλέα, τὸν Σωτῆρα. Ὁ δὲ προφήτης Ὡσηέ, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν τελευταίων βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτε ὑπῆρχε μεγάλη ἀναρχία εἰς τὸν λαόν, ἤλεγχε τὸν λαὸν καὶ τοὺς βασιλεῖς διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν. Ὁ προφήτης οὗτος ὑπαινίσσεται τὴν φυγὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἀναγγέλλει δὲ σαφέστατα ὅτι ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου θὰ ἐγεννᾶτο ἐκ τῆς γεγεᾶς τοῦ Δαυΐδ. Σπουδαιότητά τῃ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ. Ἀρκετὸν διάστημα ἐκήρυξεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ· ἔπειτα ἔλαβεν ἐντολήν παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ μεταβῇ νὰ κηρύξῃ μετάνοιαν καὶ εἰς τὴν Νινευτῖ, ἐνῷ οἱ κάτοικοι αὐτῆς δὲν ἦσαν Ἰσραηλῖται. Τοῦτο εἶχε σπουδαιότητα σημασίαν προφητικὴν διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ «νέου Ἰσραὴλ» τὸν ὁποῖον θὰ ἐσχημάτιζεν ὁ Χριστός. Ὁ Χριστὸς δὲν θὰ

ἤρχετο μόνον διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς εἰδωλολάτρους. Μὲ μίαν σπουδαιοτάτην ἐπίσης λεπτομέρειαν τοῦ βίου του προεικόνιζε τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι, ἐνῶ διετάχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ μεταβῇ διὰ τὸ κήρυγμα εἰς τὴν Νινευτ, ἐκεῖνος εἰσηλθεν εἰς πλοῖον μὲ σκοπὸν νὰ φύγῃ μακρὰν καὶ νὰ ἀποφύγῃ νὰ κηρύξῃ εἰς εἰδωλολάτρους. Ἡ παρακοή του ὅμως αὕτη ἐξήγγειρε θυσελλώδη τρικυμίαν καὶ οἱ ναῦται τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς διέταξε κῆτος μέγα νὰ καταπίῃ τὸν Ἰωνᾶν. Τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἔμεινεν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους μετανοῶν καὶ προσευχόμενος. Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐξήμασεν αὐτὸν τὸ κῆτος εἰς παραλίαν τινά, μετέβη εἰς τὴν Νινευτ, ἐκήρυξε καὶ μετενόησεν ὅλος ὁ λαός. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔκαμνε μνείαν τοῦ γεγονότος τούτου, ἵνα βεβαιώσῃ ὅτι προεικόνιζε τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασίν του. (1)

26.

Ἱστορία τοῦ Τωδίτ.

Μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Ἀσσύριοι εἶχον φέρει αἰχμαλώτους εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, ἦτο ὁ Τωδίτ. Οὗτος εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Νινευτ, πρωτεύουσαν τότε τῆς Ἀσσυρίας, ἀπῆλθε δὲ καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως Σαλμανασσάρ, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ ὑπηρεσίαν τινὰ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν ἄδειαν νὰ μεταβιῇ ἐλευθέρως εἰς οἰονδήποτε μέρος θέλῃ ἐντὸς τοῦ Κράτους. Τὴν ἄδειαν ταύτην μετεχειρίσθη νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἀδελφούς του Ἰσραηλίτας αἰχμαλώτους, νὰ παρηγορῇ αὐτοὺς, νὰ κάμνῃ ἐλεημοσύνας καὶ νὰ τοὺς προτρέπῃ νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν. Ὁ Τωδίτ εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων Ἰσραηλιτῶν, οἱ ὅποιοι καὶ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ποτὲ δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν λατρείαν τοῦ χρυσοῦ μώσχου καὶ ἐξηκολούθουν νὰ λατρεύουν μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τοὺς συμπατριώτας του ἦτο τοιαύτη, ὥστε, ὅταν ὁ διάδοχος τοῦ Σαλμανασσάρ, ἐχθρὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν, διέταξε νὰ φονεύσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας, νὰ μὴ ἐνταφιάζουν δὲ τοὺς νεκροὺς των, (2) ὁ

1) Ματθ. 12, 39—41. Τὴν μνήμην τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ ἐορτάζομεν πῇ 21ῃ Σεπτεμβρίου.

2) Διέταξε νὰ ῥίπτονται τὰ πτώματα ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.

Τωδίτ ἔκρυπτε τοὺς νεκροὺς εἰς τὴν οἰκίαν του κατὰ τὰς νύκτας· καὶ ἔθαπτεν αὐτοὺς ἐπίσης ἐν καιρῷ νυκτός. Ὁ βασιλεὺς, ὅταν ἔμαθε τοῦτο, διέταξε νὰ φονεύσουν τὸν Τωδίτ, αὐτὸς ὅμως ἔφυγε μὲ τὴν σύζυγον καὶ τὸν υἱόν του Τωβίαν. Ἐπέστρεψε καὶ πάλιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σκληροῦ ἐκείνου βασιλέως Σενναχηρίμ.

Καὶ πάλιν ὅμως ἐξηκολούθει τὰς ἀγαθοεργίας του, καὶ μάλιστα τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν. Ἀλλὰ ἁπὸτε ὁ Τωδίτ, ἐνῶ ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν ταφὴν νεκροῦ τινος, ἔχασε τὸ φῶς του. Ἐδειξε τότε εἰς τὸ πάθημά του τοιαύτην ὑπομονήν, ὅταν ἄλλοτε καὶ ὁ ἅγιος πατριάρχης Ἰώβ. Οἱ συγγενεῖς του καὶ οἱ φίλοι του, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον τὴν πίστιν τὴν ἰδικήν του, εἰρωνεύοντο αὐτόν, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σύζυγός του ἔλεγε· «ποῦ εἶναι αἱ ἐλεημοσύναι σου καὶ αἱ ἀρεταί σου»; Ὁ Τωδίτ ὅμως προσήχητο πρὸς τὸν Θεὸν κλαίων, χωρὶς νὰ γογγύσῃ διόλου, καὶ ἔλεγε· «δίκαιος εἶσαι, Κύριε· καὶ ὅλα τὰ ἔργα σου εἶναι εὐσπλαγχνία καὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη. Ποίησον εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου».

Εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα περίπου ἐτῶν κατελήφθη ἀπὸ ἁποίαν προκλήσιν ὅτι ὁ θάνατός του δὲν εἶναι μακράν. Ἐκάλεσε λοιπὸν πλησίον του τὸν ἀγαπητόν του υἱὸν Τωβίαν καὶ δίδει εἰς αὐτόν τὰς τελευταίας του συμβουλὰς, αἱ ὅποιαι ἀποτελοῦσιν ὑπόδειγμα οἰκογενειακῶν ἀρετῶν. «Τέκνον μου», εἶπε· «ὅταν ἀποθάνω, θάψον με. Μὴ παραβλέψῃς τὴν μητέρα σου. Τίμα αὐτήν, ἐνόςφ ζῆς καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτήν. Ἐνθυμοῦ, τέκνον μου, πόσα ὑπέφερε διὰ σέ. Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ, θάψε αὐτήν πλησίον μου, εἰς τὸν ἴδιον τάφον. Ἐνόςφ ζῆς, τέκνον μου, μένε πιστὸς εἰς τὸν Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ μὴ θελήσῃς νὰ παραβῇς τὰς ἐντολάς του. Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά σου κάμνε ἐλεημοσύνην. Ἐὰν ἔχῃς ὀλίγα, δίδε ὀλίγα· ἐὰν ἔχῃς πολλά, δίδε πολλά. Μὴ λάβῃς γυναῖκα ἀλλόφυλον. Ἀγάπα τοὺς ἀδελφούς σου καὶ μὴ ὑπερηφανεύου. Εἰς ἐκεῖνον ὁ ὅποιος θὰ σοῦ κάμῃ ἐργασίαν μὴ βραδύνῃς νὰ δώσῃς τὴν ἀμοιβήν του. Πρόσεχε, παιδί μου, εἰς ὅλας σου τὰς πράξεις καὶ εἰς κάθε συμπεριφοράν σου νὰ εἶσαι μεμετρημένος καὶ συνετός. «Ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσεις». Καί: «ἐν παντί καιρῷ εὐλόγει τὸν Κύριον». Ὁ Τωβίας ἀπεκρίθη πρὸς τὸν πατέρα του· «πάτερ, θὰ ἐκτελέσω ὅλας τὰς συμβουλὰς σου».

Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἐπανέδωκε τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον γέροντα. Μετὰ ὀκτῶ ἔτη ἀπὸ τῆς τυφλώσεώς του ἐπανέδωκεν εἰς αὐτόν τὸ φῶς· ἐνύμφευσεν τὸν καλὸν υἱὸν του Τωβίαν καὶ

ῥηξιώθη νά ἴδῃ καὶ ἐγγόνους. Κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ ἡμέρας προεφήτευσεν τὴν καταστροφὴν καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν πενήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν μὲ τὴν ἐξῆς συμβουλὴν εἰς τὰ χεῖλη : « τέκνον μου, φύλαττε τὸν νόμον καὶ τὰς θείας ἐντολάς· γενοῦ φιλελεήμων καὶ δίκαιος ».

27.

Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα.

Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ περιελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἦτο ὠραιότερον, εὐφρότερον καὶ πλουσιώτερον. Μόνον ὅμως τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα εἶχε διατηρήσει τὴν Λευϊτικὴν ἱερωσύνην, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, καὶ μόνον αὐτὸ διετήρησεν εἰς τὸν θρόνον τὴν βασιλικὴν δυναστείαν τοῦ Δαυὶδ, οὕτως ὥστε οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ νὰ εἶναι οἱ πρόγονοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὰς θείας ἐπαγγελίας.

Δὲν ἠδυνήθη ὅμως καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο νὰ ἀποφύγῃ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἀποπλάνησιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξοκεῖλει καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, καίτοι συνέβη τοῦτο εἰς ὀλιγώτερον βαθμὸν. Αὐτὸς ὁ πρῶτος βασιλεὺς, ⁽¹⁾ ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἔγεινεν ὁ διχασμὸς τοῦ λαοῦ, ἀντὶ νὰ συνετισθῇ μὲ τὸ φοβερὸν πάθημα, μόλις τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ, ἐλησμόνησε τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἐλάτρευσε τὰ εἰδωλα. Παρέσυρε δὲ καὶ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ μὲ τὸ κακὸν τοῦ παράδειγμα. Ἐμμήθη αὐτὸν ἔπειτα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀθιά, ⁽²⁾ ἀργότερα δὲ καὶ ἄλλοι βασιλεῖς. Ἡ εἰδωλολατρεία καὶ ἡ διαφθορὰ ἔκαμε θραῦσιν εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ὅτεν κατέλαβε τὸν θρόνον ἡ ἀσεβὴς Γοθολία. ⁽³⁾ Αὕτη ἰδρυσεν ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλὴμ, ναὸν εἰς τὸν Βάαλ, ἐσύλησε δὲ τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ τὸν πλούσιον διάκοσμον τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ μὲ αὐτὰ ἐστόλισε τὸν εἰδωλολατρικὸν ναόν! Ἐφάμιλλος αὐτῆς ὑπῆρξεν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀποπλάνησιν καὶ ὁ βασιλεὺς Μανασσῆς. ⁽⁴⁾ Ὅσοι ἄγιοι προφῆται συνεβούλευον τοὺς ἀσεβεῖς ἐκεῖ-

1) Ροβοάμ, ὁ υἱὸς τοῦ Σολομῶντος, 938 — 921 π. Χ.

2) 921 — 914 π. Χ.

3) 843 — 837 π. Χ.

4) 698 — 643 π. Χ.

νους βασιλείς και προέλεγον την θείαν τιμωρίαν κατεδιώκοντο ἢ ἐφονεύοντο.

Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκεν ἀτιμωρήτους τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀποστασίας. Αὐτοὺς ὁ πρῶτος βασιλεὺς Ροβοὰμ ἐταπεινώθη οἰκτρότατα. Διότι οἱ Αἰγύπτιοι ἠρῆμωσαν τὸ κράτος του, εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐληλάτησαν αὐτήν. Ἀργότερα πάλιν, εἰς τὰς ἡμέρας ἄλλης ἀποστασίας, (1) οἱ Σύροι ἠρῆμωσαν καὶ πάλιν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα. Ὁ δὲ τότε βασιλεὺς Ἰωάς, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν κατάληψιν τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τοὺς Σύρους ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἄπειρα χρήματα, ἀπογυμνώσας καὶ τὸν οἶκόν του καὶ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῶν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀσεβεστάτου βασιλέως Ἀχαζ, (2) ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ κλείσῃ καὶ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος, τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ἔγαινε φόρου ὑποτελὲς εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, ἀφοῦ δὲ ἀργότερα ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ὑποτελείαν ταύτην ἐταπεινώθη καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ δεπχερώθη νὰ πληρῶνῃ φόρους βαρεῖς. Ἐκτὸς τῶν ἐξωτερικῶν τούτων περισπασμῶν ἦσαν καὶ ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλῖαι, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἴσχυσαν νὰ σωφρονίσουν τὸν λαὸν καὶ τοὺς κακοὺς ἄρχοντας.

Βεβαίως, δὲν ἔλειψαν καὶ εὐσεβεῖς βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι συνειργάζοντο μὲ τοὺς ἁγίους προφῆτας καὶ περιέσωζον ὅ,τι ἦτο δυνατόν ἀπὸ τῆς ναυάγια τῶν ἄλλων. Τοιοῦτος ἦτο ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφάτ. (3) Οὗτος κατεπολέμησε τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἠνώρθωσε τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, ὁ λαὸς ἠδύχησε. Κατενίκησε δὲ τοὺς Μωαβίτας, Ἀμμωνίτας καὶ Ἰδουμαίους. Πιστοὶ ἐπίσης καθ' ὅλον τὸν βίον τῶν ὑπῆρξαν οἱ βασιλεῖς Ἰωάθαμ, (4) ὁ Ἐζεκίας (5) καὶ ὁ Ἰωσίας (6). Ὁ τελευταῖος οὗτος βασιλεὺς, ἔχων βοηθὸν τὸν προφῆτην Ἱερεμίαν, κατέκαυσε τὰ εἰδωλα, ἀνέγνωσε τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ ἐν γένει συνετέλεσε νὰ ἐνισχυθῇ ὁ λαὸς θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς.

Ἀλλ' ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ ἁμαρτία ἦτο τόσοσ, ριζωμένη μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῶν κακῶν βασιλέων, ὥστε ἤλθεν

1) 837 — 800 π. Χ.

2) 735 — 727 π. Χ.

3) 870 — 849 π. Χ.

4) 740 — 735 π. Χ.

5) 727 — 698 π. Χ.

6) 640 — 608 π. Χ.

ἐπὶ τέλους ἡ ἡμέρα τῆς θείας τιμωρίας καὶ διὰ τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα, ὅπως προέλεγον οἱ ἄγιοι προφῆται. Κατὰ τὸ ἔτος 586 ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόχορ ὁ β' (¹) ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέλυσεν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα. Ἐσύλησεν τὸν πλοῦτον τοῦ ναοῦ, κατέκαυσεν ἔπειτα αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν, τὰ τεῖχη ἐκρημνίσθησαν καὶ γενικὴ σφαγὴ ἐπηκολούθησεν. Ὁ βασιλεὺς Σεδεκίας ἐτυφλώθη καὶ ἤχθη εἰς τὴν Βαβυλῶνα αἰχμάλωτος μὲν μετὰ τοὺς ἑσώθησαν ἀπὸ τὴν σφαγῇ. Ἐμείναν μόνον μερικὶ ἐργατικοὶ Ἰουδαῖοι, ὡς λείψανα τῆς καταστροφῆς. Ἡ αἰχμαλωσία αὕτη λέγεται αἰχμαλωσία ἢ μετοικεσία Βαβυλῶνος.

28.

Προφῆται ἐμφανισθέντες εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σολομῶντος μέχρι τῆς βαβυλωνιακῆς αἰχμαλωσίας ἐνεφανίσθησαν οἱ ἑξῆς προφῆται: Ἰωὴλ, Ἀβδιού, Μιχαίας, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονίας καὶ Ἡσαΐας.

Ὁ Ἰωὴλ ἔζησε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ θ' αἰῶνος π. Χ. Εἶναι διόριστος, διότι προεφήτευσεν τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν του καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Ὁ Ἀβδιού (²) βλέπει τὸ βασίλειον τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τὸ ὁποῖον θὰ ἰδρῦετο διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει δι' αὐτὸν ὅτι ἡ βασιλεία του δὲν θὰ ἔχῃ τέλος. Ὁ προφήτης Μιχαίας (³) εἶναι ἐκεῖνος ὅστις προεῖπεν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐγεννᾶτο εἰς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα Βηθλεὲμ καὶ ἐφανέρωσεν ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπάρχει πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, κατὰ τὴν θεότητα. Ὁ Ναούμ (⁴) εἶχε προφητεύσει τὴν κα-

1) 605 — 562 π. Χ. Εἶναι αὕτη τρίτη ἐκστρατεία τοῦ Ναβουχοδονόσορος κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἡ πρώτη ἦτο τῷ 606 π. Χ. ἐπὶ βασιλείᾳ Ἰωακείμ ἢ δευτέρα τῷ 597 π. Χ. ἐπὶ βασιλείᾳ Ἰωαχὴν ἢ Ἰεχονίου.

Καὶ κατὰ τὰς δύο ταύτας ἐκστρατείας εἶχεν ἀπαγάγει αἰχμαλώτους πολλοὺς Ἰουδαίους.

2) Λέγεται καὶ Ἀβδίας ἢ Ὁβδιού. Προεφήτευσεν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 890 καὶ 880 π. Χ.

3) Προβλεπόμενος περὶ τοῦ Μιχαίου τοῦ νεωτέρου Προεφήτευσεν τῷ 758 — 722 π. Χ.

4) Περὶ τὸ 698 — 643 π. Χ.

ταστροφὴν τῆς Νινευτ καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀσσυριακοῦ Κράτους. Ὁ Ἀββακούμ προφῆτευσεν τὴν κατάργησιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰουδα ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν αὐτῶν τούτων τῶν Βαβυλωνίων καταστροφὴν ἀπὸ ἄλλου κατακτητῆν. Ὁ δὲ Σοφορίας ⁽²⁾ διεκήρυξε τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Ὁ προφῆτης Ἡσαΐας ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμώς. ⁽³⁾ Ἦσκησε τὸ προφητικὸν ἔργον ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ περίπου ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη. Τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς προφητείας του εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα μέρη τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Συνειργάσθη μὲ τὸν εὐσεβεῖ βασιλέα Ἐζεκίαν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἤλεγξε τὸν λαὸν δριμύτατα διὰ τὴν ἀποστασίαν του ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Καυτηριάζει τὴν ἀγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ καλεῖ αὐτὸν νὰ λάβῃ παράδειγμα ἀπὸ τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουν τὴν εὐεργεσίαν τοῦ κυρίου των πρὸς αὐτά. Μὲ φρίκην προσκαλεῖ ὁ προφῆτης τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὡς μάρτυρας τῆς μεγάλης ἀγνωμοσύνης: «Ἀκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἔγνων βοῦς τὸν κτηράμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνων, καὶ ὁ λαός με οὐκ συνήκεν». Καὶ ἐλέγχει τὸν λαόν: «οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, υἱοὶ ἄνομοι, ἐγκτελίπετε τὸν Κύριον, καὶ παρωργίσατε τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ». Ὁ Ἡσαΐας περιέγραψε τὰς συμφοράς, αἱ ὁποῖαι ἀναμένουν τὸν λαόν, τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ ἕνεκα τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον πλημυρίσει μέσα εἰς τὸν λαόν. Εἶχε τόσας ῥίξας ἢ διαφθορά καὶ ἡ θρησκευτικὴ κατὰπτωσις τοῦ λαοῦ, ὥστε ὁ Θεὸς λέγει εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἡσαΐου: «δὲν θέλω πλέον τὰς θυσίας σας, οὐδ' εὐχαριστοῦμαι, ὅταν ἔρχεσθε νὰ ἐμφανισθῆτε εἰς τὸν ναὸν μου, ἐφ' ὅσον ἡ καρδία σας εἶναι μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ. . . . Ὅταν ἐκτείνετε τὰς χεῖράς σας πρὸς ἐμέ, θὰ στρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου μακρὰν ἀπὸ σας. Καὶ ἐὰν πολλάκις ἐπαναλαμβάνετε τὴν δέησιν, δὲν θὰ σὰς ἀκούσω, διότι αἱ χεῖρές σας εἶναι πλήρεις αἵματος».

Συγχρόνως ὁμοῦς ὁ προφῆτης Ἡσαΐας προαναγγέλλει ὅτι ὁ

1) Περί τὸ 642 — 611 π. Χ.

2) Περί τὸ 641 — 610 π. Χ.

3) Ὁχι τοῦ προφήτου Ἀμώς. Προφῆτευσεν περὶ τὸ 809 — 698 π. Χ.

Θεὸς δὲν θὰ ἀφίση νὰ καταστραφῇ ὁ λαὸς τοῦ μετὸν πολύτιμον
θησαυρὸν τῆς ἀληθινῆς πίστεως εἰς τὸν ἀληθινόν Θεόν, θὰ ἀνορ-
θώσῃ «γένον Ἰσραὴλ» διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅστις θὰ φέρῃ εἰς τὸν
κόσμον τὴν θεῖαν σωτηρίαν. Κανεῖς ἀπὸ τοὺς προφῆτας δὲν προ-
διέγραψε τόσον σαφῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ
χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν εὐαγγελιστὴν⁽¹⁾ μᾶλλον παρὰ προφῆτην
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Προεῖπεν ὅτι: θὰ γεννηθῇ ἐκ Παρθένου· ὅτι
θὰ εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις θὰ γείνη ἄνθρωπος· ὅτι θὰ ὀνομασθῇ
Ἐμμανουήλ· ὅτι θὰ κατέγεται ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαυΐδ· ὅτι θὰ
κηρύξῃ εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἁμαρτίας ἄφεσιν· ὅτι ἡ βασιλεία
τοῦ θὰ εἶναι πνευματικὴ, εἰρηνικὴ καὶ αἰώνιος καὶ ὅτι ὅλα τὰ
ἔθνη θὰ προσκυνήσουν αὐτόν. Συγκινητικὴ καὶ μεγαλειώδης εἶναι
ἡ περιγραφή του, ὅταν βλέπῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ ὑποφέρῃ τό-
σας ταπεινώσεις, ἐπὶ τέλους καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατον, διὰ νὰ
σώσῃ τὸν κόσμον. Λέγει περὶ αὐτοῦ: «ὥς σύρεται τὸ πρόβατον εἰς
τὴν σφαγὴν, οὕτω καὶ ὁ ἄδικος Ἰησοῦς θὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὸν σταυ-
ρὸν ὡς «πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν». Δὲν παραλείπει ὅμως νὰ προεῖπῃ
καὶ τὴν δόξαν τοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασίν του καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς
Ἐκκλησίας του εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ προφῆτης Ἡσαΐας ἐθανατώθη διὰ πρίο-
νος ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς βασιλέως Μανασσῆ. Τὴν μνήμην του ἐορτάζο-
μεν τῇ 9ῃ Μαΐου.

1) «Εὐαγγελισταὶ» λέγονται οἱ ἱεροὶ ἐκεῖνοι συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι πε-
ριέγραψαν τὴν ἱστορίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔλευ-
σίν του εἰς τὸν κόσμον. (Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκᾶς καὶ Ἰωάννης).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἀπὸ τοὺς προφῆτας ἄλλοι μὲν ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον των διδάσκοντες, ἐλέγχοντες, νουθετοῦντες προφορικῶς καὶ πράττοντες διάφορους σχετικὰς πρὸς τὸ ἔργον των πράξεις. Οὗτοι χαρακτηρίζονται ὡς προφηταὶ δράσεως. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Ἡλίας, ὁ Ἐλισσαῖος καὶ ἄλλοι.

Ἄλλοι ὅμως προφηταὶ δὲν περιωρίζοντο εἰς τὴν πρακτικὴν δράσιν, ἀλλὰ καὶ ἔγραφον τὰς προφητείας των εἰς βιβλία, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν προφητικὰ βιβλία, καὶ ἀποτελοῦσι μέγα μέρος τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Οἱ τοιοῦτοι προφῆται χαρακτηρίζονται ὡς προφηταὶ συγγραφεῖς. Οὗτοι εἶναι: ὁ Ἡσαΐας, ὁ Ἰερεμίας, ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Δανιήλ, οἱ ὁποῖοι καὶ καλοῦνται μείζονες προφῆται, ἐπειδὴ τὰ συγγράμματά των εἶναι ἐκτενέστερα, καὶ οἱ δώδεκα λεγόμενοι ἐλάσσονες προφῆται, ἐπειδὴ τὰ συγγράμματά των εἶναι πολὺ μικρότερα τῶν πρώτων: Ὡσηέ, Ἀμώς, Μιχαίας. Ὁθδιοῦ, Ἰωήλ, Ἰωνᾶς, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονίας Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ Μαλαχίας.

ΕΠΟΧΗ ΕΚΤΗ

BABYΛΩΝΙΑΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

(586 π. Χ. — 538 π. Χ.)⁽¹⁾

29.

Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἔμειναν εἰς τὴν Παλαιστίνην μετὰ τὴν καταστροφὴν ἀπετέλεσαν μίαν Κοινότητα. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀφῆκεν εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐλευθερίαν νὰ ἀσκοῦν τὴν θρησκείαν των καὶ ἐσωτερικὴν αὐτοδιοίκησιν ἥρκει μόνον νὰ εἶναι πιστοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ. Διόρισε δὲ καὶ ἑπαρχον αὐτῶν ἓνα ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας των, τὸν Γοδολίαν, φίλον καὶ συνεργάτην τοῦ προφήτου Ἰερεμίου. Ὁ Γοδολίας εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς Μασσηφάθ με μικρὰν φρουρὰν ἀπὸ ἐντοπίους καὶ ἀπὸ βαβυλωνίους καὶ προσεπάθει νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς συμπατριώτας του καὶ ὑπομονήν. Εὐτυχῶς δέ, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐσώθη ἀπὸ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ναοῦ ἡ Στοὰ τοῦ Σολομῶντος, ἀνευρέθη δὲ ἐν μέσῳ τῶν ἐρείπων καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων. Οὕτως ὥστε ἐπαυελήφθησαν αἱ τακτικαὶ θυσίαι. Τὸ μέγα πάθημα συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν ὡς μόνην παρηγορίαν. Εἰς τοῦτο συνετέλουν καὶ οἱ προφῆται, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἤγειρεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν. Ἡ θέσις των ἐχειροτέρευσε μόνον, ὅταν κάποιος Ἰσμαὴλ, παρασύρας καὶ ἄλλους, ἐφόνευσε τὸν καλὸν ἑπαρχον Γοδολίαν. Τότε οἱ πλείστοι φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον.

1) Ἡ βαβυλωνιακὴ αἰχμαλωσία διήρκεσεν ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἀρχὴ τῆς αἰχμαλωσίας λογίζεται τὸ ἔτος 605 π. Χ., ὅτε διὰ πρώτην φορὰν ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχεν ἐκστρατεύσει εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἤγαγε μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πρῶτους αἰχμαλώτους καὶ κατέστησε τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα φόρου ὑποτελές.

Ἄλλὰ, παρὰ καὶ τὴν ἐρήμωσιν ταύτην, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην κάποιος ἐβραϊκὸς πληθυσμός.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐκπατρισθέντας Ἰουδαίους, οὗτοι ὑπέφερον ἀπεριγράπτους στερήσεις καὶ κακουχίας καθ' ὁδόν. Τὸν πόνον τῆς ψυχῆς των μᾶς περιγράφει ὁ 13βος ψαλμός, τὸν ὅποιον συνέταξε κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς καὶ περιελήφθη εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἄλλων ψαλμῶν. Ὁ ποιητὴς ἔλαβεν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν πρότασιν τῶν ὁδηγούντων αὐτοὺς βαβυλωνίων νὰ ψάλλουν θρησκευτικόν τινα ὕμνον, καὶ λέγει :

« Παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν τῆς Βαβυλωνίας ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν,
ἐνθυμούμενοι τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν λευῶν, αἱ ὅποιαι εὗρίσκοντο ἐν μέσῳ τῆς Βαβυλωνίας ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανά μας.

Διότι οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς ἐζήτησαν νὰ τοὺς ψάλλωμεν ᾠσμάτά μας ἱερὰ,
καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς εἶπον : « Ὑμνήσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών ».

Ἄλλὰ πῶς νὰ ψάλλωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ ἐδάφους ξένου ;

Ὡ Ἱερουσαλήμ ! ἐὰν σὲ λησμονήσω, νὰ μὲ λησμονήσῃ ἡ δεξιὰ μου :

Ἡ γλῶσσά μου νὰ κολληθῇ εἰς τὸν λάρυγγά μου, ἐὰν δὲν σὲ ἐνθυμοῦμαι,

ἐὰν δὲν προτάξω σὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς εὐφροσύνης μου ».

Ἀφοῦ ἔφθασαν τέλος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαταστάσεώς των ἐξηκολούθουν νὰ υποφέρουν. Διότι διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Βαβυλωνίας καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ζήσουν ἐν μέσῳ λαῶν μὲ ξένα ἥθη, μὲ ξένην θρησκείαν. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἐξοικειώθησαν, Ὁ Ναβουχοδονόσορ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Ἡδύναντο νὰ ἀποκτήσωσι γαίαν καὶ νὰ καλλιεργῶσιν αὐτάς, ἡσυχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀνυψωθῇ εἰς μεγάλα ἀξιώματα τῆς Πολιτείας καὶ ἄλλοι, ἐν γένει, ἐπέδωθησαν εἰς διάφορα βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα. Ἡ κατάστασίς των λοιπὸν ἐβελτιώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡδύναντο νὰ στέλλουν καὶ συνδρομὰς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ τοὺς πτωχοτέρους. Ὅσοι μάλιστα εἶχον γεννηθῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας δὲν ὠμίλουν πλέον τὴν μητρικὴν ἐβραϊκὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τὴν γλῶσσαν τῶν μερῶν

ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐλέγοντο γενικῶς Ἀραμαῖα, ἐξ οὗ καὶ ἡ γλῶσσα Ἀραμαϊκή. Εἶχον δὲ καὶ ἐσωτερικὴν τινα αὐτοδιοίκησιν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζοῦν κατὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των καὶ νὰ δικάζωνται ἀπὸ Ἰουδαίους δικαστάς, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, ὡς καὶ πρὸ τῆς Αἰχμαλωσίας. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατήκουν πολλοὶ εἰς τὸ ἴδιον μέρος κατὰ συγγενείας ἢ καθ' ὁμάδας ἐσχημάτιζον ἰδιαίτερας Κοινότητες, αἱ ὅποια ἐκυβερνῶντο, ἐκάστη, ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων τῆς. Καίτοι δὲ ἦσαν πολλαὶ τοιαῦται κοινότητες διεσπαρμέναι ἀνὰ τὸ Βαβυλωνιακὸν κράτος, ὅμως ἦσαν συνδεδεμέναι ὅλοι καὶ ἀπετέλουν μίαν ἐθνικὴν ἐνότητα μὲ τὴν κοινὴν θρησκείαν καὶ τὰ κοινὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Μόνον δὲν ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ τελῶσι δημοσίᾳ θρησκευτικὰς τελετάς.

Μεγάλην πικρίαν ἠσθάνοντο, διότι δὲν εἶχον ναόν. Οὐδὲ ἤθελον νὰ οἰκοδομήσουν τοιοῦτον εἰς τόπον ἐξορίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο καὶ ἀνάγκη νὰ προσεῦχωνται ὁμοῦ καὶ νὰ μορφώνωνται εἰς τὴν θρησκείαν των, συνηθροίζοντο καθ' ἕκαστον Σάββατον καὶ ἑορτὴν καθ' ὁμάδας κάπου, συνήθως παρὰ τοῖς Προφῆταις, εἰς τὸ ὑπαιθρον ἢ εἰς οἰκίας, καὶ ἐκεῖ προσήυχοντο καὶ ἤκουον τὸν θεῖον Νόμον. Τοιοῦτοτρόπως ἔλαβον ἀρχὴν αἱ Συναγωγαί. Καὶ ἀπεστάτησαν μὲν ἀρκετοὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, τὸ πλεῖστον ὅμως μέρος τῶν αἰχμαλώτων ἔμενεν ἀφωσιωμένον εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων του καὶ διέτρεφε τὸν πόθον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀρίαν Γῆν.

30.

Ὁ προφήτης Ἰερεμίας.

Μέσα εἰς τὴν θλίψιν τῆς αἰχμαλωσίας, ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλειψε «τὸν λαόν του». Ἔστειλε καὶ ἄλλιν εἰς αὐτὸν τοὺς προφῆτας του, διὰ νὰ παρηγορήσουν αὐτόν, νὰ δίδουν θάρρος εἰς τὸν λαόν καὶ νὰ ἀνακοινώσουν τὰς ἐπαγγελίας του διὰ τὸ μέλλον. Οἱ προφῆται τῆς αἰχμαλωσίας ἐν γένει ἐδείκνυσαν εἰς τὸν αἰχμάλωτον λαόν ὅτι καὶ ἡ τιμωρία αὐτῇ εἶναι ἔργον τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ ὅτι παρὰ τὴν τιμωρίαν ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἄλλιν διὰ τὸν λαόν του, ἔστω καὶ ὑπὸ δουλείαν, «ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ», ὁ δὲ λαὸς καὶ ἄλλιν «ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ», καὶ ὅτι: ὁ λαὸς ἀφείλει νὰ ἀφωσιωθῇ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος δύνα-

ται και πάλιν νά ἀνορθώσῃ εἰς ὕψος μέγα τὸν λαόν του. Γενικῶς δὲ εἰπεῖν, αἱ φωναὶ τῶν προφητῶν δὲν ἔμενον ἄκαρποι. Περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, εἶχον προσηλωθῇ εἰς τὴν θρησκείαν.

Ὁ Ἱερεμίας εἶναι εἰς ἐκ τῶν κορυφαίων προφητῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἐχει ὅμως ὁ προφήτης οὗτος τὸ ἐξῆς ἰδιαίτερον, ὅτι: ἔζησε καὶ ἔδρασε καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Προεφήτευσε τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ εἶδε καὶ ἐθρήνησεν αὐτήν. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀναθώθ, χωρὶς τῆς φυλῆς Βενιαμὴν, περίπου κατὰ τὸ ἔτος 650 π. Χ., (1) ἐκλήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ προφητικὸν ἔργον κατὰ τὸ 627 π. Χ., ἐπὶ βασιλείῳ Ἰωσίου. Ἦτο τότε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν, πᾶς ὅστις ἐτόλμα νά εἴπῃ τι, ὅτι ἦτο δυνατόν νά πέσῃ τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ νά καταστραφῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ νὰός κατεδιώκετο καὶ ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου.

Ἀλλ' ὁ Ἱερεμίας ἦτο «στύλος καὶ τεῖχος ἀπόρρητον». Ἐξετέλεσε τὸ καθήκον του μὲ πᾶσαν καρτερίαν καὶ ἀψώσωσιν. Βλέπων τὴν ἐλκερινὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ, δὲν ἐδίσταζε νά προαναγγέλλῃ εἰς αὐτὸν τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, τῆς Ἱερουσαλὴμ, τοῦ ναοῦ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὡς θείας τιμωρίας. Ὁ προφήτης δὲν ἤρκετο μόνον εἰς τὸ προφορικὸν κήρυγμα, ἀλλὰ τοὺς προφητικούς του λόγους ἔγραψε καὶ εἰς κυλινδρικούς μεμβράνας, (2) αἱ ὁποῖαι ἐκυκλοφόρουν μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ἐκαμνε τόσῃ ἐντύπωσιν ἢ ἀνάγνωσιν των, ὥστε ὁ βασιλεὺς Ἰωακείμ, (3) ὅταν τοῦ παρουςίασαν τὸ χειρόγραφον κατέκαυσεν αὐτό. Κἄποτε, διὰ νά κάμῃ μεγαλυτέραν αἰσθησιν ἢ προφητείαν του περὶ τῆς δουλείας, ἢ ὁποία περιέμενε τὸν λαόν, ἐνεφανίσθη δημοσίᾳ φέρων εἰς τὸν τράχηλον δεσμὰ καὶ σιδηροὺν κλοιόν. (4). Ἡ προφητικὴ του ὁμιλίαν ἦτο καυστική, πρὸ πάντων ὅταν ἀνεκοίνωνεν εἰς τὸν λαόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεδοκίμασε τὸν λαόν καὶ ὅτι θὰ ἔλθουν ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἀναγείρῃ «νέον Ἰσραὴλ» διὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον «διαθήκην καινὴν» καὶ θὰ δώσῃ «καρδίαν καινὴν» καὶ «πνεῦμα καινόν» εἰς τὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν καὶ ζωὴν. Τὴν κυρίαν εὐθύνην τῆς καταπτώσεως τοῦ λαοῦ ἀπέδιδεν ὁ

1) Ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν ἦτο ἐκ τῆς φυλῆς Λευί.

2) Τοιαύτη ἦτο τότε ἡ μορφή των βιβλίων.

3) Ἐβασίλευσε τῷ 608 — 597 π. Χ.,

4) Κλοιός· κοινῶς χαλκᾶς.

προφήτης εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ. Ἐλεγε πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. «Ὡ ποιμένες, οἱ ἀπολλύοντες καὶ δισκορπίζοντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς αὐτῶν . . . Τάδε λέγει Κύριος. Ὑμεῖς δισκορπίσατε τὰ πρόβατά μου, καὶ ἐξώσατε αὐτά, καὶ οὐκ ἐπισκέψασθε αὐτά, ἰδοὺ ἐγὼ ἐκδικῶ ἐφ' ὑμᾶς κατὰ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν». Ἐνεκα τοῦ κηρύγματος τούτου ὁ ἅγιος προφήτης ἀπέκτησε πολλοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἱερεῖς, καὶ πολλάκις διέφυγε τὸν θάνατον, ὥς ἐκ θαύματος. Ἐπὶ τέλους ἐφυλακίσθη. Ἀλλ' ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλήμ, τῷ 586 π. Χ., διέταξε καὶ ἀπεφυλάκισαν αὐτὸν καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἢ νὰ μεταβῇ εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου μάλιστα θὰ ἐδίδεν εἰς αὐτὸν καὶ κυβερνητικὴν θέσιν.

Ὁ Ἱερεμίας προτίμησε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ νὰ συνεργάζεται μετ' αὐτὸν φίλον τοῦ Γοδολιάν καὶ τὸν μαθητὴν τοῦ Βαρούχ. Ἐπάνω εἰς τὰ ἐρεῖπια τῆς ἐνδόξου πόλεως ἔχυσε πικρότατα δάκρυα καὶ ἐμοιρολογήθη αὐτήν. Σώζεται ἀκόμη τὸ μικρόν του βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται *Θρηνοὶ Ἱερεμίου* καὶ περιέχει τὰ μοιρολόγια του. Σώζεται ἐπίσης καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς προφητείας του, καθὼς καὶ μία *Ἐπιστολή* του πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποῖους καὶ συμβουλεύει νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρειάν.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν ὅμως τοῦ Γοδολίου, οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ὁποῖοι ἔφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον συναπῆγαγον καὶ τὸν Ἱερεμίαν μετ' αὐτὸν μαθητὴν τοῦ Βαρούχ χωρὶς νὰ θέλουν οὗτοι. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖ μερὶς τῶν ὁμοφύλων του ἠσπάσθη τὴν Αἰγυπτιακὴν λατρείαν, ὁ Ἱερεμίας ἤλεγχεν αὐτοὺς δριμύτατα. Καὶ αὐτοί, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου του, τὸν ἐφόνευσαν. Ὁ Ἱερεμίας προεῖπεν ὅτι ἡ αἰχμαλωσία Βαβυλῶνος θὰ διήρκει ἐβδομήκοντα ἔτη.

Τὴν μνήμην του ἐορτάζομεν τῇ 1ῃ Μαΐου.

31.

Ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ.

Καὶ ὁ προφήτης οὗτος ἔζησε πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Ἐγεννήθη, πιθανῶς, τῷ 623 π. Χ. καὶ κατήγετο ἀπὸ ἱερατικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἱερουσαλήμ. Κατὰ τὴν δευτέραν

ἐκστρατεῖαν τοῦ Ναβουχοδονόσορος β' εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, τῷ 597, (1) ἀπήχθη ὑπ' αὐτοῦ αἰχμάλωτος μαζὺ μὲ τὸν βασιλέα Ἰωαχὴν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐγκατεστάθη πλησίον τοῦ ποταμοῦ Χοδάρ. Ἐκεῖ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ προφητικὸν ἔργον περὶ τὸ ἔτος 592 π. Χ. καὶ ἤσκησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ θανάτου του.

Τὸ ἔργον του : προεῖδε τὴν τελικὴν κατάλυσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ τὴν τρίτην αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ὁ λαὸς εἶναι ἔνοχος. Ἐπέζησε δὲ καὶ αὐτὸς νὰ ἴδῃ καὶ τὴν τελευταίαν καταστροφὴν. Ὡς πρὸς τὸ ἔργον του ἐν μέσῳ τῶν αἰχμαλώτων τῆς Βαβυλώνας, ἦτο ὅτι καὶ ὁ Ἱερεμίας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐχομεν τὸ βιβλίον του, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς προφητείας καὶ τὰ κηρύγματά του. Προτρέπει τοὺς ἀδελφούς του νὰ κάμνουν ὑπομονὴν εἰς τὰ βάσανά των, ὑποδεικνύει δὲ εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ παθήματά των πρέπει νὰ τὰ θεωροῦν ὡς μέσα ἐξαγνίσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν σφαλμάτων των. Προτρέπει ἐπίσης αὐτοὺς εἰς εἰλικρινῆ μετάνοιαν καὶ εἰς πίστιν ἀκλόνητον πρὸς τὸν Θεόν. Ὑπόσχεται εἰς αὐτούς, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ὅτι θὰ ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ μορφὴν ὅλως διόλου πνευματικὴν καὶ ἰδεώδη διὰ τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὅπως ὁ Ἱερεμίας, οὕτω καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ προεφήτευσεν ὅτι ὁ Θεὸς θὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον διαθήκην καινὴν καὶ θὰ σχηματίσῃ νέον Ἰσραὴλ μὲ «καρδίαν καινὴν» καὶ «πνεῦμα καινόν». Προεφήτευσεν ὅτι ἡ αἰχμαλωσία θὰ λάβῃ πέρας, μάλιστα μαζὺ μὲ τὸ τέλος τῆς αἰχμαλωσίας θὰ πέσῃ καὶ τὸ κράτος τῶν Βαβυλωνίων, διὰ νὰ τιμωρηθῇ καὶ αὐτὸ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν σκληρότητά του.

Τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ μὲ τὸ ἐξῆς περίφημον ὄραμα. Ὁ Θεὸς μετέφερεν αὐτὸν πνευματικῶς εἰς τινα κοιλάδα, ἣ ὁποία ἦτο πλήρης ἀπὸ ὀστᾶ ἀνθρωπίνων σκελετῶν, καὶ λέγει εἰς αὐτόν : «ἄνθρωπε· φρονεῖς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ζωὴν τὰ ὀστᾶ ταῦτα» ; Ὁ προφήτης ἀπαντᾷ· «Κύριε, σὺ μόνος γνωρίζεις καλῶς τὰ πράγματα ταῦτα». Λέγει καὶ πάλιν εἰς αὐτόν ὁ Θεός· «διάταξε, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, τὰ ξηρὰ ταῦτα ὀστᾶ, νὰ ζήσουν». Ὁ προφήτης δίδει τὴν διαταγὴν καὶ παρעוῦθς γίνεται κάποιος συσσεισμός τῶν ὀστῶν, ἐπλησίασαν τὸ ἐν τὸ ἄλλο πρὸς ἐκεῖνο,

1) Ἴδε § 27· σημ. 5.

τὸ ὅποτον ἤρμωζε, καὶ ἰδοὺ, ἐφύοντο ἐπάνω εἰς αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες καὶ ἀνέβηκινον εἰς αὐτὰ δέρματα. Δίδει κατόπιν νέαν διαταγήν, κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀνθρώπιοι σκελετοὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν ζώην. Ὁ Θεὸς ἠρμήνευσεν ὁ ἴδιος τὸ ὄραμα καὶ εἶπε· «τὰ ὅσα ταῦτα παριστάνουν τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν». Εἶπε εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας· θὰ ἀνοίξω τὰ μνήματα τῆς δουλείας σας καὶ θὰ σᾶς εἰσαγάγω καὶ πάλιν εἰς τὴν γῆν Ἰσραὴλ· θὰ δώσω τὸ πνεῦμα μου εἰς σᾶς, καὶ θὰ ζήσετε· θὰ σᾶς ἀποκαταστήσω εἰς τὴν χώραν σας καὶ θὰ μάθετε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Κύριος».

Ὁ Ἰεζεκιὴλ προεῖπε καὶ τὸν παγκόσμιον καὶ πνευματικὸν χαρακτήρα τῆς βασιλείας τοῦ Σωτῆρος. Ὁ νέος Ἰσραὴλ δὲν θὰ περιλαμβάνῃ μόνον Ἰσραηλίτας ὡς ὁ παλαιός, ἀλλὰ θὰ κληθῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλα ἔθνη νὰ γείνουν μέλη του. Τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς ἀναστάσεως καὶ παγκοσμίου αὐξήσεως τοῦ νέου Ἰσραὴλ θὰ γίνῃ διὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. «Καὶ Δαυτὶδ ὁ δούλος μου», λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, «θὰ εἶναι ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτοῦ, ἄρχων αἰώνιος. Καὶ ἡ νέα διαθήκη μου θὰ εἶναι διαθήκη εἰρήνης καὶ αἰωνίας». Εἰς τοὺς λόγους τούτους δὲν πρόκειται περὶ τοῦ Δαυτὶδ, ὁ ὅποιος εἶχεν ἤδη ἀποθάνει πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ Μεσσίας, ὅστις θὰ κατήγετο ἀπὸ τὴν γενεάν του καὶ θὰ εἶναι αἰώνιος.

Ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐφανεύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ 570 π.Χ., ἐπειδὴ ἤλεγχεν αὐτὸν διὰ τὰς παραβάσεις τοῦ Νόμου.

32.

Ὁ προφήτης Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες.

Ὁ Δανιὴλ ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους προφήτας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Δὲν ἤσκησεν ὅμως τὸ προφητικὸν ἔργον ὅπως οἱ ἄλλοι προφῆται, οἱ ὅποιοι εἶχον αὐτὸ ὡς ἀποκλειστικόν των ἔργων. Ὁ Δανιὴλ δὲν ἦτο λαϊκὸς προφήτης. Κατεῖχεν ἀνωτάτας κυβερνητικὰς θέσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ προφητικὴ του δράσις περιορίζεται ἐντὸς τοῦ ἐπισήμου περιβάλλοντος. Ἐνώπιον αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν βασιλέων, κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν Βαβυλωνίων, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Περσῶν, κατέδειξε τὸ ψεῦδος τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Ὑπὸ τὴν ἐποφὴν αὐτὴν, μὲ τὸ παράδειγμά του, ἦτο διὰ τὸν αἰχμάλωτον *Αρχιμ.* ΕΜΜ. Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ *Ἱερὰ Ἱστορία Παλ. Διαθήκης*—Ἐκδ. πρώτη 6

Ἰουδαϊκὸν λαὸν στύλος σωτηρίας διὰ τὴν θρησκείαν του. Σφίζεται τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ προφητικόν του ἔργον. Αἱ προφητεῖαι του εἶναι μᾶλλον ὁράματα περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ δὲ θεία σοφία του φαίνεται εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσῃ ὄνειρα καὶ αἰνιγματώδη πράγματα. Ἦτο δηλαδὴ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους ὅ,τι ἄλλοτε ὁ Ἰωσήφ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ὁ Δανιὴλ εἶχεν ἀπαχθῆ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος β', τῷ 605 π. Χ. Ἦτο μικρὸς παῖς ἀκόμη, καθὼς καὶ τρεῖς ἄλλοι ὁμήλικές του. (1) Ἐνεκα τῆς ἀριστοκρατικῆς των καταγωγῆς καὶ τῆς εὐφυΐας των, ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐσπούδασεν αὐτοὺς τὴν Βαβυλωνιακὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς - ἐκείνης, ἵνα χρησιμοποιήσῃ αὐτοὺς εἰς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους. Ἐξ ὧν διεκρίνετο ὁ Δανιὴλ διὰ τὴν σοφίαν του καὶ διὰ τὸ προφητικόν του χάρισμα. Καὶ οἱ τέσσαρες νέοι, ἂν καὶ ἔμενον μέσα εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐν μέσῳ εἰδωλολατρῶν, ὅμως ἐφύλαξαν τὴν θρησκείαν των εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

Ἡ σπουδαιοτάτη περίστασις, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ τρεῖς παῖδες ἔδειξαν τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὴν θρησκείαν των εἶναι ἡ ἐξῆς: ὁ Ναβουχοδονόσορ κατεσκεύασε γιγάντιον χρυσοῦν ἀγαλμὰ του. Ὅταν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ, ἐξέδωκε διαταγὴν νὰ ἔλθουν εἰς Σούσα ὅλοι οἱ ἄρχοντες καὶ μεγιστάνες τοῦ Κράτους καὶ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς αὐτά. Διέταξεν ἐπίσης, ὅταν θὰ δώσῃ τὸ σύνθημα ἡ σάλπιγξ, νὰ πέσωσιν ὅλοι καὶ νὰ προσκυνήσουν τὸ ἀγαλμα. Ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἡρνεῖτο, θὰ ἐρριπτετο δέσμιος εἰς τὴν κάμινον νὰ καῇ. Ἀλλ' ὁ Ἀνανίας, ὁ Ἀζαρίας καὶ ὁ Μισαὴλ δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδοῦν τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ. Ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ ἔρριπεν αὐτοὺς εἰς κάμινον, ἡ ὁποία εἶχε πυρακτωθῇ εἰς ἑπταπλάσιον βαθμὸν ἀπὸ τὸ σὺνθηθε. Ἐσώθησαν ὅμως ἀβλαβεῖς. Μέσα εἰς τὰς φλόγας, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐδρόσίζον ἐπηγαينوήρχοντο «αἰνούντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν». Ὁ Ναβουχοδονόσορ, μόλις ἔμαθε τὸ θαῦμα μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς τὴν κάμινον. Ἐκεῖ εἶδε τέσσαρας νέους ἀντὶ τριῶν. Ὁ τέταρτος ἦτο ἄγγελος Κυρίου. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐδόξασε τὸν Θεόν

1) Ἀνανίας, Ἀζαρίας καὶ Μισαὴλ. Εἰς τὴν Βαβυλῶνα μετωνομάσθησαν εἰς: Σεδράχ, Ἀβδεναγὼ καὶ Μισάχ. Ὁμοίως τὸν Δανιὴλ μετωνόμασαν Βαλτάσαρ.

τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἀνύψωσε τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς μεγάλα ἀξιώματα.

Εἰς παρομοίαν περιπέτειαν εὐρέθη ἀργότερα καὶ ὁ Δανιήλ. Ὅταν ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων Δαρεῖος, ὅστις ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀστυάγης ἢ Κυαξάρης β', ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλῶνα, κατὰ τὸ 538 π. Χ. καὶ κατέλυσε τὸ Βαβυλωνιακὸν Κράτος, (1) ὥς εἶχον προεῖπει τοῦτο οἱ προφῆται, διώρισε τὸν Δανιήλ ἀρχοντα καὶ ἐπιθεωρητὴν τῶν σατραπῶν τοῦ Κράτους. Αὐτοὶ τὸν ἐφθόνησαν καὶ ἐσκευώρησαν τὸ ἐξῆς τέχνησμά διὰ νὰ ἐξοντώσουν αὐτόν. Εἰσηγγήθησαν εἰς τὸν Δαρεῖον νὰ ἐκδώσῃ Διάταγμα καὶ νὰ διατάσῃ νὰ μὴ ζητήσῃ κανεὶς τίποτε μῆτε ἀπὸ τὸν Θεόν, μῆτε ἀπὸ ἄνθρωπον ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας. Μόνον ἀπὸ τὸν Δαρεῖον ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ κανεὶς ὅ, τι ἤθελε. Τὸ Διάταγμα τοῦτο ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν προσηύχετο εἰς τὸν Θεόν. Τὸν παρεμόνευσαν, τὸν κατήγγειλαν, καὶ ὁ Δαρεῖος διέταξε νὰ ριφθῇ ὁ Δανιήλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, εἶδος ποινῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ τὰ ἄγρια θηρία δὲν ἐπεύραξαν διόλου τὸν ἅγιον προφήτην. Ἄγγελος Κυρίου ἐφύλαττεν αὐτόν. Ὁ Δαρεῖος εἶδε τὸ θαῦμα, ἡλευθέρωσε τὸν Δανιήλ, ἐπειδὴ δὲ ἐπληροφόρηθη τὰ καθ' ἕκαστα, ἔρριψεν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δανιήλ καὶ κατεσπαράχθησαν. Συγχρόνως ἐξέδωκε διαταγὴν εἰς ὅλον τὸ Κράτος νὰ σέβωνται ὅλοι τὸν Θεὸν τοῦ Δανιήλ.

Σπουδαιόταται εἶναι αἱ προφητεῖαι τοῦ Δανιήλ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς ὄραμά του εἶδε τὸν Σωτῆρα ὑπὸ μορφὴν ἀνθρωπίνην, διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμαζεν αὐτόν «εἰδὸν τοῦ ἀνθρώπου». Τὴν φράσιν ταύτην μετεχειρίσθη πολλάκις ὁ Χριστὸς διὰ

1) Ἡ πολιορκία καὶ ἄλλωσις τῆς Βαβυλῶνος ἔγεινεν ἐπὶ τοῦ τελευταίου διαδόχου τῆς οἰκογενείας τοῦ Ναβουχοδονόσορος β', Βαλτάσσαρ (554—538 π. Χ.) Εἰς τὴν πολιορκίαν εἶχε λάβει μέρος ὁ Κῦρος, ὁ μετέπειτα νέος βασιλεὺς τῆς Περσίας, ὡς ὑποτελής τότε εἰς τοὺς Μήδους ἡγεμῶν τῆς Περσίας. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχιστρατήγος τῶν Μηδο-περσικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσαν τὴν Βαβυλῶνα. Ἡ ἄλλωσις ἔγινε κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν νύκτα κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐνῶ διεσκέδαζεν ὁ Βαλτάσσαρ, ἀμέριμνος διὰ τὴν πολιορκουμένην πόλιν, καὶ μετεχειρίζετο διὰ τὴν εὐωχίαν τὰ ἱερὰ σκευὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, εἶδε τὰς μυστηριώδεις λέξεις: Μανή, Θεέελ, Φαρές, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Δανιήλ ἐσήμαινον: Μανή = ὁ Θεὸς ἐμέτρησε τὴν βασιλείαν σου καὶ ἔθηκεν εἰς αὐτὴν τέλος· Θεέελ = ἐξυγίσθης καὶ εὐρέθης ἐλλιπής (ὡς ἀσβής)· φαρές = τὸ βασίλειόν σου θὰ διαιεσθῇ καὶ θὰ δοθῇ εἰς τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας

τὸν ἑαυτὸν τοῦ, διὰ τὴν δειξέει τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ.
 Ὁ Δανιήλ προεῖπεν ὅτι: ὁ Χριστὸς θὰ ἐσταυρώνητο 490 ἔτη ἀπὸ
 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δικτάγματός Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος, βασι-
 λέως τῶν Περσῶν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 453 π. Χ., διὰ τὴν ἀνοικοδόμη-
 σιν τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ὁ Δανιήλ
 προεῖπεν ἐπίσης τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς ὅλον τὸν κό-
 σμον καὶ ἐδήλωσεν ὅτι αὕτη θὰ ἔχη παγκόσμιον χαρακτήρα. Τὴν
 πρόρρησιν ταύτην ἔκαμεν, ὅτε ἐξήγγησε τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ναβουχο-
 δονόσορος τοῦ β', ὁ ὁποῖος εἶδεν ὕψηλὸν ἀνδριάντα μὲ κεφαλὴν
 χρυσοῦν, στήθος καὶ βραχίονας ἀργυροῦς, κοιλίαν καὶ μηροὺς χαλ-
 κοῦς, κνήμης σιδηρᾶς, καὶ τοὺς πόδας μέρος μὲν ἀπὸ σιδήρου, μέ-
 ρος δὲ ἀπὸ πηλῶ. Ὁ βασιλεὺς εἶδε τότε λίθον, ὁ ὁποῖος ἐκύλισεν
 ἀπὸ τῶ πλησίον ὄρος, κατέρριψε τὸν ἀνδριάντα, ἀνέμιξεν ὅλα τὰ
 στοιχεῖά τοῦ καὶ ἐξηφάνισεν αὐτά. ἔνθ' ὁ λίθος, ἔγεινεν ὄρος καὶ
 κατέλαθεν ὅλην τὴν γῆν. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Δανιήλ, ἡ χρυσοῦς
 κεφαλὴ ἐσυμβόλιζε τὴν βασιλείαν τοῦ Ναβουχοδονόσορος· τὸ ἀργυ-
 ροῦν μέρος τοῦ ἀνδριάντος ἐσυμβόλιζε τὴν κυριαρχίαν τῶν Μήδων
 καὶ Περσῶν ἐπὶ τοῦ Βαβυλωνιακοῦ Κράτους· τὸ χαλκοῦν, τὴν κυ-
 ριάρχίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων τοῦ καὶ τὸ
 σιδηροῦν, τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἡ ὅποια θὰ διηρεῖτο εἰς
 Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος. Ὁ λίθος ἐσυμβόλιζε
 τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τοῦ ὁποῖου ἡ Ἐκκλησία θὰ ἐξηπλοῦτο εἰς
 ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ Δανιήλ ἀπέθανεν εἰς τὰ Σοῦσα, εἰς βαθύτατον γῆρας.

Τὴν μνήμην τοῦ ἐορτάζομεν τῇ 17ῃ Δεκεμβρίου.

ΕΠΟΧΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΜΗΔΟΠΕΡΣΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

(538 π. Χ. — 332 π. Χ.)

33.

Τὸ τέλος τῆς αἰχμαλωσίας

Ὁ προφήτης Ἱερεμίας εἶχε προείπει: ὅτι ἡ αἰχμαλωσία Βαβυλῶνος θὰ διήρκει ἐβδομήκοντα ἔτη· ὁ δὲ προφήτης Ἡσαΐας εἶχε προαναγγεῖλει ὅτι οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι θὰ συνέτριβον τὴν ὑπερρηφάνειαν τῆς Βαβυλῶνος. Πράγματι τὰ γεγονότα συνέβησαν, ὅπως τὰ προείδον οἱ προφῆται. Ὄταν ὁ Κύρος, κατὰ τὸ 538 π. Χ. ἐκυρίευσε τὴν Βαβυλῶνα ὡς ἀρχιστράτηγος τῶν Μηδοπερσικῶν στρατευμάτων, ὁ προφήτης Δανιὴλ παρουσιάσθη ἐνώπιόν του καὶ ἀνέγνωσεν εἰς αὐτὸν τὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαΐου, (1) ὅπου ἀνεφέρετο ὁ Κύρος ὡς μέλλον ἐλευθερωτὴς τοῦ Ἰσραήλ. Τοῦτο συνετέλεσεν, ὥστε κατόπιν νὰ δείξῃ ὁ Κύρος ἰδιαιτέραν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ πρὸς τὸν Δανιὴλ.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βαβυλωνιακοῦ Κράτους οἱ Ἰουδαῖοι, (2) ἐπὶ δύο περίπου ἔτη, ἔζησαν ἡσύχως, ὡς καὶ προηγουμένως, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μήδων. Ἀλλ' ὅτε ἀπέθανεν ὁ πατὴρ τοῦ Κύρου Καμβύσης, βασιλεὺς τῶν Περσῶν, τῷ 536 π. Χ., ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πενθερός του Δαρεῖος ὁ Μῆδος, ὁ Κύρος διεδέχθη καὶ τοὺς δύο καὶ τοιουτοτρόπως ἔγινε βασιλεὺς Μηδίας καὶ Περσίας καὶ Βαβυλωνίας, ἡ ὁποία ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Μηδίαν. Ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα διατάγματα, τὰ ὅποια ἐξέδωκεν ὁ Κύρος, (1) ἦτο ἐκεῖνο διὰ τοῦ ὁποίου ἐκήρυσσε τὸ τέλος τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας καὶ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὸν ναὸν των.

1) Ἡσ. 44, 28, 45, 1, 46, 11.

2) Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν γίνεται διάκρισις Ἰουδαίων καὶ Ἰσραηλιτῶν. Καὶ τὰ δύο ὀνόματα χρησιμοποιοῦνται ἀδιαφόρως, ἵνα δηλώσουν «τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ».

1) Κύρος β'. ἡ Κύρος ὁ μέγας.

“Ολοι οἱ αἰχμάλωτοι ἡσθάνθησαν μεγάλην χαρὰν ἀπὸ τὸ Διάταγμα τοῦ Κυρίου. Δὲν ἔλαβον ὅμως ὅλοι καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιστρέψουν. Οἱ περισσότεροι εἶχον γεννηθῇ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἐγνώριζον τὴν Παλαιστίνην μόνον ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν πατέρων των. Ὡς ἐκ τούτου, εἶχον συνδεθῇ πλέον μὲ τὸν τόπον τῆς ἐξορίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἴλκυον αὐτοὺς καὶ τὰ συμφέροντά των. “Ολοι ὅμως προσέφερον συνεισφοράς διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ. Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἐπρωτοστάτησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται. Περίπου πεντήκοντα χιλιάδες συνεποσώθησαν πρὸς ἐπιστροφὴν, οἱ πλείστοι ἀπὸ τὰς φυλὰς Ἰούδα καὶ Βενιαμίν. Ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐτέθη ὁ Ζοροβάβελ, καταγόμενος ἀπὸ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαυὶδ, ²⁾ συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἰησοῦν. Μὲ τὸ Διάταγμα τῆς ἐπιστροφῆς ὁ Κύριος εἶχε προτρέψει ὅλους τοὺς ὑπηκόους του νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς ἐπανερχομένους διάφορα βοηθήματα χρηματικὰ, ἐνδύματα καὶ ζῶα. Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος προσέφερεν εἰς τὸν Ζοροβάβελ, 5469 ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια εἶχεν ἀπαγάγει ὁ Ναβουχοδονόσορ.

“Οταν ἐπάτησαν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος, ἐσκίρτησαν ἀπὸ χαρὰν. Ὁ ψαλμὸς 125 μᾶς ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια ἐπηλημύρισαν τὰς ψυχὰς των :

«Ὅταν ὁ Κύριος ἐπανάφερε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὴν Σιών, μᾶς ἐφάνη ὡς ὄνειρον.

Τότε τὸ στόμα μας ἐγέμισεν ἀπὸ γέλοια χαρᾶς καὶ ἡ γλῶσσά μας ἀπὸ ἄσματὰ ἀγαλλιάσεως».

“Εκαστος κατέλαβε τὰς πατρικὰς του γαίας καὶ ἤρχισαν νὰ καλλιεργοῦν αὐτάς. Ἀπετέλουν μίαν ἐθνικὴν Κοινότητα, τῆς ὁποίας ὡς πολιτικὸς μὲν διοικητὴς ἦτο ὁ Ζοροβάβελ, θρησκευτικὸς δὲ ἦτο ὁ ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο συγχρόνως καὶ ἐθνάρχης. Αὐτὸς ἔκρινε διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ λαοῦ καὶ ἐφρόντιζε νὰ φυλάττεται ὁ θεῖος Νόμος. Ἡ πρώτη φροντίς καὶ τῶν δύο ἀρχηγῶν ἦτο ἡ ἀποκατάστασις τῆς θείας λατρείας. Περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 536 π. Χ. συνεκεντρώθησαν ὅλοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐτοποθέτησαν τὸ θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυμάτων ἐπὶ τῶν ἐρείπων τοῦ ναοῦ, ἐώρτησαν ὅλοι μαζὺ τὴν ἐορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας, καὶ ἐν γένει,

2) Ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Παρθένος Μαρία κατήγοντο ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ζοροβάβελ ὁ ὁποῖος καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου (Κεφ. 1,—12) ὡς πρόγονος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ἐπανελήφθησαν αἱ θυσίαι, κατὰ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως. Τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους, 535 π. Χρ., κατέθεσαν καὶ τὰ θεμέλια τοῦ νέου ναοῦ. Ἄλλ' αἱ ἐργασίαι διεκόπησαν μὲ τὰς ἀντενεργείας τῶν Σαμαρειτῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ μέρος, ἀλλ' ἀπεκρούοντο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν πλέον αὐτοὶ μέρος τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ». Αἱ ἐργασίαι ἐπανελήφθησαν ἐπὶ βασιλείᾳ τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Ὑστάτου, (1) ἐτελείωσε δὲ μόλις τῷ 516 π. Χρ. ὅτε καὶ ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ μεγαλοπρεπέστατα. Ὁ ναὸς ὅμως οὗτος ὑπελείπετο πολὺ ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ παλαιοῦ ναοῦ. Διὰ τοῦτο ὅσοι εἶχον γνωρίσει ἐκεῖνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν τὰ δάκρυά των καὶ τοὺς στεναγμούς (2).

Ὅσοι ἔμειναν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας ἀπετέλεσαν τὸν κορμὸν τῆς λεγομένης Ἰουδαϊκῆς Διασποράς, τῶν διαφόρων δηλαδὴ Ἰουδαϊκῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται εἰς διάφορα μέρη, ἔξω τῆς Παλαιστίνης. Ἐξηκολούθουν δὲ νὰ ζῶσιν εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Κύρου ἀνενόητοι. Κἀποτε μόνον διέτρεξαν οἱ ἐν Περσίᾳ Ἰουδαῖοι σοβαρώτατον κίνδυνον. Διότι, ἐπειδὴ ὁ πανίσχυρος ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως Ξέρξου Α'. (3) Ἀμὰν ἐμίσει τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα νὰ ἐκδώσῃ Διάταγμα γενικῆς σφαγῆς τῶν ἐν Περσίᾳ Ἰουδαίων, τοὺς ὁποίους παρέστησεν ὡς ἐπικίνδυνον στοιχεῖον διὰ τὸ Κράτος. Ἄλλ' εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ἔσωσε τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν ἡ βασίλισσα Ἑσθήρ, ἡ ὁποία ἦτο Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς. Γονατιστὴ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν προστασίαν. Ἡ προσευχὴ τῆς εἰσηκούσθη καὶ ὁ Θεὸς μετέτρεψε τὰς διαθέσεις τοῦ βασιλέως. Ὁ συκοφάντης Ἀμὰν ἐκρεμάσθη, ἔλαβε δὲ τὴν θέσιν τοῦ ὁ θεοῦ τῆς Ἑσθήρ Μαρδοχαίου.

1) 521—485 π. Χρ.

2) Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον δὲν ὑπῆρχε πλέον ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποτεφρωθῇ κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε μόνον ἀντ' αὐτῆς λίθινον ὕψωμα, ὅπου ἐτίθετο τὸ θυμιατήριον.

3) Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ὀνομάζεται Ἀσσουήρος. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 485 π. Χρ. μέχρι τοῦ 465 π. Χρ.

34.

Αναδιοργάνωσις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ὑπὸ Ἑσδρα καὶ Νεεμίου.

Ὁγδοήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν πρώτην ἐπιστροφὴν, (¹) ὁ ἱερεὺς Ἑσδρας κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ νέαν συνοδίαν ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Βαβυλωνίας, ὅπου ἔμενε καὶ αὐτός, καὶ νὰ ἐπαγέλθουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ συνοδία αὕτη ἀπετελεῖτο μὲν ἀπὸ 1500 οἰκογενείας, ἧτοι κατὰ μέσον ὄρον περὶ τὰ 6.000 ἄτομα. Τῷ 458 π. Χρ. ἔφθασεν λοιπὸν εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ὁ Ἑσδρας κατήγετο ἀπὸ ἱερατικὴν οἰκογένειαν, ἦτο ζηλωτὴς τῆς πατρῴας πίστεως καὶ βαθὺς μελετητὴς καὶ ἐρμηνευτὴς τοῦ θεοῦ Νόμου. Οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Νόμου ἐλέγοντο νομικοὶ ἢ νομοδιδάσκαλοι, ἐπίσης δὲ καὶ γραμματεῖς. Εἶχε δὲ ὁ Ἑσδρας, ἐπὶ πλέον, καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ χρησιμοποίησῃ ὅλα τὰ ἐφόδια του, διὰ νὰ διοργανώσῃ τὴν Ἰουδαϊκὴν κοινωνίαν τῆς Παλαιστίνης, εἰς τὴν ὁποίαν παρετήρησε διαφόρους ἐλλείψεις καὶ ἄτοπα. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ἀναδιοργανωτικὰ του μέτρα ἦσαν: ἡ ἀπαγόρευσις γάμων μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν γυναικῶν καὶ ἡ διάλυσις ὧν εἶχον γίνεи μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἐπίσης ἡ ὀργάνωσις τῶν Συναγωγῶν. Ἐλάχιστοι μόνον δὲν συνεμorfώθησαν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ γάμου. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Μνασσης, ἕγγονος τοῦ τότε ἀρχιερέως. Οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ διαζευχθῇ τὴν εἰδωλολάτριν σύζυγόν του, κόρην τοῦ ἐν Σαμαρείᾳ Πέρσου σατράπου, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Σαμάρειαν, Ἐκεῖ, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν πενθερόν του, ἔκτισεν ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Γαριζείν, πρὸς ἀντίπραξιν, γὰρ ὅμοιον μὲ τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἔγεινεν ἀφορμὴ νὰ αὐξήσῃ ἀκόμη περισσότερο τὸ μῖσος μεταξὺ Σαμαρειτῶν καὶ Ἰουδαίων. Ὡς πρὸς τὰς Συναγωγάς, ὥρισεν ἰδιαίτερας αἰθούσας συγκεντρώσεως, χρένον δημοσίας προσευχῆς, προσωπικῶν διδακτικῶν καὶ ὑπηρετικῶν καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῶν. Ὁ θεσμὸς τῶν Συναγωγῶν ἔγινε τόσο ἀρεστός εἰς τὸν λαόν, ὥστε ἐπεξετάθη ὅπου ὑπῆρχον Ἰουδαῖοι. Ὁ διευθύνων τὴν Συναγωγὴν ἐλέγετο ἄρχων τῆς Συναγωγῆς ἢ Ἀρχισυνάγωγος.

1) Εἶχεν ἐκδώσει καὶ δεῦτερον Διάταγμα ἐπιστροφῆς ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ (465—424 π. Χρ.).

Μετά τινα ἔτη, τῷ 445 π. Χρ., ἔφθασεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ διορισθεὶς ἑπαρχος τῆς Ἰουδαίας ὁ ἀρχαιονοχόρος τοῦ Ἀρταξέρξου Νεεμίας. Ἀμφότεροι τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, Ἑσδρας καὶ Νεεμίας, συνειργάσθησαν ἀδελφικῶς διὰ τὴν πλήρη ἀναδιοργάνωσιν. Ὁ Νεεμίας κατῴρθωσε νὰ ἀνεγείρῃ τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὅποια εἶχε μὲν ἀρχίσει ὁ Ἑσδρας, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἀποπερατώσῃ ἕνεκα τῶν ἀντιπράξεων τῶν γειτονικῶν λαῶν. Ὁ Ἑσδρας, συνεκάλεσεν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας, τὸν λαὸν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀνέγνωσεν εἰς αὐτὸν τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, τὸν ὅποιον πολλοὶ Ἰουδαῖοι εἶχον λησμονήσει σχεδὸν μὲ τὰ βάσανά των. Διέταξε δὲ νὰ ἀναγινώσκειται καὶ νὰ ἐξηγῇται ⁽¹⁾ τακτικὰ ὁ Νόμος εἰς τὰς Συναγωγάς. ἔκαμε μάλιστα καὶ τὴν πρώτην συλλογὴν εἰς ἓνα τόμον τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς του βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κανὼν τῆς πίστεως. Διὰ τοῦτο καὶ καλεῖται ἡ συλλογὴ ἐκείνη *Κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ Κανὼν τοῦ Ἑσδρα*. Ὁ Ἑσδρας συνήθροισεν ἐπίσης τὸν λαὸν εἰς δημοσίαν ἐπίσημον τελετὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ μένῃ εἰς τὸ ἐξῆς πιστὸς εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Ἀνενέωσε δηλαδὴ ὁ Ἑσδρας τὴν διαθήκην, ἥτις συνήφθη εἰς τὸ Σινᾶ μεταξὺ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ του. Διὰ τοῦτο ὁ Ἑσδρας θεωρεῖται ὡς δευτερός Μωϋσῆς.

Τοιοιούτρόπως, μὲ τὰς προσπάθειάς των, ὁ Ἑσδρας καὶ ὁ Νεεμίας, ἀποκατέστησαν τὴν ἀρχαίαν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν Κοινωνίαν τῆς Παλαιστίνης.

35.

Οἱ προφῆται τῆς παλινρθώσεως.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπανόδου ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τῆς ἀναδιοργάνωσεως τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαϊκῆς Κοινότητος συνετέλεσαν πολλὸν εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ λαοῦ καὶ οἱ προφῆται, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἀπέστείλεν εἰς τὸν λαόν του. Οἱ προφῆται οὗτοι εἶναι τρεῖς : ὁ Ἀγγαῖος, ὁ Ζαχαρίας καὶ ὁ

1) Εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, διότι ὁ λαὸς δὲν ἐνόμι πλέον τὴν ἀρχαίαν Ἑβραϊκὴν. Ἡ ἐρμηνεία ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς.

Μαλαχίας. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν ἔγραψεν ἀνὰ ἐν προφητικὸν βιβλίον.

Ὁ προφήτης Ἀγγαῖος ἦτο ἀπὸ τοῦς αἰχμαλώτους τῆς Βαβυλώως. Ἐπανῆλθε δὲ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν πρώτην ἐπιστροφήν. Κύριον ἔργον τοῦ ὑπῆρξε: νὰ ἐμψυχώσῃ καὶ νὰ παροτρύνῃ τὸν λαὸν νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸν ναόν. Ὡς ἤδη ἴδομεν, ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ εἶχε διακοπῇ ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν Σαμαρειτῶν. Ἡ δὲ ἀντίδρασις αὕτη ἔγεινεν ἀφορμή, ὥστε νὰ ἀδιαφορήσουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου. Ὁ Ἀγγαῖος μέμφεται αὐτοὺς καὶ παρακινεῖ, ἐπὶ τέλους δέ, κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ ὁ ναὸς εἰς πέρας. Συνεργάτην εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ταύτας εἶχε τὸν προφήτην Ζαχαρίαν.

Ὁ προφήτης Ζαχαρίας ἦτο καὶ ἱερεὺς. Ἀφωσιώθη νὰ παρηγορῇ τὸν λαόν, νὰ δίδῃ θάρρος καὶ νὰ προτρέπῃ αὐτὸν εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ προφήτης Ζαχαρίας προανήγγειλε πολλὰ σημεῖα τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ: τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδὸν τοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὡς βασιλέως πρῶου καὶ εἰρηνικοῦ τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα τὸ ἀντίτιμον τῆς προδοσίας. Ἀνήγγειλεν ἐπίσης ὅτι ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου θὰ εἶναι συγχρόνως βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς, ὅστις αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ προσφέρῃ θυσίαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν ἑαυτὸν του.

Ὁ Μαλαχίας εἶναι ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἦτο, πιθανῶς, σύγχρονος τοῦ Νεεμίου. Ὑστερὰ ἀπὸ αὐτὸν πλέον δὲν ἀνεφάνη ἄλλος προφήτης παρὰ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς καὶ πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ (1). Τὸ ἔργον τῶν εἶχε τελειώσει. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Μαλαχίας προεῖπε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Προδρόμου. Ὁ Μαλαχίας διεκήρυξεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐδράδυνε νὰ στείλῃ τὸν Χριστὸν εἰς τὸν κόσμον· ἐδήλωσε μάλιστα καὶ ὅτι: νέα θυσία, καθαρὰ καὶ δραστικὴ, θὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς συνειθισμένas θυσίας τοῦ λαοῦ. Ἡ θυσία αὕτη ἦτο ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ θεία Εὐχαριστία.

1) Διὰ τοῦτο καλεῖται ἡ «σφραγὶς τῶν προφητῶν».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐπακολουθήματα τῆς αἰχμαλωσίας ἦσαν :

1. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐθεραπεύθησαν ἀπὸ τὴν κλίσιν των πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

2. Ἡ αἰχμαλωσία συνετέλεσεν, ὥστε γὰρ συνενωθῶσιν εἰς ἓνα λαὸν τὰ λείψανα τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ. Ἐκτοτε ἡ διάκρισις τῶν φυλῶν ἔπαυσε.

3. Ἐδιδάχθησαν ὅτι μακρὰν τοῦ Θεοῦ εἶναι καταστροφή διὰ τὰ ἄτομα καὶ διὰ τὸν λαόν.

4. Ἐτονώθη ἡ ἐλπίς καὶ ἡ προσδοκία τοῦ Μεσσίου.

5. Διὰ τῆς διασπορᾶς τῶν μὴ ἐπιστρεψάντων εἰς τὴν Παλαιστίνην Ἰουδαίων διεδόθη εἰς τὸν εἰδωλολατρικὸν κόσμον ἡ γνῶσις τοῦ ἑνὸς καὶ μόνοι Θεοῦ.

ΕΠΟΧΗ ΟΓΔΟΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

(332 π. Χρ. — 142 π. Χρ.)

36.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας καὶ οἱ Ἰουδαῖοι.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἔζησαν περίπου διακόσια ἔτη ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλ' ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ κατάλυσις τοῦ Μηδοπερσικοῦ Κράτους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καθὼς ἐσήμαινε τοῦτο τὸ γιγαντιαῖον ἄγαλμα τοῦ Ναβουχοδονόσορος (1). Προελάντων ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (2) διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Περσικοῦ Κράτους ἐπολιόρκει περὶ τὰ τέλη τοῦ 331 π. Χρ. τὴν Δαμασχὸν καὶ τὴν Τύρον, πόλιν τῆς Φοινίκης. Ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικὸς Ἰώσηπος διηγεῖται ὅτι τότε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔστειλεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀντιπροσωπεῖαν καὶ ἐξήτει ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ὑποταγὴν. Ἀλλ' ὁ τότε ἀρχιερεὺς Ἰαδδῶ ἡρνήθη εἰπὼν ὅτι δὲν δύνανται νὰ πράξουν τοῦτο, διότι ἔχουν δώσει τὸν ὅρκον τῆς ὑποταγῆς των εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τύρου καὶ τῆς Γάζης, κατὰ τὸ 332 π. Χρ., ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόησαν τότε ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποφύγουν τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν μέγαν ἐκείνον κατακτητὴν, ἐπ' ὅσον εἶχεν ἤδη καταλάβει οὗτος πλείστας χώρας, αἱ ὁποῖαι ὑπήγοντο εἰς τὸ Περσικὸν Κράτος. Οἱ κάτοικοι λοιπὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξῆλθον εἰς προὔπαντήσιν του ἔξω τῆς πόλεως. Προηγεῖτο ὁ ἀρχιερεὺς, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ, μετ' αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς, ἐνδεδυμένοι ὅλοι μετὰ τὰ ἱερὰ ἅμφί τα. Ὁ Ἀλέξανδρος συνεκινήθη ἐκ τῆς ὑποδοχῆς, κατευνάσθη δὲ ὁ πρῶτος τοῦ θυμῶς. Ἠσθάνθη μάλιστα καὶ ἰδιαίτεραν συμπάθειαν, ὅταν, ἀφοῦ τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος, ἔδειξεν εἰς αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς

1) Ἰδε § 32.

2) Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 336 — 323 π. Χρ.

τὴν προφητείαν τοῦ Δανιήλ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ κατέλυσεν τὸ Περσικὸν Κράτος. Ὁ Ἀλέξανδρος προσέφερε τότε θυσίαν εὐχαριστήριον ἐν τῇ ναφ τοῦ Σολομῶντος.

Ὁ Ἀλέξανδρος, μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα, προσεφέρθη πρὸς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης, ὡς φίλος καὶ προστάτης. Ἐκαμὲν εἰς τὸν ναὸν πλούσια δῶρα, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀσκῶσιν ἐλευθέρως τὴν θρησκείαν των, νὰ ζῶσιν αὐτοδιοίκητοι κατὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των καὶ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης φορολογίας ἀνὰ ἕκαστον ἑβδομὸν ἔτος. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔμειναν τόσον εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην προστασίαν τοῦ Ἑλληνος βασιλέως, ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατετάχθησαν εἰς τὸν στρατὸν του καὶ ἠκολούθησαν αὐτὸν εἰς τὴν περαιτέρω ἐκστρατείαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (¹) ἡ Ἰουδαία ἔγεινε τὸ «μῆλον τῆς ἑρίδος» μεταξὺ τῶν διαδόχων τοῦ Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας καὶ πότε μὲν μετέπιπτον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου, πότε δὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Σελευκιδῶν τῆς Συρίας.

37.

Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου.

Κατὰ πρῶτον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ Παλαιστίνη εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐλλήνων βασιλέων αὐτῆς Πτολεμαίων. Ἐμείνεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των περίπου ἑκατὸν ἔτη (²).

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέλαυσαν πάσης προστασίας καὶ ἡγούχησησαν. Ἐνεκα τῆς προστασίας ταύτης προσεκύσθησαν τόσον πολλοὶ Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ἔθεωρεῖτο αὕτη ὡς δευτέρα Ἰουδαία. Μόνον εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν συνεκεντρώθησαν περισσότεροι ἀπὸ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας. Ἐπεδίδοντο καὶ προώδευον εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐτέλουν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των, εἶχον ὀργανωμένας Ἰουδαϊκὰς Κοινότητας, πλείστας Συναγωγάς, καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἀπήλαυσαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐλευθερίας, εἰρήνης καὶ εὐτυχίας.

1) 323 π. Χρ.

2) 323 — 199 π. Χρ.

Μάλιστα οἱ Ἰουδαῖοι τότε ἠγάπησαν τόσοι πολὺ τὸν ἑλληνισμόν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθνη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε ἐξελληνίσθησαν. Εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἦσαν ἑλληνικά. Ὡμίλουν ὡς μητρικὴν τῶν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μόνον κατὰ τὴν θρησκείαν διέφερον ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰδωλολάτραι. Ἐλάχιστοι ἦσαν ὅσοι ἐνέμενον εἰς τὰ παλαιά. Οἱ ἑλληνίζοντες ὠνομάζοντο Ἑλληνισταὶ Ἰουδαῖοι. Εἰς τὰ ἀντίθετα ταῦτα τμήματα τοῦ λαοῦ ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῶν αἰρέσεων τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων, ἐκείνων μὲν ὡς συντηρητικῶν κατὰ τοῦ ἐξελληνισμοῦ, αὐτῶν δὲ ὡς φιλελευθέρων ὑπὲρ τοῦ ἐξελληνισμοῦ. (1)

Ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος β' ὁ Φιλάδελφος (2) διὰ νὰ ἐξηγηρητήσῃ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν Ἰουδαίων ἑλληνιστῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐνόουν οὔτε τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν, οὔτε τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα τῆς Ἱερουσαλὴμ νὰ στείλῃ εἰς αὐτὸν πεπαιδευμένους ἄνδρας, γνώστας καὶ τῆς ἀρχαίας ἑβραϊκῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ νὰ μεταφράσουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἦλθον, πράγματι, τότε εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐβδομήκοντα δύο ἑλληνισταὶ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ 280 π. Χ. ἤρχισαν τὴν μετάφρασιν, ἐργαζόμενοι εἰς τὴν νησιδα Φάρον. Οἱ ἐβδομήκοντα δύο ἐρμηνευταὶ εἶχον ἐρμηνεύσει μόνον τὴν Πεντάτευχον τοῦ Μωϋσέως· ἐσυνεχίσθη ἀπὸ ἄλλους καὶ ἐτελείωσε μόλις τῷ 130 π. Χ. Ὀνομάζεται ὅμως Μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα, διότι αὐτοὶ ἔκαμαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐρμηνείας. (3)

Τὴν Μετάφρασιν τῶν Ο' δὲν μετεχειρίζοντο μόνον οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ἐπεξετάθη τάχιστα ἡ χρῆσίς τῆς καὶ εἰς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαίους καὶ εἰς ὅσους εὗρισκοντο εἰς τὴν Διασποράν. Ἐτίμων αὐτὴν ἐξ Ἰσου μὲ τὸ ἑβραϊκὸν πρωτότυπον. Οἱ Ἰουδαῖοι μάλιστα τῆς Αἰγύπτου ἐώρταζον πανηγυρικῶς κατ' ἔτος εἰς τὴν νησιδα Φάρον τὸ γεγονός τῆς Ἑλληνικῆς Μετάφρασσεως.

1) Περὶ τῶν αἰρέσεων τούτων γίνεται λόγος εἰς τὸν § 41 κατωτέρω. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν γένει οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑποτάξει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο διεθνής.

2) 285 — 247 π. Χ.

3) Ὀνομάσθη Μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα, παραλειφθέντων τῶν δύο, διὰ τὸ στρογγύλον καὶ εὐμνήμωτον τοῦ ἀριθμοῦ. Συντόμως γράφονται: οἱ Ο'.

Ἡ Μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα δὲν ἐξυπηρέτησε μόνον τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ διέδωκε τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευσεως τοῦ Μεσσίου καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολατρικοὺς λαοὺς, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Ἑλληνας, οὕτως ὥστε θεωρεῖται ἐν ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς θείας Προνοίας πρὸς παρασκευὴν τοῦ κόσμου εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος. Αὐτοὶ μάλιστα οἱ ἐλληνισταὶ Ἰουδαῖοι εὗρον τὸ μέσον νὰ ἀναπτύξουν καὶ ζῆλον προπαγανδιστικὸν εἰς τὴν θρησκείαν των καὶ πολλοὺς εἰδωλολάτρας προσεῖλκυον εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο προσήλυτοι καὶ φοβούμενοι ἢ σεβόμενοι τὸν Θεόν.

Καὶ ὅταν ἰδρῦθῃ διὰ τοῦ Σωτῆρος ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, οἱ χριστιανοὶ ἐξηκολούθουν νὰ ἀναγινώσκουν καὶ κατ' οἶκον καὶ εἰς τὰς κοινὰς συνάξεις των τὴν Μετάφρασιν τῶν Ο' καὶ ἔφαλλον ὕμνους πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς. Καὶ τοῦτο ἦτο ἐπόμενον, διότι ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν εἶχε γραφῇ ἀκόμῃ, ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν ὅτι «δὲν ἦλθε διὰ νὰ καταργήσῃ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας, ἀλλὰ νὰ συμπληρώσῃ αὐτοὺς καὶ συγχρόνως νὰ ἐκτελέσῃ ὅσα ἐκεῖνοι προανήγγειλαν περὶ αὐτοῦ». Καὶ σήμερον ἡ Ὁρθόδοξος μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς ἐπίσημον Κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὴν Μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ μεταχειρίζεται ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς Ἀκολουθίας πλεῖστα ἀναγνώσματα, πρὸ πάντων προφητικὰ καὶ ὅλους τοὺς ψαλμοὺς.

Ἡ Μετάφρασις τῶν Ο' μετεφράσθη, σὺν τῷ χρόνῳ, σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τῶν χριστιανικῶν λαῶν.

38.

Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν.

Τὸ βασίλειον τῆς Συρίας ὑπῆρξε τὸ ἰσχυρότερον ἀπὸ τὰ Κράτη, τὰ ὅποια ἐσχημάτισαν οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὀνομάζεται δὲ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν, διότι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου καὶ ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας ἦτο ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σέλευκος. Ἡ Ἰουδαία ὑπῆχθη εἰς τὸ βασίλειον τοῦτο ἀπὸ τοῦ 199 π. Χ. ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ Μέγας (1) ἐνίκησε

1) 223 — 187 π. Χ.

τὸν Πτολεμαῖον Ε' (¹) τῆς Αἰγύπτου, τὸν ἐπονομαζόμενον Ἐπιφανῆ.

Ἡ κυριαρχία τῶν Σελευκιδῶν ἦτο κατ' ἀρχὰς εὐμενὴς διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς Σέλευκος ὑπεστήριξεν αὐτοὺς, παρεχώρησε μάλιστα εἰς αὐτοὺς «δικαιώματα πολίτου». Διὰ τοῦτο προσείλκυσε καὶ αὐτὸς, ὅπως καὶ οἱ Πτολεμαῖοι, πολλοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Κράτους τοῦ Ἀντιόχειαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τοῦ βασιλείου του. Σὺν τῇ χρόνῳ ἔμως, μάλιστα ἀπὸ τὰς ἡμέρας Ἀντιόχου Γ' τοῦ μεγάλου, (²) ὁ ζυγὸς τῶν Σελευκιδῶν κατήντησε βαρὺς καὶ τυραννικὸς καὶ ὁ κύριος λόγος τοῦτου ἦτο ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ πράγματα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀπήτουν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Συρίας σημαντικὸν φόρον. Αὐτοὶ δὲ πάλιν, διὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ποσὰ ταῦτα ἐπέβαλλον βαρεῖς φόρους εἰς τοὺς ὑποδοῦλους των λαοὺς. Ἐνεκα τοῦτου καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπέεζοντο. Μάλιστα Σέλευκος Δ' ὁ Φιλοπάτωρ (³) δὲν ἐδίστασε νὰ βάλῃ χεῖρα καὶ εἰς τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀπέστειλε μάλιστα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπὶ τούτῳ, τὸν ὑπουργόν του Ἡλιόδωρον. Μάτην ὁ ἀρχιερεὺς (⁴) ἐζήτηί νὰ πείσῃ αὐτὸν ὅτι τὰ χρήματα εἶναι παρακαταθῆκαι χερῶν, ὀρφανῶν καὶ ἄλλων ἰδιωτῶν, οἱ ὁποῖοι κατέθετον αὐτὰ εἰς τὸν ναὸν πρὸς φύλαξιν. Ὁ Ἡλιόδωρος εἰσῆλθε διὰ τῆς βίας εἰς τὸν ναόν, ὁ δὲ λαὸς ἐπλημμύρισε τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως πενθῶν καὶ ὀδυρόμενος. Ἀλλ' ὁ ἄρπαξ δὲν ἡδυνήθη, νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν του. Διότι ἄγγελος Κυρίου ἐπλήγωσεν αὐτὸν μὲ ῥομφαίαν φλογίνην καὶ ἔρριψε χαμαί. Ἐδέησε νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν διὰ νὰ θεραπευθῇ, καὶ ἐπέστρεψεν ἄπρακτος.

Ἡ πίεσις τῶν Σελευκιδῶν ἔλαβε χαρακτῆρα θρησκευτικοῦ πλέον διωγμοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰς ἡμέρας τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου Δ' τοῦ ἐπιφανοῦς (⁵). Μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως τοῦτου, οἱ Ἰουδαῖοι ἠναγκάζοντο μὲν νὰ πληρῶνουν βαρεῖς φόρους, εἶχον ἔμως διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν αὐτονομίαν. Μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῶν Σελευκιδῶν εἶχεν ὁργανωθῇ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κανονικώτερον ἢ αὐτόνομος ζωὴ των. Τότε συνέστη ἐν Ἱεροσολύμοις τὸ Μέγα Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖτο

1) 205 — 181 π. Χ.

2) 223 — 187 π. Χ.

3) 187 — 175 π.Χ.

4) Ὀνίας ὁ γ'.

5) 175 — 164 π. Χρ.

ἀπὸ 71 μέλη, ἐκ τῶν «ιερέων» ⁽¹⁾, τῶν «γραμματέων» καὶ «τῶν πρεσβυτέρων», μὲ πρόεδρον τὸν κατὰ καιρὸν ἀρχιερέα. Ἐδίκαζε καὶ περὶ θανάτου ἀκόμη καὶ ἡδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν θανατικὴν ποινὴν. Ἐν γένει, ἦτο τὸ ἀνώτατον Συμβούλιον τοῦ ἔθνους καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων τῆς Διασποράς. Εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις τῆς Παλαιστίνης ὑπῆρχον ἐπταμελῆ κριτήρια ἢ κρίσεις, ἔχοντα δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλουν μόνον τὴν ποινὴν τῆς μαστιγώσεως.

Τὸν θρησκευτικὸν διωγμὸν τοῦ Ἀντίοχου Δ', προὐκάλεσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἰουδαῖοι. Ἡ κυριαρχία τῶν Πτολεμαίων, ὡς εἶδομεν, εἶχε κατορθώσει νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὰν μερίδα ἐλευθεριάζουσαν καὶ κεκηρυγμένην ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Δὲν ἀπεμακρύνοντο μὲν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, ἀλλὰ κατὰ βάθος ἦσαν ἀδιάφοροι πρὸς αὐτὴν καὶ χλιαροί. Ἐν μόνον ἐφρόντιζον : νὰ ἔχουν καλὰς τὰς σχέσεις μὲ τοὺς κυβερνῶντας αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους ἐκολάκευον παντοιοτρόπως, διὰ νὰ λαμβάνουν πολιτικὰς θέσεις. Δὲν ἐδίσταζον ἀκόμη διάφοροι ἐπιτήδειοι νὰ προσφέρουν σημαντικὰ ποσὰ εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἄλλους αὐλικούς διὰ νὰ παύουν τὸν ἀρχιερέα καὶ νὰ λαμβάνουν αὐτοὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέως. Τότε κατέπεσεν εἰς οἰκτρότατον βαθμὸν τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα. Ἐνῶ μέχρι τοῦ Ἀντίοχου Δ', ὁ ἀρχιερεὺς ἦτο εἰς καὶ μόνος, ἐκ τοῦ γένους Ἀαρών, καὶ ἰσόβιος, τώρα τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέως κατήντησεν ἀγοραστὸν ἀπὸ τὸν τυχόντα ῥαδιοδργον. Ἐδημιουργήθη τοιοῦτοτρόπως μία τάξις πρωτοφανῆς, τῶν *πρόην ἀρχιερέων*. Ἡ κατάστασις αὐτὴ καὶ αἱ ἀντεγκλήσεις μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἔδωκαν τὴν ἀφορμὴν καὶ τὴν βάσιν εἰς τὸν Ἀντίοχον, νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς Ἰουδαίους μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ ἀσπασθῶσι τὴν εἰδωλολατρείαν. Διὰ βασιλικοῦ Διατάγματος ἀπηγορεύθη ἡ προσφορά θυσιῶν εἰς τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον μετέβαλεν εἰς εἰδωλολατρικόν, ἡ τήρησις τοῦ Σαββάτου καὶ τῶν λοιπῶν ἑορτῶν, ἡ διαφύλαξις τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ περίτομή, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ κρέας χοίρειον καὶ ὄλαι αἱ Μωσαϊκαὶ διατάξεις. Ὁ Ἀντίοχος ἐξεστρά-

1) 175 — 164 π. Χρ.

2) Τρεῖς τάξεις διεκρίνοντο εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην : ἡ «τῶν ἱερέων», δηλαδὴ τῶν ἀρχηγῶν τῶν 24 ἐφημεριῶν, τῶν «γραμματέων», ἥτοι διδασκάλων καὶ ἐρμηνευτῶν τοῦ Νόμου καὶ ἡ τῶν «πρεσβυτέρων», ἥτοι ἀρχηγῶν ἐκάστης φυλῆς καὶ οἰκογενείας.

**Αρχαιμ.* ΕΜΜ.Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ *Ἰερά Ἱστορία Παλ. Διαθήκης*—Ἐκδ. πρώτη. 7

τευσεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸ 170 π. Χρ. καὶ ἔκαμε φοβεράς σφαγὰς πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀποφάσεών του.

Ἀποτελέσματα τοῦ διωγμοῦ: πολλοὶ μικρόφυχοι ἠρνήθησαν τὴν θρησκείαν των, τὸ περισσότερον ὅμως μέρος τοῦ λαοῦ ἔμενε πιστόν, καὶ ἦ ὑπέμενον γενναίως τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἢ ἐγίνοντο ἐπαναστάται.

39.

Τὸ μαρτύριον τοῦ γέροντος Ἑλεάζαρου καὶ τῆς μητρὸς μὲ τοὺς ἑπτὰ υἱούς.

Ὁ Ἑλεάζαρος ἦτο γέρων ἐνενηκοντούτης, νομοδιδάσκαλος καὶ ἀπὸ τοὺς ἐναρετωτέρους Ἰσραηλῖτας. Ἦθελον λοιπὸν νὰ ἀναγκάσουν αὐτὸν νὰ φάγῃ χοιρινὸν κρέας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπηγόρευεν ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος. Τοῦτο θὰ ἦτο φανερὰ ἐνδείξις ὅτι ἀρνεῖται τὴν Ἰουδαϊσμόν καὶ παραδέχεται τὴν εἰδωλολατρείαν. Κἀποτε μάλιστα συνέλαβον αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ κόσμου, ἤνοιξαν τὸ στόμα του καὶ διὰ τῆς βίας ἔχωσαν εἰς αὐτὸ τεμάχιον ἀπὸ τὸ ἀπηγορευμένον κρέας. Ἐκεῖνος ὅμως τὸ ἀπέπτυσεν. Ἀλλὰ τότε ὠδήγουν αὐτὸν εἰς τὸ βασανιστήριον, ἵνα φονεύσωσιν αὐτόν, ἀφοῦ τὸν τυραννήσουν. Ὁ Ἑλεάζαρος ἔτρεχε πρὸς τὸ μαρτύριον μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν.

Καθ' ὁδὸν ἐπλησίασαν αὐτὸν μερικοὶ γνώριμοί του ἐκ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου καὶ προέτρεπον αὐτὸν νὰ δεχθῇ νὰ φάγῃ δημοσίᾳ ἄλλο κρέας, νὰ ὑποκριθῇ ὅμως ὅτι τρώγει κρέατα ἀπὸ τὰς θυσίας τῶν εἰδωλολατρῶν, εἰδωλόθυτα, ἵνα, ἀφοῦ πράξῃ τοῦτο, σωθῇ ἐκ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ὁ Ἑλεάζαρος, μὲ θάρρος νεανικόν, παρὰ τὸ βαθύ γῆρας, ἔλεγε· «Δὲν ἀξίζει εἰς τὴν ἰδικήν μου ἡλικίαν νὰ ὑποκριθῶ καὶ μὲ τὴν ὑπόκρισίν μου νὰ ζήσω μὲν ἐγὼ ὀλίγον διάστημα ἀκόμῃ, νὰ προσάψω δὲ εἰς τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν ἀπέχθειαν καὶ αἰσχύνην. Διότι, καὶ ἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποφύγω τὴν τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων, ὅμως δὲν θὰ ἀποφύγω τὰς χεῖρας τοῦ Παντοκράτορος οὔτε ζωντανός, οὔτε ἀποθαμμένος». Ἐνῶ ἔδασανίζετο ἔλεγε· «Μόνον τὸ σῶμά μου πάσχει· ἡ ψυχὴ μου ὅμως αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν, διότι πάσχω ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ».

Τοιοιουτρόπως ἀπέθανεν ὁ γέρων Ἑλεάζαρος, ἀφίσας λαμπρὸν παράδειγμα γενναιότητος, πίστεως καὶ μνημόσυνον ἀρετῆς.

Ἀκόμη περισσότερον ἄξιον μεγαλυτέρου θαυμασμοῦ εἶναι τὸ μαρτύριον μιᾶς χήρας μήτρως με τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς της. Ἀφοῦ συνελήφθησαν ὅλοι, εἰσῆχθησαν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, τοῦ ὁποίου προήδρευεν ὁ ἴδιος ὁ Ἀντίοχος. Οὗτος προσεπάθησε νὰ τοὺς προσελκύσῃ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, διὰ νὰ κερδίσουν τὴν ζωὴν των· μετεχειρίσθη καὶ ἀπειλὰς καὶ δαρμούς με μάστιγας καὶ νευράς. Ἀλλ' ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα : «εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ ἀποθάνωμεν μᾶλλον παρὰ νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων μας». Τότε κατεβασάνισαν αὐτόν, καὶ τέλος ἐφόνευσαν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων. Ὅταν ἤλθεν ἡ σειρά τοῦ δευτέρου, κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ μαρτυρίου του, εἶπε πρὸς τὸν Ἀντίοχον : «Κάκιστε τῶν ἀνθρώπων· σύ μὲν μᾶς ἀφαιρεῖς τὴν ζωὴν ταύτην, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου θὰ ἀναστήσῃ ἡμᾶς εἰς νέαν καὶ αἰωνίαν ζωὴν». Μετὰ τὴν ἰδίαν γενναίότητα καὶ καρτερίαν ὑπέμειναν καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ τὰς βασάνους καὶ εἶπαν παρομοίους λόγους. Ὁ πέμπτος καὶ ὁ ἕκτος εἶπαν εἰς τὸν Ἀντίοχον : «Μὴ νομίζῃς ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν λαόν σου. Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, μὴ νομίσῃς ὅτι θὰ μείνης ἀτιμώρητος, ἀφοῦ ἐτόλμησες νὰ ἐγερθῇς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ». Μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τῶν ἑξ πρώτων, ὁ Ἀντίοχος προσεπάθησε νὰ παραπλανήσῃ τὸν ἑβδομὸν ἀδελφόν, ὅστις ἦτο παιδίον ἀκόμη. Ὑπσχενεῖτο εἰς αὐτόν ἐνόρκως ὅτι θὰ τὸν κάμῃ πλούσιον καὶ εὐτυχῆ, ἂν ἀρνηθῇ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Παρεκάλεσε μάλιστα καὶ τὴν μητέρα του νὰ πείσῃ τὸ τελευταῖόν της ἐπὶ τέλους παιδίον, νὰ σώσῃ αὐτὸ ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ἡ μήτηρ ἐκείνη, στραφεῖσα πρὸς τὸν νέον μάρτυρα, εἶπε : «τέκνον μου, παρατήρησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον, καθὼς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Μὴ φοβηθῇς τὸν δῆμιον· ἀλλὰ φανοῦ ἀντάξιος τῶν ἀδελφῶν σου καὶ δέχθητι τὸν θάνατον, διὰ νὰ σὲ εὕρω μαζὺ με ἐκείνους εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν». Τότε ὁ μάρτυς εἶπεν εἰς τοὺς δημίους : «Τί περιμένετε ; Δὲν ὑπακούω εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως, ἀλλ' εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως». Καὶ πρὸς τὸν βασιλέα : «Σὺ δέ, ἀσεβέστατε ἀπάντων ἀνθρώπων, βασιλεῦ, δὲν θὰ διαφύγῃς τὴν θείαν τιμωρίαν». Ὁ Ἀντίοχος ἐξηγριώθη καὶ ὁ νεαρὸς μάρτυς κατεβασανίσθη περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς του. Ἐν τέλει, ἐμαρτύρησε καὶ ἡ μήτηρ, χαίρουσα διὰ τὴν εὐστάθειαν τῶν τέκνων της. Τὴν μνήμην καὶ τοῦ γέροντος Ἐλεαζάρου καὶ τῆς μήτρως με τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς ἐορτάζομεν τὴν 1ῃ Αὐγούστου.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

Ἡ ἐποχὴ ἐν γένει τῆς ἐλληνικῆς κυριαρχίας ὑπῆρξε μία παρασκευὴ τοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος. Διότι·

1) Ἡ ἐλληνικὴ κοσμοκρατορία κατέστησε κοινὴν καὶ πασίγνωστον, εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν· ἤτοι τὴν γλῶσσαν ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐκηρύσσετο καὶ θὰ ἐγράφετο τὸ Εὐαγγέλιον. Χάρις εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ὑπῆρξε ταχεῖα καὶ ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου.

2) Ὑπεβοήθησε τὴν διασπορὰν τῶν Ἰουδαίων εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Διαδίδοντες δὲ οὗτοι τὴν γνώσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, μάλιστα ἀφ' οὗτου ἔγεινε καὶ ἡ Μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα, προπαρασκευάζον, ἀνεπιγνώστως, ἀλλὰ κατὰ θεῖαν Πρόνοιαν, τὸν κόσμον νὰ δεχθῇ ἡμέραν τινὰ τοῦ φωτός τοῦ Εὐαγγελίου.

ΕΠΟΧΗ ΕΝΑΤΗ

Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ

(142 π. Χ. — 63 π. Χ.)

40.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων. Ἀνασύστασις Ἰουδαϊκοῦ Κράτους

Τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Σελευκιδῶν ἔδωκε, κατὰ τὸ 167 π. Χ. ὁ γέρον ἱερεὺς Ματταθίας. Οὗτος κατόκει εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τοὺς πέντε υἱοὺς του : Ἰωννάν, Σίμωνα, Ἰούδαν, Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰωνάθαν. Βλέποντες ὅμως τὴν ἀνυπόφορον κατάστασιν τῶν θρησκευτικῶν διωγμῶν ἡσθάνθησαν μεγίστην ἀγανάκτησιν καὶ λύπην. Ὁ γέρον Ματταθίας, θρηγῶν ἔλεγεν : « ἄλλοί μόνον! Διατὶ νὰ γεννηθῶ καὶ νὰ ἴδω τὴν κατάστασιν αὐτὴν καὶ «τὸ σύνθημα τῆς πόλεως τῆς ἀγίας!»». « Ἰδοὺ τὰ ἄγια ἡμῶν καὶ ἡ δόξα ἡμῶν ἡρμώθησαν καὶ ἐβεβήλωσαν αὐτὰ τὰ ἔθνη. ⁽¹⁾ Τί μᾶς χρειάζεται πλέον ἢ ζωὴ; » Ἐφυγαν λοιπὸν πενθοῦντες καὶ ἦλθον εἰς τὴν πατρίδα των Μωδεὶν, ⁽²⁾ ὅπου δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμῃ ὁ διωγμός. Ἀλλὰ προσήλθον τότε καὶ ἐκεῖ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου καὶ ἐξηγάγαζον τὸν λαὸν νὰ ἀρνηθῇ τὴν θρησκείαν του Ἀπετάθησαν μάλιστα, κατὰ πρῶτον, εἰς τὸν Ματταθαίαν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ αὐτὸν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως, νὰ δώσῃ δὲ καὶ τὸ παράδειγμα εἰς τὸν λαόν. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς Ματταθίας ἀπήντησε : « καὶ ὅλα τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια εἶναι ὑπήκοα εἰς τὸν Ἀντίοχον νὰ ἐκτελέσουν τὰς διαταγὰς του, ἐγὼ καὶ οἱ υἱοί μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου θὰ φυλάξωμεν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων μας ». Τὴν στιγμὴν μάλιστα καθ' ἣν ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν του,

1) Οἱ Ἕλληνισταὶ Ἰουδαῖοι ἐκάλουν « ἔθνη » ὅλους τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπίστευον εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Πάντα μὴ Ἰουδαῖον ὀνόμαζον « ἔθνικόν », δηλαδὴ εἰδωλολάτριν.

2) Ἐκεῖτο εἰς τὰ ὄρη τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἀπεῖχε δὲ δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας περίπου ὁδοπορικῶς ἀπὸ τῆν Λύδδαν, πρὸς τὰ ἀνατολικά αὐτῆς.

εἶδεν ἓνα Ἰουδαῖον νὰ θυσιάζῃ εἰς τὰ εἰδωλα. Ἀμέσως ἐφόνευσεν αὐτόν, καθὼς καὶ τὸν ἄνθρωπον τοῦ βασιλέως, κατεκρήμνισε δὲ καὶ τὸν βωμόν. Διήλθε τὰς ὁδοὺς κράυγάζων: «ὅστις μένει πιστὸς εἰς τὴν θρησκείαν μας ὡς με ἀκολουθήσῃ». Καὶ ἔφυγον αὐτοὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ ὄρη καὶ πολλοὶ συνηθροίσθησαν περὶ αὐτούς, ἀρχίσαντες ἱερὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς πίστεως.

Ἐπὶ ἐν ἔτος περίπου ἡγωνίσθη ὁ ζηλωτὴς ἱερεὺς· ἀπέθανε δὲ ἕνεκα τοῦ γήρατος, περὶ τὸ 166 π. Χ. Κατ' ἐντολήν του διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος ὁ τριτότοκος υἱὸς του Ἰούδας, ὅστις ἐπωνομάζετο Μακκαβαῖος¹⁾. Οὗτος ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τὰ Συριακὰ στρατεύματα, ἃν καὶ ἦσαν δεκάκις πολυαριθμότερα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του καὶ περισσότερον ἐπωδιασμένα. Ὅταν οἱ στρατιῶταί του ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται κάποιον φόβον, ὁ Ἰούδας, ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς θάρρος, λέγων εἰς αὐτούς: «μὴ φοβεῖσθε τοὺς ἐχθροὺς· ὁ Κύριος θὰ τοὺς συντρίψῃ ἐνώπιόν σας». Πρὶν ἀρχίσῃ τὴν μάχην προπαρεσκευάζετο πάντοτε διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς. Ἐντὸς δύο ἑτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, τῷ 165, π. Χ. ὁ Ἰούδας ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ πρώτη του πράξις ἦτο ἡ ἐπισκευὴ καὶ ὁ καθαρισμὸς τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὰ εἰδωλα. Ἐπεσκευάσε λοιπὸν τὰ ἡρειπωμένα μέρη του, καὶ κατεσκεύασε νέον θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων, ἀντικατέστησε τὰ ἀρπαγέντα ἱερὰ σκεύη διὰ νέων, ἐξέλεξεν ἱερεῖς, καὶ ἐν γένει ἀποκατέστησε τὸν ναὸν εἰς τὴν πρώτην του θέσιν. Τὰ ἐγκαίνιά του ἐωρτάσθησαν μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, κατὰ τὴν 25ην τοῦ μηνὸς Χασελεῦ, ἤτοι Δεκεμβρίου, ἐν μέσῳ γενικῆς συγκινήσεως τοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰούδας δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐκδιώξῃ τὴν στρατιωτικὴν φρουρὰν τοῦ Ἀντιόχου ἀπὸ τοῦ φρουρίου τῆς Σιών, κατεσκεύασεν ὀχυρὰ τεῖχη γύρω ἀπὸ τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ. Ὁ Ἰούδας ἐξηκολούθησε νικηφόρος νὰ ἀγωνίζεται κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀντιόχου. Ἀλλὰ τῷ 161 π. Χ. εἶχεν ἔλθει ἡ ὥρα τοῦ ἐνδοξοῦ θανάτου του. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἑλλην στρατηγὸς Βακχίδης, ἄγων 24000 στρατοῦ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ὁ Ἰούδας ἀγωνιζόμενος τότε μόνον με ὀκτακοσίους ἄνδρας ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος.

1) Τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον τοῦ Ματθαίου ἦτο: Ἀσαμωναῖος. Ὁ Ἰούδας ὅμως ἐπωνομάσθη Μακκαβαῖος ἀπὸ τὴν Ἀραμαϊκὴν λέξιν *μακκαβ*, ἡ ὁποία σημαίνει τὴν *σφύρα* πρὸς δήλωσιν τῆς γενναιοδότητός του· ὅτι δηλαδὴ συνέτριβε τοὺς ἐχθροὺς ὡς σφύρα. Ὁ Ἰούδας μετέδωκε τὸ ἐπώνυμον καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς του.

Οἱ ἀδελφοί του παρέλαβον αὐτὸν καὶ τὸν ἔθαψαν εἰς τὴν Μωδεὶν εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων του. Τὸ δὲ ἔθνος ὁλόκληρον ἔκλαυσε καὶ τὸν ἐπένθησεν. Ἔλεγον : « πῶς ἔπεσεν ὁ δυνατὸς, ὁ σώζων τὸν Ἰσραήλ » !

Τὸν ἀγῶνα ἐξηκολούθησαν οἱ ἀδελφοί του, Ἰωνάθαν ⁽¹⁾ καὶ Σίμων, ἐκμεταλλεῦόμενοι συνετῶς καὶ πολιτικᾶς ἐσωτερικᾶς διαμάχας τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν. Ἐπὶ τέλους, ὁ Σίμων κατώρθωσε νὰ ἐξώσῃ ἀπὸ τὸν λόφον Σιών τὴν φρουράν τῶν Σελευκιδῶν, ἐπιδιώρθωσε τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἀνεγνώρισθη ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Συρίας ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Ἰουδαίας, τῷ 142 π. Χ. Ὁ Σίμων ἔφερε τὴν τίτλον τοῦ ἐθνάρχου καὶ συγχρόνως καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέως. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς διήλθεν ἡμέρας καλὰς. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἀπεφάσισε διὰ δημοψηφίσματος νὰ εἶναι κληρονομικὴ ἡ διαδοχὴ εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ τῶν δύο ἀξιωματῶν, ἐπίσης δὲ ἀνήρτησεν εἰς τὸν ναὸν πλάκα χαλκίνην, ὅπου ἀνεγράφοντο τὰ κατορθώματα καὶ αἱ ἀγαθοεργίαι του ⁽²⁾. Ἐπὶ Ἰωνάθαν καὶ Σίμωνος ἀνέκτησαν καὶ πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι τοιοῦτον πολιτικὸν κύρος, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι νὰ μὴ ἀρνοῦνται εἰς αὐτοὺς τὴν φιλίαν καὶ προστασίαν των.

41.

Αἱ θρησκευτικαὶ αἵρέσεις.

Ἦδη ἀπὸ τῆς προηγούμενης ἐποχῆς ^(*) εἶχον ἀναφανῆ μέσα εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ δύο τάσεις ἀντίθετοι : ἡ τάσις τῶν συντηρητικῶν καὶ ἡ τάσις τῶν ἐλευθεριαζόντων. Αἱ τάσεις αὗται βαθμυδὸν ἐξεῖλχθησαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μακκαβαίου Ἰωνάθαν, περὶ τὰ μέσα τοῦ β' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, διεμορφώθησαν εἰς δύο αἵρέσεις : τὴν αἵρεσιν τῶν Φαρισαίων καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν Σαδδουδαίων.

Ἡ λέξις *Φαρισαῖος* σημαίνει « κεχωρισμένος » ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ ἦσαν πράγματι τοιοῦτοι. Κατ' ἀρχὰς ἦσαν οἱ ἄγνοοι ζηλωταὶ τῆς θρησκείας, εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι. Οἱ πρῶτοι Φαρισαῖοι δὲν

1) Ἦσκησε τὴν ἀσκητὴν τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τοῦ 161—144 π. Χ.

2) Ὁ Σίμων ἦσκησε τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ 144—135 π. Χ.

3) Πρβλ. § 37.—

ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ ὅ,τι καὶ ὁ ἱερεὺς Ματταθαίας καὶ οἱ υἱοὶ
του, οἱ ὅποιοι καὶ θεωροῦνται, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τυχύτην, ὡς οἱ πρό-
δρομοὶ τῶν Φαρισαίων. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοῦς, οἱ Φαρισαῖοι ἀπεμα-
κρύνθησαν ἀπὸ τὰς πρώτας ἀρχάς των καὶ ἐξεφυλίσθησαν. Ἡ με-
γαλύτερα καινοτομία των ἦτο ὅτι: κατήντησαν νὰ θεωροῦν τοὺς
ἑαυτοὺς των τόσο ἀγίους, ὥστε νὰ νομοθετοῦν διαφόρους διατάξεις
θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς καὶ νὰ ἐπιβάλλουν αὐτὰς καὶ εἰς τοὺς
ἑαυτοὺς των καὶ εἰς τὸν λαὸν νὰ τὰς σέδωνται ὅπως καὶ αὐτὸν τὸν
νόμον τοῦ Μωϋσέως. Ἐκαμαν συλλογὴν τοιοῦτων προηγουμένων
διατάξεων, ἐρμηνευτικῶν τοῦ Νόμου, τὰς ὁποίας προηγουμένως
ἔκαμνον οἱ πρεσβύτεροι (1), αὐτοὶ δὲ προσθέτοντες νέας ἐδημιούρ-
γησαν ἓνα δευτέρον νόμον, ἀνθρωπίνης ἐπινοήσεως, καὶ αὐτὸν ἐθεώ-
ρουν ἴσης ἀξίας μετὰ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ! Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸν
ἠθικὸν βίον, ἐφρόντιζον οἱ Φαρισαῖοι μετὰ ἄκραν ἐπιμέλειαν νὰ τη-
ροῦν αὐστηρῶς τὸ γράμμα τοῦ Νόμου καὶ τῆς παραδόσεως χωρὶς
νὰ ἐμβαθύνουν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὸ πνεῦμά του.
Εἶχον καταστήσει λοιπὸν νὰ θεωροῦν ὡς τελείαν ἀρετὴν: τὴν τυ-
πικὴν καὶ μηχανικὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν καὶ ἐσύγχισαν τὴν
ἀγιότητα τὴν ἠθικὴν μετὰ τὴν νομιμότητα καὶ τὸν τυπικισμόν. Ἅγιος
δὲν ἦτο διὰ τοὺς Φαρισαίους ἐκεῖνος ὁ ὅποιος κυριαρχεῖ τῶν πα-
θῶν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ἀλλ' ἐκεῖ-
νος ὁ ὅποιος ἔκαμνε νηστείας καὶ προσευχάς, λούσεις καὶ θυσίας,
ἔφερε τὰ πλατύτερα φυλακτήρια, τὰ μακρότερα κράσπεδα καὶ τὰ
τοιαῦτα. Ὁ λαὸς ἐθεώρει αὐτοὺς ἀγίους, ἔνεκα τῆς ὑποκρισίας των,
καὶ ἐτίμα αὐτοὺς ἀκόμη περισσότερο, διότι ἦσαν ἐχθροὶ παντὸς
ξενισμού.

Οἱ Σαδδουκαῖοι (2) ἦσαν τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῶν Φαρισαίων.
Ἐνθ' οἱ Φαρισαῖοι ἦσαν ἐχθροὶ πρὸς πᾶσαν ξενικὴν ἐπιρροήν, καὶ
μάλιστα ἑλληνικὴν, οἱ Σαδδουκαῖοι ἦσαν θερμότετοι θιασῶται καὶ
ὑποστηρικταὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἐν γένει τῶν ξένων, οἱ
ὅποιοι κατὰ καιροὺς εἶχον τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο καὶ
εἶχον ἰσχύν, ἐπειδὴ εἶχον τὴν ὑποστήριξιν τῆς Κυβερνήσεως, χά-
ρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον καὶ θέσεις καὶ ἀξιώματα, ὥστε ἀπέ-

1) Τὸ σύνολον τῶν τοιούτων διατάξεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ πρῶτον ἦσαν
προφορικαὶ ἐκαλεῖτο *παράδοσις τῶν πρεσβυτέρων*.

2) Καλοῦνται τοιοῦτοτρόπως ἢ ἐκ τῆς λέξεως *σαδικ* = δίκαιος, διότι
ἐνόμιζον τοὺς ἑαυτοὺς των *δικαίους* ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, ἀπὸ τὸ ὄνομα
κάποιου Σαδδώκ, ἀρχηγοῦ τῆς αἰρέσεως.

δαινον τὰ στηρίγματα τῆς ξενοκρατίας. Ἦσαν δὲ ὁπαδοὶ τῆς αἵρέσεως ταύτης αἱ ἀριστοκρατικώτεραι καὶ εὐπορώτεραι τάξεις τῆς Ἰουδαϊκῆς κοινωνίας. Ὁ ἐλευθεριασμὸς εἶχε προσωρῆσαι μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε ἀπηνήθησαν καὶ σοδαρωτάτης ἀληθείας τῆς πίστεως. Ἡρνοῦντο τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν, τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀγγέλων καὶ αὐτὴν τὴν θεῖαν Πρόνοιαν! Ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῶν προεσβυτέρων δὲν ἐπίστευον τίποτε.

Ἄλλη θρησκευτικὴ αἵρεσις ἦσαν οἱ Ἑσσαῖοι. Αὐτοὶ ἀπελέλουν εἶδος μοναχικοῦ τάγματος. Ἦσαν διηρημένοι εἰς τέσσαρας τάξεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκάστη, ἀνωτέρα δὲν συναναστρέφετο τὴν κατωτέραν. Ἐζῶν, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἄγαμοι καὶ εἶχον ὡς βάσιν τῆς ζωῆς των: τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν φιλαδελφίαν. Ἦσκουν τὴν γεωργίαν καὶ ἐπ' αἰγελματικὰς τέχνας, ὅχι ὅμως καὶ ἐμπόριον ἡγάπων τὴν παρρησίαν καὶ τὴν ἐλλικρίνειαν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἔζῶν λιτῶς καὶ κοινοβιακῶς ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πίστιν, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀναμεταξύ των. Ἀπέρριπτον ὅμως τὰς θυσίας, προσηύχοντο εἰς τὸν Ἥλιον καὶ εἶχον, αὐτοὶ πάλιν, ἄλλους θρησκευτικοὺς νεωτερισμοὺς.

Ἐν μέσῳ τοιούτων αἱρέσεων ἔζη ὁ πολὺς Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἡ ἀδιάφορος πλεὺν πρὸς τὴν θρησκείαν ἢ θρησκευτῶν καὶ αὐτὸς, ὅπως οἱ Φαρισαῖοι, ὅλως διόλου μηχανικῶς. Οὕτως, ὁ «λαὸς τοῦ Θεοῦ» παρουσιάζει τὴν εἰκόνα ἐσχάτης καταπτώσεως, ὁμοιάζων «ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα!»

42.

Τέλος τῆς δυναστείας τῶν Μακκαβαίων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σίμωνος Μακκαβαίου, διεδέχθη αὐτὸν καὶ εἰς τὰ δύο ἀξιώματά του, τοῦ ἐθνάρχου καὶ τοῦ ἀρχιερέως, ὁ υἱὸς του Ἰωάννης Ὑρκανὸς Α' (1). Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ δυναστεία λαμβάνει τὸ ὄνομα τὸ οἰκογενειακὸν τοῦ γέροντος Ματθαθίου καὶ καλεῖται δυναστεία τῶν Ἀσαμωναίων. Ὁ Ὑρκανὸς ἀνεδείχθη ἀντάξιός των προγόνων του. Κατέλυσε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Παλαιστίνης,

1) Ἦσκησε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ 135 π. Χρ. — 105 π. Χρ.

ἐκυρίευσεν τὴν Σαμάρειαν καὶ τὴν Γαλιλαίαν, κατέστρεψε τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζεῖν ναὸν τῶν Σαμαρειτῶν, ἤνωσεν ὅλον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος καὶ κατέστησε καὶ πάλιν τὸ Κράτος ἰσχυρὸν καὶ ἀκμαῖον. Δὲν κατῴρθησε μόνον, καίτοι προσεπάθησε πάρα πολὺ, νὰ συμβιβάσῃ τὰ δύο κόμματα Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν πάντοτε εἰς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐγείναν, ἐν τέλει, ἡ κυριωτάτη ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἔθνους. Διὰ τὰς συμβιβαστικὰς του μάλιστα ἐνεργείας προσείλκυσε τὴν ἀντιπάθειαν καὶ ἀντίδρασιν τῶν Φαρισαίων.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἀριστόβουλος Α' (¹) καὶ Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος (²), ἐπίσης δὲ κατόπιν καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ἰανναίου Ἀλεξάνδρα (³) ἔφεραν τὸ Κράτος εἰς τὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς. Ὁ Ἀριστόβουλος ἐπιτοφόρησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ βασιλέα καὶ ἔζη μετὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν κοσμικὸν βίον τῶν βασιλέων τῆς Ἀνατολῆς. Προσεταιρίσθη τοὺς Σαδδουκαίους, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Ἰανναῖος, καὶ προὐκάλει τοιουτοτρόπως τὴν ἀντίδρασιν τῶν Φαρισαίων καὶ ἐσωτερικοὺς σπαραγμοὺς. Ὁ Ἰανναῖος προσεπάθησε καὶ νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ μετὰ ἀλλεπαλλήλους σφαγὰς Ἀλλ' οἱ Φαρισαῖοι, μετὰ τὸν ἀγῶνά των αὐτόν, ἐξυψώθησαν τόσοσιν πολλὸν εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ λαοῦ, ὥστε ἡ Ἀλεξάνδρα, ὅταν διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα σύζυγόν της, εὗρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς Φαρισαίους.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦτο ἀναπόφευκτος ἡ ἐθνικὴ ὑποδούλωσις καὶ πάλιν. Καὶ τὴν ἀφορμὴν ἔδωκαν οἱ δύο ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους ἀδελφοὶ Ἰωάννης Ὑρκανὸς Β' καὶ Ἀριστόβουλος Β', τέκνα τοῦ Ἰανναίου καὶ τῆς Ἀλεξάνδρας. Ὁ Ὑρκανὸς ἦτο ἤδη πρότερον ἀρχιερεὺς ἄλλ' ὁ Ἀριστόβουλος κατῴρθησε νὰ τὸν παραγκωνίσῃ καὶ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέως. Ἦρχισε τότε ἀναμεταξύ των ἐμφύλιος πόλεμος (⁴). Καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ ἐκάλεσαν ὡς διαιτητὴν τὸν Ῥωμαῖον στρατηγὸν Πομπήϊον, ὁ ὁποῖος εὗρίσκετο μετὰ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Συρίαν. Ὁ Πομπήϊος, ὅστις ἐξήτει τοιαύτην εὐκαιρίαν, ἐλθὼν μετὰ στρατοῦ κατὰ τὸ 63 π. Χρ. εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέστησε τοὺς Ἰουδαίους φόρου ὑποτελεῖς εἰς τὴν Ῥώμην. Εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔκαμε μεγάλην σφαγὴν, ἐξεθρόνισε τὸν Ἀριστόβουλον, ὁ ὁποῖος

1) Ἡρξε τῷ 105 — 104 π. Χρ.

2) Ἡρξε τῷ 104 — 78 π. Χρ.

3) Ἡρξε τῷ 78 — 69 π. Χρ.

4) 69 — 63 π. Χρ.

καὶ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ, ἀφῆκε δὲ τὸν Ὑρκανὸν Β', ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης. Τότε ὁ Πομπήϊος ἀπήγαγε καὶ πολλοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλώτους εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου τοιοτοτρόπως ἐσχηματίσθη, σὺν τῷ χρόνῳ, ἀκμαία Ἰουδαϊκὴ Κοινότης. Τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἤσκει ἐν Παλαιστίνῃ ὡς Ἐπίτροπος τῶν Ρωμαίων ὁ Ἀντίπατρος, Ἰδουμαῖος μὲν κατὰ τὴν καταγωγὴν, Ἰουδαῖος δὲ κατὰ τὸ θρήσκευμα, ἄνθρωπος πανοῦργος καὶ διεφθαρμένος. Μετὰ τινα ἔτη, τῷ 37 π. Χρ., ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρώδης ἔγεινεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν βασιλεὺς, οἱ Ἰουδαῖοι ἐδοκίμασαν καὶ πάλιν θλιβερὰς ἡμέρας. Μεταξὺ ἄλλων θηριωδιῶν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος κατέσφαξεν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀμασωναίων, καὶ αὐτὴν τὴν σύζυγόν του, ἣ ὅποια κατήγετο ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ταύτην καὶ τοὺς υἱούς, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποκτήσει ἀπὸ αὐτὴν.

Τοιοτοτρόπως ἐξέλιπεν ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία τῶν Ἰουδαίων, διὰ παντός, καὶ μαζὺ μὲ αὐτὴν καὶ ἡ ἡρωϊκὴ γενεὰ τῶν Μακκαθαίων. Πᾶσα ἐλπίς ἀνορθώσεως κοσμικοῦ Ἰουδαϊκοῦ βασιλείου ἦτο ματαία. Ὑπελείπετο μόνον ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἣ ὅποια ὅμως δὲν θὰ ὁμοίαζε τὰς ἐπιγείους βασιλείας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ὅταν ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ καὶ ἠυλό-
γῃ ἕκαστον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ προλέγων συγχρόνως καὶ τὸ μέλ-
λον των, εἶχε προφητεύσει διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα ὅτι ἡ ἐξουσία
δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ αὐτὴν, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Μεσσίας. Τῷ ὄντι· ἡ
προφητεία ἐκείνη ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ 37 π. Χρ. καὶ ἐσῆ-
μανε τὴν προσεχῇ ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

2. Οἱ ἡρωϊκοὶ χρόνοι τῶν Μακκαβαίων ἐξιστοροῦνται εἰς τὰ
τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων, τὰ ὅποια εἶναι καὶ τὰ τελευταῖα βι-
βλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ προπαρασκευαστικὸν τῆς ἔργον
εἶχε τελειώσει. Τὰς περαιτέρω πληροφορίας, μέχρι τῆς Ἀποκα-
λύψεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔχομεν ἀπὸ κοσμικοὺς ἱστορικοὺς,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν πλέον τὴν Καινὴν Διαθήκην.

ΕΠΟΧΗ ΔΕΚΑΤΗ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

(63 π. Χρ. — 30 π. Χρ.) (1)

43.

Ὁ βασιλεύς Ἡρώδης.

Καθ' ὃν χρόνον ἐκυβέρνηα, ἐν ὀνόματι τῶν Ρωμαίων, τὴν Παλαιστίνην ὁ Ἀντίπατρος, εἶχε κατορθώσει νὰ διορισθῇ διοικητὴς τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς βορείου Περσίας ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρώδης. Μετά τινα ὅμως ἔτη, τῷ 43 π. Χρ., ὁ Ἀντίπατρος ἐδολοφονήθη· κατώρθωσε δὲ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρώδης νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἰουδαίας, ὡς ὠνομάζετο τότε συνηθέστερον ὀλόκληρος ἡ Παλαιστίνη, κατὰ τὸ 37 π. Χρ. Ἦτο ὅμως τόσο μισητὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε, ἐνῶ ἀνηγορεύθη εἰς τὴν Ρώμην ὡς βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας ἤδη κατὰ τὸ 48 π. Χρ., μόλις κατόπιν τριετοῦς πολέμου, μὲ ῥωμαϊκὸν στρατόν, κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἱερουσαλήμ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τότε ἐκάησαν καὶ μερικαὶ στοαὶ τοῦ Ναοῦ.

Ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως, μὲ τὴν ἀπεριόριστον εὐνοίαν τῶν Ρωμαίων πάντοτε, τοὺς ὁποίους χαμπερῶς ἐκολάκευεν, ἐξεστράπη εἰς φοβεράς σφαγὰς, φονεύσας καὶ τὰ μέλη τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου τῶν ἡμερῶν ἐκείνων. Τότε, διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἰδικὴν του δυναστείαν καὶ νὰ σῶσῃ πᾶσαν ἐλπίδα τῆς προηγουμένης, ἐξώντωσε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον καὶ ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς, ἄρρενα καὶ θήλεα, καὶ αὐτὴν τὴν σύζυγόν του Μαριάμνην. Τοιοῦτοτρόπως ἐστηρίχθη εἰς τὸν θρόνον του μὲ χεῖρας πάντοτε

2) Οἱ Ἰουδαῖοι ἔμειναν ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν Κυριαρχίαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἡμεῖς ὅμως ἐξετάζομεν εἰς τὸ μάθημα τοῦτο ἐκ τῆς ὅλης ἐποχῆς τῆς Ρωμαιοκρατίας, ἐκεῖνα τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ», τὰ ὁποῖα συνέβησαν μέχρι τῆς Ἀποκαλύψεως τῆς *Καινῆς Διαθήκης* διὰ τοῦ Σωτῆρος. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ εἶναι πλέον ἱστορία *κοσμική*, χωρὶς καμμίαν θρησκευτικὴν ἀποστολὴν εἰς τὸν κόσμον.

βαμμένας εἰς τὸ αἷμα. Εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ἑρῳδῆς, ὁ ὁποῖος ἐξήτει νὰ φονεύσῃ καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, μόλις εἶχε πληροφωρηθῇ ἀπὸ τοὺς Μάγους ὅτι «ἐγεννήθη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὰ ἄθωα νήπια τῆς Βηθλεέμ καὶ τῶν περιχώρων!

Ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ ἔργου ἦτο νὰ διορίσῃ ὡς ἀρχιερεὰ ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον νὰ ἔχῃ ὄργανόν του. Διῶρισε λοιπὸν τοιοῦτον ἄσημόν τινα ἱερέα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ κατεξουτελιόσθη τὸ μέγα ταῦτο ἀξίωμα, διότι διὰ λόγους ἐμπαθείας, ἔπαυεν ὅταν ᾔθελε τὸν ἀρχιερεὰ καὶ ἠδύνηθη τοιουτοτρόπως ἡ τάξις τῶν πόρων ἀρχιερέων. Ὁ δὲ λαὸς ἐξέλεγεν αὐτοὺς τότε μέλη τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου. Ὁ Ἑρῳδῆς προσεπάθησε νὰ πλῆξῃ τὸ κύρος καὶ τοῦ Συνεδρίου τούτου, τὸ ὁποῖον ὅπωςδὴποτε διετήρει τὴν δυνάμειν του, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Ὑπεστήριξε τὴν αἵρεσιν τῶν Σαδδουκαίων, εἰσέγαγεν ἐλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, ἔκτισε ναοὺς εἰδωλολατρικοὺς καὶ ἐν γένει κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀγίαν πόλιν εἰς κέντρον πολυτελείας, ματαιότητος καὶ διαφθορᾶς. Διὰ τοῦτο μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἐγεννήθη μεγίστη ἀντιπάθεια ὅχι μόνον ἐναντίον τοῦ προσωπικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, τῶν ὁποίων ἦτο ὄργανον. Κἄπως ἐπράυνε τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ, ἀφ' ὅτου ἀνοικοδόμησε διὰ δευτέραν φοράν (!) τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος, τὸν ὁποῖον ἐξωρᾶτε μεγαλοπρεπέστατα. Ἄλλ' ἐπάνω εἰς τὴν κυρίαν θύραν τοῦ εἶχε τοποθετήσῃ χρυσοῦν αἰτόν, σύμβολον τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, μισητὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἦτο ὕβρις κατὰ τοῦ Νόμου, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευε νὰ θέτουν εἰς τὸν ναὸν ὁμοίωμα ζῴου καὶ συγχρόνως μνημεῖον φοβερᾶς δουλείας. Διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνήθη καὶ μὲ τὸ ἔργον αὐτὸ νὰ ἀποκτήσῃ συμπάθειαν.

Ὁ θάνατός του ὑπῆρξεν ἀντάξιός τῶν ἔργων του. Ἐσάπησε ζωντανός. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀμετανόητος. Ἡ ἐντολή του ἡ τελευταία ἦτο: ὅταν ἀποθάνῃ, νὰ φονεύσουν τοὺς σπουδαιότερους ἄνδρας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, ἵνα πενθήσῃ τὸ ἔθνος, ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ! Ἀπέθανεν οἰκτρῶς τῷ 4 μ. Χρ., ἀφοῦ διένειμε διὰ διαθήκης, ἐπικυρωμένης ἀπὸ τὴν Ρώμην, τὸ βασιλεῖον τῆς Παλαιστίνης μεταξὺ τῶν υἱῶν του Ἀντίπα, Φιλίππου

1) Ἡ προηγουμένη ἀνοικοδόμησις εἶχε γίνῃ ὑπὸ Ζοροβάβελ. Περβλ. § 33.

καὶ Ἀρχελάου. Ὁ τελευταῖος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας ⁽¹⁾ Σαμαρείας καὶ Ἰδουμαίας, ἐπειδὴ ἦτο καὶ ὁ μεγαλύτερος. Οἱ ἄλλοι ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ τετραρχοῦ.

44.

Ὁ ἀνοικοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ναὸς τοῦ Σολομῶντος.

Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ ἤρχισε κατὰ τὸ 20 π. Χρ., ἦτοι κατὰ τὸ δέκατον ὄγδον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου. Ὁ κυρίως ναὸς ἐκτίσθη ἐντὸς διαστήματος ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους μετὰς χειρὰς αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευϊτῶν, οἱ ὅποιοι προηγουμένως εἶχον μάθει τὴν οἰκοδομικὴν τέχνην. Τὰ ἄλλα ὅμως ἐξαρτήματα τοῦ ναοῦ ἐξηκολούθουν νὰ κτίζωνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, οὕτω δὲ ὁλόκληρος ἡ οἰκοδομὴ συνετελέσθη σχεδὸν μόλις κατὰ τὸ 26 μ. Χρ., ἦτοι ἐν διαστήματι 46 ἐτῶν. Ἀπέμειναν διάφορα ἐξαρτήματα τῶν αὐλῶν, τὰ ὅποια προσετέθησαν βαθμηδόν, οὕτως ὥστε ἡ οἰκοδομὴ ἔγεινε τελεία μόλις τῷ 64 μ. Χρ. Αἱ ἐλλείψεις ὅμως αὐταὶ ἦσαν ἀνεπαίσθητοι καὶ ὁ ναὸς ἐθεωρεῖτο συντετελεσμένος καὶ ἄνευ τῶν ἐξαρτημάτων τούτων. Γενικῶς ὁ ναὸς μὲ τὰ ἐξαρτήματα ἐλέγετο : τὸ ἱερόν.

Ὁ ναὸς διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι ναοί : εἰς τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων καὶ εἰς τὸ ἅγιον. Ταῦτα ἐχωρίζοντο μετὰ ξύλινον διάφραγμα, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰς τὸ μέσον θύραν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκρέματο καταπέτασμα ⁽²⁾. Μέσα εἰς τὸ «ἅγιον τῶν ἁγίων» ὑπῆρχεν ὁ λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχιερεὺς ἔθετε τὸ θυμιατήριον κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἐξιλασμοῦ.

Δύο μεγάλαι αὐλαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μία ἔκειτο ὑψηλότερον τῆς ἄλλης, περιέβαλλον τὸν ναόν. Ἐκείνη, ἡ ὁποία περιέβαλλε τὸν ναόν ἡμισώτερον, διηρεῖτο εἰς τὴν αὐλὴν τῶν ἱερέων, ὅπου ὑπῆρχε τὸ θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων καὶ ὁ λουτήρ πρὸς πλῆθος τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τῶν ἱερέων, εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῶν γυναικῶν. Εἰς τὰς πλευ-

1) Τῆς ἐπαρχίας Ἰουδαίας. Ἰουδαία ἐλέγετο καὶ ἡ ὅλη Παλαιστίνη, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἐπαρχία τῆς Ἰουδαίας.

2) Ὅπως εἰς τὴν ἰδικήν μας Ὠραῖαν Πύλιν. Τὸ καταπέτασμα τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐσχίσθη εἰς δύο κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος.

ρὰς τῆς αὐλῆς τῶν ἱερέων ὑπῆρχον διάφοροι στοαὶ καὶ αἵθουσαι. Εἰς μίαν ἀπὸ αὐτὰς συνεδρίαζε τὸ Μέγα Συνέδριον. Ἡ ἄλλη αὐλή, ἡ ἐξωτερικὴ, ἡ ὁποία περιέβαλλε τὴν ἐσωτερικὴν αὐλήν, ἦτο προσιτὴ δι' ὄλους, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἔθνικοὺς. Ἐκεῖ ἐδίδασκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἐκεῖ ἐπώλουν καὶ τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα, ἐκεῖ ἐκάθηντο καὶ οἱ ἀργυραμοιβοὶ ἢ κολλυβισταί. Εἰς τὴν ἰδίαν αὐλήν, πιθανῶς, ἦτο καὶ ὁ λιθόστρωτος, ὅπου τὸ Συνέδριον ἀπήγγειλε τὴν θανατικὴν καταδικὴν τοῦ Σωτῆρος. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐλή λέγεται καὶ πρῶτον ἢ ἐξωτερικὸν ἱερόν, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ δεύτερον ἱερόν. Τὸ δεύτερον ἱερόν ἦτο ὑψηλότερον τοῦ πρώτου καὶ ἐχωρίζετο ἀπὸ αὐτοῦ μὲ διατείχισμα.

Ἐν γένει, ὁ ναὸς ἦτο ἀντάξιος τοῦ πρώτου ναοῦ τοῦ Σολομῶντος κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν.

45.

Ἡ ζωὴ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἀπὸ ἀπόφews πολιτικῆς, οἱ Ρωμαῖοι ἐφέρθησαν πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν σχεδὸν ὡς ἄλλοι Πτολεμαῖοι. Καὶ ὅτε ἀπεκατεστάθη ἡ τάξις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, οἱ Ἰουδαῖοι ἔτυχον καὶ πάλιν πολλῶν προνομίων ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν. Ἐδοκίμασαν μὲν καὶ πάλιν ὅχι ὀλίγας συμφοράς, ἀλλ' αἰτία αὐτῶν ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μὲ τὰς ἐμφυλίους διενέξεις των. Οἱ Ρωμαῖοι, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τριανδρίας (¹) καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου (²) καὶ Τιβερίου (³), παρεχώρησαν εἰς αὐτοὺς εὐρυτάτην αὐτονομίαν. Τὸ Μέγα Συνέδριον εἶχε τόσῃ ἐξουσίαν, ὥστε ἠδύνατο νὰ καταδικάσῃ εἰς θάνατον, ἀκόμη καὶ Ρωμαῖον πολίτην, ἂν οὗτος ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἅδυτον τοῦ ναοῦ. Μόνον, ἐνῶ πρὸ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ ἀπόφwas τοῦ Συνεδρίου ἐξετελεῖτο χωρὶς καμμίαν ἄλλην διατύπωσιν, τώρα, διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ, ἔπρεπε νὰ ἐγκριθῇ ἀπὸ τὸν Ἡγεμόνα. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐθεωροῦντο ὡς σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων

1) Ὅτε διηύθυνον εἰς τὴν Ρώμην ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος, περὶ τὰ μέσα τοῦ πρώτου αἰῶνος π. Χρ.

2) 31 π. Χρ. — 14 μ. Χρ.

3) 14 — 37 μ. Χρ.

καὶ ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε φορολογίαν· εἶχον δὲ καὶ τὸ προνόμιον νὰ μὴ ἔχουν εἰς τὴν Ἰουδαίαν στρατὸν Ῥωμαϊκόν.

Ἡ χώρα ἐκυβερνᾶτο ὡς ἀνεξάρτητον Ῥωμαϊκὸν Προτεκτοράτον, μὲν δὲ κατὰ τὸ 10 μ. Χ., ὅτε ἐξωρίσθη ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν ὁ Ἀρχέλαος, μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ λαοῦ, ἡ Ἰουδαία διοικητικῶς προσηρτήθη ὡς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία εἰς τὴν Συρίαν, ἡ ὁποία ἦτο καὶ αὕτη τότε Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Τότε ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ Ἐπιτρόπων ἢ ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸν ἐπαρχον τῆς Συρίας. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἤδρευον εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, καὶ μόνον κατὰ τὰς ἐορτὰς μετέβαινον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ τηροῦν τὴν δημοσίαν τάξιν. (1) Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῆς προσαρτήσεως εἰς τὴν Συρίαν ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ μόνιμος στρατιωτικὴ φρουρά, τὴν ὁποίαν τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια ὀνομάζουν σπειραν. Κατηργήθη καὶ τὸ προνόμιον τοῦ ἀφορολογήτου, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπλήρωνον, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι λαοί, κτηματικούς, κεφαλικοὺς καὶ τελωνειακοὺς φόρους. Τοὺς τελωνειακοὺς ἐξεμίσθωνον συνήθως εἰς πλουσίους Ῥωμαίους, αὐτοὶ δὲ ἔδρουν τελωνεῖα εἰς διάφορα μέρη καὶ διώριζον συνήθως ἄλλους ἐπιστάτας καὶ εἰσπράκτορας, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο τελῶναι. Αὐτοὶ εἶχαν γίνει οἱ τύραννοι τοῦ λαοῦ· τόσον ὥστε, ὅταν ἤκουον τὸ ὄνομα «τελώνης», ἐνόμιζον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ χειροτέρου ἁμαρτωλοῦ.

Ὑπὸ ἐποψίν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν· οἱ Ἰουδαῖοι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐξηκολούθουν νὰ ἔχουν βᾶσιν τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, ἀλλὰ διὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ ἀρετὴ ἦτο νὰ ἐκτελῇ τυπικῶς ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Νόμος, χωρὶς ἢ καρδίαν νὰ πάλλῃ ἀπὸ αἰσθήματα εὐσεβείας καὶ ἀγνότητος. Εἶχον ὅλας τὰς ἠθικὰς ἐλλείψεις τῶν προηγουμένων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας των, καὶ προσέλαβον καὶ ἄλλας, ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνηθικότητα τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικὸς Ἰώσηπος λέγει διὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὅτι καμμία ἄλλη πόλις δὲν ὑπέστη τόσας συμφοράς, προσθέτει ὅμως ὅτι καὶ καμμία ἄλλη πόλις δὲν ὑπῆρχε περισσότερον ἁμαρτωλὴ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Ὅσον καὶ ἂν θεωρηθῇ ὑπερβολικὴ ἢ πληροφορία αὕτη, πάντως δεικνύει πόσον οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἐπηρεασθῇ εἰς τὸν ἠθικὸν των βίον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἐθνικῶν. Ὑπῆρχον ὅμως, εὐτυχῶς καὶ οὐκ ὀλίγοι,

1) Πέμπτος κατὰ σειρὰν ἡγεμὼν τῆς Ἰουδαίας ὑπῆρξεν ὁ Πόντιος Πιλάτος (26 — 36 μ. Χ.).

Ἀρχιμ. ΕΜΜ. Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ Ἱερὰ Ἱστορία Παλ. Διαθήκης—Ἔκδ. πρώτη. 8

οἱ ὅποιοι ἦσαν «καλοὶ Ἰσραηλῖται» μὲ εὐσέβειαν πραγματικῇ, λυπούμενοι κατὰκαρδὰ διὰ τὴν κατάπτωσιν τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ» καὶ ἐλπίζοντες ὅτι δὲν εἶναι μακρὰν ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς «θὰ ἐπισκεφθῇ τὸν λαὸν αὐτοῦ». Τοιοῦτοι ἦσαν : ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας καὶ ἡ σύζυγός του Ἑλισάβετ, ὁ πρεσβύτερος Συμεὼν, ἡ ὀφδοηκοντοῦτις χήρα Ἀννα, καὶ ἄλλοι οἱ ὅποιοι ἀνέμενον «Λύτρωσιν τοῦ Ἰσραήλ».

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον θρησκευτικὸν ὀλίσθημα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὅτι : οἱ πολλοὶ ἀπὸ τὸν λαόν, ἔνεκα τοῦ μίσους τὸ ὅποιον εἶχον κατὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ, ἐφάντασθησαν ὅτι ὁ ἀναμενόμενος Χριστὸς θὰ ἦτο εἰς κατακτητὴς, ὥς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἄλλοι, ὁ ὁποῖος θὰ κατέλυε τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων του θὰ ἔδρυσεν μέγα παγκόσμιον Ἰουδαϊκὸν Κράτος μὲ εὐτυχίαν ὀλικὴν αἰώνιον.

Αἱ ἀνόητοι αὐταὶ ἐλπίδες ἔφεραν κατόπιν σπουδαῖα προσκόμματα εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος παρουσιάσθη εἰρηνικός, πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐξακολουθοῦν δὲ ἀκόμῃ νὰ κρατοῦν μακρὰν τῆς πίστεως τῆς ἀληθινῆς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

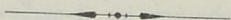
Γνωρίζομεν ἤδη τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἣ ὅποια εἶναι καὶ ἱστορία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ὡς «περιουσίῳ λαοῦ τοῦ Θεοῦ». Καὶ τὰ αἷτια, τὰ ὅποια προεκάλεσαν τὴν σύστασιν τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ ἡ ὅλη ἱστορία του, ἀπὸ τοῦ πρώτου γενάρχου Ἀβραάμ μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, εἶναι ἱστορία μακρᾶς ἀναμονῆς καὶ προπαρασκευῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ εἶχον τὸ ἰδεῶδες των εἰς τὸ παρελθόν. Ἐπίστευον ὅτι οἱ πρόγονοί των ἦσαν πολὺ ἀνώτεροι καὶ εὐτυχέστεροι παρὰ αὐτοί. Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὅμως ἦτο πάντοτε ἐστραμμένος πρὸς τὸ μέλλον. Ἀνέμενε τὸν Μεσσίαν.

Ὁ Ἀβραάμ, οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι, οἱ Προφῆται ἔπειτα, διεχάρησαν τὴν εἰκόνα, τὸν βίον καὶ τὰ πάθη τοῦ Αὐτρωτοῦ. Καὶ εἰς τὰς εὐτυχίας του καὶ εἰς τὰς δυστυχίας του, ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ἐπαίδευετο ἀπὸ τὸν οὐράνιον Πατέρα νὰ στρέφῃ πάντοτε τὸν νοῦν καὶ τὰς ἐλπίδας του πρὸς τὸν Σωτῆρα.

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς παραβάλλεται διὰ τοῦτο πρὸς ἄμπελον, τὴν ὁποίαν ἐφύτευsen ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκαλλιέργει. Καὶ ὅσοι δὲν ἐνεθάθυον εἰς τὰ πράγματα θὰ ἐνόμιζον ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ, ὅπως ἦτο ἡ ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς θρησκειὰς τῶν ἀρχαίων λαῶν, οὕτω θὰ ἦτο καὶ ἡ τελεία, ἡ μόνη τελεία καὶ αἰώνιος. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκε νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ πλάνη τοιαύτη εἰς τὸν λαόν του. Καὶ μὲ τοὺς Πατριάρχας καὶ μὲ τοὺς Προφῆτας καὶ μὲ τοὺς τύπους τῆς λατρείας ἐφανέρωνεν ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦτο προσωρινή, σκοπὸν ἔχουσα μόνον νὰ προπαρασκευάσῃ διὰ τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν εἶχε φανερῶσαι τότε ὅλας τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως, ὅπως π. χ. τὴν ἀλήθειαν τῆς Ἀγίας Τριάδος, διὰ τοῦτο καὶ ἠνείχετο διαφόρους ἀτελείας τοῦ ἡθικοῦ βίου, ὅπως π. χ. τὴν δουλείαν, τὰς πολλὰς συζύγους, τὰς ὁποίας δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὴν Καινὴν. Πρὸς τὴν Καινὴν ταύτην Διαθήκην, ὡς τὴν ὀριστικὴν, τελείαν καὶ αἰώνιον ἔστρεφεν ὁ Θεὸς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ του ἐπὶ εἴκοσι περίπου αἰώνας.

Ἡ προσδοκία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπραγματοποιήθη πρὸ δέκα ἐννέα περίπου αἰώνων. Ὅχι ὅμως ὑπὸ τὴν χονδροειδῆ μορφήν μὲ

τὴν ὁποίαν τὸν ἔπλασαν εἰς τὴν φαντασίαν των οἱ Ἰουδαῖοι τῶν
Ρωμαϊκῶν χρόνων· ἀλλ' ὅπως αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶχε προαναγγείλει
αὐτὴν μὲ τοὺς Ἁγίους Προφῆτας : ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον
ὡς σωτὴρ ὅχι μιᾶς ἐποχῆς, ἐνὸς τόπου καὶ λαοῦ, ἀλλὰ τῆς ἀνθρω-
πότητος ὅλης, ὅλων τῶν γενεῶν, ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ ὅχι ἀπο-
κλειστικῶς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ. Ἦτο ὁ Σωτὴρ ὅχι μόνον τῶν Ἰσρα-
ηλιτῶν, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπό-
τητος ὅλης ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας, ὡς εἶχεν ἀνάγκην τὸ
ἀνθρώπινον γένος ἐλόκληρον.

ΣΧΗΜΑΤΑ — ΕΙΚΟΝΕΣ — ΧΑΡΤΑΙ (*)

(*) Τα σχήματα και αἱ εἰκόνες δὲν παρατίθενται κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ ὅπου σθεν πίνακος, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ χώρου.

ΣΧΗΜΑΤΑ

1. Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.
2. τοῦ ὑπὸ Ἡρώδου ἀνοικοδομηθέντος Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.

α') πραγμάτων

1. κιβωτοῦ τοῦ Νῶε.
2. πύργου Ἀσσυριακῆς κατασκευῆς.
3. Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου.
4. Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης.
5. θυσιαστηρίου ὁλοκαυτωμάτων.
6. θυσίας.
7. μαστιγίου· μαστιγώσεως.
8. ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.

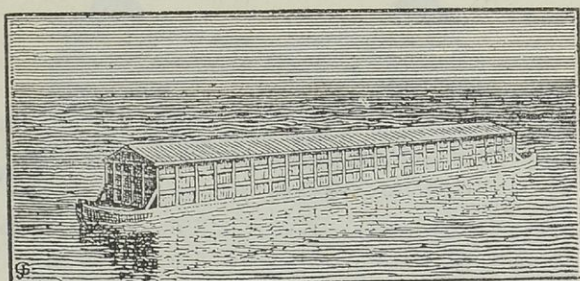
ΕΙΚΟΝΕΣ

β') προσώπων

1. τοῦ Ἰάβ πάσχοντος ἐν ὑπομονῇ.
2. τοῦ Μωϋσέως φέροντος τὰς πλάκας τοῦ Νόμου.
3. τοῦ Δαυὶδ μετανοοῦντος.
4. τῆς Ροῦθ σταχυολογούσης καὶ εὐγνωμονούσης τὸν Βοόζ.
5. τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ ἀκούοντος τὸν Θεὸν νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτόν.
6. τοῦ προφήτου Δανιὴλ προσευχομένου εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.
7. Ἰσραηλίου ἀρχιερέως εὐλογοῦντος.

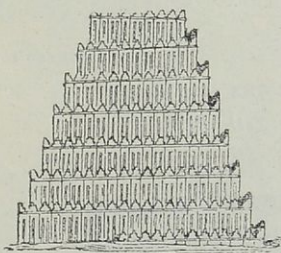
ΧΑΡΤΑΙ

1. τῆς Παλαιστίνης.
2. πρὸς μελέτην τῶν μερῶν τῆς Παλ. Διαθήκης ἐν γένει.

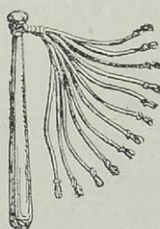
Η ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΟΥ ΝΩΕ

§ 4. Σελίς 10

ΠΥΡΓΟΣ ΑΣΣΥΡΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

§ 5. Σελίς 12

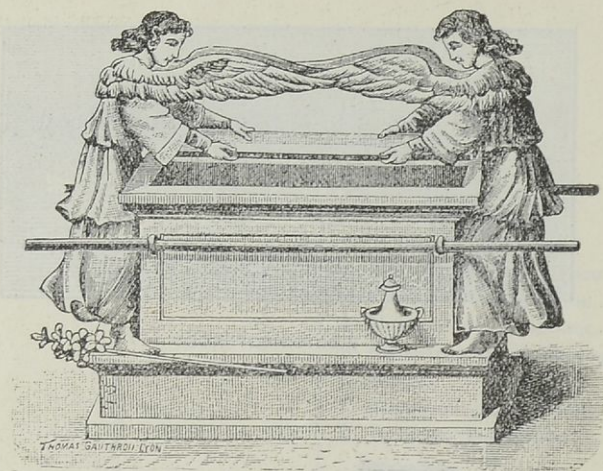
ΜΑΣΤΙΓΙΟΝ

§ 16. σ. 43. § 24 σ. 62

ΜΑΣΤΙΓΩΣΙΣ

§ 16. σ. 43

Ράβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα

Στάμνος τοῦ μάννα

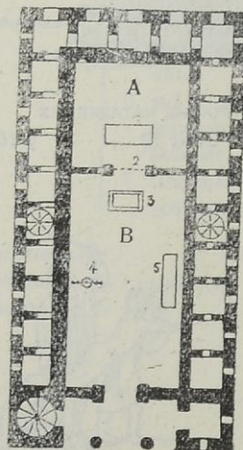
Η ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

§ 14. Σελίς 38

ΙΣΡΑΗΛΙΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ
ΕΥΛΟΓΩΝ

§ 15. Σελίς 39

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΣΟ-
ΛΩΜΩΝΤΟΣ

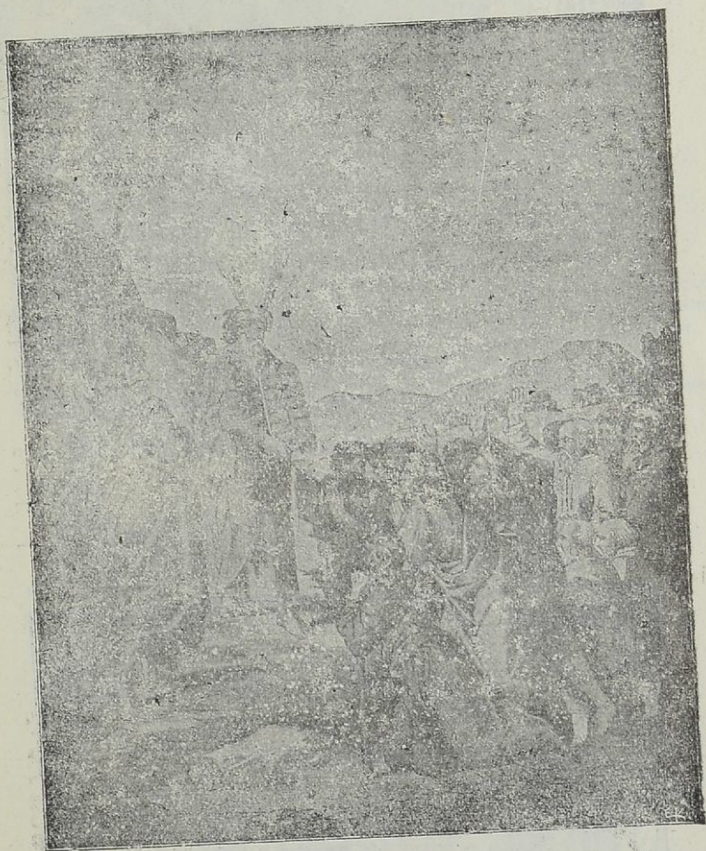
§ 23. Σελίς 59

Α° Ἅγιον τῶν Ἀ-
γίων

1. Κιβωτὸς τῆς Δια-
θήκης.
2. Εἰσόδος, ὅπου ἡ-
το πολύτιμον
παραπέτασμα.

Β° Ἅγιον

3. Θυσιαστήριον
θυμιάματος.
4. Ἐπτάφωτος λυ-
χνία.
5. Τράπεζα τῶν ἁγ-
ίων τῆς προθέ-
σεως.

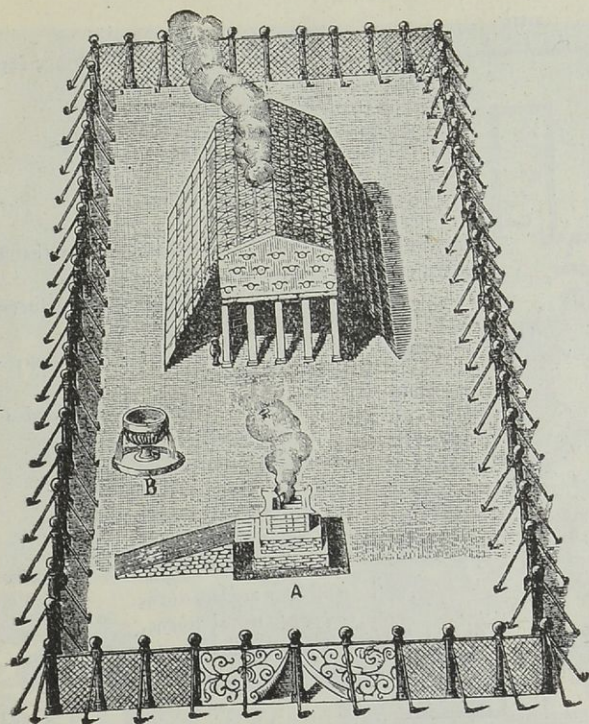
Ο ΜΩΥΣΗΣ ΦΕΡΩΝ ΤΑΣ ΠΛΑΚΑΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΛΟΓΟΥ
§ 14. Σελίς 38

Ο ΔΑΥΪΔ ΜΕΤΑΝΟΩΝ
§ 22. Σελίς 57.

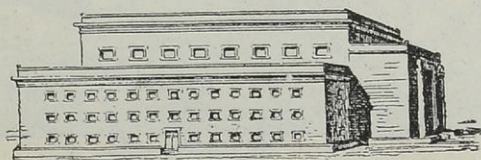
ΘΥΣΙΑ
§ 4. σ. 11. § 8. σ. 21. § 15. σ. 40

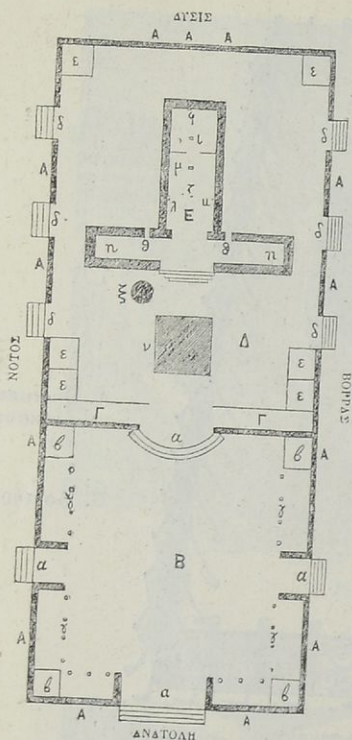
Α. Θυσιαστήριον
δολοαυτωμάτων.

Β. Λουτήρ.

Η ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ
§ 15. Σελίς 38

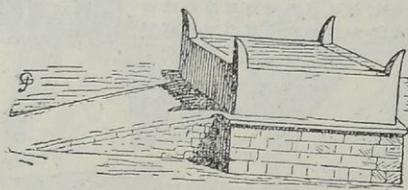
Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ
§ 23. Σελίς 59

- AAA = Διατείχισμα ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς αὐλῆς.
 E = ὁ Ναός.
 φ = Ἅγιον τῶν Ἁγίων.
 θθ = εἰσοδοί.
 ηη = πρόναος.
 ζ = Ἅγιον.
 ι = ὁ λίθος ἐφ' οὗ ἐθυμία ὁ ἀρχιερεὺς.
 κ = τράπεζα ἄρτων προθέσεως.
 λ = λυχνία χρυσεή.
 μ = θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος.
 ν = θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων.
 Ξ = Λουτήρ.
 Δ = Αὐλὴ τῶν ἱερέων.
 ΓΓ = Αὐλὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν.
 B = Αὐλὴ τῶν γυναικῶν.
 αααα = πύλαι αὐλῆς τῶν γυναικῶν.
 ββββ = κελλία αὐτῆς.
 γγγγ = στοαὶ αὐτῆς.
 δδδδ = πύλαι τῆς ἐσωτερ. αὐλῆς.
 εεεε = κελλία αὐτῆς.

Ο ΥΠΟ ΗΡΩΙΔΟΥ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΕΙΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΝ ΑΥΛΗΝ ΤΟΥ

§ 44. Σελίς 111

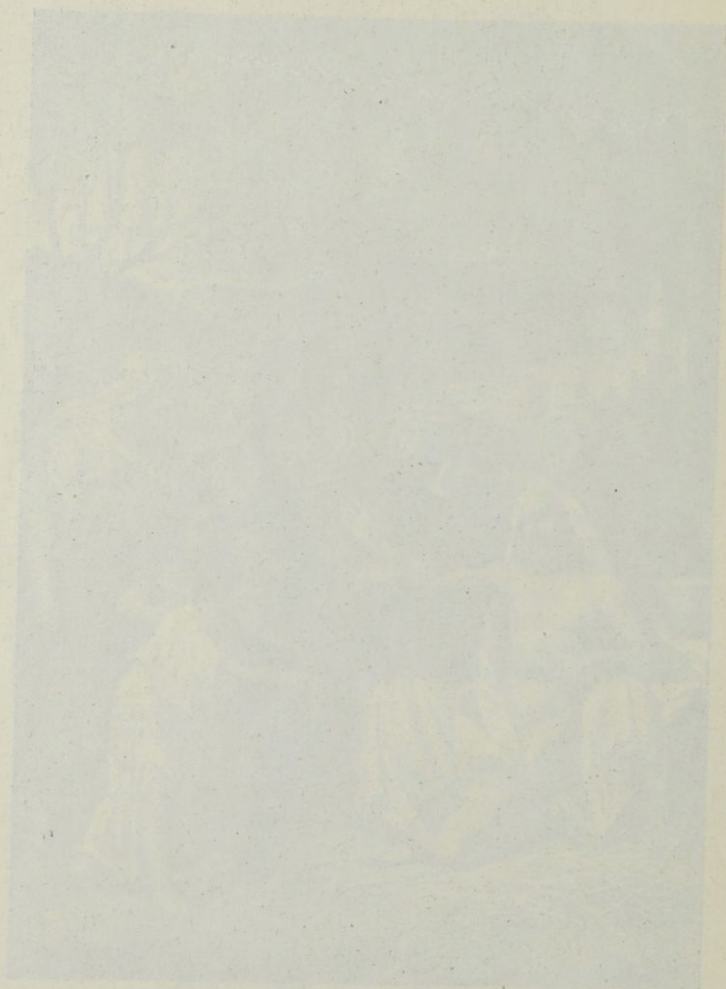
ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΩΝ

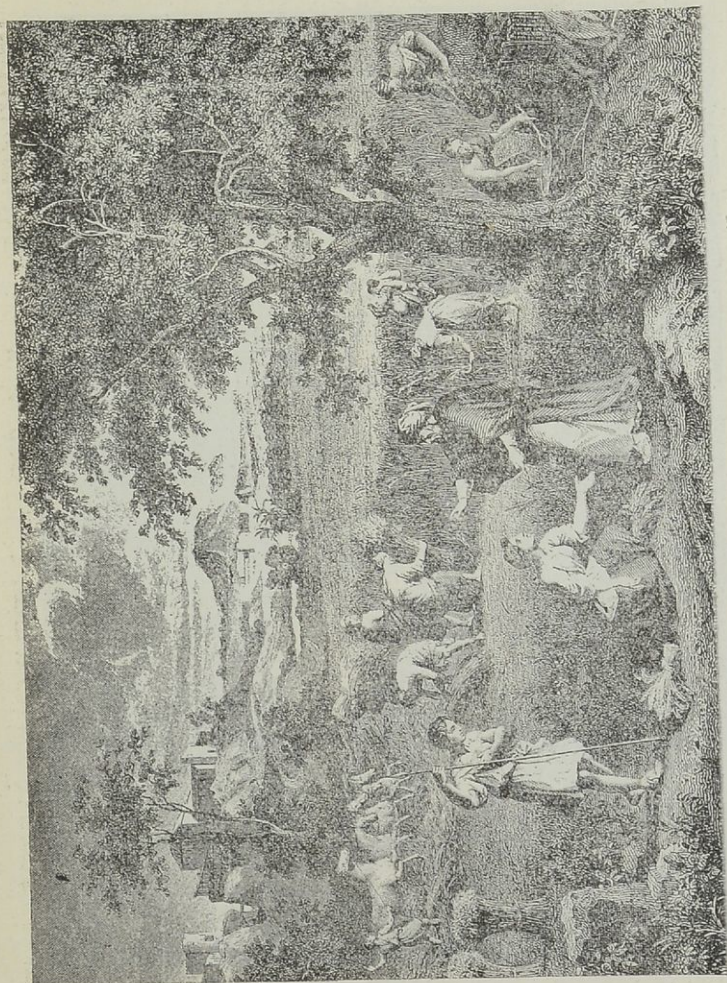
§ 15. Σελίς 39

Staal

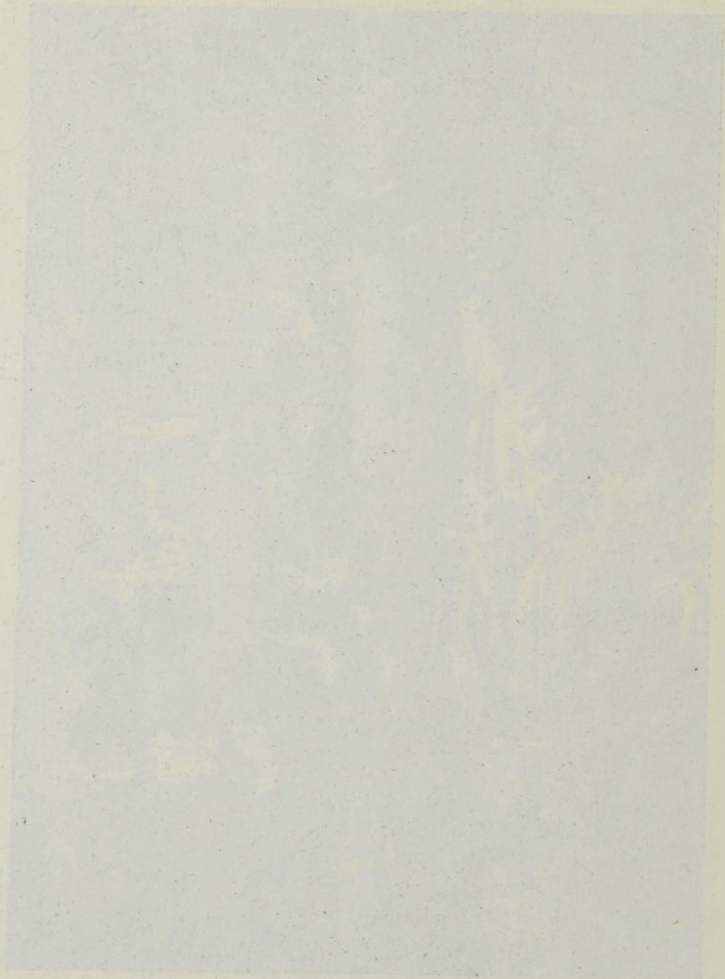
Ο ΙΩΒ ΠΑΣΧΩΝ ΕΝ ΥΠΟΜΟΝΗ
§ 11. Σελίς 29

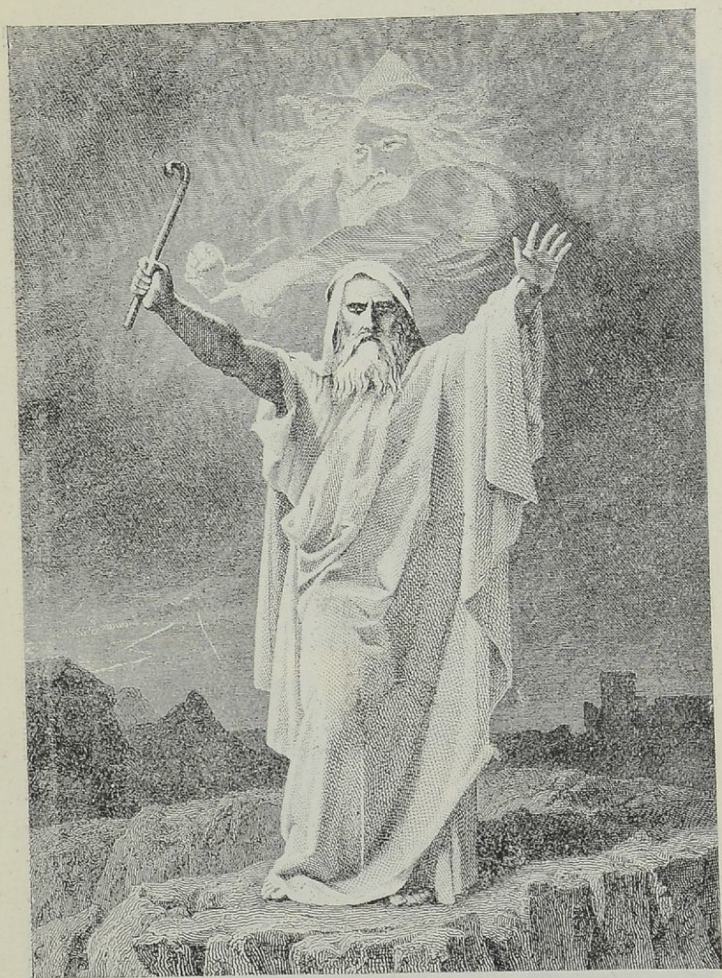

Poussin

Η ΡΟΥΘ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΟΥΣΑ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΥΣΑ ΤΟΝ ΒΟΟΣ
§ 20. Σελίς 52

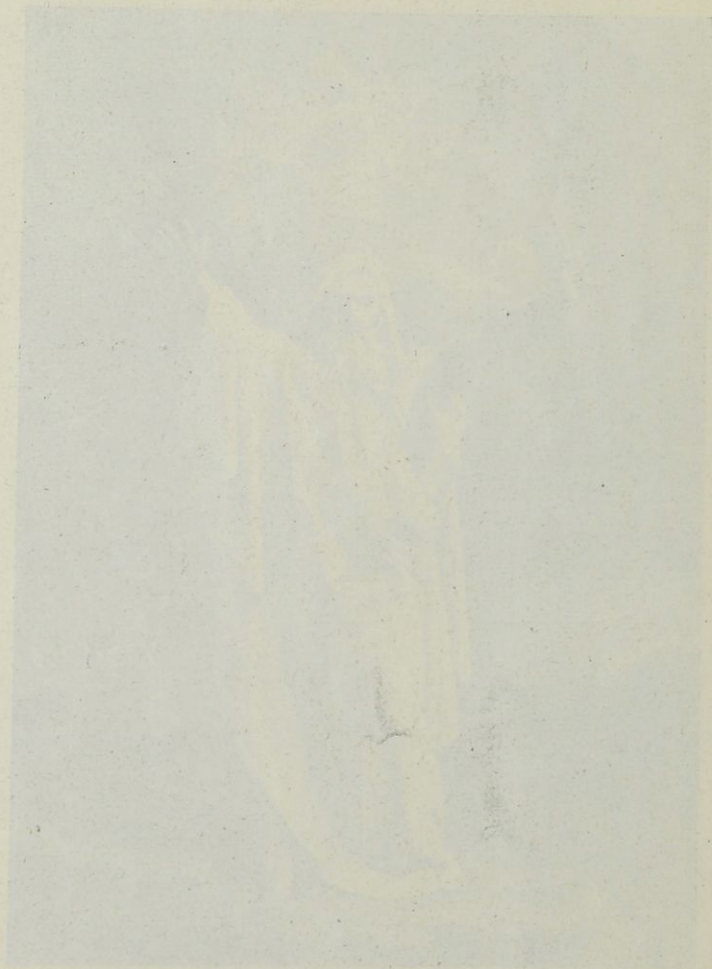

Maillot

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ
ΑΚΟΥΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΟΜΙΛΟΥΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ
§ 31, Σελίς 79

*Αρχμ. ΕΜΜ.Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ 'Ιεζ'α 'Ιστορία Παλ. Διαθήκης — Έκδ. πρώτη. 9

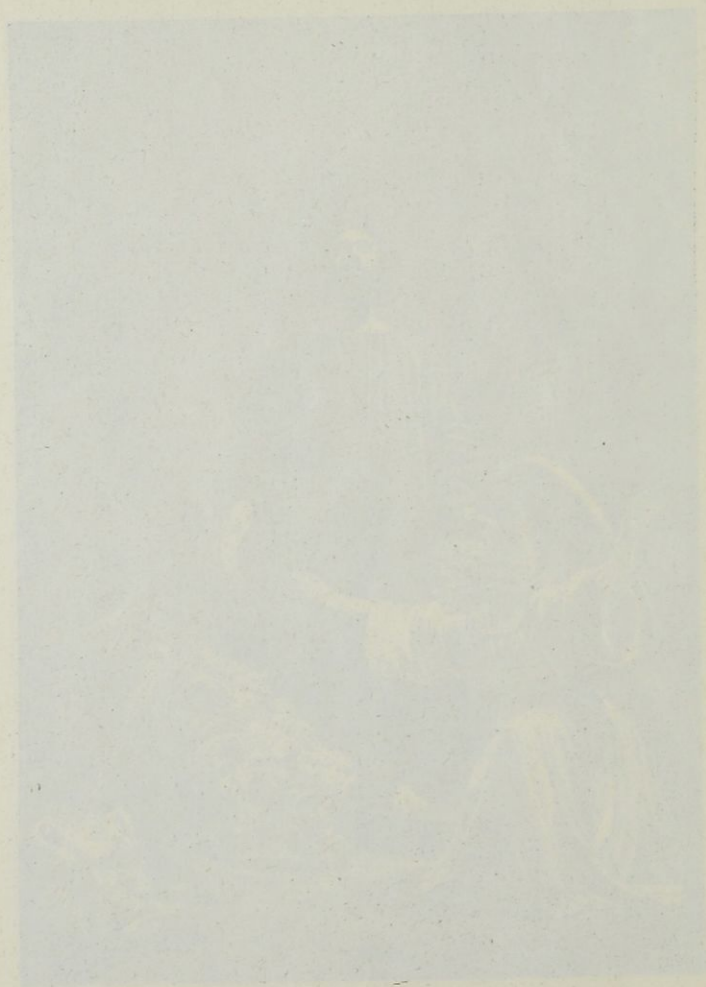

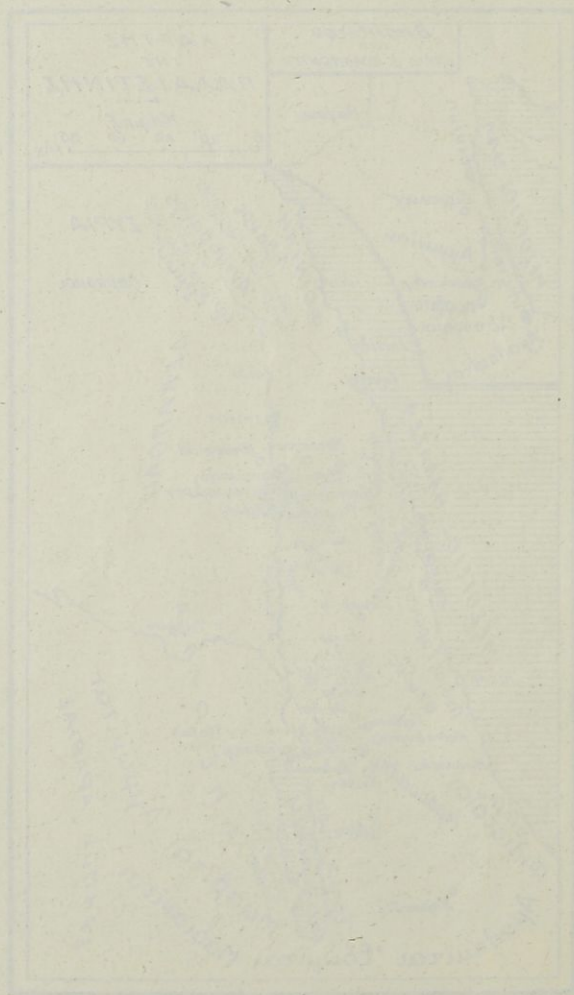
Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝΟΣ

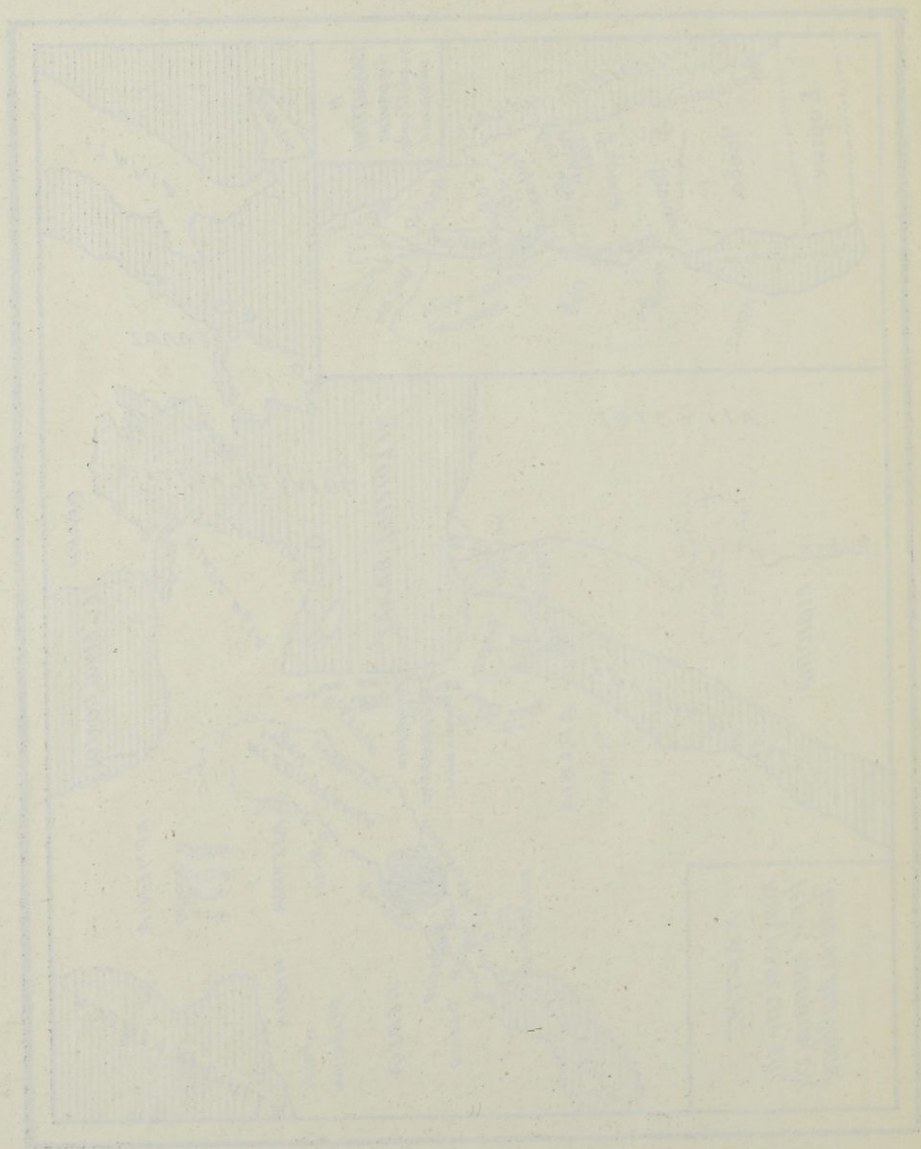
Εκδ. Wilmann

ΕΝ ΤΩ ΛΑΚΚΩ ΤΩΝ ΛΕΟΝΤΩΝ

§ 32. Σελίς 83

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Περὶ τὸ 2100 π. Χ.	Κλήσις τοῦ Ἀδραάμ.
Περὶ τὸ 1730 π. Χ.	Ἀφίξις τοῦ Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον.
Περὶ τὸ 1380 π. Χ.	Γέννησις τοῦ Μωϋσέως.
Ὀλίγον μετὰ τὸ 1300 π. Χ.	Ἐξοδὸς ἐκ τῆς Αἰγύπτου.
1020	Βασιλεία Δαυὶδ.
980	Σολομών.
938	Διχασμὸς τοῦ βασιλείου.
722	Ἀσσυριακὴ αἰχμαλωσία. Κατάλυσις βασιλείου Ἰσραήλ.
586	Κατάλυσις τοῦ βασιλείου Ἰούδα. Αἰχμαλωσία Βαβυλῶνος.
536	Διάταγμα Κύρου. Ἡ ἐπὶ Ζοροβάβελ ἐπάνοδος.
516	Ἐγκαίνια τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.
445	Ἔσδρας. Νεεμίας.
332	Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ὑποτάσσει τὴν Παλαιστίνην.
168	Ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων.
161	Ἡρώϊκὸς θάνατος Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου.
63	Τέλος τῆς δυναστείας Μακκαβαίων. Ῥωμαϊκὴ κυριαρχία.
40	Ὁ Ἡρώδης ἀναγορεύεται βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας.
37	Ὁ Ἡρώδης κυριεύει τὴν Ἱερουσαλήμ.
10 μ. Χ.	Ἡ Ἰουδαία προσαρτᾶται ὡς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία εἰς τὴν Συρίαν.
30 μ. Χ.	Κηρύσσεται ἡ λῆξις τῆς θρησκευτικῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰσραηλ. λαοῦ.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΦΑΛΜΑΤΩΝ

Σελ.	18	στ.	19	ἀντί:	ἦσαν	νὰ γραφῇ	ἦσαν ¹
»	»	σημ.	2	»	ἦλθεν	»	ἦλθεν
»	23	στ.	14	»	εἶναι	»	εἶναι 2)
»	24	στ.	5	κάτωθεν»	ἐσχηματίσθησαν	»	ἐσχηματίσθησαν
»	»	στ.	4	κάτωθεν»	εἶχον	»	εἶχον 3)
»	29	στ.	26	»	εἶπεν	»	εἶπεν 4)
»	29	στ.	35	»	εἶχε	»	εἶχε 5)
»	31	ἀντὶ § 15 νὰ γραφῇ § 12.					
»	32	στ.	23	ἀντὶ	Ἀβραάμ	νὰ γραφῇ	Ἀμβρόμ
»	40	στ.	14	»	αἶμα	»	αἶμα 6)
»	42	σημείωσις	»	»	ἦς	»	ἦς
»	42	στ.	23	»	ἦτο	»	ἦτο 7)
»	47	στ.	34	»	οἶκος	»	οἶκος
»	63	στ.	29	»	Ἀμρί (3)	»	Ἀμρί (2)
»	78	στ.	4	κάτωθεν»	ἀναγείρη	»	ἀνεγείρη
»	80	Ἡ σημείωσις νὰ γραφῇ: § 27. σελ. 71. σημ. 1,					
»	81	στ.	9	»	εἶμαι	»	εἶμαι
»	81	στ.	24	ἀντὶ	εἶς	νὰ γραφῇ	εἶς 8)
»	83	στ.	15	»	εἶδος	»	εἶδος
»	87	στ.	2	»	θεμέλεια	»	θεμέλεια
»	100	στ.	4	»	γλώσσαν	»	γλώσσαν
»	105	στ.	3	»	προσωρήσει	»	προχωρήσει
»	109	ἐπιγραφή	ἀντὶ	30 π.Χ.	»	30 μ.Χ.	

- 1) Τὸ αὐτὸ λάθος νὰ διορθωθῇ εἰς τὴν σελίδα 30, στ. 3· σελ. 77, στ. 10 σελ. 94 σημ. 1.
- 2) Τὸ αὐτὸ λάθος νὰ διορθωθῇ εἰς σελ. 29 στ. 24. 40 στ. 11. 42 στ. 34, 48 στ. 23. 75, στ. 4. 81 στ. 17. 20. σελ. 111 σημ. 2.
- 3) Τὸ αὐτὸ λάθος εἰς τὰς σελίδας 47 σημ. 3 48 στ. 20. 64 στ. 20. 76 στ. 31.
- 4) Τὸ αὐτὸ λάθος εἰς σελ. 36 στ. 7. 52 στ. 27.
- 5) Τὸ αὐτὸ εἰς σελ. 39, στ. 10. 63 στ. 12. 90 στ. 23 καὶ 94 σημ. 1 (ἀντὶ: εἶχεν), 107 στ. 13.
- 6) Τὸ αὐτὸ εἰς τὴν σελ. 110, στ. 1.
- 7) Καὶ εἰς σελ. 81 στ. 27. 110, στ. 25.
- 8) Καὶ εἰς σελ. 97 στ. 22.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἑννοια καὶ διαίρεσις τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας (Εἰσαγωγή). Σελίς	3
---	---

Ε Π Ο Χ Η Π Ρ Ω Τ Η

ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ἡ δημιουργία	Σελίς	5
2. Τὸ ἀμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων	»	6
3. Πρώτη ἐπαγγελία περὶ τοῦ Σωτῆρος	»	8
4. Ὁ κατακλυσμὸς	»	9
5. Ἡ διασπορά.— Ἐμφάνισις τῆς πολυθείας καὶ εὐ- δωλολατρείας	»	12

Ε Π Ο Χ Η Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Α

ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

6. Ἡ Παλαιστίνη	»	15
7. Κλήσις τοῦ Ἀβραάμ	»	17
8. Ὁ Ἰσαάκ	»	20
9. Ὁ Ἰακώβ	»	22
10. Υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ	»	24
11. Ὁ Ἰώβ	»	27

Ε Π Ο Χ Η Τ Ρ Ι Τ Η

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

12. Ἡ ζωὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἰγύπτῳ	»	31
13. Ἐξοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου	»	32
14. Ὁ Δεκάλογος	»	36
15. Θρησκευτικὴ ὀργάνωσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ	»	38
16. Ἠθικο-κοινωνικὴ ὀργάνωσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ	»	41
17. Τελευταῖαι πράξεις τοῦ Μωϋσέως.—Προφητεία αὐ- τοῦ περὶ τοῦ Σωτῆρος	»	43

ΕΠΟΧΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

18. Κατάκτησις καὶ διανομὴ τῆς γῆς Χαναάν	Σελίς	47
19. Κριταὶ	»	49
20. Ἡ Ροῦθ	»	51
21. Εἰσαγωγή τῆς βασιλείας	»	53
22. Ὁ προφητὰνὰξ Δαυὶδ	»	55
23. Ἡ βασιλεία τοῦ Σολομῶντος	»	58

ΕΠΟΧΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΔΙΧΑΣΜΟΣ, ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

24. Ὁ διχασμός.— Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τοῦ βασι- λείου τοῦ Ἰσραὴλ	»	62
25. Προφῆται ἐμφανισθέντες ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἰσραὴλ	»	64
26. Ἱστορία τοῦ Τωβίτ	»	67
27. Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα	»	69
28. Προφῆται ἐμφανισθέντες εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα	»	71

ΕΠΟΧΗ ΕΚΤΗ

ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

29. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας	»	75
30. Ὁ προφῆτης Ἰερεμίας	»	77
31. Ὁ προφῆτης Ἰεζεκιήλ	»	79
32. Ὁ προφῆτης Δανιήλ καὶ οἱ τρεῖς Παῖδες	»	81

ΕΠΟΧΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΜΗΔΟΠΕΡΣΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

33. Τὸ τέλος τῆς αἰχμαλωσίας	»	85
34. Ἀναδιοργάνωσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ὑπὸ Ἑσ- δρα καὶ Νεεμίου	»	88
35. Οἱ προφῆται τῆς παλινρθώσεως	»	89

ΕΠΟΧΗ ΟΓΔΟΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

36. Ἀλέξανδρος ὁ Μ. καὶ οἱ Ἰουδαῖοι	Σελίς	92
37. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου .	»	93
38. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν	»	95
39. Τὸ μαρτύριον τοῦ γέροντος Ἐλεαζάρου καὶ τῆς μη- τρὸς μὲ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς	»	98

ΕΠΟΧΗ ΕΝΑΤΗ

Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ

40. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων. — Ἀνασύστασις Ἰουδαϊκοῦ Κράτους	»	101
41. Αἱ θρησκευτικαὶ αἱρέσεις	»	103
42. Τέλος τῆς δυναστείας τῶν Μακκαβαίων	»	105

ΕΠΟΧΗ ΔΕΚΑΤΗ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

43. Ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης	»	109
44. Ὁ ἀνοικοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρῴδου ναὸς τοῦ Σο- λομῶντος	»	111
45. Ἡ ζωὴ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων	»	112
ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	»	115
ΠΙΝΑΞ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ	»	118
ΣΧΗΜΑΤΑ ΕΙΚΟΝΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ	»	119
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟ- ΝΟΤΩΝ	»	137
ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΦΑΛΜΑΤΩΝ	»	138

Τὸ παρὸν βιβλίον συνετάχθη
ἐπὶ τῇ βάσει
τοῦ Νόμου 5045 περὶ σχολικῶν βιβλίων
καὶ τοῦ ὑπὸ χρονολ. 18 Νοεμβρίου 1931
Νέου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος τῶν
μαθημάτων τοῦ γυμνασίου.

